SCZERA PRAWDA PRZECIW OBŁUDNEMU FAŁSZOWI.

To ieſt:

Proſta z Piſma Swiętego, Odpowiedz Katolicka; ná wykrętne, oſobliwie Karola Drelinkurta, z tegoż Piſma Zarzuty Dyſſydentſkie.

Przez

X. STEFANA SCZANIECKIEGO Societatis JESU Theologa,

DANA.

Od weśćia ná Ziemi zá Zpoirżeniem z Nieba Miłoſierdzia Boſkiego, w czaſie Wcieloney Przedwieczney Prawdy.

Z Pozwoleniem Starſzych.

W POZNANIU,
W Drukárni Kolleg: Soc. JESU, 1719.

ynowie Ludzcy, y pokiſz będziecie nie
użytego ſerca? Ná coż ſię to Kochacie
w prożności y w omamieniu y umyśl-
nie ſzukacie kłamſtwa! *Pſal. 4.*

EXCELLENTISSIMO PERILLUSTRI

Ac

REVERENDISSIMO DOMINO

D. CASIMIRO BENEDICTO DAMBROWSKI

Divina Vocatione.

ABBATI Olivensi &c.

Sacerrimi Ordinis Cisterciensis.

Mecænati Faventissimo.

Excellentissime Perillustris & Reverendissime Antistes.

ILlam Veritatem sub Tuis propugno auspiciis, quã Inclytissima simul Poloniæ, simulq; Vestræ Prosapiæ Princeps DAMBROWKA, nostro invexit Regno, idest Solem Evan-

)(gelii

gelii Polonæ aquilæ proposuit contemplandum; ut illi debeamus Divinam veritatis lucem, ceu auroræ solem, ceu soli diẽ. Ab isto vernantissimo DAMBROWIORUM Nomine orthodoxa Pietas primas hic radices egit, effloruit, summumq; attigit fastigium, quidni etiamnùm in vindice veritatis folio, faventissimam Patrocinii Tui umbram quærat? Pìentissimæ enim vero Gentis Vestræ elogiũ est, Divinã Religionẽ, aut faustissimè Regnis inducere, aut inductam constantissimè retinere, invictissimè tueri, fovere securissimè. Ingens hoc Posterorũ decus est; si partum à Majoribus suis virtutũ splendorẽ adeó probè non restinguant, ut imò acceptã seu Nominis, seu rectefactorum gloriã feliciori propagent incremento, & immensâ quâdam proferant amplitudine. Illud Tuæ innatum est Domui, quod in grandibus miramur alveis, qui

tanto

tantò majore ſurgunt altitudine, quantò longiore curſu abeunt ab ipſo fontis ſui capite, & auſpicio. Eamné per ſingula Præclariſſimæ Domûs Veſtræ Nomina: ideſt meliores Numas, Fabios, Scipiones, qui avitam Religionem non minùs in Toga Senatores ornant, quàm in ſago Heròés propugnāt. Librum implevi totum, imò totas exceſſi bibliothecas, ſi Vobis affinia, ideſt jurata Orthodoxæ Religioni KCZEWSCIORUM, CZAPSCIORUM, OSOLINIORUM, LUBOMIERSCIORUM, Nomina recēſuero; at verò ſe ipſis impleverunt, dicamnè conſecrarûnt Religioſiſſimum Senatûs Poloni Auguſtale DAMBROVII, tot Conſi Patriæ, quot viri; uſq; adeò, ut vaſtiorem Dodonā Divinis æternæ Veritatis oraculis effecerint - - - afflati Numine rami

Illicò promebant Divini oracula ſenſûs.

Quid

Quid verò infinitos propè Domûs Vestræ Hectores, id est grandem pro Religione Heroum exercitum explicē? solus castra facit PERILLUSTRIS LEO DAMBROWSKI, qui sub illo Bellatorũ, ac seculorũ prodigio CZARNIECCIO immortalis gloriæ stipendia meruit, Campestris Excubitor. Accepimus, quàm felici fato Vavellus Craci (dum arctissimè obsidione teneretur) Gothico Leoni istum objecisset Leonem. Nusquàm validiùs universam Pompeii manum sustinuit unus contra millia Scæva, nisi quòd ille immortali insistēdo victoriæ occubuerit; at invictissimus Heros DAMBROWIUS strenuissimè occumbēdo, in immortalem Romanæ Religioni surrexit laurum Discite secula, quales Leones educāt DAMBROWIANA adyta, id est feracissima trophæorũ, ac victricium laurearum nemora. Quare sub

adeò

adeò Heroô Nomine, atq; avito Tuo Classico bellū erroribus indixi. Celeberrimus quoq; Gentilitiæ Vandæ collis, simul Marti æquissimo munitissimum dabit aggerem, simul funestæ improborum hostium catervæ tumulum præbebit exitialem. Augebit veritati lucem, dabit erroribus præcipitium CLARA CISTERCIENSIUM VALLIS, Sacerrimus enim hic Ordo vallū inexpugnabile semper fuerat, & editissimum Sanctæ Fidei propugnaculum, Vos ardentissimū pro Religione Studiū maritimis Hæresum objecit mōstris, ceu Herculem Lerneis portentis, ceu latrantibus procellis scopulum, aut fædæ tēpestati littus. Tu ANTISTES REVERENDISSIME, veluti Vigilātissimus Excubitor praes, Tu aggerem munitissimū opponis, nè turbida colluvies inundet Poloniam, Tubas enim DAMBROWSCIANAS Divinus afflat Spiritus, & percelluntur Heterodoxi, & Claram

Val-

Vallē, veluti judiciariam reformidāt, facis verò multoties, ut palinodiā canāt.

Nec mirùm id, quia immenſum Veritatis ſtudiū ex ipſo Piſcatoris fonte, an pelago hauriebas, dum ipſemet, Piſcariô, ideſt gemmeô Tuarū dotum alveô Romam inundares; ut Tui pretio æſtimatiſſimos quoſq; Urbis ſplendores, aut extingueres, aut ditares. Adiiſti Principes Apoſtolorum Penates, & in ipſo ingreſſûs Tui veſtigio, omnium admirationem viciſti, ſuperâſti fidē, & ad ipſa Petri limina triumphalem portam promeruiſti animorū Victor. An Te reſtituiſſe potueras Patriæ, niſi Quirinos colles, & inexpugnabilem Religionis arcem Regno noſtro Tecū invexiſſes; invéxiſti verò etiam Capitolium, & debueras per ſumma ſacri honoris faſtigia eminuiſſe; debueras affinibus MADALINSCIORUM Tiaris ſucceſſiſſe, niſi copioſam Clariſſimæ

Stirpi

stirpi Tuæ lucem affundere ex Clara Valle maluisses OLIVENSIS ANTISTES.

Et verò cultissimus imprimis eruditione omnigena vertex Tuus, veluti gemino effulget sole, sapiētiâ scilicet & Tiarâ, summū id: dū non minùs literarum, quàm dignitatum luce redimita coruscat scientia, ne ingenti honoris probro moderetur clavum ruditas trabeata. Eadem felicitate, pariq; gloria pientissimam pectoris Tui Regiam veluti Olympū insederunt universa virtutum sidera. Intimîs Cælos recepisti præcordiîs, ut inter mortales adhuc curas, beatam prælibes dulcedinem, & communione faustissimâ Divinū auspiceris consortium. Ergò capaciori animô, quàm Pyrrhi unione, doctas simul Musas, ac probissima Virtutum astra pretiosum in Te sociavit prodigiū. Sed nihil magis sive eruditionem Tuā, sive sanctū erga Superos ardorem pro-

bat

bat, quàm inextinguibile pro Veritate Orthodoxa ſtudiū, hoc reverentiſſimè ſuſpiciunt; hoc malô, imò bonô, ſi volunt ſuo ſētiunt deditæ erroribus mentes; id autē eſt, quod te ANTISTES RELIGIOSISSIME Societati noſtræ conjungit maximè. Præterquā enim quòd Gedanenſe Collegium grandi alveo derivet à Te munificentiſſimam in aras juxta, atq; in Lycæa pietatē, & tantū beneficiorū flumen, arctiora nobis in Tui reverentiā, quàm Xerxeo Perſidis Ponto invehit vincula; illô Tibi tenemur nexu devinctiſſimi, quod ubi inter continua cum Religionis hoſtibus verſamur prælia, Tu Numē veritati affulges, Tu nobis ades faventiſſimus.

Tuum itaq; ANTISTES REVERENDISSIME præpoſui Nomē pro apertiſſimo, operis hujus, quod veritati, & Tibi conſecravi, Titulo. Suſcepi enim Provinciam impugnandi fucatos

con-

contra fidei dogmata errores, nec meliùs triumphare poterit veritas, quàm Tuis ſub auſpiciis. Id verò imprimis, pro ſinceriſſimæ veritatis oraculo accipe, quod Tibi ſuo MECÆNATI BENEFICENTISSIMO perennibus tenebitur obligata obſequîis Univerſa Soc: JESU, Polona verò Provincia ſingulariſſimè. Ita ſpondet, ac vovet

Excellentiſſimi ac Reverendiſſimi Nominis Tui.

Reverentiſſimus in Domino Servus

S.S.S.J.

APPROBATIO
Loci Ordinarii.

IMPRIMATUR.

FRANCISCUS LESZCYC MIERZEWSKI, Scholasticus Gnesnensis, Archi-Diaconus Sremensis, Officialis Generalis Posnaniensis. Dat. ad Ecclesiam Cathedralem Posnaniensem, Annô Domini, 1721. die 4. Aprilîs.

Facultas R. P. Visitatoris.

REINHOLDUS GERT VISITATOR Et V. PRÆPOSITUS PROVINCIALIS SOCIETATIS JESU per Poloniam.

CUm Opus quod inscribitur: SCZERA PRAWDA, à P. Stephano Sczaniecki, Societatis Nostræ Theol: aliquot ejusdem Soc. Theologi recognoverint, & in lucem edi posse probaverint, potestate mihi facta ab A. R. P. Nostro Michàéle Angelo Tamburino Societatis Nostræ Præposito Generali, facultatem concedo, ut typis mandetur, si iis ad quos pertinet ita videbitur. In cujus fidem, has Literas manu meâ firmatas & sigillô munitas dedi. *Cracoviæ* 17. *Decembris*, 1719.

Reinholdus Gert.

PRZEDMOWA

Do Czytelnika, ſzczerey prawdy, ſzczerze ſzukaiącego.

DOſzła mię świeżo kśiążka, tytułem: Epitome Controverſiarum. To ieſt: Summariuſz nauki Kośćioła Rzymskiego, z iey refutacyą, rzetelnym Piſmem S. przez Karola Drelinkurta; niegdy w Paryżu ſpiſany; á teraz z Francuskiego, ná Polski ięzyk przetłumaczony. w Krolewcu w Drukarni Reuſnera 1707.

Na ktorą Kśiążkę, lubo rozumiem, że iuż doſtatecznie, w tymże ięzyku Francuskim, álbo Łacinskim, dawno odpowiedziano: (aczem żadney z tych odpowiedźi nie widźiał:) Przećież, żeby ten Szatan *ćiemnośći w ſamych śię Apoſtołow, owſzęm i w* Aniołá śię iaſnośći przemięniaiacy, *i niby iawnym na pozor Piſmem S. iako niegdy ſamego*Chryſtuſá Pánâ, *tak i wiernych á proſtych ſług* 2 Cor. 4. Matt. 4.

iego Katolikow; przekonać chcacy; nieostrożnych iakich Polakow; iednych w błędzie nie utwierdzał; drugich w prawdzie nieosłabiał; á oboyga nieomamiał, i oszukiwał! Umyśliłem, ná ksiażkę tę, po polsku odpowiedzieć i Larwę Diabłu rogatemu zedrzeć i zdradę odkryć: á zwłaszczá, tymże, iako i P. IEZVS orężem, Pismo ná Pismo przywodzac. Nie żeby Duch S. prawdy, miał sobie bydź przećiwny, i niestateczny; (bo prawda zawsze iedna, á fałszow coraz to rożnych tyśiacami) ale, żeby się iawnie ná oko pokazała złość Diábelska, i chytrość Heretycka, w złym rozumieniu, i przywodzeniu, choć niby iawnego Pisma! Aż to rzecz dźiwna i nigdy rozumem nie poięta, lubo nad Słonce iaśnieysza, hardość i pycha (niech mi wybacza PP. Dyssydenći) Heretycka; Ze swemu pismu, wedle prywatnego Ducha, i widzimi się każdego, tłumaczonemu: koniecznie wierzyc każa, że iawnie tak, iak oni, naucza! A naszemu pismu, wedle Kośćioła całego, wedle starych Doktorow, wedle Concilia, i Biskupow całego świata, wyrozumiawemu, wierzyć żadna miara niechca, że iawnie przećiwko nim naucza! Aleć o tym, obszerniey niżey w tey kśiażce. Tu tylko przestrzegam, aby każdy szczerze prawdy i w tey kśiażce szukaiacy, nim ia zacznie czytać tak sobie (iako niegdy Bernard S. na modlitwę idacy) postę-

postępował. Zostawiwszy gdźie w kaćie tym czasem, przynaymniey do czasu.; vg. upor, i własna prywatna perswazya! Potym respekty doczesne, i affekty, lubo nadźiei, lubo boiaźni &c. &c. Vg do żony, dźiatek, honorku, fortuny, przyiaźni, kolligacyi, i dobrego mienia &c. à wziawszy z soba samego BOGA, sumnienie, duszę, i wieczność, tak zła, iako i dobra, oboię nieskonczona! oboię naprzod fundamentalnie naybardźiey od wiary zawisła; i mowić owym pierwszym: Zostanćie tu do czasu, poki się Semotis arbitris *z Bogiem moim, z sumnieniem własnym, z dusza, i z oboia wiecznośćia, z tey kśiażki nie naradzę, o Wierze i o zbawieniu! Ieżeli iawnie, i pewnie, z oświecenia Boskiego, (o ktore Boga mego serdecznie proszę, iak w Dzieiach Apostolskich przy pierwszym obieraniu albo Elekcyi:* Ty Panie ktory znasz, *i wskros przenikasz* Serca wszytkich; *Ty widźisz serce moie, że nic nie pragnę, tylko samey à szczerey prawdy, i wiary S. i zbawienia duszy moiey,* pokażże *mi ia; à oświeć rozum, i zapal wola, i zmocni Serce moie, na wszytkie przećiwne pokusy &c.) Ieżeli, mowię, poznam, że się bespieczniey z wami w Dyssydentckiey wierze, zostać przy Bogu, y przy zbawieniu duszy moiey mogę; wiedźćie zapewne, że się do was wnet powrocę. Ieżelibym zas, naymnieyszę baczył niebe-* Act. I.

 spieczen,

ſpieczenſtwo, *albo wiary waſzey wątpliwość*; *wybaczćie mi*, *że ſię do was nie tylko nie powrocę*, *ale ſię*
Gen: 19. *na was z* Lotowa żona, *iuż więcey* ani obeyrzę. (*chyba że y wy zemna*, *albo przynaymniey za mna*, *do Boga poydźiećie !*) *Bo mi* (*ba i wam wſzytkim*) *milion razy nieſkonczenie więcey*, *na Bogu*, *na ſumnieniu*, *na zbawieniu duſzy*, *na oboiey wieczności nieskonczoney*, *a zatym na* wie-
Hebr: 11. rze iedyney *tylko prawdźiwey*, *bez ktorey*, nie podobna śię Bogu podobáć: *należy !* *niż na was wſzytkich razem*, *dopieroż*, *niż na káżdym z was*, zosobna. *Boć zapewne*, *to wiem*, *żebyśćie wy mnie*, *i waſze racye*, *i moie wymowki na Straſznym Sądźie przed Bogiem nie obroniły*. *Bo ieżeli tu iednemu człowiekowi katolickiemu*, *odpowiedźieć nie mogę dostatecznie* ; *A ktoż ſamemu*
Job: 9. *Bogu*, zá tyśiac iedno będzie mogł odpowiedźieć ? *A wostatku*.

Gdybym miał iutro umrzeć; *powiedz ſerce moie*,
Cobym czynił ? Toż dźiś czyn ! Bo iutro nie twoie !

PRZE-

PRZESTROGA

Nader potrzebna.

I. NAprzod za fundament, ná ktorym się wszytkie te, i tym podobne z Pisma S. zarzuty wszytkich Heretykow, rozbiiać muszą! wiedźieć i pilno uważać trzeba! Ze miedzy nami Katolikami i Dyssydentami wszytkiemi, (ba nawet i Zydami poczęśći, względem starego Testamentu;) nie idźie o samo w sobie Pismo S; bo się wszyscy á wszyscy na to zgadzamy; że Pismo S. iest słowo Boże: záczym, że wszytko prawdá bydz muśi, co się w nim zamyka! i wierzyć temu wszytkiemu koniecznie, pod utratą zbawieniá, trzebá! 2. Ale naybardźiey o to sámo idzie! Naprzod: ktore to iest tákie prawdźiwie Pismo S.? y zkąd iest pewność o tym? Naprzykład księgi Tobiasza? Ester, Obiawienia S. Janá? List; S. Jakuba &c. czy są prawdźiwym Pismem S.? czy Apokrysa? poniewaź iedne z nich Kátolicy i kalwini przyimuią, drugich Lutrzy, albo inni Dyssydenći nie przyimują &c. &c. A niektorzy (iáko i Zydzi) cálego nowego Testamentu &c. A o tym sámym niemasz nic w innym Pismie! Pewnie się tey pewnośći nie dopytamy; chyba z Tradycyi nierozerwaney,

wancy, albo podania dawnego, Kośćiołá Bożego Kátolickiego; ktory wedle Apostołá S. Pawła, iest
Timoth 3. *Filarem prawdy*! ktorego, *kto nieslucha*) choć tylko w prywatnym napomnieniu; dopieroż w nauce, do powszechney S. Wiary należacey) (iest, wedle samego
Matt. 18. go Chrystusa P. náuki) *iako Poganin i Jawnogrzesznik*!
3. Potym znalazszy i upewniwszy się, ktore iest właśnie prawdziwie Pismo S. i *Libri Canonici*: o druga rzecz gra idźie! Czy nie iest zfalszowane? czy czego złość albo nieumieiętność Ludzka nieprzydała? álbo nie uięła, i wyskrobałá? álbo odmieniła? Bo to wzaiemnie sobie zadaia strony Dyssyduiace że uięto, albo przydano, álbo odmieniono; w tym álbo w owym Pismie S. Jakoż samiż choć iedneyże wiary kalwinskiey Doktorowie, ledwie nie co Rok albo Jarmark, w Genewie i w Bazylei &c. Biblii poprawuia, i coraz inaczey tłumacza; uymuiac albo przydaiac! wzaiemnie sobie fałsz w wielu mieyscach zadawaiac &c. Dopieroż rożne od siebie Sekty!! A tego samego nie może znowu dowodźić z Pisma; Bo to samo przez się, o sobie swiadczyć nie może; zwłaszcza materyalnie ie za charakter i kartę papieru biorac! Co iest rzecz niema! I o to tedy, trzeba podania i determinacyi i náuki Kośćioła Bożego żywego, pytać. A dopiero o pewnośći, całośći, i nie naruszeniu Pisma S. pewnośći nabywszy. 4. Znowu ieszcze trzećia, i iuz naywiększa gra idźie; o wykładanie rożne, choć tegoż iednego Pisma; á czasem iednegoż słowká! czy ie w takim, czy w owakim sensie bráć trzeba? Co samo iuż nie iest Pismo S. ale domysł, albo zły wymysł ludzki; albo nauka Kośćioła powszechnego, i samego Ducha S.! albo prywatnego i zmyślonego kwakierowskiego. Na-
Joan. 10. przykład! że te słowa: *Ja i Oćiec iedno iesteśmy*! Sa prawdźiwe nie zfałszowane Pismo S.; i że mu wie-
rzyć

rzyc trzeba ? Na to ſię i Aryani, i Kálwini i zgołá wſzyſcy zgadzaia ! Ale iáko ie, i w iákim ſenſie rozumieć? czy iedność tę brać Figuralnie, morálnie, co do zgody i miłośći i iedności woli. (iako mowia Aryani) czy iedność natury i iſtoty &c. iako mowia Kátolicy, ba y Kalwini &c. &c. Także ; te ſłowa : *To ieſt Ciało moie, ktore za was wydane będźie !* Ze ſa ſłowa Chryſtuſowe prawdźiwe, i że im wierzyć trzeba; przyzwalaia Kátolicy, bá i Kalwini ! Ale o to gra idźie ; iáko ie rozumieć ? czy w ſenſie rzetelnym i prawdźiwym ; że toż właśnie, lub nie widomie, w Nayświętſzym Sakramenćie ieſt Ciało Chryſtuſowe, ktore za nas wydane było (iáko rozumieia Katolicy; ba i Lutrzy &c.) czyli też ; że te ſłowa brać trzeba w ſenſie Allegorycznym, przez podobienſtwo tylko, albo figurę i pamiatkę. Jáko mowia Kalwini i Zwingliani &c. *Luc. 22. Matt. 26. Mar. 14.*

5. A ieżeli rzeczeſz ! że iednego Piſmá S. rozumienie, przez drugie Piſmo rozumieć i tłumaczyć potrzeba! Taż znowu trudność i watpliwość będźie, o owo drugie, i choć by dźieśiate i ſetne Piſmo ? Czy ſię tak ma rozumieć ? i czy to przez to ? á nieprzećiwnym ſpoſobem, przez owo tłumaczyć trzeba ? &c. Ponieważ i wſzyſcy choć rożni w ſobie i przećiwni ſobie Heretycy ; Piſmo przez drugie Piſmo wykładáć uśiłuia ; á przećie iedni z nich, ba wſzyſcy błądza ! Vg: Ariani pomienione Piſmo, przez drugie y nie iedno piſmo wykładaia i mowia: W Dźieiach Apoſtolſkich mowi Piſmo o wiernych że mieli *Serce iedno, i Duſzę iednę!* Pewnie nie iſtotnie, ale zgodliwie! Także mowi; piſmo: Kto ſtoi przy Bogu, *iednegoż ieſt z nim Ducha* ! A naywyraźniey Sámże P. JEZUS; o teyże iednośći z Oycem, mowi, modlac ſię Oycu zá Apoſtołow : *Proſzę Oyćże, aby byli iedno między ſoba i z nami ; tak iako i my iedno ieſteśmy :* Toć tylko co do miłośći i zgody i ziednoczenia woli. *Act. 4. 1 Cor. 6. Io*

I tyśia-

I tyśiącami ieſt podobnego Piſma: gdźie ludźi Synami Bożemi, i owſzem Bogami zowią! ále nie przez iſtotę, lecz tylko przez podobieńſtwo, albo figurę, albo przez iedność moralną &c. To śię tak i o Chryſtuśie P. Piſmo S. ma rozumieć, zwłaſzcza, że i Páwel S. wyraźnie mowi: że CHRYSTUS ieſt *obrazem Oyca, i figurą Iſtoty Iego*: Toć nie ſamą Iſtota &c, A przećież, Aryanom, i Katolicy, ba i Kalwini i Lutrzy ſłuſznie zadaią, że zle y fałſzywie tłumácza, i Piſmo to przez inne Piſmo rozumieią. ! 6.

Ale rad bym wiedźiał, co by też Kálwini Aryánom na to odpowiedźieli, gdyby im mowili: To i wy też fałſzywie Piſmo przez inne Piſma tłumaczyćie ?
Luc: 22. A zwłaſzcza wzwyż pomienione ták iáſne ſłowá: *To ieſt Ciało moie, ktore za was wydáne będźie*: Gdyż nie figurá, i nie tylko przez Wiárę, i nie tylko w duchu, ale prawdźiwie w iſtoćie i w rzeczy ſamey, wydane za nas Ciáło Chryſtuſowe, i Krew wylaná! &c. Albo ieżeli wy prawdźiwie? To i my! Bo i my ták dobrze Piſmo rozumiemy, iáko i wy! bá ieſzcze lepiey! Bo my ie dawniey czytámy, i tyśiac razy bliżśiśmy Apoſtołow, i początku Piſma, zwłaszcza Nowego Teſtamentu, niż Wy! A zwłaſzcza że Piſmo S. ieſt iaſne kożdemu do zrozumienia! za cożby my go nie tak, albo nie lepiey niż wy, rozumieć mieli! i dlá tegośmy też, iáko i wy! ale wprzod daley, (bo przed tyśiacem Lat) niż wy, błędy prawie też wſzytkie w Kátolikách Rzymſkich, i w Kośćiele Bożym poſtrzegli: i dla tegośmy od nich odſtapili; iáko i przed nami inśi niektorzy uczynili; acz zrazu nie wiele: ale po nas, aż do was co nie miará owych Prorokow i nowych Apoſtołow, i wiáry i Kośćiołá Reformátorow od Neſtoryuſza Neſtoryanow; od Eutycheſa Eutychianow; od Pelagiuſza Pelágianow; od Donata Donatyſtow: od Huſſa Huſſytow; od

Zwin:

Zwingliusza Zwinglianow, od Lutra Lutrow, od Mennona Menistow; od Kalwina Kalwinow &c. názwanych. Y ieszcze tu nie koniec do końca świata: A sami Rzymscy Katolicy, iáko ich ieszcze i za nás przed lat tyśiącem i zawsze zwano; tak są hárdźi i pyszni, że się do żadnego Przodka znáć nie chcą; iakoż się o nim niepodobna dopytać: chyba do samego Chrystusa i Apostołow. 7. Ponieważ tedy my wszyscy, dla iedneyże fundamentalney przyczyny od Katolikow Rzymskich odstąpili; to iest; nie dlá samego Pismá S. (bo też i oni toż z námi Pismo S. przyimuią) Ale dlá lepszego i prawdźiwszego u nas, iednego Pismá przez drugie, bá i dźieśiąte Pismo, tłumáczeniá i rozumieniá, wedle nátchńienia duchá prywatnego *w Sercá każdego z nas wlanego*; i w tym się sámym fundamenćie náypewnieyszym prawdy, wszyscy zgadzamy! Bá i w ták wielu Artykułách przednieyszych, o MARYI, o Swiętych Bożych, o Bałwochwálstwie, o Kielichu, o Ofierże, &c. á náybárziey o Papieżu, i Zwierżchnośći Kośćiołá; bo nam ten i wám náybárziey; (iáko owo káżdy Urząd złoczyńcom) iest nieprzyiązny. Ponieważ mowię; ná iednymże fundámenćie, nie Opoki Piotrowey, áni sámego Pismá, ále nászego prywátnego Duchá Bożego i rozumieniá iego, Kośćioł Chrystusow reformuiemy; od Papieżnikow (iáko wy ich teraz nie dawno, z tegoż właśnie Duchá Bożego zowiećie! Lubo nám to, i innym po nás, ale przed wámi, nigdy nieprzyszło, bośmy ich dotąd záwsze Kátolikami, á czasem i Rzymskiemi, iák zdawná było, zwáli) Ponieważ, znowu i potyśiąc kroć powtarzam, Kośćioł Chrystusow, od Papieżnikow, álbo Rzymskich Katolikow obálony, co raz dzwigamy, i iáko *de novo* ná iednymże pomienionym fundámenćie buduiemy; 8. Toć by nám się iuż lepiey we wszytkim zgodźić, á zwłászczá 2 Cor. 3

w ták pryncypálnym punkćie, i iáwnym Piśmie, przez inne ták wiele, co raz to wyráźnieysze Pismá obiáśnione, i dobrze wyrozumiáne. A ták byśmy tym spolnym nieprzyiaćiołom nas wszytkich; to iest, wedle was, *Papieżnikom*, á wedle stárego cáłego świátá, Katolikom Rzymskim, gębę zátkáli, bo by iuż więcey nas wam, i was nam niezárzucali! Co rozumiem iest náywiększe i nieodbite, przećiwko nam i wam oręże! I ták dlá nieszczęsney niezgody miedzy námi, i dumy diábelskiey, że nie ták Pismá *S.* iáko prywátnego duchá, i wyrozumieniá iego, wedle káżdego upodobániá, słuchamy; i żaden drugiemu ustąpić, dopieroż zá Przełożonego uznáć niechcemy; A zgołá że *rożnemi ięzykámi*, to iest, roznemi Pismá S. rozumieniámi, czásem ládá bábskiemi i niewieśćiemi (iák owo przy budowániu *wieży Babel*) gadámy! Dlá tego co iedni z nás dźiś zbuduią, to drudzy, bá czásem i ćiż sámi, á niby z tegoż iednego Pismá, ruinuiemy i obálámy! A Papieżnicy się z nas śmieią; i Kośćioł swoy, iák oni mowią, Boży, *przećiwko brámom piekielnym* (bo i diábeł Pismem S przećiwko Chrystusowi *po iego 40 dniowym* pośćie woiował) nieporuszony *ná Opoce Piotrowey* utrzymuią &c. .9 Poty są słowá Aryániná do Kálwiná! ná ktore co by mu miał odpowiedźieć? Toż wprzod sam sobie, ná wszytkie z Pismá *S.* w tey Księdze niedobrze zrozumiánego zarzuty, niech odpowie; á dosyć tym czásem mieć będźie! Byle, bez afektu, bez uporu, bez respektu, w sumnieniu i sercu właśnym przed Bogiem sámym, ná zbawienie iedyney duszy wzgląd máiąc, gruntownie i rozmyślnie, to wszytko sobie rozważył; á pewnie uznáć muśi, że do pewnośći S. Wiáry, nie tylko samego przez się Pismá *S.* ále náprzod pewnośći, ktore iest nieomylnie Pismo S. i Kánoniczne? Potym czy nic iest w czym i wiedney literze odmienione? bo i tá, choć iedná tylko *Litera*

Gen. 11.

Mat. 16.

zabija: A *Duch* i wykłád OO. Duchownych *ożywia!* 2. Cor. 3.
iáko toż Pismo S. o sobie samym mowi. A ná ostatek, ktore iest naypewnieysze tegoż Pisma wyrozumienie álbo wykłád i tłumáczenie? 10. My tedy Katolicy Rzymscy powiadamy; Ze náypewnieysze iest rozumienie Pismá S. i náuká z niego SS. i stárodawnych od całego świátá zdáwná przyiętych Doktorow: Augustynow, Hieronimow, Grzegorzow, Ambrożych, Bázylich, Chryzostomow, Bernárdow, &c. náuka i cudámi od Bogá wsłáwionych: á naybárziey Conciliow powszechnych, i Biskupow cálego świátá, poczawszy od pierwszego Concilium Apostolskiego w Dźieiách Apostolskich, ná ktorym prezydowáł i decydowáł Piotr S. Potym ná Nicenskim 1. i 2. potym ná Kálcedońskim, Láteránenskim, Florentckim, Trydentskim &c. á zgołá, cálego Kośćiołá Chrystusowego nierozerwána náuki i wiáry Successya, aż dotad pokázuiacego, i ná Opoce Piotrowey od sámego Chrystusá P. zbudowánego &c. przećiwko ktoremu nigdy *Bramy piekielne*; to iest błędy żádne, *przemoc nie miały*; z ktorym záwsze P. JEZUS i Duch iego S. *Duch prawdy* miáł *áż do skończenia świata* obecnie zostáwáć. Ktory Kośćioł: nie iáko owá cudzołożnicá Synágogá stárá, ále iáko niepokalána záwsze, Oblubienicá Chrystusowá, we Krwi iego świętey raz obmytá, záwsze *bez náymnieyszey zmarszczki i makuły* błędu, zostáwáć miáłá; dopieroż nigdy mu wiáry złámać nie miáłá, á zwłászczá ták sprosnym i ustáwicznym, i sto rázy dłuższym i grubszym, niż stárá Synágogá Bałwochwálstwem (iáko tey Oblubienicy Chrystusowey, niepoczćiwie Kálwini i inni zádáia) á zgołá, ktorey sam Chrystus iey Oblubieniec, ták iáko *sámemu sobie wierzyć i słuchać* iey roskázáł, i kto by się iey sprzećiwiáć wáżył, zá niewiernego *Pogániná*, i zá wierutnego *Jawnogrzesznika* go osadźił

Mat: 16.
Joan: 14.
Matt: 28.
Eph. 5.
Luc: 10.
Mat: 18.

sadźił. Co sámo wszytko do iedney práwie litery iest w Pismie S. 11. Z drugiey zás strony; rozmáići PP. Dyssydenci, i z námi Kátolikámi, i z sobą się nie zgádzáiący, powiádáią iedni: że náylepsze to rozumienie Pismá Bożego, ktore uczynił Aryusz. Drudzy nie? ále to lepsze, ktore Nestoryusz. Trzeći, ktore Eutyches. Czwarći, ktore Donát: Piąći, ktore Pelágiusz. Szośći, ktore Hus. Siodmi, ktore Luter. Ośmi, ktore Kálwin. &c. i tyśiącámi tych rożnośći; Acz się czásem i przodkow swych w tłumáczeniu Pismá zápieráią; Ale zgołá káżdy w swą wedle *prywatnego duchá*, wedle własnego widźimi się, wedle swey głowy, Pismo zá sobą (iák owo ktoś skorę) poćiągáią; álbo iák wilcy niewinnie ćichego báránká, miedzy się rozrywáią, ná rożne rozumieniá; á zwłászczá, że często Pismo ná roznych mieyscách zdá się sobie bydź przećiwne; to w ten czás náybárźiey, i niby náypozorniey, iedni to, drudzy owo Pismo, iák żywą prawdę, ná swoię stronę ćiągną, á tylko to przywodzą, co po ich plecách się zdá; á innego Pismá, álbo i w tym sámym przydatku, (*truncato sensu*) chytrze zátáią, ktore im iáwnie przećiwne &c. I ták niebácznych i nieuważnych, ále upornych ludźi, łowią i mamią. Iáko i w tey cáłey Kśiążce rzecz iáwná.

12. Ták Aryáni iáwnie ná oko po sobie Pismo przywodzą: *Oćiec większy iest ná demnie.* &c. (Joan: 14.) Co prosty, álbo też uporny człowiek usłyszáwszy, zda mu się iáwná bydź prawdá, poki przećiwnego Pismá nie usłyszy! *Já i Oćiec iedno iesteśmy.* (Joan. 10.) I poki wykłádu Kátolickiego nieobáczy, i uporu nie porzući &c. I tyśiącámi Pismá tákiego bydź może; iáko się niżey dowiedźie Nie o Pismo S. tedy tu idźie ktore iednoż iest wszędźie: ále o ták rożne, [ile głow *i duchow prywátnych*] iego rozumienie! ktore iuż nie iest Pismem, ale własnym, upornym, dumnym, i diábelskim

wy-

wymysłem; Iákoż i sam diábeł Pismem śmiał i chćiał P. JEZUSA samego pokonáć! Ták to i rzeczy náyświętszey, zły Duch w Aniołá się fałszywie przemieniáiący, dopieroż i zły człowiek pychą, i dufániem rozumkowi swemu, nádęty, czásem niż Diábeł gorszy; rzeczy náylepszey, ná złe zażywá, i iáko páiak z roży trućiznę bierze, á pszczołká, miod i lekárstwo, choć i z pokrzywy. Mátt. 4. 2. Cor. 4.

13. Tu iuż káżdy, iskierkę rozumu máiacy, niecháy uważy pilno, i rozsądźi, ktoremu tu, nie mowię Pismu (bo to wszędźie iest toż, i iedno) á le ktoremu Pismá S. rozumieniu, bespieczniey dufáć i wierzyć? Czy z iedney strony temu z Kátolikámi? ktore trzymáli záwsze nierozerwánie od tyśiacá lat i dáley wszyscy SS. ná źiemi po Apostołách żyiacy, i cuda wielkie po śmierći, i zá żywotá czyniacy, i wiárę niemi swoię potwierdzáiacy? Wszyscy Doktorowie wielcy, wszytkie aż do Trydentskiego Concilia powszechne, wszyscy Biskupi, Kápłáni, Pustelnicy, i Zákonnicy; á zgołá świát cáły, i Kośćioł widomy Chrystusow, w nich będacy, Sámi ná ostátek Herezyarchowie, Aryusz, Nestoryusz, Luter i Kálwin &c. bo i ći wszyscy ták toż sámo Pismo S. z Kátolikámi rozumieli; bo i sámi Kátolikámi nászemi Rzymskiemi i Kápłánámi, i Kánonikámi, i Zákonnikámi, bá i Káznodźieiámi, i długo, byli, á zá tym toż Pismo S. ták záwsze, iáwnie, ustáwnie czytáć muśieli, i dobrze ie rozumieli, poki sami dobremi, i pokornemi, czystemi, i trzeźwemi, i posłusznemi byli.

14. Czy z drugiey strony, bárźiey wierzyć temu Pismá S. rozumieniu, ktore sam zrázu ieden tylko Aryusz, álbo sam ieden Nestoryusz, álbo sam ieden Luter, sam ieden Kálwin, i to ieden ták, drugi inák, i trzeći, i dźiesiaty, i setny, co raz to ináczey, toż iednoż Pismo rozumieć chcieli? przećiwko wszytkim świátá cálego SS. Biskupom, Doktorom, Pásterzom, Zákonnikom, Con-

ciliom, á zgołá przećiwko, cáłemu naprzod po Chrystuśie w Apostołách, á po nich w wiernych Succesforach i Náſtępnikách záwſze widomemu, i ná świát cáły wiádomemu Kośćiołowi Bożemu, ktoremu,
Joan 14. ſamże CHRYSTUS obiecał *przytomność ſwoię* i przytomność *Duchá S.* i nieomylność práwdy i náuki,
Mátt. 28. *áż do ſkończeniá świátá* cáłego! A ná ostatek przećiwko ſobie ſámym, niż od Kośćiołá Katolickiego Rzymſkiego (i ták długo ſwego) odſtąpili! A zgołá, niż ſię w dumę podnośić, nim w obyczáiach pſowáć, rozpiiáć &c. krnąbrnieć &c. poczęli. 15. Uważ tu káżdy iſkierkę zdrowego rozumu máiący! Gdyby vg. teráz świec iáki, álbo kráwiec, álbo Rzemieſnik iáki (bo ták właśnie Memnon płoćiennik pierwſzy Memnonistow pryncypał i inni podobni Kwákrowie
Eccle: 38. uczynili; Lubo Pismo S. zakázuie rzemieśnikom náuczáć i ſadźić o Piśmie, álbo teżi Xiądz Zákonnik Kátolicki, álbo Predykánt iáki, á w ostátku Apostátá (uchoway Boże) nowy, ſam iedem przećiwko wſzytkim á wſzytkim, nowa wiarę, nowe Piſmá S. wyrozumienie pſeudo dowcipnym i máchiawelſkim wykrętem wymyślał, i do ludźi udawał, ták vg. mowiąc, álbo ráczey bluźniąc: Ze iá ſam naylepiey Piſmo S. rozumiem! we mnie ſámym Duch Boży, zostáł, i prawdźiwa Apostolſka Wiárá, i Kośćioł Chrystuſow niewidomy, od ſámych Apostołow, ále nieznácznie idący; i trwał ći, i był záwſze (wedle obietnicy Chrystuſowey) ále tylko, álbo w niemowlątkách, álbo i gdźiekolwiek, ále ſám nie wiem gdźie? w ktorym mieśćie, w ktorym Biſkupie albo Páſterzu, w ktorey owieczce, (lubo i we mnie ſámym, i w nikim cále widomie nie był:) Dopiero mię BOG oświećił, i przeze mnie Kośćioł ſwoy i wiárę od wſzytkich do tych czas, ták Kátolikow Rzymſkich, iáko i od Aryanow, Lutrow, Kálwinow, &c. i od innych zepſowana, náprawił,

z reformowáł. Mnie Bog, iáko *Moyżeʃzá* zeſłał, á- Exo. 3.
bym lud wierny Krwią niewinnego Báránka od wſzy-
tkiego zgołá i náymnieyſzego ćiężáru uwolniony, nie-
tylko z Rzymſkiey, ále i z Luterſkiey i Kálwinſkiey
niewoli, *Na wolność* iſtotnie *Synow Boſkich*, wedle Rom. 8.
iáwnego Piſmá S. wyprowádźił. 16. Bo
lubo oni iuż coś záczęli, ále ieſzcze niedoſkonále!
lubo dobre uczynki, Ceremonie powierzchowne,
poſty i umártwienia, odrzućili &c. Poſtaremu ieſz-
cze Betáki, ſpiewánia &c. Iáłmużny, przynáymniey
dlá prożney chwáły, albo dlá polityczney rácyi, niekto-
re i do czáſu, powierzchowne uczynki i nábożeńſtwá
zoſtáwili, i práwá ſwoie, choćći inſze, ále przećięż
práwa, poſtánowili, i ze dżdżu pod rynnę tráfili. Po-
rzućiwſzy Papieżá, Doktorow, i Conciliá! Poſtá-
remu ſwoich Krolow świeckich, Burmiſtrzow, Mági-
ſtratow, Superintendentow, Konſyſtorzow, Akádemij
Witēberſkiey, Okſonieńſkiey &c. á ná oſtátek i ládá nie-
wiáſty i báby ſłucháć i wiáry z Piſmá náuczáć káżą &c.
A wolność Chrześćiáńſká zupełná bydź powinná; bo
odkupienie Chryſtuſowe ieſt nieſkończone, zupełne,
doſkonále, wolne od wſzytkiego, záczym żádnemu
Práwu, żádnemu Urzędowi, żádnemu Mágiſtrátowi
nic podlegá. Bo wſzyſcy, Mąż i Niewiáſtá, doroſły i
dźiećię, Pan i poddány &c. *iedno w Chryſtuśie* i z Gal. 3.
Chryſtuſem, wedle iáwnych tyśiac Piſm SS. Zádney Coloſſ. 3
cnoty, żádney poczćiwośći &c. *żádnego karaniá*, áni Rom. 8.
doczeſnego, áni wiecznego, nie máſz *ná Chrześćiáninie*
prawdźiwego. Bo iuż P. JEZUS wſzytko to zá nás, i nád
to dálcko uczynił, i ućierpiáł. Za nás pośćił,
zá nás ſię modlił, zá nás był pokorny, posłuſzny,
czyſty, trzeźwy, poczćiwy. Myśmy iuż od tego wszy- ad Gal.
tkiego wolni &c. *Ktora wolnośćiá Chryſtus nas udárował* 4. & 5.
Ináczey ktoby śmiáł ieſzcze bydź pokornym, czyſtym
&c. poczćiwym &c. bluźnił by rzeczą ſámą, iákoby

nic-

niedufał záfługom Chryſtuſowym; álboſię iemu śmiał rownáć &c. bo coż mi po Męce Chryſtuſowey, kiedy bym i iá miał co ćierpieć, lubo dyſcyplinę czynić, lubo pośćić? &c. Coby mi po iego pokorze, i po innych cnotach, kiedybym i iá muśiał bydź tákim? &c. Wierutná to Kátolikow, ba i po częśći Lutrow i Kálwinow do tad niewola. 17. Dopieroż nie trzebá w Nowym Teſtámenćie nic nábożnego, nic poczćiwego, powierzchownego wedle ćiáłá, Joan. 4. czynić &c. Bo *BOG, Duch* ſzczery, służyć iemu *ſámym duchem potrzeba*; Paćierzá uſty z Lutrámi mowić, dopieroż Pſálmow z Kálwinámi śpiewáć, uchowáy 3Reg18. Boże! Albo to BOG, Duch głuchy, *iák ow Báal*? Pogáńſkie to Ceremonie; śpiewáć, wołáć; álbo ćieleſney Synágogi; Dopieroż z Papieżnikámi ſię żegnáć, i krzyżem leżeć, álbo ná twarz upadáć, &c. tyśiąc kroć ieſzcze bárźiey uchowáy Boże; álbo to BOG 1Reg16, Duch ślepy? zeby *ſámego upokorzenego ſerca nie widźiáł*? &c. A choć że ſam P. JEZUS *ná ſwey modlitwie ná* Mát.26, *Twárz upadał*: to my, i owſzem, dlá tego ſámego, czynić iuż tego, áni niczego, nie powinni! Owſzem i nie możemy nic cále dobrego czynić; bez hárdey, o śiłách i dobrych uczynkách náſzych, prezumpcyi, o wadze i doſtáteczności záſług Chryſtuſowych, deſperácyi. Co oboie ieſt wierutne bluźnierſtwo. Bo Hebr. 7 & 9. on to raz ná záwſze *za nas uczynił*, iáko i ná krzyżu doſtátecznie raz *ofiárował*: A raz Chryſtuſowe, 1Petr2. zá milion náſze, i tyśiąc świátow ſtánie. 18. A nád to; wſzytkie powierzchowne zbrodnie, rozboie, kradźieży, cudzołoſtwá &c, wolne ſą, álbo przynáymniey oboiętne; iák ſpanie, álbo iedzenie &c. (ná co iuż i Luter kiedyś zákrawał) Bo *BOG Duch* Joan.4. *ſzczery*, nic o to nie dbá, byle przynáymniey (i to Pſal.61. ná náyćięższa) *Sercá* duchownego, *do tego nie przykładáć*, ále ie Bogu Duchowi záchowywáć; iáko

moy

moy przesłánieć Molines, niedawno náucząć począł: á przed nim Libertini, ále záś nie ostrożnie, i názbyt, á záraz zrázu grubo. Ten się poprawił, i choć nieczyśćie (bo o to mnieyszá) ále ostrożnie, żywey i iásney prawdy, i właśnie szczerze duchowney treśći, á zgołá właśćiwie Boskiey, náucząć począł: iák Anioł właśnie z niebá spuszczony, i ledwie, nie, duch szczery, lub ieszcze ćiáłem tym obćiażony, ále nic o nie, i spráwy iego, nie dbáiacy, w sámym się sercu, Bogiem kontentuiacy; o ktorym wyráźne Pismo prorokowáło, iáko niegdy o Janie: *oto ia posyłám przed toba* (to iest przedemna, iák przed Aryuszem Cerynthа, przed Lutrem Hussa, przed Kálwinem Berengaryuszá &c.) *Anioła mego*: ábyć drogę gotowáł w szczerym i *sámym duchu Eliaszowym.* Iákoż z łáski Náywyższego *Duchow wszystkich ważyćielá Bogá* zárász tę, ták pobożna i duchowna náukę, ludźie duchowni, á náybárziey duchniczki, á zgołá ći, ktorzy, iáko Pismo mowi, *byli przeznáczeni*, przyimowáć cáłym sercem poczęli, nic o ćiáło, i spráwy iego nie dbáiac! i iuż był ten ogień szczerze, iedynie, duchowney miłośći Boskiey, wybucháć, i świát zápaláć począł. Ale Pápieżnicy, iáko w powierzchownych ceremoniách i báłwochwálskich nábożeństwách zánurzeni, á zgołá *ludźie* (iáko Apostoł o nich mowi) *cále cielesni, áni poymowáć tego, co iest Duch szczery, niechcieli, czy niemogli?* A zwłászczá owi, iáko się sobie, i świátu głupiemu, zdádza mędrkowie Jezuići, o ktorych prawdźiwie P. JEZUS mowi (ktorego się tylko powierzchownym imieniem, ále nie duchem prawdźiwym chárdźie nád innych szczyca) *zákryłeś tę* nowa, prawdę *Oycze* szczery Duchu (ktorego zemna *przyszłá godźiná, áby ćię w sámym duchu chwalono*) *przed* niby *madre..i*, i drugich uczacemi Jezuitámi: *á obiáwiłes ia máluczkim*, á zwłászczá słábey, ále nábożney, płci niewiesciey; *żebyś zawstydził*

Luc. 1. & 7.
Prov. 6.
Act. 13.
1. Cor. 2.
Joan. 4.
Matt. 11.

1.Cor.1. *wßydźił mocárzow* świátá tego, Ci mowię, okopćiáli
i czárni kominiárze, i kośćiołá Strożowie, náprzod
ten Swięty ogień postrzegli, i poczuli, i záráz,
iáko zwykli, ledwie nie ná gwałt wołáć z Senierim, że
to ogień piekielny, poczęli ! i ták mocą Pápieżá swego
záwczáśu go przygáśili. Acz ieszcze w wielu pobo-
żnych niewidomego Kośćiołá wiernych, tli z łáski Bo-
żey w duchu ten ogień; i nádźieiá w Bogu, że w krot-
ce, ledwie nie cáły świát zapáli, iák mu Jánseniſtowie
Fráncuzcy, drewek podobnych, szczeroduchowney
miłośći Boſkiey, dodadzą. I iuż by śię to dáwno snáć
było stáło; gdyby był Pápież Rzymſki, wieszczym
iákimśi, i niby Prorockim duchem nátchniony, tegoż,
iákom rzekł, przesłáńcá mego Molinesá, *głosu woła-*
Luc. 3. *iącego*, nie zámknął w ciemnym więzięniu: bo go ták
iásne Pismá, i prawda w oczy kłołá, iák, niegdy *Iano-*
Mar. 6. *wa, Herodá*. Iákoż, pewnie by to był Pápież i Jánowi
Kálwinowi, álbo, i Lutrowi uczynił, gdy by ich był
mogł dostáć. 19. Bá bodayby ich był
nie barźiey ieszcze pokárał. Bo też i Kálwin, ieszcze
więcey náuczał; że nie tylko powierzchownie ná ćiele,
ále i z sercá szczerego, to, i inne zbrodnie czynić, ká-
żdy człowiek, dopieroż wolny Chrześćianin i prawo-
wierny, może, i owszem koniecznie, czy złe, czy do-
brze, czynić muśi, i powinien: ponieważ i przyká-
záń Boſkich (ktore tego ná żárt tylko, niby zákazu-
ią) záchowáć niepodobná: i sam BOG to wszytko w
nás, i przez nás, i ieszcze náypryncypálniey, i z sercá,
i z chęći, (bo dobrowolnie) czyni, zarownie, iako i in-
ne rzeczy náylepsze, i náyświętsze ! á przećię w tym
nie grzeszy, bo iest Duch szczery. A my zás *BOGA*
Matt. 5. *nászego*, iáko náyſkuteczniey wszytkiemi śiłámi *násla-*
dowáć powinni; wedle iáwnego ná tyśiąc mieyscách
Pismá S. Z ktorego Pismá S. tákimże, iák wszy-
scy do tąd przedemną Herezyarchowie, (iáko ich Pá-
pieżnicy

pieżnicy zowią) práwem, i ia náuki moiey, iák ży-
wey prawdy dowodzę. 20. Jákoż niewiem
czym oni lepśi, i mędrśi, i Duchá Bożego prywatnego
godnieyśi byli nádemnie? á zwłaszczá, że u nich Pismo
S. iest ták iáśne, że ie káżdy człowiek, i ládá bábá dostá-
tecznie wyrozumieć może; toć bym i ia to, i ieszcze
trochę lepiey, owszem stokrotnie iáwniey potráfił. Iá-
koż, niech mi tu stánie tyśiąc Kośćiołow Rzymskich,
stámi Doktorow, Augustynow, Ambrożych, &c.
Dopieroż Papieżow Grzegorzow, i Mnichow, Hie-
ronimow &c. Stu Hussow, Lutrow, Kálwinow, *Psal: 115*
Bezow, &c. ledwie wspominam; *wszyscy* to, mniey, *Rom: 3.*
więcey, *kłámcy*, bo *ludźie* w ćiele byli. Trádycye bay-
ki! Concilia wymysły! &c. Iedyne słowo Boże; á
ieszcze w szczerym duchu wyrozumiáne, nieporuszo-
ne; bo czásem i *literá zábiia, á sam duch ożywia!* *2Cor: 3.*
Tym sámym duchownym *słowem Bożym*, iáko *obośie-* *Hebr: 4.*
cznym mieczem, bronić się mogę, i będę! *Bo náuká* *Joan: 6.*
i słowá moie, szczerym są Duchem Bożym. Ciáło ná nic się
nie przyda, i spráwy iego, áni pomogą, áni przeszko-
dzą do zbáwienia dusznego. Ták w sercu wierzćie,
przed *Bogiem*, *ktory ná sámo serce pátrzy*; á w uśćiech *1Reg: 16*
przed ludźmi, mowćie, iák, i co chcećie, i iák się we-
dle potrzeby tráfi &c. Dopieroż w ćiele bespiecznie
ludźie grzeszćie. Ná co się Luter, i Kálwin niegdy od-
ważył, że śmiele wszystkich Doktorow Stárych ná po-
iedynek wyzywał: á czemu nie ia? wszák mowię z Pá-
włem S. *ná co się kto odważy? i ia też!* Oni słudzy *2Cor: 11.*
Boży, Prorocy nowi, od Bogá ná reformę Kośćiołá po-
słáni, i Ewángelicy &c. i ia też, z tymże, i rownie iá-
snym Pismem, á ieszcze zá czásem, coraz gruntowniey
i w sámym duchu wyrozumiánym słowem Bożym, nie
z Alkoránem, áni z Tálmutem idę. A *ieżeli się* z tymże *1Cor: 1.*
Páwłem S. *poszczycić* [wszák w Pánu JEZUSIE, i w iá-
wnym Pismie] *godźi*? iáko BOG, coraz to doskonálszy

zakon ábo przymierze, i wiárę ſtánowił záwſze; naprzod przyrodzony z Rodźicámi pierwſzemi, z Pátryárchámi: Noem, i Abráhámem &c. potym zakon piſány z Moyżeſzem i Izráelem, i z Prorokámi &c. A ná oſtátek przymierze nowe, i zakon łáſki, przez Janá i CHRYSTUSA, i Apoſtołow. Ták też coraz to doſkonálſzych ſług ſwoich, Prorokow, i Náuczyćielow, ná popráwę Kośćiołá ſwego

Heb: 1. poſyłał: *aż ná oſtátek* i przez ſámego *Syná ſwoiego do nas przemowił.* Ták i on ſam iák w niebo wſtąpił, znowu przyſyłáć ſług ſwoich, aż do powrotu ſwego, do dniá ſądnego nie przeſtánie. A iáko Abráhám nád Noego, Moyżeſz, i Prorocy nád Abráhámá, Jan, nád Prorokow, CHRYSTUS nád Ianá, ták Luter nád Huſſá, Kálwin nád Lutrá, ia nád Kálwiná! i po mnie ieſzcze nie ieden, i więkſzy przyidzie; poki ſam CHRYSTUS znowu z niebá nie zſtąpi, ná rozſądzenie oſtátnie káżdego z Piſmá ſámego. Tám tylko áppelluię! tu mię áni Papież, áni Kośćioł, áni Concilia, áni Doktorowie; dopieroż áni Luter; áni Kálwin! &c. (Bo ći wſzyſcy iák ludźie, tylko wedle ćiáłá ſądzą) i ſzczerego duchá mego prywátnego ſądźić nie mogą; tám ſię z iáwnego słowá Bożego, kto mi nie wierzy wywiodę &c. 21. Tákie, i tym podobne bluźnierſtwá, nowy ten Herezyárchá, iáko przegniłe trupámi groby, mogłby pobieláć Piſmem S., i pewnieby go ná ſwoich tylko fundámentách ſtoiąc, żadni Dyſſydenći przekonáć nigdy nie mogli! A przećie; To to nie z puł piekłá czártowſka, choć niby ná pozor duchowna, i Anielſka, z puł Biblii náuká? A przećież być może táka Herezya: á dáy Boże, áby iuż nie byłá. Bo iáko wedle Auguſtyná S. nie máſz grzechu, ktory popełnił człowiek ieden, ktorego by, i ieſzcze ćiężſzego nie mogł popełnić drugi, i ſetny &c. Ták nie máſz tey Herezyi, ktorą wymyślił ieden człowiek, ábo diábeł; ktorey by, i ieſzcze gorſzey, á gorſzey wymyślić nie mogł,

drugi

drugi, i ſetny człowiek czáſem, i gorſzy niż ſam Diábeł. Iákoż ſię ták do ted dźiało; i dáley, áż do ſkończenia świátá, wedle Prorockiey ſámego P. IEZUSA, i Apoſtolſkiey przeſtrogi, dźiáć záwſze będźie, że tyśiacámi rożnych, á rożnych, á coraz gorſzych, lub ſubtelneyſzych Herezyarchow i *fałſzywych Prorokow*, i ſámych mniemánych *Chryſtuſow*, poczawſzy, ieſzcze zá Apoſtołow, od *Cerynthá i Mikołátá Dyákoná* i innych, powſtáwáło, powſtáie, i powſtáwać będźie: á wſzyſcy ſię iednymże Piſmem S. albo raczey ſtokrotnie od ſiebie rożnym iego rozumieniem i fáłſzywym wykłádem, i duchem prywatnym broniá, bronili, i bronić będa 22. Alec już ięzyk drętwieie, ſłow nieſtaie, choć tylko w ſámym zmyślaniu fałſzow i bluźnierſtw. Gdyby tedy iutro vg. w tym tu Mieśćie, Apoſtátá iáki, madry á pyſzny zhardźiał, i náuka nádęty od prywatnego duchá mniemánego Bożego, á w rzeczy ſámey od *Oyca kłamſtwa*, záwſze ſię zá żywa prawdę udáiacego, *w Aniolá S. przemieniáiacego*, bá choć by i od ſámego iáwnego Diábłá; (iáko ſię o Mſzy S. Luter ſam przyznáie: o czym niżey) zwiedźiony, ták oſzálał! Czy nierowniеżby? i owſzem, ieſzcze nád tegoż ſamego Apoſtátę, dáleko by był ſzalenſzy, czy Luteránin, czy Kátolik, czy Kálwiniſta, á zgołá káżdy, ktoby mu tylko, wierzył! A tákći właśnie, (kto tylko gruntownie i ſzczerze rzecz uwáży) ći, á zwłáſzczá pierwśi ſzáleli, co zrázu iednemu Aryuſzowi álbo Lutrowi, álbo Kálwinowi uwierzyli; nie dlá Piſma S [bo nie oto ſamo gra idźie) ále dla ich wymyſłu i prywatnego káżdego z nich oſobnego, i ſobie przećiwnego ducha i wedle ſwego widźimi ſię tłumaczeniá iednego w ſobie PiſmáS. odſtapiwſzy, ni z tego ni z owego, dlá prywatney ambycyi, álbo ránkoru, i uporu iákiego, dawnego zdánia i wykłádu tegoż Piſmá S. od wſzyſtkich Doktorow SS. i Concyliow i Biſkupow, i całego Kośćiołá Bożego, záwſze po Apſtołách SS. zá Katolicki álbo powſzechny

Mat. 24.
Mar, 13.
Apoc. 2.
Joan 5.
Cor. 4.

 Kośćioł

Kośćioł Chrystusow miánego. 23. Tu iuż káżdy stanawszy w pośrzodku miedzy temi dwiemá stronámi, niech pilno w sobie uwáży, ktoremu tu (nie mowię *Pismu S.*) ále *rozumieniu Pismá S.* bespiecznicy i pewnicy wierzyć? Czy iednemu źrazu vg. Kalwinowi, dopieroż sámemu Drelinkurtowi, ktory i iednego S. stárego Doktorá pokázáć i niechce (bo ich z hardośći zá nic nie wáży] i nie może: bo żáden z nich, ták tego wszystkiego Pismá S. nierozumiáł, i nie wykłádáł, iáko on; i owszem, choć wszyscy toż Pismo S. przyimowáli, ále ie wszyscy do tych czás ináczey z cáłym Kośćiołem Kátolickim rozumieli, i tłumáczyli. 24. Ná tym tedy iednym fundámēćie, cáłá tá Ksiażká, i wszystkie inne wszytkich Heretykow, Pismá Swiętego wyrozumieniá, cále się obáláia; byle kto, bez uporu, wedle sámego, choćby też i przyrodzonego rozumu, dopieroż nádprzyrodzonym świátłem od Bogá oświeconego, o rzeczách sądźił, i o to oświecenie i prawdy uznánie, serdecznie Bogá prośił w upokorzeniu sercá, á nie w duchu prywátney hardośći, i swemu widzimi się dufáiac. A tákby tym iednym *kámykiem*, by náymnieyszy Dáwidek Kátolicki, káżdego, by náysrzoższego *Goliatha* Heretyckiego, záraz, ná pierwszym wstępie, *i czele* mogł obálić, i włásnymże iego, z Pisma *S. mieczem, głowę* mu, zbyt
1. Reg. 17. swemu prywátnemu rozumkowi dufáiaca, *uciąć*. Iákoż nie dármo Pismo S, i *słowo Boże*, zowie Páweł S. *mie-*
Hebr. 4. *czem obośiecznym*. Bo nim káżdy, á zwłászcza zły, á dowćipny, może, i ná tę, i ná owę, lub lewa, lub prawa stronę; ná *swoię, i innych, lub zgubę*, lub obronę, szermowáć. Iáko wyráźnie o listach S. Pawła, bá i
2 Petr. 3. o wszystkim Piśmie S. mowi Piotr S. A-leć i w szczegulnośći, krotko się ná wszystkie punktá i Artykuły odpowie. Lubo iuż dawno, i dostátecznie, ná to wszystko Kátolicy, tákże też z pismá S,

ále prawdźiwiey i lepiey wyrozumiánego, odpowiedzieli! 25. Nim iednák do szczegulnych Artykułow poydźiemy, wprzod Czytelnikowi káżdemu, byle pobożnie i pokornie rozumnemu, to do uwagi pilney podaię. Naprzod: Ze ten Author, wielu Artykułow wiáry, náuki Kalwinskiey, iawnie przećiwko Bogu, przećiwko rozumowi, przećiwko Pismu S. bluźnierskich, chytrze zámilczał: iako to: Ze *BOG obłudnie, i tylko ná żárt, przykazánia swoie zachowáć każe: że BOG dobrowolna, nieuchronna, princypálna, i chetna, á zgołá we wszytkim zárowna iest przyczyna, ták náylepszych, iáko i nàyniepoczćiwszych uczynkow! i że do nich, barżiey niż Pássya, i sám Diábeł człowieká, bá i sámego Diábłá podusczá, kuśi, i gwáłtem przymuszá &c.* Ze P. *JEZUS na krzyżu desperowáł! że po smierći do czasu, prawdżiwie był potępiony, i w piekle z diábłami ćierpiáł &c.* Tę zás tylko náukę Kálwinska przywodźi, ktora się zdá mieć pozor po wierzchu w Pismie S. Acz, i tę, zdradliwemi słowy, iak w bawełnę uwiia, żeby żadło, i wędę, albo łapkę utaił. Iáko, i wszyscy Heretycy zwykli, poczawszy od swego pryncypałá, chytrego węza, ktory chcac za soba innych nieostrożnych Aniołow, przećiw Bogu w rebellia poćiagnać, niepokázał im głowy, i zębow, álbo żadłá (bo by ich był zaráz ná pierwszym wstępie odstraszył;) ále się *ogonem* łáśić poczał, i ták niebácznych, *trzećia część z niebá zágárnał.* Potym i w Ráiu, pierwszych Rodźicow nászych pięknym ná pozor, i pobożnym *sámego Bostwá* powabem, zdementowáł: A ná ostatek, sámego náwet wtorego Adáma P. JEZUSA, Pismem S. zwieść i chćieć przekonać ważył się: á w rzeczy sámey, nie szło o Pismo S. bo ie P. JEZUS przyimowáł, lecz o fálszywe, i niepoczćiwe Pismá S. wedle własnego diábielskiego, i duchá złego wymysłu, tłumáczenie. Ták sobie własnie Heretycy z Pismem S. i z Katolikámi postępuia

Apoc. 12. *Gen*: 3. *Matt.* 4.

postępuią. 26. Druga, że tenże Author, właśnie iák tenże diábeł, iedno, do swey złey intencyi i widźimi się, Pismo S. służące, przywodźi, á drugiego iawnie sobie przećiwnego zamilczał, aż mu ie CHRYSTUS, i chytrą złość iego, w oczy wyrzućił: tak tenże Author [iáko wszyscy inni Heretycy] te tylko pisma zewszad zbiera, ktore się ná pozor zdádzą ich fałszom sprzyiać, á o innych iawnie sobie przećiwnych, zamilcza. 27. Trzećiá; że tenże Author, rozumiem, nád innych ieszcze dowćipniey chytrzeyszy, coraz to w inną stronę, żeby go nie poszlakowano, uderzy, ják owo chytra liszká, raz w tę, drugi raz w owę stronę, ogonem zámachnawszy, zbytnie ćiekawe, á máło baczne chárty, unośi, i uwodźi, i zwodźi, że czásem niby zá liszką mniemaną goniąc, w przod karki o karcze połamią, niżeli ogoná, dopieroż, niż sámey liszki, doydą! ták własnie ten Author, szyki, myli, i w iednym rozdźiale náukę Kátolicką fałszywie, i w innym sensie udáie; á Pismo S. prawdźiwie i iáwnie iey przećiwne, przywodźi: i ták mniemaney Katolickiey náuce, fálsz práwdźiwy, ále fałszywie zádáie w drugim Rozdziále, przećiwnym záś sposobem, náukę Katolicką práwowierną, prawdźiwie, i w własnym Katolickim sensie przywodźi! Ale Pismo S. przećiwko tey prawdźie, w sensie fałszywym, omylnym, i wedle swego prywatnego Kálwinskiego widźimi się, przyprowadza. 28. W inszym zaś rozdźiale, oboie to z sobą mięszá, raz sens náuki Kátolickiey, drugi raz sens Pismá S. często fałszywie, á záwsze chytrze przywodźi. Raz sáme Artykuły wiáry Kátolickiey, drugi raz oboiętne tylko ieszcze do czásu mniemánia; raz cáłego Kośćiołá Kátolickiego Rzymskiego, drugi raz prywátnego tylko ktorego Doktorá zdánie przywodźi, i Pismem S. niby ná pozor prawdźiwie i rozumnie zbiiá (bo toż i sámi

inni Kátolicy czynia) i ták zbytnie ćiekáwych, á máło uważnych, á nádewszystko nienáwiśćia, i zła o Kátolikách perswázya nápoionych, uwodźi, i coráz to bárźiey, im, niby iáśniey, zwodźi, á sobie coraz to większy kredyt, w obłudney prawdźie, á w szczyrym fałszu czyni! Iáko ná oko, byle nie zárážone, obaczyć káždy przy łásce Božey može. 29. I ták:

W ARTYKULE I.

POwiáda że Kátolicy ucza; *Ze Pismo S. iest tylko z trefunku ábo przypadku.* Co chytrze zádáie, iákobyśmy ie sobie lekce ważyli. Ale náprzod odpowiádam: że my Kátolicy, naybarźiey Pismo nád wszystkich Heretykow szácuiemy, i naywięcey go zá Kánoniczne Księgi przyimuiemy. A Heretycy wedle swego upodobánia, iedni te, drudźi inne Księgi odrzucáia, abo przyimuia! potym, i to ktore raz przyięli, co raz wedle káždego prywatnego duchá odmieniáia, i prawie, co iármárk, to ináczey, w Bázylii, i gdzie indźiey, drukuia: Záczym ieszcze bárźiey u nich Pismo S. *iest z trefunku* i przypadkowe. A w Kośćiele Kátolickim záwsze iedno, i toż státecznie Kánoniczne. 30. Potym Pismo S. może się bráć dwoiáko. Náprzod *máteryálnie*, zá pápier, i zá cháráktér táki, ábo owáki, i litery większe ábo mnieysze; pisáne, ábo drukowáne, lub rysowáne, tákim ábo inszym ięzykiem; złotym, czarnym, abo czerwonym kolorem &c. I w tákim sensie Pismá S. ábo ráczey wyrážánie iego, bez watpienia iest z tresunku, i przypadkowe! i o tym tuszę, że i Drelinkurt nie watpi! Bo može być i iest toż Pismo, inákszym, a inákszym, charákterem, ábo ięzykiem wyrážone. 31. Náwet toż Pismo,

względem Wiáry S. iest przypadkowym. Bo może być, i mogłá, i byłá długo, i dźiś iest, i do dniá sądnego będźie w tych, ktorych nie porownanie więcey, co czytáć nie umieia, wiárá prawdźiwa co do istoty swoiey, bez Pismá S. materyálnego. Bo aż do Moyżesza, nie było Pisma S. żádnego, á przećie wiárá prawdźiwa w Enochu, w Noem, i w innych byłá. Bá i sam Moyżesz, i inni po nim Prorocy, i SS. Apostołowie, wprzod toż i sámi wierzyli, i drugim do wierzenia podawáli, niżli ná kárćie pisáli. Dopiero potym dla snádnieyszego i dłuższego teyże wiáry dochowánia, kazał im P. BOG [i to nie záwsze, i nie káżdemu Prorokowi abo Apostołowi) pisáć. Bo Eliasz Prorok, bá i Jan S., bá náwet sam P. JEZUS; i więcey dáleko Apostołow SS. nic nie pisáli, i żaden nic cále długo nie pisáł. A przećie w nich i w innych pierwszych wiernych nowego Testámentu &c. byłá zupełna istotna wiárá. A zátym i teraz i do sądnego dniá, być by mogłá. Bo, co raz BOG mogł uczynić, to i teraz, i záwsze mogł by uczynić. 32. Więcey rzekę toż Pismo máteryalne, nie iest sámo w sobie prawdźiwie i istotnie słowem Bożym, ále tylko iest znákiem, obrázem figurą, wyráżeniem słowá Bożego. Ták iáko obraz Swiętego, ábo Krolá &c. nie iest sam w sobie prawdźiwy Krol, ábo Swięty. 33.

Jerem. 36. A lubo sam P. BOG. *kazał niektorym* Prorokom to co
Habac. 2. im wprzod do sercá podał, i obiáwił, potym *i ná papierze pisáć*; Nie idźie zá tym, żeby to Pismo było istotnie słowem Bożym, á nie tresunkowym tylko wyráżeniem słowá Bożego. Bo mogł tego P. BOG nie kazáć pisáć. Jákoż drugim nie kazał, ále tylko ná sercách przez náukę i podánie wyrażáć! Jáko, lubo kazał
Exo: 25. *dwuch Cherubinow przy Arce* postáwić. Postáremuż owe rżnięte obrázy, niebyli istoni w sobie Cherubinowie, ále pzypadkowe ich obrázy. 34

Jeszcze

Jeszcze Pismo S. może się bráć iuż właściwie *formalnie*, zá sámo słowo Boże, od Bogá przez obiáwienie iego pochodzace, i náprzod do serc Prorockich abo Apostolskich, ábo Náuczyćielow nászych, przez wewnętrzne Duchá S. nátchnienie, wchodzace, i od nichże sámych, wprzod przez uznánie prawdy, i zezwolenie wewnętrzne, to iest przez własna wiárę przyięte: A potym przez nichże sámych, i nam, i drugim ludźiom, lubo ięzykiem, lubo i piorem, lubo málowániem, lubo znákiem iákimkolwiek (zwłászcza kiedy ábo czytać, nie umieia; abo ięzyká nie rozumiela, ábo z nátury głuśi, i niemi będa &c.) podáne, i do serc tákże nászych, przez wewnętrzne Duchá S. natchnienie wchodzace, i od nas przez uznánie tey prawdy, i zezwolenie ná nie, przez wiárę, w sercu przyięte. I tákie Pismo S. ábo słowo Boże, nie iest z tresunku przypadkowe, względem sámey wiáry, bo bez niego wiárá nádprzyrodzona, żadna miárá być nie może.

35. Acz i to słowo Boże, względem sámego Bogá, iest nieiáko przypadkowe, bo mogł BOG tęż Taiemnicę obiáwić ludźiom, lub nie obiáwić: Mogł tym ábo i innym. Jákoż wielu táiemnic, zwłászczá ták iáśnie, nie był obiáwił w starym Testámenćie. Nie ták, iák owo słowo Boże, od Oycá przed wieki pochodzace, ktore Synem Bożym zowiemy: Bo to tám słowo, zadna iuż miára nie iest przypadkowe. Bo bez niego nigdy BOG nie był, bo iest wspoł istotne BOgu, i sámym Bogiem prawdźiwym.

36. Trzebá tu ieszcze bowiem uważyć: Ze to słowo: *tresunek* ábo przypadek, dwoiáko się osobliwie ma rozumieć. Náprzod: rzecz tá iest tresunkiem, ktorá mogła być ábo nie być; i w tym sensie káżda rzecz stworzona, á zátym i słowo do nas Boże, choć i formálne, ábo obiáwienie sámo; dopieroż máteryálne pisánie, iest tresunkowe: bo mogło być abo nie być. Jákoż

koż i długo przedtym (iákom námienił) nie było! Sam tylko P. BOG iest sam w sobie istotnie i koniecznie : bo nigdy nie mogł nie być. A náwet samże ten Author (zapomniawszy owey kłámcom potrzebney przestrogi: że powinni pámiętáć dobrze, co przedtym, lub potym mowić máią; żeby ich nie poszlákowáno) niżey w Artykule 5. przyznáie, , że *czásem tráfi się Pismo S. ćiemne.* A przećię, i to, iest tákie, z wyraźnego rozkazánia Bożego. 37 W Drugim sensie mowi się, rzecz być *trefunkiem* ; to iest bez, woli i ordynácyi Boskiey. A w tym sensie żadney rzeczy stworzoney nie mász, i być nie może trefunkowey. Dopieroż Pismo S. w tym sensie, nie iest trefunkiem; bo się i náymnieysza rzecz bez woli Bożey
Matth. 10. nie dźieie , i *wrobel* biedny, *ná źiemię* , ábo *włos zgłowy nie spádnie* ; iáko wyráźnie P. JEZUS mowi. A dopieroż Pismo S. náwet i máteryálne, á iesżcze bárźiey formálne, ktore czásem wyráźnie BOG kazał nápisáć, iáko dobrze Author dowodźi ; ále nie dobrze i nie poczćiwie náukę Kátolicka przywodźi i szpoći. Jáko i 38

W ARTYKULE II.

POwiáda że Katolicy uczą: *iż Pismo S. nie wszystko w sobie záwiera , czego potrzebá do zbáwienia :* i to w obłudney chytrośći,tylko ná ochydę Kátolikow, przywodźi : Bo ieżeli to słowo *Pismo S.* bierze , iákom rzekł wyżey , w sensie formálnym , to iest, żá náukę, i słowo Boże, ludźiom , lubo przez obiáwienie, i wewnętrzne natchnienie, lubo przez mowę Aniołá , ábo przez ięzyk Proroká , lubo przez pisánie i cháráktер , lubo przez znáki iakieżkolwiek powierzchowne , byle wyrozumiáne , i pewne Trádycye podáne,

To rzecz prawdźiwa, że w tákim słowie Bożym, wszystko ieſt, czego do zbáwienia potrzebá. Bo tym ſámym, zdał by ſię ludźiom BOG być zazdroſnym, gdyby im tego wſzyſtkiego, żadnym tym ſpoſobem nie obiáwił, czego im do zbáwienia potrzebá: I ták zgołá, żaden by z ludźi zbáwion być nie mogł, gdyby żaden zupełnie nie wiedźiał, czego mu do zbáwienia potrzebá: i w tym ſię ſenſie przywiedźione od niego Piſmá, rozumieć máią. 39. Ieżeli záś bierze Piſmo S. zá pápier, i chárákטery piſáne? To iáwny ieſt fałſz, żeby ſię w nim ſámym, wſzyſtko záwierało iáwnie, czego do zbáwienia potrzebá. Bo náprzod od poczatku świátá, aż do Moyżeſzá, (iáko rzekł wyżey) Piſmá żadnego nie było; á przećię wiele ludźi zbáwionych było. Potym, i zá ſámego JEZUSA CHRYSTUSA, i zá Apoſtołow wſzyſtkich, długo, żadnego Piſmá nowego Teſtámentu nie było. Do tego, więcey Apoſtołow, nic nie piſáło, i do dálekich Národow, bez Piſmá ſię rozbiegło, z ſáma náuka uſtna, i podániem, i poſtánowieniem Náuczyćielow, i Przełożonych; A przećież wiárá zupełna i w ten czás zárąz byłá, i wiele zbáwionych było. 40. Bá náwet i teraz; *nie wſzyſtko ieſt nápiſáno*, iáko wyráźnie świádczy Jan S. *żeby świát nie obiął tych Kśiąg*, gdyby ſię wſzyſtko piſáło, *co P. JEZUS czynił, i náuczał*; á pewnie to, do zbáwienia ludzkiego potrzebne było. Bo P. JEZUS nic nie potrzebnego, po prożnicy nieczynił, áni mowił. Do tego, wiele Kśiąg Sálomonowych, i innych Piſmá S. iáko, i liſtow S. Páwłá zginęło! Toby iuż przeto zupełna pewność zbáwienia, zginąć miáłá? 41. A ná oſtátek! i teraz, i záwſze przed tym, więcey nierownie ieſt nie piśmiennych, i czytáć nie umieiących. A przećież i ći (i owſzem ći náybárźiey, bo tákich; Proſtakow *ieſt Kroleſtwo niebieſkie*, iáko P. JEZUS mowi) zbáwieni

2. Cor. 3. 1. Thes. 4. & 5. Joan. 21.

Mat. 18. & 19.

będą, nic nie czytáiąc Pismá *S.* ále tylko w pokorze, náuki Stárszych i Pásterzow swych i cáłego Kośćiołá słucháiąc; o ktorym wiedzą, i wierzą, że nic przećiwko Pismu S., lubo go oni nie rozumieią, uczyć nie może, áni pobładźić. A ták ludźie prośći (náwet i u Heretykow) nie dla tego sámego wierzą, że to iest nápisano; bo oni tego widzieć, i przez się wiedźieć nie mogą, bo czytáć nie umieią. Ale dlá tego wierzą, náwet z fundámentu biorąc : że to sámo pisánie, iest Pismem S. &c. że im ták Stárśi i Kośćioł cáły podáie zdawná. I owszem, sam naywiększy świáta cáłego Doktor Augustyn S. ták mowi : *Já bym nie wiedźiáł, zkąd to iest, á zátym, i nie wierzył,* że tá vg. *Kśięgá iest Pismo S.* i *Ewángelia* vg. S. Janá; dopieroż, że nie iest zfałszowána, nie náruszona &c. gdyby mię *w tym powagá i podánie cáłego Kośćiołá Kátolickiego nie upewniáło.*

42. Jeszcze dwoiáko się mowić może: że Pismo S. záwiera, ábo nie záwiera w sobie, wszystkiego, co do *zbáwienia* należy, vg. może się mowić, że Pismo S. zámyka w sobie, lubo niewyráźnie, i nie w szczegulnośći, ále w powszechnośći, wszystko, co, do zbáwienia należy. (i ták też to, te Pismá rozumieć możem) Bo, ponieważ iest wyráźne, Pismo S. ábyśmy náuki, i *podánia Kośćiołá S. słucháli*, i zá *Pogánina* niewiernego mieć każe tego, *co Kośćiołá nie słucha.*
Matt. 18. W Kośćiele zás Bożym, i w náuce iego, wszystko się do zbáwienia należące zámyka; toć tym sámym, w Pismie *S.* ták iáko w tych dwoch przykazániách : *Będźiesz miłował P. BOGA twego, i bliźniego*
Matt. 22. *swego, iáko siebie sámego. Wszystkie się* przykazánia zámykáią w powszechnośći, i wszystko, co do zbáwienia należy, iáko sam CHRYSTUS mowił : *To czyń á*
Luc 10. *będźiesz żył*; lubo nie wyráźnie w szczegulnośći, bo by iuż nic nie było po innych przykazániách iák prożnych słowách; bá, i cáłe Pismo S. iuż by dáremne

było

było. 43. I to uważyć tu potrzebá, że lubo prawdá, że wszystko to trzeba wierzyć, i wszystko to do zbáwienia należy, co iest rzetelnie w Pismie S. ále iednák, nie to tylko sámo, i nic iuż więcey. Bo tego sámego nigdźie nie máfz w Pismie S. Owszem, iest w Pismie S, że *nie wszystko pisano*; i że trzebá, i temu wierzyć, cokolwiek Kośćioł powszechny podáie. Bo náprzod: aż do Moyżeszá nic nie pisano: potym i Moyżesz nie zaraz wszystko pisał. Potym i CHRYSTUS nic nie pisał. Potym i wiele SS. Apostołow nie pisáli. Potym i ći sámi, co pisáli, i nie záraz, i nie rázem wszystko pisáli &c. á przećię záraz i záwsze byłá náuká zupełna i wiárá co do zbáwienia należy. 44. Náostátek: i sámi Kálwini i inni wszyscy Dyssydenći, wiele rzeczy wierza, i wierzyć koniecznie muszą: (chybá by Atheuszámi, ábo żadney wiáry, być chćieli,) czego wyráźnie w żadnym Pismie S. nie mász. A náprzod; toż sámo wierza, że tá á tá Księgá vg. Ewángelia, iest S. Mátheuszá, ábo S. Márká, á nie innego człowieká, &c. Ze ten á ten iest list S. Páwłá, á nie od kogo innego pod imieniem S. Páwła zmyślony; iáko było tákich Ksiąg wiele fałszywych; o ktorych S. Hieronim wspominá: o lwie ochrzczonym &c. ktore Księgi Kośćioł S. powszechny potępił, i odrzućił. A zgołá, o wszystkim Pismie S. wierza, że te, á te Księgi, sa Pismem S. Te záś, ábo owe Księgi, nie sa Pismem S. lubo ie ták niektorzy udáia, i udawáli! 45. Potym wierza, że to á to Pismo S. iest wiernie nápisáne, i wiernie, przetłumáczone, że nic w nim nie odmieniono, nic nie przydáno błędliwie; nic nie uięto &c. Jáko to wiele czyniło, i czyni! J iáko to, sámiż Dissydenći vg. Kálwini Lutrom, i innym Dissydentom, ábo Kátolikom zádáia, i ći też wzáiemnie onym; że to á to Pismo nie iest Kánoniczne, i Autentyczne. ále apocryphum

Joan. 21.

i nie

i nie pewne &c. Owszem, i sámiż miedzy soba: o- wszem, i z soba się nie zgadzáia; iedni ták, drudzy inák; bá, iedniż, i ciż sámi, raz ták, drugi raz inák, wykładáia &c. i dla tego ledwie nie, co rok, ábo iármark (iákom wyżey námienił) to insze Pismo, co raz inaczey wydáia, i popráwuia, ábo ráczey psuia. 46
Zkadże to tedy, że to Pismo, i iego wykład pewnieyszy, i prawdźiwszy, niż ten, ábo ow? Nie z sámego Pismá, bo to iednoż, i toż iest, i było záwsze w sobie; sáme też o sobie świadczyć bá áni mowić nie może. Author też iego, mogł się pod cudzym imieniem fałszywie udáć. Nátchnienie też duchá prywatnego, dopieroż fałszywie zmyślone być mogło, i może, i często było, i bywa! iáko w owych fałszywych Prorokách, ktorzy
3. Reg. 22. udawáli iák żywa prawdę, *ze ich Bog posłał, i mowić kazał* &c, á BOG o tym áni pomyślał Iákoż tego sámego nigdzie w Pismie nie mász, żeby ten wykład ábo duch twoy prywatny był prawdziwy. 47 W rzeczy tedy sámey, do cálcu, i fundámentu wiáry o Pismie S. przyszedszy, nie sámemu w sobie Pismu S ále sobie sámym, o Pismie S. ták, ábo ták udáiacym, i onoż tłumáczacym, Dyssydenći wierza, i innym wierzyć każa! A tego iuż w piśmie nie mász żeby im, i prywatnemu z nich káżdego rozumieniu, wierzyć! Owszem, to, nie tylko przećiwko Pismu S. ále, i przećiw rozumowi ludzkiemu, i doświadczenie ustáwiczne pokázuie, iáko się ná tym często mylemy. I ták wszyscy Dyssydenći ná ledźie śliskim, nie trwałym i nie pewnym, choć im się zdá być iák krysztal przeyzroczysty, zostána; ieżeli się ná sámym Pismie bez powagi Kośćiołá, bez cudow i podániá, fundowáć będa. 48. My záś i káżdy z nas z osobná Kátolik wierzy, że to á nie owo iest Pismo S. prawdziwie Kánoniczne; i że ten, á nie ow iego wykład, i tłumáczenie iest prawdźiwe, nie odmienne &c. nie z sámego iuż Pismá S.

(bo

(bo o tym nigdźie w tym sámym nie mász, áni być może] Ale dlá ftátecznego zdáwná podánia i náuki Kośćiołá Bożego powszechnego, i wszystkich Conciliow, Biskupow, i Doktorow iego SS. po wszystkim świećie. A to sámo iest w Pismie S. że *Kośćiołowi* powszechnemu, *upominaiącemu* przez Cōcilia; i Biskupow, i choc czasem w *żyćiu nie dobrych Przełożonych*, dopieroż przez Doktorow, SS. uczącemu wierzyć koniecznie ták iáko słowu Bożemu, iáwnemu Pismu S. potrzebá. Matt. 23.

49. Bo pełne tego Pismo iest S, że kto *Kośćiołowi* nie wierzy, i nie słucha; *iest iáko niewierny Pogánin i Iáwnegrzesznik.* Matt. 18. Że *kto was słucha, mnie słucha.* Luc. 10. Że *Duch S. prawdy* i sam CHRYSTUS miał być *z Kośćiołem* swoim *aż do skończenia świátá.* Joan. 14. Że *bramy piekielne i fałszywe* náuki *przemoc Kośćiołá ná opoce Piotrowey*, nigdy nie miáły. Matt. 16. Że *Kośćioł* (wedle Páwłá S.) iest *filárem* nieprzełámánym *prawdy*, ábo náuki i wiáry &c. i tyśiąc tákich iest mieysc Pismá S &c. 1. Tim. 3.

50. Náwet i sámi prośći Dyssydenći [ktorych iest nie rownie więcey) nie sámemu w sobie, i nie dla sámego w sobie Pismá S. wierzą; bo go i czytáć, dopieroż wykłádáć z Hebráyskieygo, dopieroż tłumáczyć nie umieią &c. Ale wierzą, dlá tákiey náuki im od Pásterzow, ábo ráczey od náiemnikow fałszywych podáney; i ták nie Pismu S. ále w rzeczy sámey więcey iednemu Apostaćie, ábo knechtowi, ábo bábie gádátliwey wierzą, niż świátu; (áż do Lutrá i Kálwiná) cáłemu, i Kośćiołowi Bożemu zawsze zá Kátolicki miánemu!

51. Co iáki iest nierozum, i záślepiona ná zbáwienie i ná wieczność, (ktora náybárźiey od wiáry dobrey záwisłá) niebáczność, káżdyby snádnie obaczył, i sam siebie do tego czásu záwstydźił; gdy by to szczerze bez respektu, ábo áffektu, á zgoła bez żádney pássyi, sam w sercu swoim pilno i roz-

myślnie uważył, i ná ſámego iedynie Bogá, ná prawdę, ná wieczność, i ná zbáwienie duſzy, iedyny wzglad miał. Pewnie by wkrotce wſtyd niepotrzebny upor, i błąd porzucił, á dopieroby co raz iáwniey i Piſmo S. poymował, i prawdę Kátolicką uznawał. Jáko tego ći doznáią ktorych Bog po długich błędách, uznániem prawdy kátolickiey oświećił. A zwłaſzczá tych (iáko o ſobie Páweł S. mowi) ktorzy, nie ták z złośći i uporu, iáko z *niewiádomośći*, i z mniemáney prawdy, i niby z Piſmá S., ináczey wierzyli i *grzeſzyli*. 52. Ieſzcze oprocz tego, wiele innych rzeczy i Dyſſydenći wierzą, czego nie máſz wyráźnie nápiſánego. Náprzykład 1. wierzą, rozumiem, że *Credo* &c. ieſt od Apoſtołow złożone, i Kośćiołowi podáne ! 2. Że w nowym Teſtámenćie Soboty święćić nie trzebá. 3. Że miáſto Sábaſſu, nie poprzedzáiący Piątek, ále náſtępuiąca Niedźielę święćić potrzebá. 4. Że dźien Zmartwychwſtánia Chryſtuſowego, i innych Táiemnic przednieyſzych, święćić winniśmy. 5. Przynáymniey niektorzy ták trzymáią: Że Mátka Boża Pánna umárłá. 6. Że z ćiáłem do Niebá wzięta &c. 7. Że Chrzeſt, ábo wieczerza Páńſka, ieſt Sákrámentem &c. 53. A nadewſzyſtko wierzą [co u Dyſſydentow wſzyſtkich ieſt iedynie fundámentem wiáry) że ten ábo ow, vg. Kálwinſki, á nie Luterſki, ábo nie Kátolicki Rzymſki; tego, ábo owego Piſmá S. wykład i wyrozumienie, ieſt dobre: Że to, przez to, a nie przez inſze Piſmo S. wykładáć trzebá &c. i innych podobnych wiele rzeczy; 54. O ktorych nie wyráźnie, á o drugich, nic cále w Piſmie nie mamy; vg. Że Symbolum Athanázego, i Niceńſkie; ábo i Concilia cztery powſzechne, Niceńſkie, Kálcedońſkie &c. ſą práwdźiwe, że im wierzyć trzebá, choć tego ſámego; *Że tym Conciliom wierzyć trzebá*; nigdźie w

Piſmie

Piſmie nie máſz : Náwet czy były ná świećie te Concilia? Bo Piſma żadnego Bożego po tych, i o tych Conciliách, nie było. A zátym o nich świadczyć nie mogło. A przećież, ktoby temu upornie przeczył, rozumieią żeby przynaymniey ćięſzko z uporu grzeſzył; á zátym i zbáwion nie był; toby zupełney wiáry ; á zátym i żádney prawdźiwey nie miał. 55. Dla tego, znowu tu mowię: Ze Aryáni dáleko lepiey ſwey wiáry Conſequentia rozumieią i utrzymuią; Bo iák raz to ſobie zá fundáment z Piſmá S. wźięli; że *każdy człowiek kłamcá*, záczym mu trudno wierzyć: I dlá tego, *ſámo to tylko potrzebá trzymáć i wierzyć, co w ſámym Piſmie wyráźnie ſtoi*: ták iuż żadnego á żadnego Concilium, áni Symbolum nieprzyimuią, lecz ſámo tylko Piſmo. Rom. 3.

56. I dla tego, znowu by tu ciż Aryáni, iáwna inconſequentia Lutrom i Kálwinom zádáć mogli! Jeżeli ſię z námi PP. Lutrzy i Kálwini (iákoż i ſłuſznie) w tym fundámenćie zgadzaćie, *że nic cále á nic wierzyć nietrzebá, tylko co iáwnie ieſt w Piſmie S.* A ná coż, i iákoż ſkłádowi ábo Concilium Niceńſkiemu wierzyćie? dopieroż Conciliom wtoremu, trzećiemu, i czwartemu? o ktorych nic nigdźie w Piſmie niemáſz; á zwłaſzczá o tym ſłowku *wſpoł iſtotny*, ná ktorym całe Niceńſkie Concilium pierwſze záwiſło! Bo raz tym czteremá Conciliom, ábo choc i iednemu uwierzywſzy, nie wiem czemu by, przez nie omylna rozumu conſequentia, i nieodbita rácyi rowność ábo paritatem: i innym vg. Florentſkiemu, Konſtancyeńſkiemu, i Trydentſkiemu &c. niewierzyć? wſzák i te, ták? iák i owe, były z cálego Kośćioła i świáta, á zá tym z ludźi: á zá tym z kłámcow złożone; ták ſię też Piſmem, i iego ſwoim wykłádem broniły, iáko i te &c. 57.

Ba i Piſmá iuż nie trzebá; kiedy iuż raz iednemu, bá i czteremá Conciliom, wierzyćie; Bo ieżeli cáły Kośćioł,

ábo Conciliá, z Pápieżem zbłądźić przed tym nie-
mogły, toć áni po tym, i nigdy: Bo záwfze tenże,
Joan. 14 *duch prawdy* z Kośćiołem miał *zostáwáć* (iák Pa-
pieżnicy z wyráźnym Pismem mowia) Abo ieżeli te-
raz, toć i przed tym i záwfze, mogły Concilia po-
wfzechne i z Pápieżem, i cáły Kośćioł pobłądźić!
Jákoż im bespiecznie, choc i raz wierzyć? A ieżeli
rozumu przyrodzonego iskierkę [tylko żeby bez u-
poru] maćie, przyśięgam że się nam, bá i Pápi-
stom z iey rownośći rácyi ná wieki nie wywikłaćie.
Chybá że się do tychże Pápistow, po ich argumen-
tá, i obronę ućieczećie, ktore oni przećiwko nam,
i wam, przywodza, iákoż widźiemy iuż ná oko, że się
iuż coraz do stárego miástá, ábo Kośćiołá wracá-
Gen: 19. ćie, ábo z *Lotowa* żona ná tę Kátolicka *sodomę* przy-
náymniey *ogladáćie*. Ale osobliwie Florentskie Conci-
lium, mielibyśćie PP. Lutrzy i Kálwini przyimowáć, bo
śćie się, przez kilká set lat, przećiwko niemu nic pro-
testowáli, boście ieszcze i ná świećie z Lutrem i z Kál-
winem nie byli; my zás słuszniey dáleko Niceńskie-
go Concilium, i innych, nie przyimuiemy; bośmy się
záraz mężnie, i iáwnie, i záwfze przećiwko nim pro-
testowáli. 58. A ieżeli nam Aryánom
rzeczećie, że dlá tego tych poźnieyszych Concilia: Flo-
rentskiego i Trydentskiego &c. nie przyimuiećie; że się
wedle was, z Pismem S. nie zgadzaia? Toż my też
włáśnie, iák byśćie nam to zust náfzych włásnych
wyięli, i z tegoż włáśnie Duchá Bożego prywátnego
[Iáko to *magna ingenia sæpe conveniunt*:] mowili
dawno i mowiemy; i ieszcze słuszniey dáleko; Bo i záraz
świeżo, i dawniey, onym pierwszym Concilium zá-
dáwáli, i zádáiemy, i z iawnego Pismá dowodźie-
my (iákośmy i wzwyż potrosze námienili:] Boć i my
przećię nie z Alkoránu, ábo z tálmutu ále z iednegoż
z wámi Pismá S. wiárę náfzę wywodźiemy; á ták też
dobrze

dobrze; iák i wy Pismo rozumieć możemy; ponieważ i wedle was i wedle nas, iest ták snádne, i co do wiáry iásne, że ie, i ládá prosta niewiástá [byle tylko wászá, ábo nászá,] może zupełnie, dobrze, i nie omylnie, lepiey niż Pápież, i niżli cáły Kośćioł, i Concilium vg wedle nas Niceńskie, &c. á wedle was Florentskie, ábo Trydentskie &c. rozumieć i rozsadźić! I owszem [wybácźcie nam PP kollegowie) trochę ieszcze lepiey Pismo rozumieć, niż wy, możemy; bo ie i dawniey, więcey niż tysiacem lat przed wámy, czytamy, i uczemy; i dálekośmy bliżsi niż wy, sámychże Apostołow, á zátym i rozumieniá lepszego, Pismá S. &c. 59. Tu znowu nie wiem co ná to Aryánom Lutrzy, i Kálwini rzeka i odpowiedza? Więc iá Sam więcey rzekę! wiele się zda być, i iáwnie, w Pismie Bożym, i w nowym iuż Testámenćie, ábo zákazánego, ábo przykazánego; czego Dyssydenći żadni nie czynia? Toć znać, że i nie wierza vg. 1. *Swięcenie* pomienionego *sábásu*, ktore iáwnie iest w przykázániu Bożym, zárownie iáko i inne; vg. *Niebędźiesz kradł* &c. Iáko tedy te, zniesione i odmienione być niemogły, ták i to; i owszem, iako o innych, ták i o tym przykázániu Boskim, zdał się Chrystus powiedźieć: *Nieprzyszedłem znośić práwá* Bożego ále ie *pełnić*; i ieszcze scisley chowáć, náuczáć. A zwłászczá, że to o *sábáśie* Przykázánie, nád inne bárźiey P. Bog zálecáł; *i wiecznie nie odmiennie w pámięći mieć kazał.* A wostátku; chocby i Kośćioł miał moc od Bogá dána; (iáko kátolicy z Pismá S. ucza) żeby mogł nie ktore rźeczy odmieniáć; Postáremu o tym sámym, nigdźie w Pismie nie mamy, żeby to sáma rzecza Kośćioł uczynił, i to swięto sábásu ná inny, dopieroż ná ktory dźień, czemu ná ten, á nie ná inny czás? &c. przeniosł: 2. *Vmywánie nog tákże* przy wieczerzy Páńskiey; zda się byé; ábo zárownie, ábo ledwie nie su-

Exod. 20.
Matt. 5.
Exod. 31.
Levit. 26.
Joan. 13.

rowiey i wyraźniey przykázáne od CHRYSTUSA *i pod*
Ibid. *utratą zbawienia,* iáko sam CHRYSTUS pogroźił *Piotrowi S.!* A przećież tego, i sámi Dyssydenći zá Sákrament do zbáwienia potrzebny, bo áni zá zwyczay, nie máią z obligácyą: Dopieroż innych przyćięższych przykázáni.
Matt. 10. Iáko to. 3. Zeby *áni táyśtry, áni obuwia, áni dwoch sukien*
Luc 10. *nie nośić.* 4 Zeby *biiącemu nas w gębę, i drugiey strony nad-*
Mat. 5. *stáwić.* 5: Zeby biorącemu nam *płászcz, i suknią przydáć.*
Luc. 6. 6. Zeby *gorszące oko wyłupić, i nogę ućiąc &c.* 7. *Zeby nic*
Act 15, & 21 *ze krwią, i nic duszonego nie ieść &c.* iáko wyráźnie w dźieiách Apostolskich, ná pierwszym Concilium, S. Iákub i
Ibid. wszyscy Apostołowie, *zákázuią zárownie z nieczystośćią i Báłwochwalstwem;* Co i ná innych mieyscách, po trzy rázy Pismo S. potwierdza. A nácoż przećię PP. Dyssydenći, ptaszki i kuropátwy duszone, i zckrwią záprawy iadáią? i wierzą że to nie grzech przećiwko iáwnemu, á ieszcze iuż i w nowym Testámenćie wyráźnemu Pismu S.? pewnie się z tego, dopieroż z innych wielu zwyczáynych i sobie i nam w wierze i nabożeństwie drobiázgow, niewywikłáią, chybá podániem i powagą cáłego Kośćiołá. A zá coż od niego odstąpili w czym inszym? Ná coż się do niego nie wracáią? Podźmy dáley. 60.

W ARTYKULE III.

PRzećiw náuce Kátolickiey. *Ze Pismo S. ieśt trudne.* Przećiwko temu przywodźi rożne Pismá. Aleć przyznáią Kátolicy, że nie ktore Pismo S. iest iáwne, i wedle litery bráć się powinno: Iáko dźieśięcioro Boże przykázánie, i inne; ktore do sámych obyczáiow náleżą; i tákie Pismo S. zowie się *iásną po-*
Psalm. 118 *chodnią.* Ale też i to wierzą, że nie ktore Pismá, muszą być przytrudnieysze, zwłászczá te co w Prorockich figurách i przypowieśćiách &c. Bo i to iest w Pismie S. [ktorego Drelinkurt chytrze zámilczáł]

muśi tedy być oboia prawdá. I ták o sámey Mátce Bo-
żey, i S. Iozefie, i Apostołach, często w Pismie S. czy-
tamy, że słow Chrystusowych czásem *długo rozumieć nie* Matt. 13.
mogli, dlá tego ie Náyświętsza Pánná, iáko mowi Łukasz Joan. 16. &
S. *w sercu swoim konserwowáłá i rozważáłá*, do dálszego
i zupełnieyszego, z dáru Duchá S. wyrozumienia; dla Luc. 2.
tego i Apostołowie prośili P. JEZUSA, *áby im wyłożył* Matt. 15.
iáśniey swe przypowieśći; toć ich znáć nie záraz zrozu-
mieli. Ták i ow *Rzezániec Krolowey* Murzyńskiey, Act. 8.
choć czytał Pismo, prośił Filippá, áby mu ie tłumáczył
i explikował, *o kim się to má* rozumieć? Ták i CHRY-
STUS P. *otworzył rozum* Owym Uczniom idącym do Luc. 24.
Emaus, *áby Pismo rozumieć mogli*. Toć znáć że im
zámknięte było! Ták S. Páweł wyráźnie dáry Bo-
że podźiela: A iáko *niewszyscy Apostołámi*, ták nie- 1. Cor. 12
wszyscy *Doktorami*, nie *wszyscy słowá Bożego tłumáczá-*
mi; Toć nie wszyscy zárownie rozumieią. I sam
Piotr S. o Listách Páwłá S. mowi: że w nich *niektore* 2. Pet. 3.
rzeczy są trudne do wyrozumienia; i dlá tego ie *niekto-*
rzy zli, *fálszywie ná swoie błędy pociągáią*. Co i po
dźiś dźień wszyscy Heretycy czynią. I w stárym Testá-
menćie iest nápisano, áby gdy trudność iáka zaydźie,
i pytánie o Pismie S., *áby się rádźić Kápłánow i Dokto-* Exo 24.
row, iák się to má rozumieć? I ták *Herod záwołał Ká-* Matt. 2.
płánow i stárszych Kośćielnych, rádząc się, *gdźie CHRY-*
STUS miał się národźić? á choć się mogł i sam w Pi-
smie doczytáć iáwnie. Do tego, wiele iest w Pismie tex-
tow, ktore się sobie zdádzą być bárzo przećiwne, i nád
rozum przyrodzony, wiele Táiemnic; vg. O Troy-
cy S. ktorych, i mądrzy poiąc nie mogą, áby w poko-
rze świętey o oświecenie rozumu, P. Bogá prośili.
Jáko P. JEZUS sam przyznáie; że niektore *Pismá S.* Matt 11.
táiemnice, są przed mędrkámi, sobie dufáiącemi *zakry-*
te; *áby widząc* (ábo ráczey bárźiey rozumieiąc że
widzą) *niewidźieli*: á *pokornym*, i rozsądek swoy pod

rozsądek

rozsądek, i wykład Kośćiołá S. poddáiącym, *obiáwione* &c. 61. Do tego, ieżeli w sámym Piśmie iest wszystko zupełnie do zbáwieniá i do wierzeniá záwárte, i ieżeli to wszystko iest wszystkim zárownie iásne? A ná coż prośći PP. Dyssydenći, kiedy przeciw nim uczeni Kátolicy Pismo przywodzą, ná co się do swoich Pásterzow, i Predykántow uczeńszych odwołuią? poniewáż i wszystká wiárá w Piśmie sámym, i wszystko Pismo ták dobrze i rownie kázdy rozumieć może? Ná coż, ták częste i długie Kázánia? Ná co ták wielkie Księgi, i rożne tłumáczenia Pismá S. wydáią? Iákoby Duchá S. popráwiáć chćieli, i iáko by on nie dostátecznie wszystko wypisał? co iest reálne bluźnierstwo! Ná co się Theologii i innych náuk pobożnych uczą? Ná co się w wątpliwośćiách, nie ktorych Akádemii, i swoich Doktorow rádzą? Ná co zbory ábo Consiliá czásem skłádáią? Ná co iedni ták, drudzy inák, toż Pismo rozumieią i wykłádáią? 62. Do tego, ieżeli Pismo ták iásne, że ie ládá bábá prosta zrozumieć zupełnie może i sámá przez się! Toć wszyscy do tych czás Katolicy i Doktorowie SS. á zgołá, i świát cáły, przez ten tyśiąc lát, i dáley; ábo ślepsi nád kretow, i głupsi nád Osłow byli, że go nie rozumieli; ábo árcy nád arcy złośliwiey i obłudnicy, że iáwnie rozumieiąc że iest inákse Pismo S., á przećie ináczey i ináczey do tych czás wierzyli, uczyli, i czynili, i wierzą, uczą, i do tych czas czynią. 63. Náostátek sam Luter, ábo Kálwin, i inni; poki ieszcze i Księżą i Doktorámi, i Káznodźieiámi Kátolickiemi byli; ábo ták dobrze, zupełnie Pismo S. rozumieli, iák potym odstąpiwszy od Kośćiołá Kátolickiego ábo nie? Ieżeli rozumieli, á przećie ináczey ták długo wierzyli, uczyli, czynili lub zmyśláli? To, árcy złośliwi Báłwochwálcy, i niepoczćiwi, i obłudnicy, ták długo byli? Jákoż im tedy i teraz

wierzyć

rzyć ? Ieżeli záś nie rozumieli ? dopiero potym od Bogá (iák sámi kłamliwie zmyśláli) oświeceni. Toć Pismo S. trudne do zrozumienia, czásem i mądrym, być muśi. 64. Jákoż i Páwel S. choć z młodu w Pismie dobrze uczony, á przećię go znáć ták długo nie rozumiał, poki z Niebá nie był oświecony; á ná ziemi nie záraz do Pismá sámego, ále wprzod do Kośćiołá, i do *Ananiaßá odesłány*, áby go náuczył prawdy; i dla tego o sobie Páwel mowi : *Dostąpiłem miłośierdźia, bom nie z sámey przećiwko* iásnemu Pismu złośći, ále bárźiey z złego iego wyrozumienia i z *niewiádomośći* (ácz słusznie nágánney) *prześládował Kośćiol* Chrystusow. 65. Gdyby śię záś kto spytał : z czego to pochodzi, że Pismo S. zwłaszczá niektore, zwłaszczá niektorym ludźiom, iest trudne, do zrozumienia ? czy sámo z śiebie, czy też z nászey niedoli i ślepoty ? ponieważ iedná rzecz, może być Mistrzowi snádna, Uczniowi trudna; iednáż izbá, slepemu ćiemna, á widzącemu iásna; á czásem, kiedy bez słońcá, obiemá ćiemna ? Alećby o to mnieysza! czy z tey, czy z owey przyczyny ? dosyć że ták iest w rzeczy sámey. Jáko, gdy człowiek podrożny nie wie, ktorędy ma iść, lubo tá niewiádomość pochodźi z záwiłośći sámey drogi, lub też z nie iásnego niebá, lub z iego własney nie bywáłośći i nie świádomośći przebiegow: o to mnieysza; dosyć, że śię wiádomszych pytáć, i o przewodniká prośić potrzebá! A zwłaszczá kiedy iest przed nim drog śiłá, á o káżdey z nich, zwodząc go rożni mowią, że prosta, i iáwna. A owo w rzeczey sámey, wszystkie ná błędy i zgubę wieczną prowádzą: Jedná tylko z nich pewna, bespieczna, i prawdźiwa być muśi! A tákći właśnie iest ná tym świećie! Wszyscyśmy podrożni do niebá; przez ieden lás iść, to iest przez słowo Boże i Pismo S.

Act. 9.

1. *Tim.* 1.

potrzebá; ále w tym leśie, tyśiącámi drog; to ieſt wykłádow, i wyrozumienia iednegoż Piſmá S. tyle, ile, ná świećie było, i ieſt, i ieſzcze będźie Herezyi. Jedni názbyt kſobie, drudzy názbyt od śiebie; á káżdy mowi, że proſto, i czáſem zda ſię zrázu, że proſto: iáko Duch S. u Salomoná mowi; *ieſt drogá, ktorá*
Prov. 14. *ſię zda być proſta, á ku końcowi ná zgubę* wieczną *prowádźi.*
Eph. 4. 66. A przećież *ieden tylko Bog, ieden Chrzeſt, iedná Wiárá*, i iedná tylko práwa drogá być muśi, w ktorey kto tu raz zbłádźi, iużże ná wieki poprawić ſię nie dádzą! Tu tedy, kto tylko iſkierkę má rozumu (iákom wyżey námienił i milion rázy powtarzam) niechay náprzod ſam w ſobie pilnie uważy, ktorędy iść beſpieczniey? czy zá Kálwinem, czy zá Lutrem, czy zá Aryuſzem, czy zá Neſtoryuſzem &c. czy zá ſtáremi Swiętemi Doktorámi, Concyliámi, Biſkupámi, i zá cáłym Kośćiołem Bożym? A potym, niech P. Bogá pokornie o oświecenie, á potym Kośćiołá Bożego o
Act. 9. przewodniká prośi: iáko uczynił (wzwyſz pomieniony) Páweł S. z niewiádomośći i złego wyrozumienia Piſmá S. błądzący; Náprzod z Niebá nátchnięty; po tym o oświecenie, i obiáwienie woli Boſkiey, i prawdy iego, proſzący, á ná oſtátek, do Kośćiołá Bożego, do Ánániaſzá, drogi tey świádomſzego, i lepiey Piſmo rozumieiącego, od ſámego P. JEZUSA odeſłány, dopiero błąd ſwoy uznáwáć począł, i Piſmo S. lepiey rozumieć. 67. Ták by i káżdy Dyſſydent uznał, gdyby upor z ſercá wyrzućił, á Páwłá S. náwrocenia odważnie náśládował. Jáko on i krewnych, i promocye, i dobry byt, i nádźieie, i reputácyą mądrośći ſwey porzućił, i wſzyſtkie reſpektá podeptał; Ze ſię z nieſtátku iego śmiać miáno, i że dotychczas ináczey wierzył, i uczył, i błądźił &c. oślepł, i ogłuchł ná to wſzyſtko Páweł

przy ſwoim náwroceniu / ná ſámę tylko prawdę, Bogá, i duſzy zbáwienie (dáley nie) reſpektowáł. A Bog mu to wſzyſtko milion rázy nádgrodźił, i z prześládowcy wiernych, Apoſtołem: z błędniká Doktorem Národow, uczynił &c. *Idźże i ty* PánieDyſſydenćie á *uczyń tákże* á Bog uczyni z tobą tákże! *Luc. 10.*

68. Co záś do pomienionego pytánia: z kąd zátrudnienie wyrozumienia Piſmá S. pochodźi? Ja ták, i wiárá *S.* rozumie: *że* poſpolićie z tych oboygá, i z ſámey táiemnice, pod figurámi, ábo przypowieśćiámi od Bogá w Piſmie zákrytey; i z náſzey czáſem większey, lub mnieyſzey ślepoty; iáko owemu w Ewángelii, ieſzcze nie doſkonále widzącemu ludźi iák drzewá chodzących: ábo iáko w málignie bywa, ábo w mánii iákiey. *Mar. 8.*

69. Czemu záś P. Bog, ábo niektore Piſmá zátrudnił, ábo procz tego, ieſzcze i ślepotę ná niektorych ludźi dopuſzcza; iáko wzwyſz ſam P. JEZUS o ſwoim ſłowie Bożym powiedźiał Apoſtołom: Wam iáko Przełożonym i Doktorom, *dáno ieſt rozumieć Táiemnice Kroleſtwá Bożego*, i Piſmá S., á *drugim tylko* zákryćie w *przypowieśćiach.* *Matt. 13. & 15.* Pierwſza przyczynę, iákom tákże wzwyſz námienił, dáie ſamże P. JEZUS. *Zákryłeś Oycze* wiele rzeczy *przed mądremi; boć ſię ták podobáło.* *Matt 11.* Czemu záś ſię ták podobáło? Tu iuż ná to odpowiedźieć trudna, á bádáć ſię nie beſpieczna; ále tylko z Páwłem S. choć z náymędrſzym Národow Doktorem, záwołáć: *O niedoſcigła i niepoięta wyſokośći, i przepáśći Táiemnic, i Sądow Boſkich!* *Rom. 11.*

70. Druga przyczyná ieſt tá, ábyśmy ſię pokory S. i poſłuſzeńſtwá Przełożonym Kośćiołá S, náuczyli; á rozumkom náſzym nie duſáli. Jáko támże P. JEZUS przydał. *Zákryłeś* Oycze *przed temi,* ktorzy ſię ſobie *mądremi*, i wſzyſtko Piſmo rozumieiącymi zupełnie, po Fáryzáyſku zdádzą; *á obiáwiłeś to máluczkim, i* *Matt. 11.*

pokornym. I dla tegoż, przy pierwszym czyim do
wiáry S. náwroceniu, wszędźie Bog naprzod do
Kośćiołá i Przełożonych iego, po náukę odsyłał, ták
(iákom wzwysz powiedźiał) *Páwłá S.* choć Pismá
Act. 8. & 9. dobrze swiádomego, *do Ananiaszá*, ták *Rzezáńcá* Kro-
& 10. lowey Murzynskiey, choć Pismo S. ná ten czás w
ręku máiacego, i pilnie czytáiacego, do *S Filippá*;
ták *Korneliuszá*, i w nim Národy wszystkie, odesłał
do *Pietrá* S., i tyśiac innych podobnych 71.
Trzećia przyczyná, áby hárdych, i zbyt się z náuki, i
niby z rozumienia Táiemnic Boskich wynoszacych,
Rom. 11. potłumił i poniżył, *áby* choć niby wedle swego ro-
Isa. 6. zumku *widzac niewidźieli i słyszac*, ábo czytáiac, *nie ro-*
Mat. 13. *zumieli!* iák wzwysz sam P. JEZUS przestrzegał. Dla
tego ich (nie samći przez się záślepiá, i w iáwne
błędow przepáśći prowádźi i popycha; iáko bluźni
Kálwin, o czym niżey) ále tylko świátłá nádprzy-
rodzonego nie dáie, ábo i raz dánego, á przez nich od-
rzuconego, iesczce dáley umyka, ábo i cále gáśi. A
ták oni, iáko sámi z siebie ślepi, ták sámi przez się
bładza. A w tym náyślepśi, że się sobie, i drugim
zá soba oślep idacym, widzacemi być zdádza! A
Mat. 15. w rzeczy sámey, i sámi *ślepi i záślepionych* zá soba ná
przepáść prowádzacy 72. *Pismo*
Psal. 118. tedy S. dobrze wyrozumiáne; iest *świátłośćia*, iest
pochodnia. Ale zle wyrozumiáne, i tłumáczone, we-
dle prywatnego widźi mi się, iest przewodnikiem do
ćiemnośći piekielnych! iáko sam CHRYSTUS, i Ciáło,
Luc. 2. i Krew iego, iest trućizna *ná potępienie* źle go zá-
1. Cor. 11. żywáiacym; iáko *Symeon* i *Páwel S.* mowi 73.
Do tego! sámi Kálwini, i nam, i wszystkim innym
sobie przećiwnym zádáia, że Pismo zle rozumiemy,
i tłumáczemy; i my też im wzáiemnie! Toć przećię
trudne być muśi. Bo czemuż oni nam, áni my im też
nie zádáiemy, że tego słowá *Chleb* ábo *mięso* nierozu-
mieia?

miała? 74. Ná ostátek sámże ten Author, záraz w nástępuiacym Artykule 4. powiáda, że *Obiáwienie Jana S. iest miedzy wszystkim Pismem náytrudnieysze*; toć i drugie muszą być przynáymniey *trudne.* A przećięte wszystkie Pismá, ktore tu przywodźi o wszystkim Pismie S. mowią, że są *pochodnią, i iásną świátłośćią!* A przećięż Drelinkurt ták záślepiony, że tego do siebie nie widźi, że sam przećiwko sobie, i przećiw oczywistey wedle siebie prawdźie, Pismo przywodźi. Bo tákże záraz w Artykule 5. przywodźi Pismo Esdræ 8. v. 7. Ze *Lewitowie czytáli, i wykładáli, i obiáśniáli ludźiom Pismo S.* Toć muśiáło być trudne i ćiemne! A do Kápłánow należáło ie, ludźiom tłumáczyć. Náwet sámże, támże, i tymże słowem przyznáie; że czásem i *Pismo* S. iest *ćiemne.* 75. Aleć to wszystkim Heretykom zwyczáyna, poczawszy od swoich Pátryárchow, i Oycá kłámstwá, że sámi sobie przećiwne rzeczy mowią, iák im się ná czás błyśnie; zápomniawszy co przedtym powiedźieli; á przećię záwsze iásne przywodzą Pismo, iák by to, sámo sobie mogło kiedy być przećiwne! Jáko i w Anglii, choć Kálwini sámi, iedni tego, drudzy owego, bá często ćiż sámi, raz tego, drugi raz owego uczą. Raz Kápłánow, i Biskupow odrzucáli, drugi raz ich przyięli; i wiele innych Artykułow, &c. à wszystko z Pismá iásnego. Muśicli ie tedy, ábo teraz, ábo przedtym zle rozumiec, ábo pewnikiem zle záwsze! 76.

W ARTYKULE IV.

POwiáda Author, iż Kośćioł Rzymski uczy, że *Pismá S. nie wolno pospolstwu czytáć.* Ale i to w zwyczáyney sobie chytrośći, tylko ná ochydę prawdy.

wdy, zádáie. Bo náprzod: nigdy Kośćioł Kátolicki nie zákazał wszystkiego Pismá czytáć, i owszem roskazał dlá wszystkich, náwet i tych, co czytáć nie umieią, publicznie w Kośćiele, bá i czásem po domách, czytáć Ewángelie, bá i z cáłego Pismá, kazánia czynić, ábo wykłády iego! Dopieroż przykázań Boskich (o ktorych náybárźiey Author Pismá przywodźi) każe i máłych náwet dźiatek náuczáć, i wszystkich innych obrzadkow opisánych, wedle káżdego stánu, do kogo co należy. 77
Zákázuie tedy Kośćioł Kátolicki, Luterskich ábo Kálwinskich Wersyi, i Biblii, dopieroż wykłádow ich fałszywych, ná oszukánie czytáć. Aleć i Pismo S. iáko zákázuie fálszowáć &c. ták dopieroż czytáć zfałszowánego. Bá i sámiż Kálwini zákázuią Aryáńskich wykłádow, i Pápieżnickiey Biblii czytáć. 78.
Acz też w Pismie S. nigdźie nie przykázuią wszystkim koniecznie, i wszystko Pismo S. czytáć, Bo i nie wszyscy czytáć umieią, i owszem więcey dáleko tákich, co czytáć nie umieią. Dopieroz co Pismá S. nie rozumieią; Wszyscy się iednák bádáć, i pytáć powinni Pásterżow swoich, co do ich stánu, ábo do wiáry należy, i czego nie rozumieią 79.
Zákázuie też Kośćioł S. czytáć Pismá S. z sámey prożnośći, dwornośći, &c, dopieroż z nádętośći i dufánia, dopieroż z przenoszenia rozumu swego, nád rozumienie Doktorow SS. i Kośćiołá cáłego. Ale i tákiego czytánia, iáko i sámego rozumkowi swemu dufánia, i nádętośći náuki; i P. Bog. i Pismo S, i rozum sam zákázuie. 80 Nie przeto żeby Pismo S. lekce ważył Kośćioł S. ábo złym być rozumiał; (iáko nam niesłusznie i niepoczćiwie zádáią Heretycy) Ale i owszem z wielkiego poszánowánia Pismá S. żeby się nie káżdy, i nierozumny, i niepoczćiwy, ważył ták Swięte rzeczy czytáć. Bo i w

stárym

ſtárym Teſtámenćie zákázáno do Swiatnicy wchodźić. Zákázowáno nie tylko czytáć, ále i wymáwiáć, *JEHOWA* : dlá większego poſzánowánia Imienia Boſkiego. I w nowym Teſtámenćie Páweł S. ſłyſzáł w obiáwieniu słowá Boże, *ktorych ſię nie káżdemu i wymowić godźi*; pewnie nie z pogárdy (uchoway Boże !) ále, z wielkiego i owſzem, poſzánowánia ! 81. A ná oſtátek, i w ſtárym Teſtámenćie, nie wſzyſtkim, i nie wſzyſtko Piſmo u śiebie mieć, i sámym ie czytáć (dopieroż wedle ſwego rozumku prywatnego wykłádáć) pozwaláno. Ale tylko sámym przednieyſzym Kápłánom, i Krolowi, áby dopomagał Kápłánom do záchowánia práwá Bożego : iáko wyráźne Piſmo S. w tymże Rozdźiale, tenże ſam Author z nienáwiśći ſię zápomniawſzy, przywodźi Deutor: 17. *v*. 18. I dlá tego często ták trudno o Księgę Piſmá S. było, że zá Krolá Jozáfátá iáko ſkarb drogi w Kośćiele záchowány, Księgi Moyżeſzowe ználazſzy, wſzyſtkim ie ludźiom Kápłáni sámi w Kośćiele czytáli, i wykłádáli : Jáko i dźiśiay czynia w Kośćiołách Kátolickich, ná Kazániách, i Kátechizmách &c. A ná oſtátek i rozum to ſam pokázuie; że ſzalonemu ábo głupiemu dziecku, *mieczá obośiecznego* dawáć nie trzebá ! I *pereł* Piſmá S. *miotáć przed wieprze* iáko ſam CHRYSTUS mowi &c. 82. 2. Cor. 12.

W ARTYKULE V.

PRzećiw náuce Kátolickiey że *Piſmo S. nie ieſt ſędźia oſtátnim w kontrowerſyách, i w watpliwośćiach wiáry*, i przećiw temu przywodźi Piſmo S. Ale nic cále, do rzeczy, i kontrowerſyi nie służace. Nie o to bowiem (iákom wyżey w pierwſzym fundámenćie pokazał) ieſt kontrowerſya. Bo ſię ná to wſzyſcy

Kátolicy, bá, i Heretycy zgadzáią; że wszystko to trzebá wierzyć, i nic iáwnie przećiwnego temu, nie trzebá wierzyć, co iest wyráźnie w Pismie S. Kánonicznym, i nie zfałszowánym, i dobrze wyrozumiánym, i tłumáczonym, i wyłożonym! i w tymći sensie te Pismá, ktore przywodźi Author, máią być rozumiáne. Boć pewnie i wedle niego, żadnemu Pismu ápokryfowemu, ábo choć kánonicznemu, ále odmienionemu i zfałszowánemu, ábo, choć i práwdźiwemu, ále zle, choć i przez inne Pismo wyłożonemu, ábo w nieprawdźiwym iego sensie wyrozumiánemu &c. &c. wierzyć nie trzebá. Bo tego nigdźie Pismo S. nie przykázuie, i owszem i rozum przyrodzony, i wiárá, i Bog, *fałszywym tákim Prorokom*, i po *diábelsku Pismo S.* przywodzącym wierzyć nie każe.

Matt. 4. & 24.

83. Ale, iákom rzekł wyżey; o to iest náywiększá, náypierwsza, i náyostatecznieysza miedzy wszystkiemi ták Heretykámi, iáko i Kátolikámi kontrowersyá, 1. ktore iest Pismo prawdźiwe S. i Kánoniczne? Ponieważ iedni te, drudzy owe, iedne Lutrzy, drugie Kálwini, Księgi odrzucáią, ábo przyimuią: 2. Też sáme Księgi choć iuż Kánoniczne, czy są prawdźiwie, i wiernie wytłumáczone, czy nie pofałszowáne? 3 A ná ostátek, choć iuż, i ná to pewność, i zgodá będźie: náywiększa iest kontrowersyá, iáko te słowá Pismá rozumieć, i w iákim ie bráć sensie? Czy w tákim, iáko Aryusz? Czy iáko Nestoryusz? czy iáko Euthychiusz? czy iáko Wiklef, ábo Huss? Czy iáko Luter? czy iáko Kálwin? czy iáko Kátolik Rzymski? Ponieważ ći wszyscy, i inni Heretycy, bá náwet, i Zydźi, przyimuią Pismo: i wszyscy przyznáią, że mu trzebá wierzyć, i wszyscy Pismo przez inne Pismo explikuią. I wszyscy sobie Duchá Bożego, i dobre, iáwne wyrozumienie Pismá tego przyznáwáią.

wáia. 84 Tu tedy sęk ostátni, i questya, kto tu lepiey Pismo rozumie przez Pismo? czy to, przez owo? czy owo, przez to wykłada? Ktoż tedy tę questyą i kontrowersyą sadźić powinien? Pewnie, nie toż sámo, ábo inne Pismo; bo tego nigdźie w nim nie mász: że Aryusz *vg.* dobrze, dopieroż lepiey, to Pismo rozumie, i przez inne Pismo S. wykłada, niż Nestoryusz; ábo że ten lepiey, niż Eutychiusz; Kálwin lepiey, niż Luter; ábo Luter lepiey, niż Kálwin; i inni. 85. Muszą tedy ná tę questyą ostátnie odpowiedźieć Aryáni, że my naylepiey to Pismo rozumiemy, i przez inne Pismo wykładamy. Bo nász pierwszy Pátryárchá Aryusz, od Bogá oświecony, i duchem prywatnym nátchniony, ták rozumiał, i wykładał; i po nim Socinus, i inni! Cáły záś Kośćioł, i świát Kátolicki pobładźił, zle Pismo rozumieiąc: i báłwochwálstwo popełnił: szczere stworzenie CHRYSTUSA czcząc zá Bogá *wspoł istotnego* Oycu. Ktorego słowá, nigdy w cáłym Pismie nie znaydźie. A przećięż to, ieżeli w żadney rzeczy, dopieroż około Istoty Boskiey, nic á nic do Pismá przydawáć się i wierzyć nie godźi. 86. Lutrzy záś odpowiedźieć muszą: nie Aryáni, ále my lepiey wykładamy: bo nász pryncypał Luter, i po nim Melánchton i inni, i Akádemiá Witemberska &c. ták wierzy, ták uczy, i ták to Pismo rozumie. 87 Kálwini rzeką: áni Aryáni, áni Lutrzy, ále my naylepiey wykładamy to Pismo vg. *To iest Ciáło moie!* Bo ták nász Kálwin, bá ieszcze przed nim i Berengáryusz [lubo to po kilká rázy rewokował] i Zwingliusz od Bogá oswiecony, (bá i tego oświeceniá niepotrzebował, w ták iásnym przez się pismie] dopiero świát cáły, i Kośćioł reformował, ktory do tych czas strászne báłwochwalstwo czynił, kłániáiąc się hostyi prostey, iák CHRYSTUSOWI Luboć, i Dawid *Arkę Páńską*, choć tylko *Figurę* tego Sákrámentu, ták uczćił, że ia sam *Matt. 26.*

2. Reg. 6. z *Processya, i z muzyką* wprowadzał, ále mu też o to słusznie żoná iego *Michol, głupstwo zádawáłá*; iáko i my dźiś Kátolikom zádáiemy; i mądrze! bo to iest iásnie w Pismie, (luboć tylko wedle rozumienia, i wykłádu Kálwiná) że się figurze, ábo obrázowi, choćby Boskiemu, dopieroż obrázowi obrázu, i figurze figury kłániáć, dopieroż z processya wprowadzáć nie godźi &c. 88. Jáwna tedy rzecz; że lubo wszyscy Heretycy, niby od Pismá S. záczynáią; ále ostátnie, nie ná sámym Pismie, ále ná swoim pismá świętego wyrozumieniu, i widźi mi się kończą; to u nich sędźia, i Superarbiter kontrowersyi, własne káżdego, á wszystkim przećiwne, Arbitrium. Luboć mu we wszystkich innych rzeczách, i grzechách; wolnośći nie przyznáia &c. 89. My záś Kátolicy powiádamy: Naprzod że to, á nie owo, iest Pismo prawdźiwe Kánoniczne, i święte. Potym że ie ták, á nie ináczey rozumieć, i przez to, á nie przez owo Pismo, wykłádáć trzebá &c. bo ták powszechne Concilia, poczawszy od Apostolskiego, ták Przełożeni, Papieże, Biskupi, i Doktorowie SS. i cáły Kośćioł S. Kátolicki, ták náwet i sam Aryusz, i Luter, i Kálwin wykłádáli; i wierzyli, i náuczáli, i Pismo S. ták iásne, ták rozumieli, poki ich ábo ámbycia â pychá, ábo ćielesność nie oślepiłá! A to sámo iest iásnie w Pismie; że Pismo S. ták rozumieć, ták wierzyć trzebá, iáko Kośćioł powszechny wierzył záwsze, i wierzy.

Matt. 16. & 18. & 28. Bo kto *Kośćiołá nie słucha*, iest *iáko Pogánin niewierny*; wedle iásnego Pismá, i słowá Chrystusowego. Bo Kośćioł iest *ná Opoce Piotrowey* nieporuszony.

Joan. 21. Bo CHRYSTUS *i Duch prawdy* był, iest, i będźie *aż do skończenia świátá* z Kośćiołem.

Luc. 22. Bo *miárá Piotrowa nigdy nie ustawáłá*, áni reformy w rozumieniu Pismá, áni w wierze nie potrzebowáłá. Bo Piotr miał przez Nástępcow swoich wątpliwych pouczáć, *i potwierdzáć słábieiących* w wierze.

w wierze &c. i tyśiac tákich z Pismá S. świádectw. 90. A z tad znáć iáwnie; że my Kátolicy, i od Pismá S. záczynamy, i ná tymże Pismie S. przynaymniey w powszechnośći, kończemy. Ták własnie, iáko w káżdym Krolestwie, bá i w naypodleyszym, byle po ludzku porzadnym, Miásteczku. Sa prawdá, práwá pisáne ná to, áby się w sadách niemi miárkowáć; ále nie ná to, áby sámo przez się pisánie máteryálne, i Księgá, o rzeczách watpliwych sadźiłá; dopieroż dekretowáłá. Bo by to szalonego było; bo Księgá, litery i pápier ma, ále gęby nie ma. Nie ná to też, áby káżdy, co tylko czytáć umie, (á zwłaszczá sam winowáycá, iáki iest káżdy od wiáry pierwszey odstępcá, ábo Apostátá, i iákim był káżdy pierwszy Herezyárchá) wedle swego prywatnego rozumienia, dopieroż wedle pássyi, ábo záwziętośći, ábo ámbicyi, ábo zazdrośći &c tłumáczył, i práwo ná swoię stronę pociagał: [iák owo Jurystowie wykrętni czynia, choć w sprawie iáwnie niespráwiedliwey] dopieroż, áby ktore chćiał, zá podrzucone miał, ábo coraz odmieniał, i wyskrobywał, ábo fałszował, co káżdy z Pismem uczynić może; i często czynia. Nie ná to mowię; bo by to nie Páństwo, ábo Miásteczko porzadne, ále gorzey, iák owo mowia, niż sprawá w Ośieku, niż w gieldźie miedzy piiakámi, niż ná beszkiedzie miedzy zboycámi, niż w sámym piekle miedzy bieśámi było; i krolestwo by Lucyperskie (iáko sam P. JEZUS mowi) długo ták stać nie mogło, ! bo by zgołá ták, kto mocnieyszy, ábo mowniey szy, i wykrętnieyszy, to by był lepszy ! Ale ná to, áby wedle tegoż práwá, należyćie od sędźiow i przełożonych ná to wystáwionych, wyłożonego, Naywyższy Sędźia, wedle dawnych, i spráwiedliwych preiudykat, i deklárácyi cáley Rzeczypospolitey, ábo Krolestwá dekretował, i ták kontrowersya Luc 11.

zákończył. A ktoby [á zwłaszczá sam winowáycá] ná tym sadzie, á dopieroż ná cáłey Rzeczypospolitey, ostátniey ná Seymie decyzyi, nie przestawał, táki zá rebellizántá, zá gwałtowniká práwá, i Máiestátu, zá nieprzyiaćielá oyczyzny, ma być miány! Bo to sámo iest w nayprzednieyszym práwie pisáno, i rozum przyrodzony ták uczy. I dla tego záraz zábić tákiego sam Bog roskazał, ktoryby się ostátniey decyzyi, zwłaszczá nay-
Deut. 17. wyższego Kápłáná smiał sprzećiwiáć! o czym i niżey! 91. A własnieć toż sámo, ledwie nie słowo w
Matt. 18. słowo, samże P. JEZUS o swym krolestwie ná ziemi, ábo o Kośćiele powiedźiał, i toż iest nápisano. Chybá żeby P. JEZUS Kośćioł swoy nieporzadniey, niż u naygrubszych, ábo nayglupszych ludźi, niż w gieldźie, i ná beszkiedźie, á zgołá niż w sámym pickle; á zwłaszczá tu ná ziemi zostáwił, gdźie nas po ludzku, i powierzchownie á nie tylko wewnętrznie, i po Anielsku rzadźi; bośmy z oboygá, i z ćiáłá, i z duszy złożeni ludźie! 92.

W ARTYKULE VI. i VII.

PRzywodźi rozne Pismá S. iákoby *nie trzebá żadnych trádycyi, ábo podánia stárszych* i Kośćielnych *przyimowáć, áni nie przydawáć, ábo uymowáć, nád to, co iest nápisano.* Ale, i to chytrze, iáko zwykł, i w roznym sensie bierze. Bo dwoiákie być moga przydánia do Pismá, ábo trádycye, i podánia. Jedne zábobonne, dopieroż báłwochwálskie, czárownicze, złe, niepoczćiwe, przeciwko sumnieniu, przećiwko iáwnemu Pismu, i Bogu; i tákich przydawánia, ábo odmieniánia, i wyskrobowánia, i uymowánia to Pismo S. zákázuie, ktore ten Author przywodźi: Alec ie też i Kośćioł Kátolicki, przez toż Pismo S. potępia, i zákázuie. A Dyssydenći przećiwko temu czynia; gdy

ták wiele Piſmá odmieniáią co iármark w Bázylei&c. uymuią, ábo przydáią, iáko i Luter przydał w liśćie S. Jákubá, to słowko *ſámá*, wiárá uſpráwiedliwia &c. i inni wiele innych&c. iákom gdźieindźiey pokazał. 93
Drugie ſą podánia ſtárſzych, ábo i práwá przełożonych, i Stárſzych, á zwłaſzczá cáłego Kośćiołá Bożego; ktore, luboć nie ſą iáwnie, wyráźnie, i w ſzczegulnośći opiſáne, i przykazáne w Piſmie S; nie ſą też iednák zákazáne, áni przećiwko Piſmu dobrze wyrozumiánemu; i owſzem máią fundáment w Piſmie S. przynáymniey w powſzechnośći. I tákie trádycye ábo podánie Stárſzych, i OO. náſzych przyimowáć káżdy powinien. Bo to ſámo ieſt roſkazáno w Piſmie, ábyſmy *trádycye* ábo zwyczáie, i podánia Stárſzych, *lub przez Piſánie, lub przez náukę trzymáli.* Abyśmy *Przełożonych*, choćiaż i *świeckich*, bá i Pogáńſkich, dopieroż Kośćiołá cáłego powſzechnego *ſłucháli*: Byle nic przećiwko Bogu, i słowu, ábo pewney woli Boſkiey, nieroſkázowáli; co Kośćiołowi Bożemu ieſt niepodobna. Bo w tym ieſt záwſze CHRYSTUS, i Duch S. obecny. Jákośmy wyżey z Piſmá S. pokazáli ná oko. N. 10. & 89. 94
Ináczey! gdyby wedle wyrozumienia literálnego Drelinkurtowego, nie godźiło ſię było, żadnym ſpoſobem, i słowá uiac, ábo przydáć do Kśiag. vg. Moyżeſzowych, i do przykazáń Bożych, tam opiſánych; toby wſzyſtkie práwá, zwyczáie, i poſtánowienia wſzyſtkich Krolow, urzędow, po Moyżeſzu, i owſzem wſzyſtkich Prorokow náuki i Piſmá, były przećiw pierwſzemu Piſmu. Tákże też wſzyſtkie práwá zwyczaie, ábo, iákiekolwiek Piſánia i Księgi, bá i kazánia, ábo náuki, po obiáwieniu Jáná S. podáne, wſzyſtkich, Krolow, urzędow zborow &c. i Przełożonych &c. Doktorow iák Kátolickich, ták i Kálwinſkich, pod tęż, tegoż *Jáná S. klatwę* podpadáły. Bo z niey nikogo Ján S. nie wyimnie. Chybá że

2. Thes. 2. & 3.
Heb. 13.
Apo. 22.

to Kálwinom, i innym Heretykom wszystko wolno; bo głowy, i Przełożonego w Kośćiele,[iáko *Filii Belial*] uznawáć nie chcą. A Kátolikom nie wolno? Jákoż i oni, i inni Heretycy, ták wiele praw, i Kśiąg máią, ábo zwyczáiow Krolestw, Miast, zborow, domow prywatnych, ábo i oycow swoich záchowuią, i onych náśláduią! o ktorych nic wcále w Pismie nie mász; przeciwko wierze swoiey, przećiwko sámym sobie, i przećiwko tym sámym Pismom, ktore przećiwko Kátolickim ustáwom przywodzą, i owszem wiele rzeczy nie záchowuią, ktore się zdádzą wyráźnie być przykazáne w Pismie: iákom wyżey pokazał n. 44. &c.
95. A lubo, i my Kátolicy toż czásem sámi czyniemy, przećięż to wedle wiáry nászey, i wedle Pismá S. czyniemy. Bo to sámo [iákom rzekł wyżey] iest w Pismie, że Kośćioł S. ma tęż powagę, co Pismo; bo tenże Duch Boży w nim iest, co w Pismie? i ták go słucháć, potrzebá! Czego Heretycy nie wierzą. A przećięż toż sámi czynią, i wierzyć sobie koniecznie każą; zwłászczá tym (ktorych iest nierownie więcey) co czytáć i swym ięzykiem, dopieroż po Hebráisku, Pismá S. nie umieią, dopieroż go nie rozumieią; tylko, że oni im ták podáią. Iákoby káżdego z nich duch prywatny, godnieyszy był wiáry, niż Duch cáłego Kośćiołá S.; á zá tym niż Duch Boży! A kiedy im Kátolicy, ábo inni, też Pismá zárzucáią; to ie dopiero po Kátolicku explikuią; zápomniawszy się być Kálwinámi &c. 96. Jákoż! wszyscy práwie wieku tego Dyssydenći, tę pospolićie [ácz niesłuszną] wymowkę dáią, że Kátolikámi zostáć nie chcą. Bo práwią: w tákim się wierze urodźił, i ták oycowie moi wierzyli: A przećięż w tym Doktorá swego Drelinkurtá, bá i Pismá, ktore
Ezech. 20. on tu przywodźi, nie słucháią; że *nie trzebá oycow, i*
Zachar. 1. *Przodkow náśládowáć*. 97. My záś

Kátolicy

Kátolicy lepiey, i prawdźiwiey im mowiemy, iáko i owi Prorocy mowili Zydom. Nie trzebá Oycow pierwszych od Bogá, i Kośćiołá, i Wiáry S. odstępcow náśládowáć. Aleby śię lepiey, iák Zydom do dawnych Pátryárchow, i Przodkow swoich, Abráhámá, Izááká, i Jákobá, i innych powroćić; ták i Kálwinom, i Lutrom, do dawnieyszych ieszcze nád Dźiádow swoich práwowiernych náwroćić, ktorzy wszyscy Kátolikámi być muśieli. Bo i sam Kálwin, ábo i Luter, nimże był, &c. niż od Kátolikow, i od Kośćiołá odstąpił
98. Jákoż i Pismo S. bárzo często i wyráźnie tych chwali, ktorzy nie rozerwánym wiáry podawániem, ábo trádycyą, i krwi sukcessyą od *Adámá, Ablá, Noego, Abráhámá, Izááká, Jákobá. Moyżeszá, Dawidá, Jozáfátá, Ezechiaszá, Jozyászá stárych Oycow swoich*, náśládowáli; á tych záś słusznie gáni, ktorzy zá pierwszymi, od Bogá Oycow swoich, i zgody, i miłośći bráterskiey odstępcámi, Káimámi Chámámi, Izmáelámi, Ezawámi, Jeroboámámi, Achábámi, i innemi &c. Jáko i w nowym Testámenćie zá pierwszemi od Kátolickiego, i Apostolskiego Kośćiołá Apostátámi, Cerynthámi, Mikołáiámi, Mánicheuszámi, Aryuszámi, Nestoryuszámi, Euthychiuszámi, Pelágiuszámi, Albingensámi, Berengáryuszámi, Wiklefámi, Hussámi, Zwinglámi, Lutrámi, Kálwinámi, Menonámi, Kwákrámi, i zá innemi chodźili; ktorzy wszyscy lubo miedzy sobą w náuce, i wierze przećiwni, w tym iednák zgodni, że śię, wszyscy Pismem tákże S, ábo ráczey złym iego wyrozumieniem, i wykłádániem bronią. I też włáśnie kálumnie ná Kośćioł S. ná Papieżá, i ná Kátolikow, niby to z Pismá S. kłádą. A káżdy z nich sobie hárdzie przypisuie, że on ie naylepiey rozumie. Ták włáśnie, iáko, choć sobie przećiwni, i w rożnych zbrodniách przekonáni złoczyncy, zárownie ná urzędy, i sędźiow biią, &c. bo śię ich

Paral. 17. & 14. Paral. 28. & 33.

(i słu-

(i słusznie) boia. 99. A ztad się, i zewszad pokázuie iáwnie, i wyżey pokazáło, i niżey pokaże (co z poczatku, i záwsze mowić będę; bo bym to naybárźiey w káżdego rozumnego Dyssydentá rad wmowił, iák naygruntowniey ;] że iednoż, i toż Pismo S. (dopieroż insze i rożne) może się rozumieć ábo dobrze, ábo zle, ábo w tym, ábo w inszym sensie, i ábo przez to, ábo przez inne Pismo wykładáć. Záczym że miedzy Kátolikámi i wszystkiemi Dyssydentámi, nie idźie o sámo w sobie Pismo, ále o iego wykład, sens, i rozumienie; co sámo iuż nie iest Pismo. Trzebá nam tedy do kogo trzećiego, słusznego Superarbitrá, żeby osadźił, kto z nas lepiey to Pismo S, i przez ktore inne rozumie &c. i przywodźi ? Co gdyby káżdy, zwłaszczá bez interesu żadnego, P. Dyssydent należyćie uważył, i poiał : niepodobna żeby nie osadźił, że pewnieysze Pismá S. rozumienie iest i záwsze było u Kátolikow, i wszystkich SS. Doktorow, i u cáłego Kośćiołá, niż u tych samych, ábo innych Dyssydentow. I ták w tym sámym i w inszym Artykule, pozwalamy P. Drelinkurtowi, vg. że sámo Pismo S. iest Sędźia ostátnim kontrowersyi ! (iákoż w zdrowym sensie może się i to pozwolić, że Pismo S. ále w dobrym i prawdźiwym sensie wyrozumiáne, iest sędźia wiáry;) Częśćia że wszystko ma pierwszy i ostátni fundáment w Pismie ! i dla tego, i Papież, i Concylia, i Kátolicy kiedy co decyduia, záwsze Pismo cituia. Częśćia że to sámo iest w Pismie, áby *Kośćiołá* i Przełożonych Duchownych *słucháć*. 100. Matt. 16.

Biorę tedy iednę vg kontrowersya; czy iest prawdźiwe Ciáło CHRYSTUSOWE w Sákrámenćie, ták iáko było prawdźiwe z wody wino, w Kánie Gálileyskiey, i ták prawdźiwe i toż Ciáło, ktore prawdźiwie, zá nas wydáne, było ná śmierć ? Drelinkurt z Kálwinem mowi, że nie iest : tylko figurá

i ćień

ćień, i pámiatká sámá. Ja z Kátolickim Kośćiołem mowię, że iest: i przywodzę Sędźiego Pismo S., i słowá iáśnie wyráźne CHRYSTUSOWE, nád ktore iáśnieysze być nie mogą: *To iest Ciáło moie*, to á nie inne, to, *ktore zá was wydáne będźie!* I ieszcze przez drugie (bá i dźieśiąte) Pismo wykładam z Páwłá S., że *kto niegodnie pożywa* Chlebá, i Sákrámentu tego, *winien będźie Ciáłá, i Krwie Páńskiey*, iáko *nierozsadzáiący Ciáłá Páńskiego* od chlebá, ábo figury prostey. Bo czegoż by był ták bárzo, á zwłaszczá wedle Kálwinow winien? A wszákże oni nic w tym nie winni, choć figury, i obrázy Páńskie, we Fráncyi podeptáli, i porąbáli, i popalili, i owszem zá usługę, u swego Bogá mieli, że okázyą do Báłwochwálstwá, przez uczczenie obrázow Páńskich, z Kośćiołow wyrzućili. Ták też i ten, vg. co by figurę Ciáłá Páńskiego z Domu Bożego wyrzucił, ábo iák smáczny kąsek bez poszánowánia, i nie uczciwie połknał, zácoż by miał być winien, Páńskiego Ciáłá nieuczczonego? owszem miał by mieć wielką wedle Pismá zasługę, że okázyą do báłwochwálstwá w poszánowaniu nabożnym tey figury, uprzątnął; iáko ow Krol ktory *pokruszył węża miedźiánego*, choć figurę P. JEZUSA ná krzyżu. A zwłaszczá ludźiom prostym, ktorzy nie umieiąc rozeznáć, figury od sámey rzeczy, mogliby głupie rozumieć; że to tu istny P. JEZUS. A w rzeczy sámey, chlebu by się tylko sámemu tu kłániáli, &c. 101.

Luc 22.

1. Cor. 11.

4. Reg 18.

Tu by Drelinkurt muśiał przyznáć, iákoż przyznáie, że słowá odemnie przywiedźione, są prawdźiwe słowá Chrystusowe, i Pismo S., i że temu Pismu S. wierzyć potrzebá, i że przez drugie Pismo są wyłożone. To iuż o to nie mász kontrowersyi, bo się obá ná to zgadzamy. Muśiał by tylko Drelinkurt mowić, że to Pismo S. nie ták, i nie przez to, ále przez insze Pismo wykładáć trzebá. vg. przez to, gdźie CHRYSTUS mowił: *Ia*

Joan. 15. ieſtem winna máćicá! Oyćiec moy ieſt oraczem &c. Tu ieſzcze ia dáley pytam; Czemuż to ták rozumieć, i przez to Piſmo wykłádáć? á nie ták, iák ia, i przez owo Piſmo? A ieżeli by on znowu przez inne Piſmo, i dáley; ia bym też znowu przez inne &c. i ták bez końcá! Już też ináczey odpowiedźieć nie może; tylko, że ták Doktor Kálwin rozumiał, á z nim duch moy prywatny, lubo tego sámego iuż nie máſz iáwnie w Piſmie. 102. Ja záś ná wzáiemnie podobne pytánie : á ty czemu ták to Piſmo S. rozumieſz? muśiał bym odpowiedźieć : że ták zdawná nie rozerwána od Apoſtołow Succeſſya, Kośćioł Kátolicki rozumiał, i wykłádał, i wierzył. I ſam Kálwin, nim od Kośćiołá ápoſtátował; i ktokolwiek przed nim z tym ſię błędem ozwał, záraz go Kośćioł potępiał. Jáko Berengáryuſzá, i innych! Luboć to, coraz, ná kilku Conciliách odwoływał &c: A to ſámo ieſt w Piſmie S. ábyś Kośćiołá ſłuchał ; co ſię iuż
Mat. 16. po kilá rázy powtarza , i przypomina ; bo ná tey uwadze naywięcey należy ; i kto ia gruntownie zważy, i wſkroś przeniknie, cáłá tá Kśiążká , i wſzyſtkie inne Piſmá S. wſzyſtkich innych Heretykow wykrętne rozumienia , w momenćie z dymem , lub nie do niebá , poyda ! A Kátolicka prawdę , iáſna iák ſłońce zoſtáwia. A ták by , dálſzey tey Kśięgi refutácyi nie trzebá ; Acz iuż to wſzyſtko od innych Heretykow zádano, i od Kátolikow refutowano; przećięż, i dla Národu, i języká Polſkiego, idę w ſzczegulnośći dáley.

W VIII. tedy ARTYKULE

PRzywodźi Piſmá przećiw náuce Kátolickiey , że *Kośćioł CHRYSTUSOW ieſt widźiálny !* 103.
Ale naprzod zámilczał, (co záwſze chytrze czyni) iáſnego o tym Piſmá , ktore Kátolicy przywodzą

Bo

Bo Pismo S. Kośćioł Boży do *gory wysokiey*, do *wieży*, ábo *láterni*, do *winnicy* i *robotnikow*, do *wieczerniká*, i *słowników*, do ktorego záwsze sludzy Páńscy ludźi záprászáia; do *szkoły*, w ktorey náukę o zbáwieniu duszy, daia &c. przyrownywa. A te wszystkie rzeczy, i mieysca, musza być widźiálne, i od tych, co do nich záprászáia pokázowáne &c. Bo iákżeby drogę pokázowáli, gdy by i sámi, gdźie, nie wiedźieli, i nie widźieli. 104. *Psal. 86. Mat. 20. & 21. & 22.*

Potym, Kośćioł Boży tu ná źiemi iest z ludźi, i dla ludźi z ćiáłá złożonych, i zmysłámi się powierzchownymi, poki sa w ćiele, miárkuiacych; żeby się w nim wiáry, i boiáźni Bożey uczyli, (bo sam Bog mogł, być, i był bez Kośćiołá, i bez ludźi, przed wieki) á potym zbáwieni byli. Dla tego i Sákrámentá SS., choć táiemnice naywiększe, pod powierzchownemi znákámi P. Bog podał! Dla tego słowo Boże, i náukę swoię, ábo widźiálna ná Pismie S., ábo słyszálna ná kazániách, oznáymiał Dla tego Kośćioł, i Dom swoy ná źiemi, nie przez Aniołow sámych, i szczerych Duchow, ále przez Námiestnikow swoich Papieżow, Biskupow, i Przełożonych widomych, ludźi *rzadźi*, iáko Apostoł S. mowi. A iákżeby Kośćioł rzadźili, gdy by go i oni sámi, i onych sámych Owieczki, ábo czeladká domowa, widźieć, i o nich wiedźieć nie mieli &c dopieroż i nie mogli. Potym każe CHRYSTUS *przed Kośćiołem skárżyć*, każe go *słucháć*. A iákoż przed tym skárzyć? iáko go słucháć? ktorego nie tylko widźieć, álei wiedźieć o nim, i dopytáć się nie mogę. 105. *Mat. 16.*

Do tego zá Apostołow SS. był Kośćioł widźiálny, i wiárá wiádoma! (czego chybá uporem záslepiony przeczyć nikt nie może) toć i po Apostołách záwsze, i teraz iest, i będźie widźiálnym, dla iedneyże záwsze przyczyny! Bo P. BOG nigdy zbáwienia przed ludźmi nie kryie; zá tym i wiáry i *Act. 2.*

Kośćiołá swego; owszem záwsze do niego wzywa. A iákżeby się kto do niego miał udawáć? gdyby o nim nikt nie wiedział, i nie ukázował &c. 106
Ná ostátek u sámych Heretykow, ábo iest widźiálny Kośćioł, ábo nie? Jeżeli widźiálny? á czemuż by u Apostołow, i po nich nie był widźiálny? Jeżeli zás niewidźiálny? A iákoż do niego innych prowádźić śmieią? kiedy
Matt. 15. sámi o nim nie wiedzą. Chybá że *ślepi ślepego prowádzą*, i ták miásto Kośćiołá prawdźiwego, *obá w doł wpadáią*: iáko mowi P. JEZUS. 107. A ieżeli czásem, bá ledwie nie záwsze, Kośćioł Boży, ábo od właśnych odstępcow, ábo od zdawná niewiernych Tyránnow był trapiony, i wytępiány, luboć nigdy cále nie wytępiony: toć tym sámym muśiał być i od niechże sámych widźiál-
Matt. 13. nym; lubo go złośćią swoią záślepieni, *widząc nie widźieli* i *słysząc* náukę iego przez Prorokow, *nie rozumieli*; ábo ráczey rozumieć nie chćieli. Bo ktoż by (chybá szalony) żelázo ostrzył ná niewidomego nieprzyiaćielá? ábo Aniołá? &c. 108 I to tu pilnie uważyć trzebá; Że to iest co inszego: Czy Kośćioł Boży (to iest zgromádzenie ludźi Bogá prawdźiwego wiernie chwalących) kiedyżkolwiek był, i iest ná źiemi, záwsze był, i iest widźiálny? Co my Kátolicy przećiw Dyssydentom twierdziemy, z ták wielu (z ktorychem niektore námienił) rácyi, i Pismá S; A co inszego, pytáć, i twierdźić: Czy kiedy Kośćioł, á zwłászczá stározakonny ustał, i w cále do szczętu wyginał, choć ná czás krotki? A zátym był kiedy niewidźianym? Bo nikt tego widźieć nie może, czego nie mász! Czego lubobyśmy Dyssydentom pozwolili, nie idźie zátym, żeby i Kośćioł Chrystusow nowozakonny miał kiedy przedtym ustáć, i cále zágináć. 109. Bo naprzod stára Synágogá, i Jerozolimá, iáko częsta cudzołożnicá, nigdy tych przywileiow nie miáła, i obietnic Boskich, ktore

ktore miał Kośćioł Nowozakonny, i nowa Ierozolimá, iáko wierna záwsze, i státeczna, i iedyna táka oblubienicá Chrystusowa *bez zmarszczki, bez mákuły*, ktorey nigdy oká nikt nie miał czym záprószyć, dopieroż ták szkárádnym, i ták długim báłwochwálstwem, i wszeteczeństwem, záplusnáć! Iáko iey niepoczćiwie Dyssydenći, á zátym i iey Oblubieńcowi Chrystusowi, ieszcze niepoczćiwiey, kłamstwo zádáią; Gdźie Kośćiołowi swemu *ná Opoce*, *i Pietrze* od siebie zbudowánemu, ták wiele rázy przyrzekł; *Ze bramy piekielne*, dopieroż błędy i prześládowánia ziemskie, *przemoc go nigdy nie miáły*: *Ze Wiárá Pietrowa ustáć nie miáłá*. A choć się drugich Apostołow Stolice chwiać, i obaláć miáły: Piotr ie swego czásu miał podnieść, i przywroćić, i ustánowić, *i Bráćia swoię potwierdzáć*. A zgołá że sam CHRYSTUS i Duch S., Duch prawdy, miał być z Kośćiołem iego, aż do skończenia świátá &c. Kośćioł tedy Chrystusow, i záwsze być, i záwsze widźiálnym, iák po Chrystuśie zá Apostołow, ták po Apostołách zá ich nástępcow, aż do dniá dźiśieyszego, bá i sądnego ostátniego, był, iest, i będźie. 110. Bo iáko CHRYSTUS moc rozgrzeszenia i Sákrámentow innych száfowánia, nie sámym Apostołom, ále i ich porządnym nástępcom, ták i przytomność swoię, i Duchá swego, i dochowánie wiáry, obiecał, nie tylko sámym Apostołom, ále też (i owszem naybárźiey) ich nástępcom. Bo sámi Apostołowie trwáć tu nie mieli aż do skończenia świátá. A ći niepoczćiwi wyrodkowie, i odstępcy od Kośćiołá S., śmieią tey Oblubienicy, i niegdy Mátce własney, ieszcze dáleko obrzydliwsze, i dłuższe, dáley niż od lat tyśiącá, cudzołostwo, i od wiáry odstępstwo, i báłwochwálstwo zádawáć! Bo tym by iey grzech, niewdźięczność, i wiárołomstwo było nierownie niż Synágogi ćięższe, im ią obecny iuż CHRYSTUS

Ephes. 5.

Mat. 16. & 18. & 28. &c.

Luc. 22.

Joan. 21.

ná ziemi, większemi Sákrámentámi opátrzył, upominkámi udárował, łáſkámi poświęcił, cudámi utwierdźił, i krwią ná ostátek ſwoią ták hoynie wyláną obmył, i męczeńſką zákropił; áby nigdy to drzewo nie uſycháło &c. 111. Druga przyczyná, że ſtára Synágogá nie tylko nie miáłá obietnicy, że ustáć nie miáłá; ále i owszem pełne tego Piſmo; i iuż ſię to ſpełniło, co pod nie iedną figurą było; że ſtáry Kościoł, i Teſtáment, i Kápłáńſtwo, i Ofiáry ustáć, i nowemu mieyſcá ustąpić miáły; iákoż i ustąpiły. A lubo P. BOG powiedźiał, że miał być w Kośćiele Ierozolimſkim *ná wieki*. To ſię ma rozumieć (iáko
3. Reg. 9. ná wielu innych mieyſcách Piſmo S. słowá podobne rozumie) poki miał, trwáć ſtáry Teſtáment. Ináczey by Bog był kłamcą, &c. A ieſzcze by więkſzym był kłamcą gdy by był (wedle P. Drelinkurtá) ieſzcze przed nowym Teſtámentem, choć ná czás, cále ustał, i zginał. Jáko tedy ſtáry Kośćioł, zá czáſem, ná záwſze ustał; ták czásem, do czáſu krotkiego, mogł by był cále upáść, i zginąć; i znowu od Bogá być podnieśionym. 112.
Ale Kośćioł Chryſtuſow nowy, iáko miał trwáć, i będźie, áż do ſkończenia świátá, i owſzem áż ná wieki; Bo po nim inſzy iuż żaden nie nástąpi; chybá ſię tenże w Tryumfuiący przemieni! Co iáwnie w obiáwieniu ſwoim Jan S. o *nowey Ierozolimie* wypiſuie; i w tym ſię ſenśie owe słowá bráć mogą *W Jeruzalem*
Apc. 21. *będźie Imię moie ná wieki*: iáko i owe: *Będźie krolo-*
4. Reg. 21 *wał w domu Jákobowym ná wieki*. Jáko mowię Ko-
Luc. 1. śćioł Chryſtuſow miał trwáć, i będźie, aż do ſkończenia świátá, ták też nigdy, i ná czás krotki ustawáć, i cále zginąć nie miał 113. Acz ſię to, lub nie ták doſkonále, lecz ſwym ſpoſobem, i o ſtárym Kośćiele mowić może, że i on nigdy do ſzczętu nie zginął, Bo lubo (iáko i zrázu Kośćioł Chryſtusow)
był

był częſto w ćięſzkich prześládowániách, ábo niewolách; przećięż mu P. BOG záwſze poſyłał i głośnych, i widomych, i tych ſámych, co ô odſtępſtwie Izráelá piſáli SS. Prorokow, i wielu ſobie wiernych Tobiaſzow, Dánielow, &c. i innych práwowiernie bogoboynych, i w puł niewoli Bábilońſkiey, i w puł Sámáryi Apoſtátow i odſtępcow dźieśięćiu Pokolenia; ſam Eliaſz, i Elizeuſz z Synámi ábo z Zgromádzeniámi (iáko dźiś Zakonnemi) Prorokow, zá dźieśięc tyśięcy wiernych ſtali, i głośni, i w Páńſtwách pogáńſkich byli. Bo i ich Krolom, á zwłaſzczá Aſſyryiſkim, ſłowo Boże częſto opowiádáli; i innych o ktorych też ſáme Piſmá świádczą, ktore w tym Artykule, [zápomniawszy ſię, iáko zwykł) przećiwko ſobie przywodźi P. Drelinkurt. 114. Toż ſię po częśći, i z Chryſtuſowym Kośćiołem zá Heretyckich, ábo Pogáńſkich Tyránnow, z dopuſzczenia Boſkiego ná ukaránie, ábo ná doświádczenie náſze dźiało; że ná tę łodkę Piotrową, tákie czáſem náwáłnośći i *fále*, czy *fáłſze? bity*, że ſię ią aż do dná pogrążyć, i cáłe zátopić zdáły: i ſam Naywyżſzy iey Sternik P. JEZUS, zdał ſię ná to *záſypiáć*. Przećięż potym modlitwámi Kośćiołá obudzony, *wiátry rozpędźił*, i łodce tey tonąć nie dopuśćił; nád ktorą ktoś nápiſał: *Fluctuat, at nunquam mergitur iſta ratis! Częſto ſię tá łodká chwieie, lecz ſię nigdy nie záleie!* *115.* Jeſzcze do tego, i zá ſtárego Teſtámentu, i przed nim, miał P. BOG záwſze ſwoy Kośćioł, i práwowiernych, i oprocz Synágogi Zydowſkiey, miedzy Narody, ktorzy Bogá iednego prawdziwego czćili, i báłwány ſię brzydźili. Jáki był *Job ſpráwiedliwy*, i iego Przyiaćiele, i inni przed niemi, i po nich: Jáki był i *Krol Perſki Cyrus*; Krol Bábyloński *Nábuchodonozor*, i inni po náwroceniu, ſwoim, i uznániu, Bogá, przez Dánielá Proroká &c. Jáki był *Náámán Syrus*, ktorego náwroćił *Elizeuſz* &c. i innych podobnych po cáłym świećie wiele; ktorych lub Piſmo niewy

Mat: 8.

Job. 1.

Iſa. 45

Daniel. 4.

4. *Reg*. 5.

liczyło

liczyło ; dość, że niektorych námienia, i iedenże to, co do istoty wiáry, był Kościoł Boży, co i Synágogá Zydowska. Bo wszyscy w iednegoż Bogá wierzyli, i Messyaszá oczekiwáli; ktorego ieszcze i Adámowi P. Bog obiecał; lubo się w Ceremoniách rożnili, bo do Naśienia Abráhámowego, á zá tym, i do obrzadkow Moyżeszowych, i do obrzezánia nienależeli: Jáko i dźiś, iedenże to iest Kośćioł Grecki Unicki, co i Łáćinski, lubo się Ceremoniámi rożniemy. 116. Ztad tedy znowu idźie: że choćby byłá Synágogá Zydowska do szczętu wiárę w iednego Bogá ná czás stráćiłá (acz áni tego P. Drelinkurt nie pokaże] z tym wszystkim by był Kośćioł Boży w Narodách, i prawdźiwa w iednego Bogá wiará nie ustáłá. Jákoż i nigdy zupełnie nie ustáłá, i zawsze świátu mniey ábo więcey, widziálna byłá. 117. Ze záś Pismo S. zda się czásem o wszystkich w powszechnośći Zydách, ábo i po cáłym świećie ludźiách mowić, że Bogá, i wiáry odstapili, iáko Drelinkurt przywodźi. Ten termin *wszyscy*, i inne podobne powszewchne, biora się często w Pismie, i w używániu zwyczáynym, w sensie po większey nierownie liczbie, ábo przednieyszey częśći ludźi; iáko szkoły mowia: *In sensu accommodo, à potiori* &c. I ták przed Potopem mowi Pismo S.
Gen. 6. wszyscy, ábo *wszelkie ćiáło popsowáło drogę swoię* &c. A przećięż Noe z potomstwem swoim, był spráwiedliwy! I wiele innych Pism SS. podobnych. Ale naybárźiey po kilká rázy w Psálmie 13. Dawid powtarza: Ze ná ten czás *wszyscy* synowie ludzcy zbła-
Psal. 13. dźili: i, że żaden *aż do iednego nie czynił nic dobrego*. A przećięż i sam ná ten czás Dawid, był mąż wedle sercá Boskiego; i Náthàn Prorok, i inni! i zgołá cáły Izráel, nigdy ták Bogu swemu nie był posłuszny, i wierny, iák zá Dawidá. Musi tedy i P. Drelinkurt przyznáć, że się to Pismo, i inne tym podobne, ma na-

leżyćie

leżyćie rozumieć; ináczey by był i Dawid ná ten czás kłamcá, á P. Drelinkurt Bluźniercá. 118 A z tąd ſię znowu, i potyśiąc kroć dość iáwnie pokázuie: że Piſmo S. nie káżde ieſt przez ſię iáſne, i że wyrozumienia należytego potrzebuie, i że miedzy námi, nie ták o ſámo Piſmo *S.*, iáko o iego wykład idźie. 119. A ná oſtátek uważyć tu pilno potrzebá. Jáko poſpolićie wſzyſcy Heretycy nam Kátolikom niepoczćiwie zádáią, iákobyśmy Mátkę Bożą, i Swiętych iego, bárźiey czćili, i więcey im dufáli, niż ſámemu P. JEZUSOWI. (lubo to iáwny ieſt fałſz, iáko ſię niżey pokaże.) A oni ſámi, nie tylko ſmieią rownáć, ále dáleko przenośić rzeczą ſámą, Moyżeſzá nád CHRYSTUSA, *Synágogę* nád Kośćiół S., cudzołożnicę nád nienáruſzoną nigdy Oblubienicę &c. Bo oprocz tego: że Zakon Moyżeſzow miał prawdźiwe ofiáry, i Kápłáńſtwo, ktoremi ſię naywiękſza cześć, i honor Bogu ſámemu, i tu ná ziemi oddáie; czego wedle nich, nie ma Kośćioł Chryſtuſow! oprocz tego; że miał wody niektore cudowne, iáko z *opoki* &c. i mieyſcá nie ktore, iáko *ſáázawke probátycka* &c. ktore wody, trąd, ábo inne choroby ćieleſne leczyły; A oni, i wodźie Krztu S. cudu żadnego, dopieroż obmyćiá duſznego, nie przyznáwáią. Oprocz tego, że tám *Mánná*, choć tylko figurá Sákrámentu Ciáła Páńſkiego, ták wiele cudow w ſobie miáłá, á oni żadnego w náſzym Sákrámenćie nie przyznáią. Bo go zá chleb proſty, i obraz tylko máią! Oprocz tego, że Arkę Páńſką ták czczono! &c. A oni nayświętſzemu Sákrámentowi, dopieroż Cyborium, i Kośćiołowi, ábo mieyſcu poświęconemu, żadney czci nie czynią, i nam Kátolikom báłwochwálſtwo w tym zádáią. 120. Ale w tey mierze naybárźiey; że CHRYSTUS, ſłábſzy był w utrzymániu ſwoiey wiáry, i Kośćiołá, niż

Gen. 8 & 14.

Num. 20.

Joan. 5.

Deut. 8.

Moyzesz, z Synágogą. Bo nigdy Synágogá stára, ták grubo, i ták długo, dáley niż przez tyśiąc lat, bałwochwálstwem nie grzeszyłá, nigdy ták od Bogá porzucona nie byłá, żeby przynaymniey iednego práwowiernego sługi Bożego, i ludźiom wiádomego Proroká nie miáłá, ktory by ná sobie wiárę prawdźiwego Bogá utrzymywał, i innym chcącym się do Bogá náwroćić, drogi nie ukázował &c. Jáko o tym pełne są Pismá &c. Co się wyżey pokazáło. 121.

A oni to Kośćiołowi Chrystusowemu, bá i sámemu CHRYSTUSOWI zádawáć śmieią? że Oblubienicy swoiey słowá, i wiáry nie dotrzymał. Ze o Kośćiele swoim przez cáłe tyśiąc lat, i dáley, cále zápomniał, i Kośćioł też o nim! Bo záraz we trzystá lat po CHRYSTUSIE, [iák oni báią, acz się w tym, iáko we wszystkim, i sámi z sobą nie zgadzáią, bo iedni prędzey, drudzy stem lat, i dáley, poźniey, o tym ustániu wiáry matáią:) Kośćioł wiárę odmienił, i do tych czas aż do Kálwiná, i Lutrá, trwał w báłwochwálstwie &c. Ani iednego ludźiom wiádomego sługi Bożego práwowiernego nie máiąc, ktory by był ná sobie, iáko *Eliasz*, &c. i inni przed nim, i po nim, wiárę nienáruszoną, i Kośćioł utrzymywał, i ludźiom drogę do niego pokázował. Niech áby iednego po drugim, á záwsze wiádomego ludźiom sługę Bożego pokażą, i Pismá o nim, ábo Historye, ktory by záwsze, i we wszystkim, ták wierzył iáwnie, i uczył, iáko oni. *122.*

Ale kogożby pokazáć mieli! kiedy sam Luter, i Kálwin w tymże Kośćiele, w tymże błędźie, w tymże báłwochwálstwie, ták długo z Kátolikámi zostawáli. Dopiero się nie rychło postrzegli; i czego ták wiele Doktorow SS., Biskupow, Akádemii, Zakonow, Cudotworcow, i swiát cáły Chrześćiáński, przez tyśiąc lat, i dáley, záslepieni od czártá nie widźieli; pierwszy dopiero, i ieden sam tylko Luter Vg., i to nie

záraz

záraz zupełnie obaczył; po nim Kálwin ieſzcze lepiey przeyzrzał, i Menon &c. i inni &c i ták wiárę S, ktorą CHRYSTUS ledwie przez trzyſtá lat, przy zdrowiu utrzymał, á dáley iuż choruiącey uzdrowić, á ná oſtátek, áni przy żyćiu utrzymáć nie mogł? a Kálwin nowy zakono dawcá, i Prorok, tęż wiárę, od tyśiącá lat, i dáley, cále umárłą, cudowniey niż niegdy CHRYSTUS, *czterodniowego Łázárzá*, wſkrześił, i ożywił, i *ſwiecę* tę, nie tylko *pod korcem utáioną*, (czego iednák *żaden*, chybá ſzalony Goſpodarz, w ládá porządnym domu nie czyni, wedle słow ſámego CHRYSTUSA) ále też cále przygáſzoną, i ſmrodem báłwochwálſkim, Dom Boży, od tyśiącá lat zárażáiącą, pierwſzy oświećił, i znowu *ná dawnym lichtarzu poſtáwił*. Joan. 11. Luc. 11.

123 A przez to znowu, iedni wſzetecznego Apoſtátę, i piiaká Lutrá, drudzy piatnowánego o ſodomią Kálwiná, inni Menoná &c. i innych fałſzywych Prorokow, nád ſámego CHRYSTUSA przenoſzą, i więkſzemi w wſkrzeſzeniu wiáry Cudotworcámi czynią, niż w záchowániu iey żyćia, był ſam CHRYSTUS; lubo iey to był nie raz obiecał. Bo tyśiąc rázy, cud więkſzy, umárłego wſkrześić, niż chorego uzdrowić; bo to ládá Medyk, czáſem i bábá potráfi! &c. Ale o tym Kośćiele CHRYSTUSOWYM, będźie obſzerniey w náſtępuiącym. 124.

W ARTYKULE IX.

W Ktorym Drelinkurt przywodzi náukę Kátolicką: *że Kośćioł Rzymſki zbłądźić nie może w wierze*, i przećiwko tey náuce, przywodźi Piſmá, ták iáwnie fałſzywie, i omamienie, że choć by nic innego w tey cáłey Kśiażce, ták iáwnie zdrádliwego ná oſzukánie niebacznych nie było, tedy, dla tego ſá-

mego, i niższych, aż do 18. Artykułu, mogł by káżdy, naymniey rozumu máiacy, poznáć szczera chytrość, złość, i nienáwiść, przećiwko Kośćiołowi Kátolickiemu, i przećiwko iáwncy prawdźie, w wykręcániu inákszym Pismá S. 125. Co żeby się iáwnie ná oko, byle zdrowe, ábo przynaymniey dobrze przetárte, pokazáło, uważyć (iáko często przestrzegam, i rozum przyrodzony ták każe) trzebá; że to słowo: *Kośćioł Rzymski*; naprzod, może bráć, ábo *mátcryálnie* zá mieysce, Miásto, Kośćioły, i mury, te, á nie insze &c. i do tákiego Rzymu, ábo Kośćiołá, nigdy się wiárá powszechna nie przywięzuie, bo to iest rzecz trefunkowa, że tám vg. Papież, Naywyższy Pásterz mięszka i inni; bo by mogł gdźie indźiey mięszkáć, iáko i długo we Francyi, wiele Papieżow mięszkáło á odszczepieńcy w Rzymie &c. Bo tákie Kośćioły Rzymskie, i sam Rzym stáry, od Pogan, i Aryánow, nie raz zruinowány ustał, i zginał cále, i ieszcze ustáć, i zginąć może. A wiárá S, i *Kośćioł formálny Rzymski*, nigdy nie zginie. Dla tego i stárodawne przysłowie niesie: nie gdźie Rzym, tam Papież, ále gdźie Papież, tám Rzym i władzá Kośćielna &c. 126. Potym; to słowo *Rzym*, ábo *Kośćioł Rzymski*, może się bráć *formálnie*, zá ludźi w Rzymie mięszkáiących Ale znowu to sámo rożnie się bráć może: ábo zá wszystkich ogołem obywátelow Rzymskich, czy Pogan, czy wiernych, czy Kátolikow, czy Heretykow, czy Zydow, ktorych wszystkich ná ten czas Rzym był pelen,
Apoc. 18. kiedy to Páwel, ábo *Jan S. pisał* o Pogánskim ná ten czas Rzymie; co nie poczciwie Drelinkurt do Kośćiołá Kátolickiego Rzymskiego áplikuie! Bo gdy by to miał o Rzymskich ná ten czás Kátolikách mowić: to by iuż ná ten czás Rzymscy Kátolicy muśieli być báłwochwálcy, tácy, i ták złey wiáry, iák teraz &c. á z niemi, i sam *Pietr S.* ieszcze ná ten czás

żyiacy. A przećię i Páweł S. chwali, ná ten czas wiárę Rzymiánow, i piſze, że *ogłoſzona byłá wiárá ich po wſzyſtkim świećie!* i ſámi Heretycy, Kálwini, i inni, i P. Drelinkurt przyznáie, że, przez 300. lat po CHRYSTUSIE (á drudzy powiádáia że i dáley) byłá prawdźiwa wiárá nienáruſzona w Rzymie. Rzecz tedy iáwna, iſkierkę rozumu máiacemu, że to Jan S. w Obiáwieniu ſwoim, o Bábylonie, ábo Pogáńſkim Rzymie piſał; iákoż to śmie P. Drelinkurt przećiwko iáwnemu Piſmu; przećiwko iáwney prawdźie, przeciwko włáſnemu rozumieniu, i ſumnieniu; á zgołá przećiwko ſámemu Duchowi S., z ſzczerey złośći, i nie náwiśći, do Kośćiołá Chryſtuſowego Rzymſkiego ſtoſowáć? A ieżeli ták iáwna złość ieſt Drelinkurtá, i innych Heretykow, dopieroż większa ieſzcze, i opłákáńſza ieſt tych ślepotá, co im, i w innych Piſmách choć SS., ále niepoczćiwie przywodzonych, dopieroż w tym ſámym Piſmie wierzan 127. Rom. 1.

Jeſzcze, Rzym ábo *Kośćiol Rzymſki*, choć iuż zá ſámych práwowiernych Kátolikow wźięty, może ſię rozumieć, ábo w powſzechnośći ogołem, zá zgromádzenie wſzyſtkich po cáłym świećie wiernych Kátolikow Rzymſkich, to ieſt: ták, iáko w Kátolickim Rzymie wierzacych, i w iednośći náuki Papieżow, Biſkupow, i poſłuſzeńſtwá pod Namieſtnicza Chryſtuſá Páná w Kośćiele iego Głowa, ábo Papieżem, zoſtáiacych: á zgołá, zá cáły powſzechny Kátolicki po cáłym świećie Kośćioł Chryſtuſow; ktory ſię Rzymſkim, nie przeto zowie, żeby tylko ná tym mieyſcu, ábo w tym Mieśćie, wiárá prawdźiwa być mogłá! Bo (oprocz tego, com wyżey w tymże Artykule powiedźiał) táż wiárá prawdźiwa Kátolicka byłá iuż, i Kośćioł Chryſtuſow, choć ieſzcze w Rzymie Piotr S, i wiárá S. áni poſtałá; ále tylko od przednieyſzego, i ná cáły świát, zwłaſzczá ná ten czás, gdy ſię wiárá

S. poczynáłá, nayfławnieyfzego, i naypierwfzego Miáftá. 128. Dla tego Doktorowie SS. mądrze uważáia, dźiwne przed wieki Opátrznośći Bofkiey rofporządzenia; że to Miásto, cáłego práwie świátá, dáleko przedtym, uczynił Bog Monárchinią, i Głową, w ktorym Mieśćie, naywyżfza Kośćiołá fwego Stolicę, przez Piotrá S. miał záłożyć; gotuiąc záwczáfu drogę, do fnádnieyfzego po wfzyftkim świećie wiáry S. rozfzerzenia, i Kośćiołá fwego rządzenia; iáko to i Doktorowie SS., Leo &c. uważáią. Táki tedy Kośćioł Kátolicki Rzymfki, zbłądźić około wiáry nie może, bo ná to iest więcey, i iáfnieyfzych, i pewnieyfzych Pifm, ktorych P. Drelinkurt, iáko zwykł we wfzyftkich innych máteryách, chytrze zámilczał, nád te, ktore tu zdrádliwie przywodźi. Bo CHRYSTUS przyobiecał, że *Kośćiołá iego ná Opoce Piotrowey wybudowánego, bramy piekielne nie przemogą.* 129 Bo tenże
Mat 16.
CHRYSTUS *modlił się* fzczegulniey zá fámego *Piotrá*, (i pewnie był wyfłuchány) *áby nie ustawáłá* nigdy *wiárá iego*; i rozkazał mu, i Namiestnikom iego, áby *utwierdzał* słábieiących *niegdy* zá czáfem *Bráći*, to iest wiernych fwoich. Bo tenże CHRYSTUS obiecał Kośćiołowi fwemu *Duchá*, i Náuczyćielá prawdy, i że fam z tymże Kośćiołem miał być, aż do fkończenia świátá. Bo tenże CHRYSTUS kazał mieć zá *Pogáninà*, i niewierniká, tego, ktory by *Kośćiołá nie słuchał*; toć nigdy zbładźić nie miał. Bo iákże by go fłucháć ná ten czás, gdyby fam Kośćioł po Pogáńsku náuczał báłwochwálftwá, i innych ták grubych błędow, iákie mu Kálwini, i inni Heretycy zádáią. Bo S. Páwel Kośćioł Chryftufow názywa *Filarem* nieporufzonym *Prawdy* &c. i innych Pifm SS. ták wiele o tym świadczy. 130. Do tego, Kośćioł wfzyftek powfzechny Chryftufow, zá Apoftołow SS. nie mogł błądźić. Toć i po nich, aż do dniá fadnego zbładźić nie
Luc. 22.
Joan. 21.
Mat. 16.& 18.& 28.
Tim. 3.

może

może. Bo iáko władzá rozgrzeszenia, Ciáłá Páńskiego poświacánia, &c. i inne &c. nie sámym tylko Apostołom dáne, ále i ich porządnym Nástępnikom; ták też i Duch prawdy, i náuczánia wiáry, dány cáłemu Kośćiołowi, i ieszcze nierownie bárźiey, bo ná tym więcey nierownie należy do zbáwienia.

131. Ná ostátek, Kośćioł Rzymski, może się bráć tylko po częśći iákiey, i w szczegulnośći káżdy wierny, w Rzymie vg. będacy, á zwłászczá nie máiacy z urzędu swego, szczegulney assystencyi Duchá S. przyobiecáney / i o tákim Kośćiele Rzymskim, i o żadnym, nigdy Kátolicy nie ucza; áby pobładźić nie mogł. Bo ták wiele pobładźiło, i w sámym Rzymie apostátowáło od wiáry S., i z Rzymu poućiekáło &c. I tákich w szczegulnośći Rzymian námieniał w liśćie, i nápominał Páweł S., iáko i podźiśdźień, i w puł Rzymu káznodźieie Kátoliccy, tákich Rzymian upomináia, i potępieniem groża, i áby nie bładźili, wołáia &c. Toć rozumicia, że bładźić moga, i czásem, i w wierze zbładza, iáko nie dawno Molines &c. Boć pewnie Páweł S. nie pisał, áni nápominał cáłego powszechnego Kośćiołá Kátolickiego; ktory my teraz Rzymskim zowiemy, i wktorym się ná ten czás, i Piotr S., i Páweł sam, i inni Apostołowie ieszcze żyiacy zámykáli. Ktory Kośćioł, pewnie przynaymniey ná ten czas [i wedle Drelinkurtá] zbładźić nie mogł; bo by i Piotr S., i inni Apostołowie ná ten czás ieszcze żyiacy, muśieli byli, i mogli zbładźić &c.

132. Przydáię tu ieszcze Argument [iáko w szkołách mowia] *ad hominem*, i wedle náuki sámegoż Drelinkurtá, i Kálwiná; naprzod w Artykule 69. dowodźi z wielu Pismá: (acz w zwykłey swey obłudźie] *że żaden, choć w szczegulnośći wierny, i odrodzony, wypáść z łáski Bożey,* i dopieroż pobładźić w wierze, bo *bez tey nie podobna* Hebr. 11.

utrzy-

utrzymáć łáſki Bożey] *nie może.* Toć nieporownáie bárźiey, cáły powſzechny Kośćioł wiernych, zbłądźić około wiáry nie może. A zwłaſzczá, że ćiż Kálwini [acz bárzo fałſzywie) uczą: że Kośćioł Chryſtuſow, ieſt z ſámych tylko wybránych. Toć nigdy zginąć, nigdy zbłądźić nie mogł. To ći, co od niego odſtąpili, ráczey ſámi zbłądźili. 133.
Potym, pytam ſię Drelinkurtá, i wſzyſtkich z nim Kálwinow, á zgołá wſzyſtkich, choć ſobie przećiwnych Heretykow: Czy Kośćioł ich, i wſzyſcy Doktorowie, Páſterże, i Concilia, dopieroż, czy duch prywatny káżdego z nich z oſobná, może pobłądźić w wierze, i w rozumieniu Piſmá, czy nie może? Jeżeli może? to nigdźie pewnośći o wierze dobrey, dopieroż o zbáwieniu właſnym, nie będźie! A to ieſt pierwſze przećiwko wſzyſtkiemu rozumowi; á drugie, przećiwko náuce, i wierze Kálwinſkiey? Jeżeli záś nie może? i nie ſą przećiwko temu, te wſzyſtkie Piſmá, ktore Drelinkurt w Rozdźiale 9. 10. i 11. przywodźi? A czemu by też Kośćioł Kátolicki po cáłym świećie Rzymſki, przez 300. lat po Chryſtuśie będąc, [wedle ſámych Dyſſydentow) nienáruſzenie práwowiernym, mogł potym zbłądźić ták grubo? i ták długo; dáley niż przez tyśiąc lat trwáć w báłwochwálſtwie, aż do Kálwiná? I czemu by te Piſmá służyły przećiwko Kośćiołowi Rzymſkiemu Kátolickiemu, á nie przećiwko Kálwinſkiemu, ábo innemu ktoremukolwiek? 134. I owſzem, choć by káżdy Kośćioł, i wiárá iego, zá czym (co niepodobna] i Rzymſka Kátolicka byłá wątpliwa, z tym wſzyſtkim, wedle i przyrodzonego, byle zdrowego rozumu, byłá by miedzy wſzyſtkiemi naypewnieyſza. Bo *naprzod*; żaden Kośćioł w ſzczegulnośći, nie ma i ćieniá podobieńſtwá, ták wielu po ſobie Piſmá S, iák Kośćioł Rzymſki, ná Opoce Piotrowey

wybudo-

wybudowáne &c. o czym wyżey, i niżey. 135.
Druga, że żaden Kośćioł, i Wiárá, ták dowodnie, nierozerwáney od Apostołow successiy swoiey náuki, i urzędow Kośćielnych nie pokázuie! iáko ten. Toć tu naypewnieyśi Kápłáni! Toć naybeśpiecznieysze rozgrzeszenie, á zátym i grzechow odpuszczenie! á zátym i zbáwienię. Bo, iáko Predykántom Heretyckim, mogł dáć urząd świecki moc do rozgrzeszánia; kiedy iey on sam nie ma nádáney od CHRYSTUSA?
136. *Trzećia*: że naydawnieyszy, i Apostołow naybliższy; á zátym, i wiáry ich naywiádomszy ten Kośćioł być muśi. 137. *Czwarta*:
że dla tego nigdy się Kátolicy, od żadnego imięnia pierwszego Pátryárchy, ábo Reformátorá, nie zwáli: iáko rádźi nie rádźi, naprzod ieszcze zá Apostołow *Nicolaitæ* od Mikołáiá Dyákoná; Aryáni od Aryuszá; Mánicheyczyci od Mánicheuszá; Pelágiáni od Pelágiuszá, Donátistowie od Donátá; Hussytowie od Hussá; Lutrzy od Lutrá; Kálwini od Kálwiná &c. Dla tego sámiż, dopiero setne roki, ábo drugie, od poczatku národzenia swey wiáry uroczyśćie obchodzą. A oni záwsze, iák Kátolikámi, ták Kátolikámi Rzymskiemi! i sámi choć czásem niechcac, ták dawni Aryáni, iáko i teráźnieyśi Heretycy, zwáć ich ták muszą, i zowią; Co sam Augustyn S. nápisał. Choć im nie dawno Papieżnikow przezwisko teráźnieyśi Dyssydenći wymyślili; o ktorym nigdy świát nie słyszał. *Apoc. 2.*
138. *Piata*: Ze nie Kośćioł powszechny *Kátolicki* Rzymski, od ktorego z tych, ále oni wszyscy, będąc wprzod w tym Kośćiele, od niego odstąpili. Jáko o Heretykách mowił Jan S. *Z nas wyśli, ále nie byli z nas &c.* 139. *Szosta*: *1. Joan. 2.*
Ze żaden, i nigdy, á zwłaszczá pierwszy odstępcá ábo Kácermistrz, poki był dobry, pokorny, ćierpliwy, ćichy, posłuszny, czysty, i trzeźwi &c. od tego Ko-

śćiołá nie odstąpił; choć toż Pismo iáśne ustáwicznie czytał; dopiero iák się pychá, i prożna náuka odymáć począł; iák o precendencyą, ábo urząd iáki wádźić z drugiemi; iák się rozwoźić, i w bespieczne konwersácye, ábo piátyki, wdawáć ktory z nich począł; á iák mu tego u Kátolikow, nie pozwaláno; dopiero mu się wiárá Kátolicka nie podobáłá. Ták Aryusz, że go Kápłánem, dopieroż Biskupem uczynić nie chćiano. Ták Luter, że mu Odpustow naypierwey przed innymi Káznodźiejámi publikowáć nie pozwolono, ále naybárźiey, że mu się kárność Zakonna przykrzyłá, à przy trynkien, i kátrynkien, rospustá podobáłá. Ták Kálwin, lubo iuż nie ták dla ćiáłá (acz i w tym zbyt był człowiekiem, owszem, i przećiw náturze ludzkiey:) ále bárźiey dla duchá, lecz ieszcze gorszego luciperowskiego, to iest, dla pychy, i zazdrośći; bo zazdroszcząc sławy Lutrowi, ktorego dáleko dowćipem przechodźił: (dla tego też dowcipnieyszą, i subtelnieyszą, to iest, ieszcze iádowitszą wiárę wymyslił, umieiąc subtelniey Pismá nákręcáć) żeby też, iáko Luter w Niemczech, ták on we Fráncyi *uczniow zá sobą pociągnał*, i tym się wsławił. Co dawno o Heretykách Páweł S. przepowiedźiał. Dla tego sámiż świádomśi początkow Heretycy, rozumnie bácznieyśi, widzą i przyznáią. Náprzykład; że gdy by byli Exáktorowie, ták wielkich pieniędzy niby to zá odpusty nie wyćiągáli, dopieroż gdy by było Lutrowi promulgácyi odpustow nie odbierano, ábo przynaymniey potym, nie ták goraco, i ostro, z nim postąpiono; tedy by był nigdy, od Rzymskiego Kośćiołá nie odstąpił. Jákoż się długo, i ná tę, i ná tę stronę, iáko wąż kręćił; toć znáć uznawał, że wiárá dobra, tylko złe obyczáie, á przećię gdybyby był właśnie w sumnieniu widźiał, że zła wiárá Rzymska Kátolicka, powinienby był dawno iey przedtym záraz odstąpić, choć by i nayłáskáwiey znim

Act. 20.

postępo-

postępowano. A ieżeli widźiał, że wiárá dobra, lubo złe obyczáie, i Swiętokupstwá; nie powinien był wiáry odmieniáć, choć by go tyśiąc kátom w ręce podano; ále tylko powinien był wołáć, i pisáć, i kazáć, przećiwko złym obyczáiom. iáko czynił Sálwiánus, Bernard &c. i inni wszyscy Prorocy, Doktorowie, i Káznodźieie Kátoliccy, podźiśdźień, i w Rzymie, i wszędźie czynią &c. Toż się o wszystkich inszych pierwszych Herezyárchách i Schismy Autorách mowi: że gdyby im był Kośćioł Rzymski, rzeczy nie należytych pozwolił, tedy by byli od niego nie odstępowáli. Toć im nie szło o wiárę, ále o swoię prywatę. 140.
Siodma: Ze lubo czásem P. BOG dopuszczał co do obyczáiow złego żyćia Przełożonych, i Náuczyćielow; iáko o Fáryzeuszách P. JEZUS mowi: że *ná kátedrze Moyżeszowey záśiedli*; á iednák mogli dobrze náuczáć, sámi złe czyniąc: Otoli do wielkich iákich, á zwłaszczá z początku rzeczy (iáka iest reformácya cáłego Kośćiołá Bożego i przywrocenie cále zgubioney powszechney wiáry) nigdy P. BOG, ludźi złey sławy, i żyćia nie záżywał; ále owszem, ábo ieszcze w żywoćie máćierzynskim poświęconych, iáko *Ieremiaszá Proroká*: ábo od národzenia sámego, niezwyczáyną żyćia ostrośćią, i pobożną niewinnośćią známięnitych, iáko *Jana Chrzćićielá*; ábo cudámi w ręce dánemi przedźiwnych, iáko *Moyżeszá*: ábo tym wszystkim, wsławionych, iáko *Eliaszá*, *i innych Prorokow*, i Apostołow SS. A ná ostátek tegoż *Eliaszá, i Enochá* przy dokończeniu świátá, przećiw Antychrystowym fałszywym cudom, prawdźiwszemi, i większymi cudámi zmocni, i niewinnośćią żyćia ozdobi &c. A iák że by P. BOGA nászego, ná kogo poczćiwszego, niż ná Lutrá, i Kálwiná niestáło było, dla reformy Kośćiołá swego, i świátá cáłego, i dla wskrzeszenia, i przywrocenia zgubioney

Mat. 23.
Jer 1.
Luc. 1. &c.
Exo. 3. &c.
3. Reg. 17. &c.
Mal. 4.

cále wiáry Chrystusowey ? 141. Osma: Ze żaden nigdy poczćiwy (wyiawszy tych, co się iuż w sekćie iákiey porodźili:) z Kátoliká Dyssydentem, dopieroż z Zakõniká Apostáta, nie został, dla cnoty iákiey Ewángeliczney Chrystusowey, vg. áby był pokornieyszym, czystszym, uboższym, ćierpliwszym, trzeźwieyszym, &c. Ale i owszem, áby mogł ćiáłu, i krwi bespieczniey służyć, i dumie własney, ábo roskoszy dogadzáć &c. Jáko to sámi poczćiwi z urodzenia, i baczni z rozumu Dyssydenći madrze uważáia, i słusznie. Dla tegoć, i pierwsi Przodkowie, i Autorowie iákiey sekty, pospolićie temiż trzemá powrozámi, ktoremi swiát, czárt, i ćiáło, w Ewángelii S. *od niebieskiey uczty*, trzy stany celnieysze ludźi odćiagáli: To iest 1mo Krolow i Pánow, wśiámi, Máiętnośćiámi Kośćielnemi &c. ktore bráć dopuscząli. Bo ieżeli, choć spráwiedliwie kupiona máiętność, *villam emi!* Luc. 14. przeszkoda byłá do Krolestwá Niebieskiego, *Et ideo nõ possum venire.* Dopieroż Bogu, i sługom iego wydárte! 2do. stan záś Duchowny, żonámi dopuszczonemi: bo tákże; ieżeli żoná, choć poczćiwie poięta, *uxorem duxi*: á tákże przeszkoda byłá: *ideo non possum venire.* Dopieroż Bogu wprzod poświęcone Mniszki, w świętokrádzkie małżeństwo z klasztorá wzięte &c. A ná ostátek, 3tio. stan i gmin pospolity, zrzuceniem Járzmá Chrystusowego, Spowiedźi, postow, i innych praw, i obligow znieśieniem, i dopuszczeniem iedzenia mięsá, i wołowey pieczeni, w Piatki, i inne posty. Ibidem. *Iuga boum emi.* 142. Dla tego ktoś, i dowćipnie, i prawdźiwie, Marćiná Lutrá odmálowáć kazał z węda stoiącego nád rzęka wielka, w ktorey rożni ludźie, iáko ryby pływáia; z nápisem z Ewángeli, Matt. 19. *Faciam te fieri piscatorem hominum*; włożył tedy ná wędę naprzod *villam*, máiętnośći Duchownych, dopuszczáiac ie bráć wolno Pánom swieckim, i tym ich

ich ná wędę poimał. Potym włożył ná wędę niewiástę, *uxorem:* Dopuszczáiąc Duchownym, i Zakonnikom żęnić się; i ták, i tych pociągnał. A ná ostátek włożył ná wędę pieczenię, i obersżale wołowe, *iuga boum*, z iárzmá iák woły, pospolstwo wyprzągszy, i posty zrućiwszy &c. i tym lud pospolity pozwodźił. Temiż właśnie (iáko tegoż Mágistrá diabłá uczniowie) i inni Herezyárchowie, Aryusz, Máchomet, Wiklef &c. Ludźi nie bacznie ćielesnych, i łákomych, pozwodźili; ták dálece, że się zda CHRYSTUS w tey Ewángelii, iáwnym o sztukách Herezyárskich proroctwem, wiernych swych przestrzegáć, áby się zwodźić temi trzemá osobliwie ponętámi, nie dáli. Tu właśnie służy, com ia sam ná uszy moie, od wielu godnych i Mądrych Kálwinow, i Lutrow słyszał: że gdyby Księży żony; Pánom dobrá Duchowne; á pospolstwu mięso ieść w pośćie dopuśćił Papież, tedyby wszyscy Kátolikámi zostáli! Jákoż się z tym często odzywáią! Toć znáć, że im nie o wiárę, i nie o wieczność, i duszę, idźie, ale o ćiáło, i doczesności. Toć niepodobna; áby ich wiáry z *obiáwienia Oycá Niebieskiego* (iáko wiárá Piotrowa) ále z *ćiáłá i Krwie* pochodźiły. 143. *Mat. 19.*
Dźiewiata: Przećiwnym záś sposobem, rzadko kto, dla iakiey prożnośći, honoru, dobrego mienia, i to przynaymniey politycznie poczćiwego &c. A więcey tákich dálcko, i dostátnich, i młodych, co dla sámey uznáney prawdy Kátolickiey, dostatki, honory, roskoszy, i krewnych opuśćili; żeby w ubostwie, w pokorze, w czystośći &c. byle u Kátolikow, pewnieyśi zbáwienia swego, żyli. Pewnieysza tedy, że táka wiárá, muśi być z Duchá Bożego, ćiáłu przećiwnego, i nádprzyrodzonego.
144. *Dźieśiata:* Ze w tym Kośćiele ták wiele SS. Biskupow, ubogich Zakonnikow, pokornych Pustelnikow, Czystych Pánienek &c. Nic podobnego u Dyssydentow: áni iednego swey sekty,

w Kálendarzu nie pokaża Swiętego. 145.
Jedenasta: Ze w tym Kośćiele, dźiały się záwsze, i dźieia przez żywych, i umárłych, ná potwierdzenie ich wiáry, ták wielkie, i ták długo, poczawszy od Apostołow, cudá; ktorych, i Dyssydenći przeczyć nie moga: lubo ie omamieniem, ábo czárámi zowia:
Luc. 11. Jáko i *Chrystusowe Cudá*, Zydźi *bluźnili!* Nic tákowego, áni omámionych cudow u Dyssydentá żadnego. 146. *Dwunasta*: Ze w żadney sekćie, ták wiele ludźi uczonych, Doktorow, szkoł, i Akádemiy naysławnieyszych, áni było, áni iest, iák w wierze Kátolickiey: Toć by przećię ći Pismo S. ták iásne rozumieć mogli, á dármo ginać nie chćieli: mogac i bespiecznicy, co do wiecznośći, i wygodniey, dostátniey, co do doczesności, żyć w inney sekćie; gdyby ia prawdźiwsza być baczyli 147.
Trzynasta: Ze żadna nigdy sektá ták ćiáłu i krwi we wszystkim przećiwna, nie byłá, iák Kátolicka; cwiczeniámi Duchownemi, w czystośći, w ubostwie dobrowolnym, w Postách i umártwieniách ćiáłá; zwłaszczá w stanách ludźi Duchownych, Zakonnych &c. Toć by tych naybespiecznicy náuce, i wierze dufáć; częśćia że się naylepiey ná dobrey wierze znáć moga: bo naywięcey czásu do czytánia Pismá S., i innych Kśiag, Doktorow stárych, máia; [nie ták, iák Kśięża Heretyccy] bo bez gospodárstwá, bez dźiećći, i żony żyiac w czystośći, w ubostwie zakonnym; źiemskiemi się rzeczámi nie rozrywáia, i nie báwia, i práwie nic nie robia, tylko ustáwicznie czytáia, á śpiewáia. Częśćia; że Kátoliccy Duchowni, sa sposobnieyśi do obiásnienia Ducha S. i prawdy. Bo się z sámym Pánem Bogiem, i rozmyślániem, i nabożeństwem, (inney rozrywki z żona i dźiećmi, ábo z
1. Cor. 7. krewnemi, nie máiac) ustáwicznie zábawiaia (iáko sam *Páweł S.* uważa) A zwłaszczá, wiele Pustelniczych Za-

konow

konow, Kártuzow, Kámedułow, i innych &c. częścia náde wszystko: że bez respektu, bez interessu, szczerey prawdy náuczyć moga, bo i właśne dobrá, i krewnych opuściwszy dobrowolnie, i żon, i dźieći nie máiac, o nic nie dbáia tylko o Bogá, i duszę, ták właśna, iáko i cudza! Heretyccy záś Księża, i Predykánći, nie ták dla prawdy, iák dla respektu, dla żony, i dźieći pożywienia, i dobrego mienia, wiárę swa utrzymuia: bo gdyby wszyscy Kátolikámi zostáli, to by im bieda dokuczyłá. 148 *Czternasta:* Przetoż żadney nigdy sekty, Kápłáni; tyle Narodow rożnych, i świátá cáłego, podźiśdźień coraz nowego, do swoiey wiáry nigdy nie poćiagnęli, iáko Duchowni Kátoliccy. Bo lubo tá wiárá, iákom rzekł, iest ćiáłu, i krwi nayprzećiwnieysza, á zátym do przyięćia, ludźiom zepsowáney nátury, naytrudnieysza; że iednák, choć i naygrubśi Pogánie, przyrodzonym rozumem sadza, że to wiárá muśi być naypewnieysza, ktora i sámá się z rozumem, i z poczćiwośćia naybárźiey zgadza; i duchowni, ktorzy tey wiáry náuczáia, opuśćiwszy dobrá, krewnych, żony, i Máiętnośći; nie dla bogactw, bo swoie porzućili: nie dla żony, i dźieći, bo ich nie máia: nie dla honorow, bo niemi, i żyćiem właśnym gárdza, dopieroż wygodámy ćielesnemi &c. á zgołá nie dla żadnego respektu doczesnego; ále dla sámey prawdy wiáry, i zbáwienia dusz ludźkich, w obce, i nie znáiome, w dálekie, i dźikie, grube, i okrutne Narody, ná tyśiac niebespieczeństwá, niewczásow, i śmierći się odważáia: i wiáry tey, do śmierći náuczáia, żadnego w tym interessu nie máiac, krom szczerze sámego, i właśnych, i cudzych dusz zbáwienia. Dla tego do tey wiáry, iáko pewnieyszey, lubo ták przykrey; ták wiele, lubo ták dźikich Narodow przystępuie. 149
Piętnasta racya: Że żadna nigdy sektá, i wiárá, ták wiele

i wiel-

i wielkich, i długich prześládowánia, i morderstw, od Pogan, i Tyránnow, od Aryánow, od obrázoborcow, nie wytrzymáłá, iák Kátolicka. Toć to tá właśnie być muśi, o ktorey sam CHRYSTUS przepowiedział, że *Bramy*, to iest mocárstwá *piekielne*, *przećiwko niey nie przemogą.* 150. *Szesnasta*: Ze żadna sektá, ták długo, ták státecznie, ile w tákich od świátá, i piekłá przećiwnośćiách, i prześládowániách, z tákim, nie tylko nie ustawániem, ále coraz to większym pomnażániem nie trwáłá; iáko tá wiárá Kátolicka. Bo naprzod, iákom rzekł, żadna wiárá od Pogan, i Heretykow, Cesárzow, Krolow, Tyránnow, tyle krwi Męczeńskiey, ná świádectwo, i zá swey wiáry prawdę, nie wylałá! Potym iesżcze gorszych, i więcey wewnętrznych Scissii, i Herezyi, nieprzetrwáłá, iák wiárá Kátolicka! Bo iesżcze Episániusz S. zá swego wieku, liczył sekt rożnych, ná kilká set; dopieroż do nászych wiekow! &c. á wszystkie poginęły. 151. Nie było ná świećie potężnieyszey sekty, iák Aryánska, ták w swieckim, iáko i w Duchownym stanie. Ták dálece, że S. Hieronim mowić śmiał: cáły práwie świát, zádźiwił się być Aryáninem! bo przez czás długi, żadnego w cáłym świećie nie było Monárchy Kátolickiego, okrom iednego Krolá Fráncuskiego Klodoweuszá, i to swieżo dopiero ná ten czás do wiáry S. náwroconego. A Cesárze wschodni Aryáni, Krolowie Hiszpánscy, Afrykánscy, náwet i Rzymscy, Włoscy, Aryáni; w Niemczech, w Anglii, i w nászey Polscze iesżcze pogáństwo było. A przećież się pewnie nie potęga Papieska (iáko Heretycy bluźnią) ále przyczyna, i moca CHRYSTUSowa, i Piotrowym Luc. 22. *Bráći potwierdzániem*, wiará S. utrzymáłá. A Aryánow, i inne sekty, sam BOG wygubił. I te nowe Kálwinskie, i Luterskie, zápewnie zgubi; iákoż iuż

znácznie

znácznie drobnicia; luboć coraz insze, i ieszcze gorsze, diabeł wymyśláć przez swoie subjectá będźie, aż do skończenia, świátá: o czym *sam CHRYSTVS przepowiedźiał.* Toć tá sámá wiárá, czártu, ćiáłu, i świátu, nayprzećiwnieysza, i nayobrzydliwsza być muśi; że przećiwko niey, wszystkie *piekielne bramy,* przez się, i przez swoich ludźi złych, ustáwnie walczą, á przećię iey *nigdy nie przemogą*, iáko sam CHRYSTUS przyobiecał. Toć sámá wiárá Kátolicka, *muśi być z Bogá; iáko Gámáliel* mowił. Mat. 16. Mat. 24. Actor. 5.

152. *Siedemnasta*: Ze wszystkie inne sekty, choć sobie czásem bárźiey w náuce, niżli Kátolikom przećiwne, postáłemu się záwsze prędzey miedzy sobą przećiw Kátolikom zgodzą (iáko vg. Lutrzy, z Kálwinámi &c.) niżli z Kátolikámi, ábo Kátolicy z niemi: i dla tego, prędzey innym sektom, wolnego nábożeństwá, i exercitium, u siebie dopuszcza, niżli Kátolikom; toć znáć, że wszystkie sekty, choć niby rożne gáłazki, muszą iść z iedn(e)goż Korzenia fałszu? i ták się ieden fałsz z drugim, choć z większym, prędzey, niż błąd i naymnieyszy, z prawdą pogodźi. Ták włáśnie, iáko záraz z poczatku wiáry S. ieszcze zá Apostołow było, że się niewierni *Zydźi z Pogánámi,* ná Kátolikow zgadzáli, i buntowáli; i *Fáryzeuszowie z Sáduceuszámi* Heretykámi, ná Páwłá S., i ieszcze przedtym ná sámę Wćielona Prawdę P. JEZUSA CHRYSTUSA, z temiż, i z *Herodyánámi,* i z Pogánámi się zgadzáli, i zmawiáli &c. Actor. 14. Actor, 23. Matt. 16. & 12. Mar. 3.

153. *Osmnasta*: Ze się Heretycy, ták Lutrzy, iáko i Kálwini, kiedy im niedawność zádáiemy, i gdźie przed Lutrem, ábo Kálwinem, wiárá ich byłá? pytamy, to się zárownie (choć i sobie wzáiemnie, i onym przećiwni w wielu, i w wielkich wiáry Artykułách) referuią, to do Albigensow, to do Wáldensow, to do Hussow &c. á zgołá do kogożkolwiek, byle tylko przećiwko

zwierzchnośći Kośćiołá Kátolickiego kto kiedykolwiek walczył; záraz śię do niego przyznáią, bronią, i chwalą. Ták Hussá, ták Zwingliuszá, ták innych, o iákażkolwiek sektę potráconych, zá spolnych męczennikow máią: choć vg. Huss dáleko ináczey wierzył: Bo i Mátki Nayświętszey wzywał, i Swiętych, i obrázy szánował, i Ofiárę, ábo Mszą świętą przyimował; lubo w innych Artykułách błądźił, á osobliwie w odrzucániu urzędu, i władzy Kośćielney. Co iest wszystkim Herctykom, choć sobie w czym innym przećiwnym, zwyczáynie spolna; iáko i wszystkich ná świećie złoczyńcow tá iest Chárácterystyká, że się záwsze przećiw urzędom publicznym zgodzą, i biią. 154. Jákże tá wiárá ma być dobra, i pewna? ktora sámá sobie nie duszá, ále, i inne, choć w wielu, i w wielkich Artykułách sobie przećiwne sekty, chwali, i zbáwienie w nich przyznawa; i zá swych własnych męczennikow, i wyznawcow przyimuie. Byle tylko w tym śię iedynym zgodźili, że przećiw Papieżom, i Kátolikom bili. I pospolićie, mowić co ná Lutrá przy Kálwinie, záraz go Kálwin broni, i wzáiemnym sposobem &c. 155. A lubo śię ták w tey iedynie przećiw Urzędowi Kośćielnemu rebellii, wszystkie Herezye zgadzáią; przećięż w innych Artykułách choć sámi iedneyże sekty, *vg.* Kálwinskiey, nigdy śię zgodźić nie mogą. Iedni *vg.* Sákrámentow 2, drudzy 3, inni 4, przyimuią &c. Bo iákże tám ma być iedność, gdźie bez głowy, káżdy w swą wedle duchá prywatnego? A przećięż, i Páwel S., i rozum przyrodzony pokázuie, że *ieden Bog, iedná wiárá, ieden Chrzest, iedná prawdá być muśi.* 156. Tu
Ephes. 4.
właśnie służy rozmowá moiá niegdy z pewnym Kálwinem, Sędźią ná ten czás Wałeckim, człowiekiem pewnie godnym, i w swoiey sekćie biegłym! Rzekę mu

mu: Mośći Pánie: nie wchodząc w rożne, o pártykulárnych wiáry Artykułách dyskursy, pytam się ogołem w powszechnośći! Ná ten czás, gdy ieszcze Kálwin vg. był Káplánem, i Kánonikiem, w Kośćiele nászym Rzymskim, gdy Mszą Swiętą odprawiał, przyczyny SS. wzywał, zá umárłych się modlił &c á zgołá gdy ták wierzył, iáko my teraz Kátolicy Rzymscy wierzemy! Czy byłá gdźiekolwiek prawdźiwa ná świećie, zupełna, nienáruszona, wiárá CHRYSTUSOWA Apostolska? czyli nie była? chybá zepsowána, i błędliwa?

157. Długo ná to pytánie, żadną miárą odpowiedźieć nie chćiał: ále gdym mu rzekł: iákoby swoiey náuce nie dufał; odpowiedźiał naprzod: że nie byłá nigdzie ná świećie nienáruszona wiárá CHRYSTUSOWA, ále tylko byłá zepsowána, zabobonámi, i bálwochwálstwem Papieskim! Odpowiedźiałem; zgodá ná to! To CHRYSTUS zkłamał, ktory wyráźnie ná wielu mieyscách Pismá S. powiedźiał: *Brámy piekielne* [to iest błędy żadne) *nie przemogą przećiw wierze, i Kośćiołowi memu* Potym: *ześlę Duchá prawdy*, ktory *was náuczáć będźie tego sámego wszystkiego*, co przezeń do was skázywáć będę! Potym: *A oto ia z wámi iestem áż do skończenia świátá &c.* I Piotr S. wiernym obiecał: *Będę się i po śmierći stárał, ábyśćie o tym wszystkim pomnieli*, com wam do wierzenia z náuką podał &c. I Páweł S, mowi: że *Kośćioł* CHRYSTUSOW i wiárá iego, iest *Filárem* nigdy nieprzełamánym. I rozum tego sam przyrodzony uczy, iáko *Gamaliel* mowił: *Ze ieżeli*, wiárá CHRYSTUSOWA *byłá z Bogá*, toć iey żadne i ludzkie prześládowánia, i diabelskie chytrośći, zdrády, i błędy Heretyckie, nigdy przemoc nie mogły, i zgubić &c

Mat. 16. Joan. 14. Mat: 28. 2. Pet. 1. 1. Tim. 3. Actor. 5.

158. A ná ostátek (iákom i wyżey N 123. námienił: To byśmy większą moc przyznawáli Kálwinowi, ábo Lutrowi, niż sámemu Chrystusowi? Bo by CHRYSTUS nie mogł [ábo nie chćiał, lubo

obiecał:) wiáry swoiey nienáruszoney, w żyćiu zátrzymáć; á Kálwin ią mogł choć iuż umárłą wskrześić. Bo choć ćiężko chorego, w żyćiu zátrzymáć Medyk potráfi. A umárłego wskrześić, chybá sam P. BOG może. Cofnął się ná to ow Pan od pierwszey odpowiedźi; (iák to heretycy záwsze w swym zdániu odmienni) i rzecze: iam to ná wyrzut tylko mowił; ále w rzeczy sámey, byłá i ná ten czás wiárá prawdźiwa nienáruszona CHRYSTUSOWA, ále nie u Rzymskich Papistow; bo ią ći w wielu Artykułách popsowáli, i odmienili, náwet i co do istoty zbáwienia &c. 159. Pytam go tedy dáley, u kogoż tedy byłá? odpowiedźiał: u Wáldensow, u Albigensow, potym u Berengáriánow, potym u Hussytow, potym u Lutrow; aż ná ostátek u Kálwinow, i u innych, ktorzy się coraz przećiw Rzymskim Papieżom, i Kátolikom, odzywáli, i protestowáli &c. Lubo im coraz Concilia, i Kátolicy, gębę zátykáli &c. Ná com ia rzekł: to Kálwin nie powinien był czynić się Autorem reformy wiáry; ále prosto miał pośc do Wáldensow, ábo do kogożkolwiek, gdźieby baczył nienáruszoną wiárę wcále duchowną; á ták, iáko teraz, kiedy kto od Kátolikow ápostátuie do Lutrow, ábo Kálwinow, nie mowiem, że wiárę nową wymyślił, ále tylko, że został Kálwinem, ábo Lutrem &c. Toż by było i o Kálwinie mowiono, że został Wáldensem &c, i nie bylibyśmy zwáli uczniow iego Kálwinámi, ále iák zdawná Wáldensámi &c. Aleć on iáwnie inną náukę, i nową wiárę wymyślił, i sámym Wáldensom w przednich, i wielu Artykułách przećiwną. A to dla nieszczesney ambicyi, i sławy imienia swego, iáko káżdy Herezyárchá, począwszy od pierwszego Herszta wszystkich Heretykow odstępce od Bogá Lucyperá, że by był zá sobą pociągnął w sequito, swych ádherentow. Ták i pierwsi Herezyár-

Herezyárchowie, żeby *zá sobą uczniow pociągneli*, i sławę nieszczesną mieli ? żeby się od nich zwáli; A-ryáninámi, Kálwinámi, Lutrámi, &c. Co Páweł S. wyráźnie o nich przepowiedźiał: *i z was sámych* [to iest z nas Kátolikow] *prawdy odstąpią niektorzy, ucząc przewrotnie fałszu, dla szpetnego zysku, i poćiągnienia zá sobą uczniow.* Od żadnego záś Papieżá imienia, nigdy się nie názwáli Kátolicy; áni ich nigdy ináczey nikt nie názywał. Dopiero pierwsi Lutrzy, i Kálwini, tytuł im Papieżnikow wymyślili. I to nie śmieli, bo i nie mogli od pártykulárnego ktorego, po własnym imieniu Papieżá; bo sámi nie wiedzą, od ktorego by się odmiáná ták strászna wiáry, przynaymniey przez kilká set lat (iáko sámiż Heretycy przyznáią) nienáruszoney, poczęłá. 160. A ná ostátek rzekłem owemu Pánu; nu Mośći Pánie! ponieważ W. M. Pan powiádasz, że u Wáldensow byłá ná ten czás wiárá prawdźiwa CHRYSTUSOWA! Mogłćibym dáley spytáć: á przed Wáldensy gdźie byłá? i tám dáley! Ale iuż stoię ná tym! A kiedy WMM: Pánu iáwnie pokażę z Kśiąg Kálwiná, i sam wász Superintendent naywyższy vg. w Leśnie, to przyzna, że Kálwin dáleko ináczey wiele uczył, i wierzył, niż Wáldensowie! to W. M. Pan przyznáć musisz, że Kálwin zle wierzył. Zámilkł ná to ow Pan uporny! A iám *iedno* to tylko *słowko* przydał; co niegdy właśnie w tákieyże okázyi, i máteryi, Páweł S. do Zydow: Ze dobrze Duch S. powiedźiał przez Ezáiaszá *Ze słyszeć będźiećie, i ná oko obaczyćie, á nie zrozumiećie, i nie przeyzrzyćie! Bo zátwárdźiáłe iest serce ludá tego, i cięszko im słucháć, i oczy swe zámrużáią; żeby snáć nie widźieli, i nie słyszeli prawdy, i sercem nie przyięli, i nie náwroćili się, i nie zbáwiłem ich.* 161.

Act. 20. ad Tit. 1.

Act. 28.

I táć iest rácya *dźiewiętnasta:* Ze wszyscy iednostáynie Heretycy zádáią Kátolikom, że Papieże wiárę

 odmie-

odmienili ; i Mſza wymyślili , i Báłwochwálſtwo wprowádźili, i ták wiárá prawdźiwa zginęłá, i uſtáłá &c. A żaden do tych czás nie pokázuie [áni może] ktory to naprzod Papież czynić poczał, i o ktorym czáśie, i zá czyiego Pánowániá , i kto ſię temu záraz ſprzećiwił ? kto przećiw temu piſał &c. A przećież to niepodobna , áby ná ták grube bałwochwálſtwá , i inne błędy, nie miał ſię po cáłym świećie w Kośćiele CHRYSTUSOWYM [zrázu przynaymniey prawdźiwym] ználeść kto táki , co by ſię mężnie tym błędom ſprzećiwił , i one potępiał. A náwet, ieżeli ſię kto czáſem pokatnie ználazł táki, coby ináczey rozumiał, á nie z Kośćiołem, i nie z Papieżem Rzymſkim trzymał , záraz ná niego cáły Kośćioł , i wſzyſcy po cáłym świećie Biſkupi, i Doktorowie , i Concilia, powſtawáli, i potępiáli, i zá odſzczepieńcá, i Heretyká mieli. Toć znáć , że zdawná záwſze od poczatku wiáry S. tá perſwazya po cáłym świećie we wſzyſtkich práwowiernych byłá i z niemi zroſłá ; że ſię nie godźi podániu Kośćiołá cáłego, i rozſadkowi o wierze Papieſkiemu ſprzećiwić. 162
Jákoż ták záwſze od Ewangelii poczatku było ! Ták od Nikoláitow, Gnoſtykow, Aryánow , Donátyſtow, Pelágiánow, Neſtoryánow , Obrázoborcow , Huſſytow , i innych niezliczonych Heretykow , aż do Kálwinow, i Lutrow było. Ktorych wſzyſtkich , ſamże Kálwin, i Luter , náwet i ſámych wzáiemnie ſiebie , zá Heretykow mieli , i ſłuſznie ; i z tychże właśnie przyczyn, co i Kátolicy. W tym tylko niepoięćie záślepieni , że *widząc zdzbłá* , á choćże i dragi *cále w oczách* u drugich , ſobie we wſzyſtkich poczatkách, i fundámentách podobnych ; *á bálek* cáłych, i grubſzych czáſem w oczách, i głowách ſwoich, błędow , widźieć nie chćieli, i nie chca, aż do tych czas. Acz ſię iuż z łáſki Bożey wiele poſtrzegáia , á wſzyſcy
Matt 7.
chwieia

chwieia ; i zlekká przegladáia. 163.
Rácya dwudźiesta : Ze záwsze od świátá początku, ná mieysce iednych od wiáry S. odpádłych, inne sobie dáleko rożne Narody, do wiáry swoiey prawdźiwey P. BOG dobierał. Poczawszy od pierwszego odstępcy odszczepieńcow, i Heretykow Hersztá Lucyperá, ktory Bogu o Wćieleniu Syná Bożego wierzyć, iemu się poddáć, i upokorzyć nie chćiał; ná ktorego, i adherentow iego mieysce, obrał sobie P. BOG, i odkupił Narod ludzki, zwłaszczá Zydowski, ktory gdy potym tegoż Syná Bożego, zá Messyasza przyiac, i iemu się z podobneyże hardośći, i zle wyrozumiánego Pismá, i Prorokow poddáć nie chćieli! Dobrał sobie Narodow, i Pogan, do swoiey wiáry S., iáko mowi Páweł S. : Naprzod Grekow, i Wschodnich Narodow, potym i Łáćinnikow zachodnich! z ktorych gdy wielu od kośćiołá S. odpádło, á zwłaszczá zá Aryuszem (iákom rzekł] poszło. Dobrał sobie P. BOG wielkiego Narodu Fráncuskiego, i Niemieckiego, Angelskiego, Polskiego, Szwedzkiego, Duńskiego &c. A gdy potym i ći zá Lutrem i Kálwinem, po wielkiey częśći poszli ; dobrał sobie nowych Narodow Pogáńskich w Indiách, Jáponiách, w Chinách, w Brázyliách, w Peruzách, i innych niezliczonych, ktorych do Kośćiołá S. Kátolickiego, i podźiśdźień coraz przygarnia P. BOG. 164. *Actor. 15.*
Dobitká ná ostátek rácyi, i większey nierownie pewnośći, wiáry S. Kátolickiey iest tá, że sámiż náwet Heretycy, á ieszcze mędrsi, i bacznieysi, rádźi nierádźi przyznáia, że i wiárá Kátolicka co do istoty iest dobra, i do zbáwienia duszy bespieczna, lubo i swoię oraz tákaż być mienia. Ták gdy niegdy Henryká IV. wprzod Náwárskiego, á potym i Fráncuskiego Krolá Páryżánie zá Krola swego uznáć nie chćieli, poki by Kátolikiem nie został, on, zwołał Doktorow

i Pre-

i Predykántow swoich Kálwinskich, rádząc się, czy może być zbáwion w wierze Kátolickiey? A gdy mu odpowiedźieli; że może! Ponieważ oboiá wiárá co do istoty, i zbáwienia iest dobra, i tylko się Ceremoniámi rożni! Mądrze odpowiedźiał; wolęż tedy być Kátolikiem; bo zdrowy rozum każe, acz w káżdey rzeczy, ále osobliwie, gdźie o zbáwienie duszy, i o cáłą wieczność chodźi; bespiecznieyszey się, i pewnieyszey drogi trzymáć. Jáwna zás rzecz iest, że tá pewnieysza, i bespiecznieysza wiárá być muśi, ná ktorą się oboiá stroná, choć sobie przećiwna, zgadza; á niżli tá, o ktorey tylko iedná stroná twierdźi, á druga temu przeczy. 165. Ponieważ tedy, o wierze Kátolickiey Rzymskiey, i sámi vg. Kálwini przyznáią, że do istoty, i zbáwienia iest pewna, i dobra; dopieroż Kátolicy nieomylnie to twierdzą. O wierze zás vg. Kálwinskiey, sámi tylko vg. Kálwini powiádáią, że dobra; Kátolicy zás temu státecznie przeczą. Toć Kátolicka iáwnie pewnieysza, i wedle sámych nieprzyiaćioł, być muśi. 166. Podobnym Argumentem, Generał nász *Thyrsus Gonzalez* (iáko sam pisze) náwrocił wiele Máchometánow, do wiáry Chrześćiáńskiey, że w Alkoránie sámiż przyznáią że i Chrystus był wielkim *Prorokiem*; lubo Máchomet większym. Z teyże rácyi i Kśiążę Hánnowerskie Corce swey, dźiśieyszey Cesárzowey, pozwolił być Kátoliczką! i pospolita to miedzy Dyssydentámi perswázya. O gdybyż cále oczy otworzyć; á z ust się sámi swych własnych sadźić przed Bogiem chćieli, Ktora im drogá do niebá bespiecznieysza! 167.

W ARTYKULE X. i XI.

PRzećiwko náuce Kátolickiey, że *Stárszych, i Przełożonych Kośćielnych*, á zwłászczá Papieżow, *niero*

rozerwána, *od Apostołow successya pokázuiacych*, *náuki słucháć*, *i náśládowáć potrzebá*. Przywodźi przećiwko temu rożne Pismá, ále zwyczáyna sobie chytrośćia, i zdrádą. Bo naprzod nic nie wspomina drugiego Pismá, ktore też Kátolicy po sobie przywodza; że P. BOG ná wielu mieyscách, iákom wyżey pokazał, każe *Kośćiołá*, *i Przełożonych słucháć*, zwłaszczá w *náuce*, lubo nie záwsze w *obyczáiách*. Muśi tedy oboie Pismo być prawdą, ále dobrze wyrozumiáne. A ták nie o Pismo sámo (iákom z poczatku, i dáley, ták wiele rázy mowił] ále, o złe, ábo dobre Pismá S. wyrozumienie, i tłumáczenie, grá miedzy námi idźie. I ták to sámo Pismo, ktore tu pierwsze Drelinkurt przećiw Kátolikom przywodźi: że *wszelki człowiek kłamcá*. Toć i Kośćioł, i Papież, i Przełożeni, iák ludźie kłamcy; toć zbłądźić moga, toć ich słucháć nie trzebá &c. Mat. 16. Mat. 23. Psa. 115

168. Lecz gdy by to Pismo ták śię obszernie rozumieć miáło; toć by i Moyżesz, i Prorocy, i Apostołowie, iáko ludźie, kłamcámi być muśieli; á ieżeli mowiac, i náuczáiac, toć i pisząc, kłamáć mogli; bo tożsámo pisáli, czego sámi náuczáli; nie mogli tedy náuki swoiey pismem swoim potwierdzáć, nie mogli też i innych Prorokow bo i ći ludźie, i kłamcy byli? Dopieroż Moyżesz, náuki swoiey nie mogł pismem potwierdzáć; bo pismá żadnego przed nim nie było. Bá i Apostołowie SS. nie mogli (według Drelinkurtá) náuki swoiey Pismem stárych Prorokow potwierdźáć; częśćia dla tego, że ći wszyscy *ludźmi*, á zátym *kłamcámi* byli; częśćia dla tego: że Apostołowie, ábo co więcey, i co nowego náuczáli, co przynaymniey nie wszystko cále, i nie ták wyráźnie, w Pismie stárego Testámentu było? ábo nic więcey, i nic nowego? Jeżeli co więcey? toć naprzod przynaymniey tego sámego, stárym Pismem potwierdzáć nie mogli, czego w nim nie było? Ibidem.

169. Druga: Toć i im sámym, przynaymniey w niektorych rzeczách, i bez Pismá, wierzyć było potrzebá, vg. o Troycy S., o Sákrámentach, &c. i o tym sámym, że ich, á nie innych, Bog posłał; i Apostołámi uczynił &c. lub tego nigdźie w Pismie stárym nie było; nowego záś áni sámego náwet ieszcze Pismá nie było &c. 170.

Trzećia: Toć coś nowego, do Pismá stárego Apostołowie przydáli. Co sámo wszystko, iest przećiwko náuce Heretykow, i przećiw wielu Pismom, zle od nich wyrozumiánym; á iesżcze gorzey, przećiwko Kátolikom, i od sámego Drelinkurtá w tey Kśiąże przywiedźionym, *że się nic náuczáć nie godźi, áni przydawáć*, czego by i *w sámym stárym Pismie* nie było.

171. Muszą tedy i sámi Heretycy, ták z námi to Pismo, iáko i inne podobne rozumieć; że káżdy człowiek, ile z sámey swey zepsowáney nátury, iest skłonny do kłamstwá: ále, ile z łáski, i oświecenia Boskiego, i przytomnośći Duchá S. może być nieomylny. Ponieważ tedy P. JEZUS, Kośćiołowi swemu, á w szczegulnośći Piotrowi S., assystencyą osobliwą, i przytomność Duchá S. przyobiecał.

Matt. 28. *Duch prawdy będźie z wámi aż do skończenia świátá. Prośiłem zá tobą Pietrze, áby wiárá twoiá*

Luc. 22. *nigdy nie ustawáłá. A ty swego czásu potwierdzáy* w tey wierze *Bráćią* twoię &c. A to pewnie, nie tylko sam przez się, i zá żywotá innych wspoł Apostołow (boći bez tego byli od Duchá S. szczegulnie potwierdzeni) ále przez swoich nástępcow, miał potwierdzác innych wiernych &c. iáko to SS. Doktorowie rozumieią, i rozum sam pokázuie &c. Dla tego Piotrowi, i Papieżom nástępcom iego, w tym, co do wiáry należy, wierzyć bespiecznie może. Czego że inni w osobnośći, Pásterze, i Biskupi, nie máią: Dopieroż w stárym Testámenćie, tey obietnicy nie mieli; dla tego im nie

záwsze

záwſze wierzyć, dopieroż *uczynkow ich nie záwſze náśládować* potrzebá: Jáko ſam CHRYSTUS przeſtrzega; i iáko też ſáme Piſmá, od Drelinkurtá przywiedźione ſwiádcza, i iáko Kośćioł CHRYSTUSOW powſzechny, w wielu Káplánách, i w ſámym Lutrze, i Kálwinie, bá i w Biſkupách doznał, w Donáćie, w Jánſeniuſzu &c. i ich náukę przeto potępił. 172. Acz i Aároná, i Uryaſzá, ile naywyżſzych Káplánow, wiele Doktorow wymawia; że lubo ćięſzko zgrzeſzyli, zgorſzeniem, i powierzchownym Bogá ſię záprzeniem, dla boiáźni ludżkiey! &c. iednák wiáry w ſercu dochowáli, ktora i potym záraz wyználi, i náuczáli; co ſię i o S. Pietrze, i o Márcellinie Papieżu mowić ma, kiedy ſię CHRYSTUSA zápárli. Ináczey by CHRYSTUS ſkłamał, że *wiárá* Piotrowa *uſtáć nie miáłá*, i że on ieſzcze i druga *Bráćia* miál w niey *potwierdzáć*, i że *brawy piekielne przemoc iey nie miály* &c. 173. Jákoż gdyby ſzczegulney Duchá S. przytomnośći, i nieomylnośći w wierze, przynaymniey naywyżſzy Biſkup, i cáły Kośćioł nie miał, tedy by, (iákom rzekł wyżey) żadna wiárá, żadney pewnośći nie miáłá, áni o Piſmie ſámym S., ktore ieſt prawdźiwe, i Kánoniczne, i dobrze wytłumáczone, i w dobrym ſenśie wyrozumiáne? á ktore nie ieſt? dopieroż by, áni ſámá o ſobie wiárá, áni Piſmo, ſwiádczyć nie mogło nieomylnie! Záczym by ludźie rozumni, w watpliwośći zoſtáiac, mogli, áni tey, áni owey, áni zgołá żadney wierze nie dowierzáć, áni dotrzymywáć. Abo, lub tę, lub owę, zárownie trzymáć, &c. Co ſámo ieſt błąd ſzkárádny Synkretyſtow. 174. Ze záś Doktorowie, i Przełożeni Kośćielni, porządnie ná to wyſtáwieni (iáki nie był Kaifaſz) moga źle czynić, á przećię dobrze náuczáć: Wyráźnie dał znáć CHRYSTUS, mowiac o ſámych náwet, zwłaſzczá

Luc. 22.

Mat. 16.

niektorych porzadnie postánowionych, choć ieszcze w stárey Synágodze Doktorach, i Przełożonych: *Ná Stolicy Moyzeszowey záśiedli skrybowie, i Fáryzeuszowie,*
Mat. 23. *wszystko tedy co wam rozkaża, chowáyćie, i czyńćie, ále wedle uczynkow ich nie czyńćie.* Bo *mowią* dobrze, á zle *czynią.* Ponieważ tedy, te, i inne Pismá, zdádza się sobie przećiwne! Trzebá ie w dobrym sensie rozumieć, nie wedle swego widźimi się, ále wedle rozsadku cáłego Kośćiołá Bożego. 175. Tu znowu, i po tyśiac kroć uważyć trzebá, ábo ślepotę niepoiętą Heretycką, że tey ná się konsequencyi z tego iáwney nie widzą, ábo upor, i hárdość nieporownáną? Ze SS. Doktorom; że Kośćiołowi cáłemu, i Papieżom, i Conciliom świátá cáłego, i Pismom tákże od nich przywiedźionym wierzyć nie chcą, á sobie ábo iednemu vg. Kálwinowi, ábo Lutrowi, i nie ták Pismu, iako ich rozumieniu Pismá, wierzyć koniecznie każą! Ják by to oni sámi ludźmi nie byli, i omylnośći podlegli, lubo o tym, i ćieniu, i podobieństwá Pismá żadnego nie máß, żeby to P. BOG Kálwinowi, i iego nástępcom obiecał, co S. Piotrowi &c. 176.

W ARTYKULE XII. i XIII.

POwiáda, że Kátolicy náuczáią: *Iż mnostwo ludzi, i szczęśćie to doczesne, iest znákiem Kośćiołá prawdźiwego!* i przećiw temu, rożne Pismá przywodźi. Ale naprzod, iáko zwykł; Pismá S. ktore też Kátolicy przywodzą, zátáii; iáko wiele iest w Prorokách, o rozszerzeniu wiáry S. Ze *wszystkie*
Iza. 60. *Narody, i Krolowie* świátá, mieli się *pokłonić CHRYSTUSOWI.*
Mal. 1. *Ze od wschodu, aż do zachodu, Imię iego miáło być* po cáłym świećie wielbione. Ze *Ofiárá*

czysta

czyſta, bezkrewna, *po wſzyſtkim świećie* miáłá w Kośćiele być ofiárowána! i dla tego Prorok każe *rozbiiáć Namioty, rozprzeſtrzeniáć obozy* &c. Dla mnoſtwá Narodow, do Kośćiołá nowego przychodzacych &c. Bá i ſam CHRYSTUS ná wielu mieyſcách przyobiecał: Ze *Ewángelia* iego, i wiárá S. *po cáłym świećie rozeyść ſię miáłá*; iákoż rozeſzłá. 177. W tym tedy ſenśie Piſmo S., i z nim Kátolicy uczą; że lubo Kośćioł CHRYSTUSOW, wielkie czáſem prześládowánia, i ućiſki ćierpiał, do ktorych ſię znáią Kátolicy, i o ktorych te Piſmá (ktore Drelinkurt chytrze przywodźi) świadczą; iednák záwſze ſzczęśliwa wygrána, i zwyćięſtwo nád nieprzyiaćiołmi, ták poſtronnemi Pogánámi, iáko i domowemi Heretykámi, przy Kośćiele CHRYSTUSOWYM być miáło; iákoż i było, i ieſt, i będźie, aż do ſkonczenia świátá! Poki BOG wſzyſtkich *iego nieprzyiaćioł, podnożkiem CHRYSTUSOWYM nie położy*; i poki nie będźie *iedná owczárnia*, i Kośćioł, iedná wiárá, i *ieden Páſterz*; i w tymże ſenśie, toż uczą i Kátolicy! 178. Pſal. 109. Joan. 10.

W ARTYKULE XIV.

PRzećiw náuce Kátolickiey: *Ze cudá ſą znákiem Wiáry prawdźiwey CHRYSTUSOWEY.* Przywodźi rożne Piſmá, ktore gdy by ſię w iego rozumieniu bráć miáły, to by przećiwko ſámemu CHRYSTUSOWI były, i biły; iákoż toż ſámo Piſmo *Deuter*: 13. Zydźi, przećiwko Cudem CHRYSTUSOWYM, przywodźić mogli, i pewnie przywodźili; iáko káżdy, iſkierkę reflexyi máiacy, ſnádnie obaczy, i záślepiona złość Drelinkurtá, i chytrość zwyczáyna pozna. Bo ſam CHRYSTUS naybárźiey ſię cudámi wywodźił: *Jeżeli mi nie wierzyćie, przynaymniey uczynkom, i cudom wierzćie.* Joan. 10. *Gdybym cudow nie czynił, grzechu by nie mieli,* Joan. 15.

nie wierząc mi. I Nikodemá nie gáni, i innych, ktorzy weń uwierzyli dla cudow sámych: I rozsyłáiąc z
Luc. 9. Ewángelią, i wiárą S, dał Uczniom *cudá w ręce, i wiá-*
Mar. 16. *rę ich cudámi potwierdzał*; i tym *co mieli uwierzyć, ná znák* swey wiáry, *cudá* czynić kazał &c. 179.
I záwsze, kiedykolwiek wielką iáką odmiánę, i reformę, BOG czynić miał, i z tym, i z nową náuką, á zwłaszczá do Pogan, ábo odstępcow od wiáry dawney, Proroká iákiego posyłał, cudá mu w ręce dawał,
Exo. 4. ná znák że go on posłał! Ták *Moyzeszowi* do Fára-
3. Reg. 18. oná; ták *Eliaszowi, i Elizeuszowi*, przećiwko odstępcom Sámárytánom, i przećiw Achásowi, i innym fałszywym Prorokom &c.; ták CHRYSTUSOWI do Zydow zepsowánych; ták Apostołom do Narodow; ták Męczennikom przećiw Tyránnom; ták podźiśdźień Kátolikom, przećiw Pogánom w Indyách, przećiw Heretykom w Europie; ták ná ostátek przy dokonczeniu świátá, Enochowi, i Eliaszowi, i wedle niektorych Janowi S. Ewángeliśćie, da BOG w moc cudá prawdźiwe, prećiw fałszywym, obłudnym, i czárowniczym Antychrystom. 180. Dwoiákie bowiem są cudá: Jedne fałszywe, i omamieniem tylko czárowniczym; ktore się nie przyrodzonym sposobem, tylko sztuką diabelską z dopuszczenia Boskiego dźiać mogą. O ktorych te Pismá, ktore Drelinkurt przywodźi, świádczą, i tákim cudom wierzyć nie każe Pismo. 181. Drugie prawdźiwe, i nád bieg przyrodzony, mocą szczegulną sámego BOGA. I tákich cudow żadnemu stworzeniu, ná potwierdzenie fałszywey wiáry, BOG czynić nie dopuśći; bo by tym sámym BOG sam, był większym ieszcze, bo pryncypálnym zwodzcą, i Náuczyćielem fałszu, niż ow fałszywy Prorok; i tákie cudá w Imię P. JEZUSA, ná potwierdzenie náuki prawdźiwey uczynione, są znákiem prawdźiwey wiáry. 182

Poczym

Po czym záś rozeznáć prawdźiwy cud, od fałszywego? náuczył CHRYSTUS: iż z owocow ich, poznaćie ich. To iest! naprzod: kiedy iáwnie CHRYSTUSA bluźnia, á innego ukázuia. Pismo S. potępiáia, i innych Bogow stawiáia &c. Jáko wyráźnie o Antychryśćie, i fałszywych Prorokách Pismo przestrzega, żeby się ich obłudnemi cudámi nie uwodźić! Kátolicy záś CHRYSTUSA wyznawáia, i ćień náwet, i obraz iego szánuia, i Pismo S. przyimuia, lubo ielepiey tłumácza, i rozumieia, niżli Heretycy. Dopieroż Antychrystem się, i fałszywemi Prorokámi, z nowa coraz náuka przychodzacemi, brzydza. 183.

Druga: że cudá nie od Bogá, i fałszywe, długo się táić, i trwáć nie moga; bo tego BOG dobry nie dopuśći: iáko mowił *Gámáliel*; i iáko doświadczenie pokázuie. *Actor. 5.* Kátolickie záś cudá, iuż blisko od dwoch tyśięcy lat trwáia, podźiśdźień nierozerwána od cudow Apostolskich, i potym Męczenskich, i Pustelniczych, succeſſya. 184.

Trzećia: że do Opátrznośći, i Dobroći Boskiey należy, (iákoż ták záwsze BOG dobry czynił:) áby przećiw fałszywym cudom, stawiał záwsze wiernego Proroká, i sługę swego, z większymi, i prawdźiwszymi cudy; obłudę fałszerzow odkrywáiac, żeby się prostacy nie gorszyli: Ták przećiw *Ægipskim* czárownikom, stáwił *Moyżeszá*; *Exod. 7.* ták *Dániel* odkrył fałsz, i zmyślone cudá, i iedzenie, i pićie Kápłánow *Babylońskich*; ták *Eliasz* ná cudá *Daniel. 14.* wyzywał, i cudámi przekonał *Báálowych Prorokow*; *3. Reg. 18.* ták *Piotr S. Szymoná* Mágá; ták *Páweł Elimaszá* *Actor. 8.* czárnokśiężniká, większemi, i prawdźiwszemi cudámi *Actor. 13.* pohánbili; nie sámym Pismem. 185.

Jeżeli tedy Heretycy prawdźiwsza wiárę máia? czemuż Kátolickich obłudnych (iák mowia) cudow, większemi swemi, i prawdźiwszemi, nie przekonáia? ále, i ná obłudne náwet zdobywáć się nie śmieia: bo

ich

ich iuż nie raz, i sámi náwet prostacy Kátolicy doćiekli, i wyśmiali; co się sámemu Lutrowi, i Kálwinowi, gdy się o cudá kusili, stáło. 186.

Kátolicy záś, náwet czásem, i w obyczáiách niedobrzy, á przećię cudá prawdźiwe, ná potwierdzenie dobrey wiáry czynić mogą, i czásem czynią: co i o Judászu niektorzy Doktorowie powiádáią, że cudá z innemi Apostołámi czynił, choć iuż złodźiey był. I o tákich się ma Pismo S *Máttb* 7. rozumieć; bo by pewnie P. JEZUS w Imieniu swoim, ná potwierdzenie náuki fałszywey, cudow prawdźiwych, przez fałszerzow nie czynił; bo by tym sámym [iákom rzekł wyżey, i iáko sam rozum pokázuie] zwodzcą, i fałszerzem, i ieszcze pryncypálnieyszym był BOG sam, i CHRYSTUS; co iest szkárádne ná Duchá Bożego bluźnierstwo! 187.

W ARTYKULE XV.

PRzywodźi Pismá przećiw náuce Kátolickiey, o *przodkowániu Piotrá S. i Náśtępcow iego, w rządzeniu Kośćiołá CHRYSTUSOWEGO.* Ale naprzod i tu (iáko zwykł) nic nie wspomina, dopieroż nie odpowiáda ná te Pismá *S.*, ktore też Kátolicy o tym przywodzą; iáko to: że nie dármo naprzod sámemu *Piotrowi, BOG Oyćiec* Syná Bożego *obiáwił*,
Mat. 16. że go sámego Syn Boży CHRYSTUS, naypierwszą *Opoką Kośćiołá swego* názwał, i uczynił; że *bramy piekielne przemoc go nigdy*, áni zwieść fałszámi swemi nie miáły. Ze iemu szczegulnie *klucze*, znák *Jurysdykcyi*, i władzy, *oddał*; á drugim, spolną tylko w powszechnośći *rozgrzeszenia*, władzę. Ze zá *Piotrem* szczegulnie CHRYSTUS *Oycá prośił*; i nieomylnie uprośił! Ze *wiárá iego nigdy ustáć* nie miáłá, ále záwsze trwáć,
Luc. 22.

i w ſucceſſorách iego. Ze on miał *ſwego czáſu potwierdzáć w wierze Brácia ſwoię.* 188.
Co ſię naybárźiey do ſucceſſorow, i wſzyſtkich wiernych náſtępuiacych ściaga, iákom wyżey mowił. Bo inni wſpoł Apoſtołowie, rázem z Piotrem będac w łáſce Bożey, i w wierze, Duchá S. zeſłániem potwierdzeni, Piotrowego potwierdzenia nie potrzebowáli. Dopieroż przed męką Páńſką, ich nie potwierdzał; bo ſię ſam CHRYSTUSA [acż uſty tylko z boiáźni] záprzał. Ze CHRYSTUS po Zmartwychwſtániu ſwoim, temu ſámemu ſzczegulnie [choć i przy innych Apoſtołách] *po trzykroć paść*, nie tylko *Owieczki ſwoie*, to ieſt: poſpolſtwo, i wiernych, ále i *Báránya*, to ieſt: (iáko to SS. Doktorowie tłumácza) pomnieyſzych Przełożonych, i wodzow ludu Bożego, kazał. Ze *Piotr*, po zeſłániu Duchá S, pierwſzy kazać, i Zydom o Duchu S, i o wierze S, náukę, i ſpráwę dawáć począł. Pierwſzy *Elekcya Máciejá S.* zágáił. Pierwſzy Concilium o *Obrzezániu złożył, i decydował*, &c. 189. Bo lubo iuż *był ſpor o to wielki*, (iáko Drelinkurt zárzuca) z tego iednák ſámego znáć, że nikt nie śmiał decydowáć, (á choć też Piſmo toż mieli] poki *zdánia Piotrowego* nie uſłyſzeli, i poki on pierwſzy, owey Herezyi nie potępił / lubo inni Apoſtołowie, ábo dawnośćia, (iáko *Jędrzey Brát Piotrá*) ábo znácznym urodzeniem, (iáko *Bartłomiey S.*) ábo pokrewieńſtwem Chryſtuſowym, [iáko, S. *Jákub*) ábo affektem, i konfidencyą [iáko S. *Jan*) ábo náuką, i experyencyą, (iák *Mátheuſz S.*) celowáć ſię zdáli Piotrá proſtego Rybaká. Ze Piotr S. zwyczáynie *do cáłego Kośćiołá*, liſty piſał, nie do Miaſt tylko ſzczegulnych. Ze ſię *zá Piotrá S. cáły Kośćioł* ſzczegulnie *modlił*, gdy był w *więzieniu*; czego o innych nie czytamy! lubo przed nim był więziony, i ſcięty, Jákub S &c.

Joan. 21.
Act. 2.
Actor. 1.
Actor. 3. & 48.
Actor. 15.
1. Petr.
2. Petr.
Actor. 12.

190. Nie mogą się záś te Pismá bráć, o sámym *Przodkowániu* Piotrá S. *w porządku*, bez *jurisdykcyi*! Naprzod: że tego sámego, nigdźie w Pismie nie máſz, żeby się ták, á nie ináczey, te Pismá rozumieć miáły. (co pilno pámiętáć trzebá, bo się toż ná wszystkie inne, wszystkich innych Pism wykłády Heretyckie, mowić może] 191. Druga: że w porządku, ábo kátálogu, i láty, ábo czásem, i powołániem, i álfábetem; pierwszy by był Andrzey S., niżli Piotr; iákom trochę wyżey námienił. 192. Trzećia: że ieżeli CHRYSTUS mogł, bez uszczerbku swego we wszystkim *przodkowánia*, udźielić go, nád innych, Piotrowi? toć też mogł udźielić i *jurisdykcyi*, tákże tylko námiestniczey. 193. Czwarta: że sámo przodkowánie w iednym, bez żadney w niczym nád innemi Apostołámi, i cáłym Kośćiołem *jurisdykcyi*, ná nie wiele by się było przydáło, chybá ná większy czásem nieporządek, i emulácya. Bo by iuż consequenter, tenże porządek uczynić było potrzebá, i dáley, miedzy innemi Apostołámi; kto miał być, abo záśiadáć wtorym, kto trzećim? &c. i tám dáley po S. Pietrze, iák owo kiedy z reiestru gośći do stołu czytáia. &c. Kiedy záś ieden Piotr S. miał *jurisdykcya* nád innemi, mogł sam te rzeczy, i wszelkie inne przypadáiące rozterki, i wątpliwośći, ostáteczznie rozstrzygnąc, i pomiárkowáć &c. iákoż to czynił záwsze; iákom wyżey námienił i pokazał. 194 Jeżeli by záś inni Apostołowie, spolnie miedzy sobą mogli się pomiárkowáć, *co do porządku* miedzy sobą, kto *vg.* drugi, ábo *trzeći* &c. To by też mogli byli zgodźić się, ktory *pierwszy vg*, choć i przez álternátę. To by Piotrá CHRYSTUS dármo uczynił *pierwszym, iw przodkowániu porządku.* Muśiał tedy chćieć coś więcey. 195. Piąta: Ze *klucze, i páśienie Báránow,*

i Owiec

i Owiec &c. ktore dał CHRYSTUS Piotrowi, iáwnie znácza *jurisdykcyą.* A ná ostátek: Że do iedności zgody, i rzadu dobrego, w Domu Bożym, naybarziey *jurisdykcyi* było potrzebá, iáko rozum, i doświadczenie uczy. O czym wyżey, i niżey, często. 196. *Joan. 21.*
Muszą się tedy te Pismá, ktore Drelinkurt przywodźi, w inszym sensie, bez uwłoczenia Urzędu, i porzadku Kośćielnego, rozumieć po Kátolicku. Ináczey; żadnego by urzędu, i władzy duchowney, dopieroż świeckiey, miedzy wiernemi Kátolikámi, áni Páná, być nie powinno. Jákoż ták Wiklef, i inni Heretycy Libertini uczyli: że wszyscy sobie Chrześćiánie rowni, i wolni, i też właśnie po sobie Pismá (iáko i Drelinkurt) przywodźili. A przećięż tego błędu, i Drelinkurt, i Kálwin, nie przyimuie. Bo i u nich są tak świeccy, iáko i Duchowni Przełożeni, i Superintendenći &c. władzą decyzyi máiacy, w rozsadzeniu sporki o sámo Pismo, i iego lepsze rozumienie, i o wiárę. I ták ná swoim *Concilium potępili Arminiánow* &c. I ták záwsze sámisz Heretycy toż czynia, co ślepo w Kátolickim Kośćiele gánia, á przećięż niby z Pismá S, byle się tylko porzadney władzy zprzećiwić, choć by się inney, i jeszcze gorszey poddáć, iáko owo rebelizánći czynia; poczawszy od pierwszych złych Aniołow, Ktorzy woleli *zá Herśtá mieć Lucyperá*, niż zá wodzá CHRYSTUSA: dopieroż niż S. Micháłá. *Apoc. 12.*
197. Jákoż i tu Drelinkurt, choć by nic innego nie było; w pierwszym záraz Pismie S., ktore przywodźi; i iáwna złość swoię, ábo oczywista ślepotę pokázuie, gdy mowi: *iż u Márká S. w Rozd. 10 nie mogł iáwniey CHRYSTUS pokazáć, że miedzy Ucznámi iego* [á zátym w cáłym Kośćiele] *żadne przodkowánie pánowánia być nie miáło, poniewaz im tám powiedźiał: Że ktoby z was chćiał być pierwszym, będźie sługą wszystkich.* A ztad by iáwnie poszło: że *Mar. 10.*

N 2 ponie-

ponieważ, támże záraz CHRYSTUS przydáie: że i
Ibidem. sam *Syn Człowieczy przyszedł, áby był sługą wszystkich*;
toć by i on sam, (wedle tego Pismá, i wedle Drelinkurtá
zdánia) *władzy, i Páństwá* ná ziemi w Kośćiele swoim
nie miał; co znowu szkárádne iest bluźnierstwo.
198. Muśi tedy być (iákoż iásna iest
prawdá) że to oboie może, i stáć z sobą powinno
w Chrześćiáninie; że choć ma *władzą* od BOGA, i
Przełożeństwo nád drugiemi, nie powinien śię z tego
wynośić, áni drugiemi gárdźić; dopieroż oprymowáć,
ále i owszem powinien być pokornym, łáskáwym,
i o wszystkich poddánych dobro śię stáráiącym,
á zgołá wszystkich być sługą. Jáko P. JEZUS
Joan. 20. uczynił, *bráćią, i przyiaćiołmi*, Uczniow swych, i siebie,
Joan. 15. sługą ich zowiac, ták i Piotr S, i iego Namiestnicy
Pápieże; lubo pierwszą władzą w Kośćiele Bożym
od Páná JEZUSA máią; z tym wszystkim wspoł Bráćią
Kardynałow, i Biskupow, á siebie sługą sług Bożych,
i wszystkich wiernych, zowiąc i piszac. 199.
ad Gal. 2. Ze zás Páwel S. pisze: że Piotrá S. z niektorego postępku
strofował (w czym naybárźiey Heretycy zdádzą
śię tryumfowáć; iák owo muchy, ktore prędzey ná
ránie, ábo wrzodźie ráde uśiadáią, niżli ná zdrowym ćiele)
iáko nie idźie zá tym, áby Páweł S. był stárszym, i
Przełożonym Piotrá S, ták też nie idźie zá tym, áby dla
tego Piotr S. nie był Przełożonym cáłego Kośćiołá CHRYSTUSOWEGO.
Bo bywa często, że i poddány Przełożonego,
i Suffrágan Biskupá, i Wikáry, Plebáná, ábo z miłośći,
ábo z poufáłośći, ábo z żárliwośći, ábo
z rozkázu Boskiego może przestrzec, nápomnieć, á czásem
zgromić; czego iest pełne Pismo S. Ták *Jetro*,
dosyć ostrym upominániem, pouczał *Moyżeszá*, pierwszego
Nu. 18. wodzá ludu Bożego; ták *Sámuel* ieszcze
1. Reg. 3. dźiećię przestrzegł, i wolą Bożą opowiedźiał, *Heleuszowi*,
Dan. 13. Naywyższemu Káplánowi; ták *Młody Dániel*

stárcow.

ſtárcow, ludu Bożego Sędźiow, pokarał; ták Náthán Dawidá, i inni Prorocy &c. ták Káznodźieie Krolow, Biſkupow, bá i ſámych Pápieżow, o pogorſzenie, i złe poſtepki gromili, i podźiśdźień im nieprzepuſzcza! Náwet i Brygittá S. i Kátárzyná Seneńſka, Papieżá, Imieniem Boſkim nápominálá, o powrocenie do Rzymu &c. 2. Reg. 12. 200.

Acz to z należyta dyſkrecya, pokora, roſtropnośćia, czynić powinni. Bo ieżeli i ſámi Przełożeni czáłem w tym zgrzeſza, gdy zbytnie ſurowie, i hárdźie, władzy ſwey, choć ia od Bogá máia, záżywáia. Dáleko bárźiey poddány, ábo kto niżſzy grzeſzy, gdy z nienależytym poſzánowániem, ábo pomiárkowániem Przełożonego, choćże i w rzeczy ſłuſzney nápomina, i ſtroſuie. 201.

Jáko i ſámemu náwet Páwłowi S. śmieia niektorzy przygániáć, że trochę zbytnia, (iáko to człowiek] goraczka, Piotrá S nápominał, i to nie o naymnieyſzy uſzczerbek wiáry (bo w tey, ieżeli ſamże Páweł S, i káżdy nayoſtátnieyſzy Apoſtoł, po potwierdzeniu Duchá S, pobładźić nie mogł; dopieroż bárźiey tyśiac kroć rázy Piotr S.) ále o iákaś nieſzczerość, i nieodwagę. 202.

A w oſtátku! ábo Piotr S mogł w czym, á zwłaſzczá około wiáry ćięſżko pobładźić, ábo nie mogł; Jeżeli mogł? toć by dáleko barźiey ſam Páweł S, w tymże ſámym vg. ſtrofowániu; i inni Apoſtołowie, pobładźić mogli; toć by w náuce ich, i Piſmie S. á zátym i w wierze Chrześćiáńſkiey, żadney pewnośći, i nieomylnośći, nie było! Jeżeli záś Piotr S. pobładźić nie mogł; toć by go Páweł S, nieſłuſznie, i nierozumnie, i wcále błędliwie ſtrofował. 203.

Muśi ſię tedy to Piſmo S. (iáko i inne wſzyſtkie) z należytym po Kátolicku wykłádem rozumieć, bez naymnieyſzego władzy i zwierzchnośći Piotrowey uſzczerbku, i w wierze nieomylnośći, ſuſpicyi. Nie iáko

ie Drelinkurt, i inni z nim Heretycy, *iáko i inne Pismá*, choć z śiebie święte, szpocą. Co naybárźiey z *Listámi S. Páwłá czynili*, i czynią; *ná duszy swoiey*, i innych, *zátrátę*; iáko sámże Piotr S. świadczy. Ták iáko i 204.

W ARTYKULE XVI.

PRzywodźi Pismá: że Papież nie może być *Naywyższym Kápłánem*, *Głową*, *Oblubieńcem*, *i gruntem Kośćiołá CHRYSTUSOWEGO*. Ale i te Pismá, ślepą záwźiętośćią przywodźi, nie widząc, że gdyby śię w iego przewrotnym sensie bráć miáły, toby áni w stárym Testámenćie naywyższego Kápłáná, áni w żadnym Páństwie iedynowładnego Monárchy, áni w żadnym zgromádzeniu, Przełożonego, i głowy, być
Ephes. 5. nie powinno: áni *mąż głową żony*, á przećię to iest wyráźnie w Pismie S.; áni Apostoł żaden *gruntem*, ábo *oblubieńcem* by Kośćiołá być nie mogł; dopieroż sędziámi, i *Bogámi źiemskiemi* &c. Ponieważ sam BOG iest, i był záwsze Naywyższym Rządzcą, Monárchą, i Głową, nie tylko męża i żony, ále i cáłego świátá, i gruntem Kośćiołá &c. 205.

Ile że zwłasczá, ná końcu tego Artykułu powiáda: że
1 Cor. 3. *nic nád to w Pismie nie może być wyráźnieyszego, iáko to, że nikt inny, gruntem w Kośćiele, oprocz sámego CHRYSTUSA być nie może.* Zápomniawszy Pismá S., ktore sámże záraz wyżey w Artykule 15. przywodźi, że nie
Apoc. 21. sam tylko Piotr, ále i *wszyscy Apostołowie byli gruntámi Kośćiołá* CHRYSTUSOWEGO. Dopieroż ták wiele in-
Mat. 5. nych Pism *SS.*, gdźie Apostołow *świátłem świátá*; gdźie
Gen. 41. Jozefá *Zbáwićielem świátá*, Moyżeszá *Bogiem Fáráonowym*; Sędźiow, i Krolow, i Przełożonych, nie tyl-
Exod. 7. ko Námiestnikámi, ále i *sámemi CHRYSTUSAMI*, *i*
Joan. 10. *Bogámi*, Pismo S. názywa. Co sámże CHRYSTUS ná

oczy

oczy Fáryzeuſzom wyrzuca, gdy mu bluźnierſtwo zádawáli, że ſię *zwał Synem Bożym*: Jáko nam Heretycy zádáią, gdy Pápieżá Námieſtnikiem Chryſtuſowym zowiemy. 206 A ieżeli Drelinkurt z innemi Heretykámi rzecze: że to innym ſpoſobem być gruntem, głową, Zbáwićielem; o Apoſtołách, o Krolách, o Przełożonych ludźiách, mowi Piſmo; á innym ſenſem, o ſámym BOGU, ábo CHRYSTUSIE; i ták oboie Piſmá rozumieć ſię powinny. Toż my i dawno záwſze o Papieżu, o Swiętych Bożych, i o wſzyſtkich wiáry náſzey Artykułách, i Piſmách *SS.* mowiemy! gdyby w ſzczerośći, pokorze, i miłośći Chrześćiáńſkiey, ſámey tylko prawdy ſzukáli, á nie w hárdośći rozumku ſwego, nie w ślepym uporze, i záwziętośći, z námi poſtępowáli. 207. *Ibidem.*

Jákoż ſámiż Heretycy w rzeczy ſámey máią Papieżá, i głowę Kośćiołá, lubo go tak nie zowią! Bo i u nich, ábo Krol, á czaſem i niewiáſtá Krolowa, (iáko w Anglii Elżbietá) ábo naywyżſzy Superintendent, ábo Akádemia, ieſt głową, o wierze, i dobrym rozumieniu Piſmá decyduiaca; kiedy ſię Miniſtrowie, i inśi, nie zgadzáią. I ták tu, iáko i w wielu innych rzeczách, toż ſámo czynią, co w Kátolikách gánili. Jáko i Swiętá, i Poſty ſwoie ſtánowią, i czytáć niektorych Kśiąg zákázuią &c. Więc niech i Papieżá Superintendentem Kośćiołá, i Wikárym, á P. JEZUSA ſámego *Plebanem*, ábo Præpozytem zowią! mnieyſzá o ſłowá, byle w rzeczy zgodá byłá. 208.

W ARTYKULE XVII.

PRzywodźi náukę Kátolicka: *że Antychryſt aż przed ſkończeniem świátá przyidźie!* Przećiwko temu przywodźi Piſmá; á tego nienáwiśćią záślepiony

nie wi-

nie widźi, że też Pismá przećiwko niemu sámemu bić
ia. Bo w tymże Pismie rzecz iáwna, iż wiele być
może, i iest, i było, Antychrystow. Bo káżdy prze-
ćiwny CHRYSTUSOWI, lub náuka, lub obyczáiámi,
iest z imienia sámego Antychrystem. I o tákich An-
tychrystách Pismo S, i wszyscy Kátolicy uczą: że
ich, i było, i iest podźiśdźień wiele. I sam Dre-
linkurt, w tymże *Rozdźiale*, przećiwko sobie mowi;
że *ow Antychryst wielki*, iuż był, i iest, *nie w osobie swo-
iey*, ále tylko w gońcách, *ábo przestáńcách swoich!*
Miedzy ktoremi nieposledni był samże Drelinkurt;
i wszyscy z nim Heretycy. 209.
O tym tedy Antychryśćie wielkim, i Kátolicy, i
Pismo S. ná wielu mieyscách *u Dánielá*, i w *Obiáwie-*
Apoc. 20. *niu Jáná S* náucza, że aż przed Sądnym dniem
przyidźie; i cudá fałszywe czynić będźie; i CHRYSTU-
Apoc. 11. SA Páná bluźnić, i Zydy zwiedźie, i *Enochá, i Eliaszá,*
Isa. 11. *zábiie!* i sam ná ostátek pára, ábo *tchnieniem od P. JE-*
2 Thess. 2. *ZUSA* ná *Sąd* przychodzącego, *zábity* będźie? iáko
Páweł S, i Izáiasz świádczy: Toć znáć, że blisko do-
piero przed Sądem CHRYSTUSOWYM żyć będźie &c.
210.

W ARTYKULE XVIII.

POwiáda: *że się słusznie Kálwini odłączyli od Ko-
ścioła Rzymskiego!* i ná to przywodzi rożne
Pismá, o Pogáńskim ná ten czás Rzymie, i o bał-
wochwálstwie: czego i refutowáć nie trzebá rozu-
mnemu. Tylko się wśćiekłey złośći, i záiádłey śle-
poćie, ták sámego Autorá, iáko i ieszcze bárźiey,
tym co się ná to nie reflektuiąc, że to o inákszym, i
Pogáńskim ná ten czás Rzymie, nie o teráźniey-
szym Pismo mowi, oślep mu wierzą, i innym Predy-
kántom; iákom i wyżey pokazał, i niżey o Obráźiech,
pokażę przy łásce Bożey! 211.

WAR-

W ARTYKULE XIX.

Gani to, że *Mßa ábo Modlitwá iáka publiczná, po łácinie się odprawia*, w ięzyku nie wszystkim zrozumiánym; i przećiwko temu Pismá, przywodźi; ále naprzod! to nie iest Artykuł wiáry, iákim się ięzykiem modlić. 212. Druga; i u Kátolikow ći się po łáćinie modla, i śpiewáia pospolićie Msza S., do ktorych Msza należy, i po łáćinie rozumieia; iáko Kápłáni. 213. Trzećia: że i pod czás Mszy S., ábo modlitwy publiczney, lud prosty się modli, i Paćierz mowi, swoim ięzykiem, i czásem Psálmy, ábo nabożne Pieśni, I Credo, i Gloria, pospolitym ięzykiem śpiewáia. Dopieroż Ewángelia, i Kazánia, ábo náukę Duchowna, do wszystkich należaca, pospolitym ięzykiem miewáia, gdźie pospolstwu toż sámo wykładáia co się ná Mszy S, dźieci i o co P. BOGA prośić máia, i ná co supplikácye, ábo Processye náznáczono. 214. A do tego! i w stárym Zakonie, i u sámych że Kálwinow, ábo innych Heretykow, nie záwsze, wszyscy ná modlitwę publiczna zgromádzeni, wszystko rozumieia. Bo czásem z rożnych Narodow świeżo náwroceni prozelici, w Kośćiele z drugiemi bywáli, i bywáia, ná modlitwie, ktorzy pospolitego ięzyká nie rozumieia; ále się swoim prywátnym modla: A sam Bog ktoremu się modlemy, wszystkich zrozumie. 215. Ná ostátek, i w Pismie S, i w Niebie sámym, i pátrząć náwet ná niektore ofiáry, i modlitwy, choć zá lud pospolity, w Swiatnicy Páńskiey, i mowić niektorych słow świętych, (*iáko Iechova &c.*) dla większego poszánowánia; i śpiewáć nie ktorych piosnek w pospolitośći się nie godźiło! Jáko mamy w Obiáwieniu Janá S, i u Páwłá S., i w wielu Pismách! Nie dźiw tedy, że i Kośćioł Boży, dla tychże przyczyn, toż czásem czyni. 216.

Luc. 1.

Apoc. 14.
1. Cor. 14.

POwiáda: że *nie má żadnego mieyscá Bogu poświęconego nád insze*, i że to zábobony Kátolickie, *pielgrzymowáć ná mieyscá cudowne*, &c; i przeciw temu zwyczáynie głupie, ábo bárźiey złośliwie, Pismá *S.* przywodźi! Bo Kátolicy tego nie przeczą, iż wedle Pismá *S.* *wßędźie ieſt tenże P. BOG*; wszędźie *może się modlić*, *wßędźie nas wysłucháć może*. 217.

Ale też i to prawdá, wedle tegoż Pismá S, [ktorego zdrádliwie, iáko zwykł P. Drelinkurt zámilczał) że sobie P. BOG niektore mieyscá, z woli swey własney, ná chwałę swoię, i poszczegulnym sposobem obiera, ná chwałę swoię, i poświęca; i łáski, i cudá swoie przywięzuie; ták sobie szczegulnie *gorę, ná Izááká* ofiárowánie obrał. Ták

Gen. 22. Jákub Pátryárchá mowi: *Prawdźiwie mieysce to*

Gen. 28. *szczegulnie święte, á iam ńie wiedźiał*, á choć że dobrze wiedźiał; że wszędźie tenże BOG iest! I Dáwid: *Pokłoniemy się ná mieyscu, gdźie stáneły nogi iego*. Ták o mieyscu, i Kośćiele Jerozolimskim samże

Psál. 131. BOG mowi: *Obrałem sobie mieysce to, i poświęciłem!*

3. Reg. 8. i pewnych czásow, schodźić się tám, ábo pielgrzymowáć kazał. Ták zá Elizeuszá, cudo, i łáskę oczyszczenia od trądu, przywiązał P. BOG do rzeki, i *wody Jordánowey*, á nie do inszey, choć rownie od BOGA stworzoney wody; i gdy by był Náámán w ták głupiey, i hárdey, iák dźiś Heretycy, trwał perswázyi; że to ták *wodá, i ießcze podlieyßa, niż druga*; pewnie by

4. Reg. 5. był uzdrowiony nie był, chybá ieszcze bárźiey nieuleczony. Tenże Náámán, *nábrał źiemi S. w koß*,

Ibidem. dla modlitwy; to i to był zábobon? Ták i *sádzawkę Probátycka*, do cudow, i uzdrawiánia, szczegulnie P. BOG obrał, ktora ieszcze i do CHRYSTUSA Páná

Joan. 5. trwáłá; *do ktorey się chorzy z dálekich stron schodźili*, ábo zwoźić kazali, i *uzdrowieni*, lecz tylko *pierwśi*,

Ibidem.

byli

byli. 218. Chybá że to P. BOG w stárym Testámenćie dopuścił; bá i sam przez się P. JEZUS dopuszczał się zábobonow, kiedy owemu *ślepemu oczy błotem námázawszy*, kazał mu ie obmyć, nie gdźieindźiey, ále *w sádzawce Siloe*; lub i gdźieindźiey bliżey táka wodá byłá; lubo ieszcze przy ludu owym ták głupim, i w bałwochwálstwie niebespiecznym. Dopiero się w nowym Testámenćie obaczył, ábo mu mędrśi niż Bog sam Heretycy, oczy otworzyli. Aleć i sam P JEZUS gniewał się, i łáiał, *i bił tych, ktorzy w Kośćiele Ierozolimskim przedawáli*. Lub wedle przywiedźionego od Drelinkurtá Pismá, ábo nigdźie cále, ábo zárownie wszędzie przedawáć, bá i nie wiem co nayszpetnieyszego czynić by się godźiło! Gdyż káżde mieysce zárownie *Bogá pełne*. 219. A przećięż i sámi Heretycy nie iednákowo do zborow swoich, iáko do chlewow szkápy, i bydło, pędzą (iáko z Kátolickiemi Kośćiołámi często czynili) choć wszędźie tenże P. BOG. O złośći záslepiona! o ślepoto złośliwa &c. 220. A lubo BOG iest szczerym Duchem, iáko był i w stárym Testamenćie, (i ieszcze ná ten czás bárźiey; bo ieszcze nátury ludzkiey, i ćiáłá, ná sobie nie miał) przećięż sobie mieyscá, naczynia, i niektore stworzenia, i máteryálne znáki, iák w Sákrámentách SS., czásem obiera, z szczegulney woli, i wolnośći swoiey, do uczczenia swego. Nie ták dla siebie, iáko dla ludźi, ktorzy są nie tylko z duszy, ále i z ćiáłá złożeni. 221. Ináczeyby się, i modlić, i ustámi powierzchownemi, dopieroż spiewáć &c. nie godźiło. Bo *BOG* szczery *Duch*! i nie głuchy, i nie ślepy, ále ná sámo *serce pátrzy*! I tyśiac tákich błędow, oczywiśćie by z tego poszło; (iákom wyżey námienił) gdyby się po Drelinkurtowsku, po Heretycku, to Pismo, i inne káżde, rozumieć miáło. I ták *literá*

Joan. 9.
Ibidem
Mat. 21.
Joan. 4.
1. Reg. 16.

 choćże

2. Cor. 3. choćże, i S. zábiia, á *Duch* i wyrozumienie należyte, i Kátolickie, *ożywia*. Ná co záwsze przy wszystkich Heretyckich Pismá S. przywodzeniách, pámiętáć trzebá. 222.

W ARTYKULE XXI. XXII. XXIII. XXIV. i XXVII.

PRzywodźi Pismá: *że się nie godźi SS. Bożych, i Aniołow czćić, i prośić, i że nie o náßzych rzeczách nie wiedzą* &c. Co wszystko w zwyczáyney chytrośći wężowey, i zdrádźie, czyni. Bo to prawdá; i Kátolicy przyznáia, że SS. Boskich, i Aniołow czcić się nie godźi, iáko Bogow, i prośić, áby nam co z łáski, i władzy włásney dáli, i że nic o nas, dopieroż myśli nászych, bez woli, i obiáwienia Boskiego, wiedźieć nie mogą! I ták te Pismá rozumieć trzebá, ktore Drelinkurt przywodźi. 223.

Ale żeby cále á cále, żadney czći, iáko sługom, i Przyiaćiołom Boskim, iáko Strożom, i obrońcom nászym, wyrządzáć się imnie godźiło! żeby się zá námi przyczyniáć do P. JEZUSA, i przez niego, do BOGA Oycá nie mogli, żeby im myśli, i spraw nászych, BOG obiáwić nie mogł, i czásem nie obiawiał! To szczery fałsz, i bluźnierstwo, przećiw Pismu S. Bo lubo iest w Pismie

1. Tim. 1. S.: *że sámemu tylko BOGU cześć, i chwałá* należy; á postáremu P. *BOG* swym sposobem, i sam *wielce uczćił SS. Przyiaćioł swoich*, iáko mowi Psálmistá! i

Psal. 138. Luc. 1. Archániołá *Gábryelá posłał*, áby się Náyswiętszey Pánnie kłániał, i *pozdrawiał*; co bez wątpienia, z wielkim poszánowániem uczynił. I S. Helzbietá Duchem Bożym nátchniona, onęż, iáko Mátkę Boską, uczćiłá,

Ibidem. mowiąc: *A zkądże mi to* niegodney, *że Mátká Páná mego przychodźi do mnie?* &c I Abráhám, Lot, i

Gen. 18. & 19. inni, *Aniołom* SS. się *kłániáli, i ná twárz swoię padáli,*

Towszem, tenże P. BOG, *Rodźicow*, i Stárszych, i *Exo. 20. &c*
Przełożonych, choć czásem i *złych*, cźćić należyćie
rozkazał, i sámi to Heretycy czynią! á przećięż
przez to, nic czći Boskiey nie uwłoczą. Bo nie ro-
wnym, ále dáleko rożnym to sposobem czynią. 224.
Tákże i my Kátolicy cźćiemy BOGA, iáko Pá-
ná, i *Stworcę* naszego, i wszystkich SS.; zás cźcie-
my Aniołow, i SS, iák wierne sługi, i Przyiaćioły Bo-
skie. A ieżeli P. JEZUS nie kazał *gárdźić dźiatkámi*, *Matt. 18.*
dla ich Aniołow; dáleko bárźiey sámemi Aniołámi.
I Páweł S. kazał się niewiástom przystoynie w Kośćie-
le pokrywáć, dla *uszánowánia Aniołow SS* przytomnych. *1. Cor. 2.*
I sam P. JEZUS wyráźnie mowi: *że kto* sługámi Bo-
żemi *gárdźi, nim sámym gárdźi*, á kto ich szánuie dla Pá- *Luc. 10.*
ná, iákoby cźcił sámego Páná. I indźiey mowi: *kto da*
iáłmużnę, i *kubek wody ná imię*, i uszánowánie *uczniá* Páń-
skiego, *będźie miał zapłátę od Páná*. A ktoreż może być *Mat. 10.*
większe stworzone poszánowánie, iáko ná imie czyie,
czynić dobre uczynki, i iáłmużny? spodźiewáiac się zá
to nágrody? A przynaymniey, wolno prośić ná Imię, to
iest przez zasługi (ná czym by nam dosyć było) ktore-
go Swiętego. Bo ieżeli wolno dobrze czynić, dopie-
roż mowić, ábo modlić się. 225. Jákoż
i w stárym Testámenćie modlono się do Bogá, przez
imie, i zasługi, ábo cnoty SS. *Dla Dawidá sługi twe-* *Na. 45.*
go, i Izráelá wybránego twego! Pámiętáy Pánie ná *Psal. 131.*
łáskáwość Dawidá! BOZE *Oycow nászych: Abrahámá*
&c. Ták i Kátolicki Kośćioł, nie ták SS. sámych,
iáko sámego Bogá, przez zasługi, i przyczynę *SS*. ie-
go prosi, i znowu to sámo, káżdą, iákom rzekł
modlitwę kończąc; pośrzednictwem, iedynym, i za-
sługámi CHRYSTUSOWEMI pieczętuie. *Przez P. Nászego
JEZUSA &c.* i wiele innych &c. podobnych iest w Pi-
śmie przykłádow. A przećięż iedne Pismá, drugim prze-
ćiwne być nie mogą! Trzebá tedy i to Pismo, ktore

Drelinkurt przywodźi, zdrowo po Kátolicku rozu'
mieć. 226. Jákoż gdyby śię Anioł, ábo Swięty
iáki, tu widomie pokazał, tuszę, żeby mu i sámi Herety-
cy, iákie poszánowánie uczynili, i głowę przynaymniey
schylili, ábo kápelusza uchylili, nie iáko BOGU, á-
le iáko słudze stárszemu Boskiemu. Bo to i oni sámi, z
przyrodzonego zdrowego rozumu, máią zá honor swoy
własny, kiedy kto, ich żony, ábo i czeladź przednieyszą, á
zwłaszczá dla ichże imienia, i przyiáźni, szánuie, wedle
ich stanu! owszem śię słusznie gniewáią, i czásem o to
zábiiáią, kiedy kto, choć ostátniego ich chłopcá zkon-
temptuie; A BOGU tego rozumu, i reputácyi uymuią.
227. To prawdá? Ze gdyby kto sługę nád Páná
przełożył, i bárźiey szánował; słusznie by śię o to Pan,
i BOG gniewał; ále tego nigdy Kátolicy nie uczynią,
dopieroż nie wierzą, i nie uczą. Bo káżdą modlitwę,
choć do *Swiętego*, tym kończą: Przez Páná nászego
JEZUSA; i owszem káżdą práwie modlitwę, choć i o SS.
do sámego BOGA iedynie, i princypálnie diriguią, pro-
száć tylko przez Swiętego przyczynę, o iáką łáskę od
sámego BOGA &c. Acz i sam CHRYSTUS o SS. sługách
swych to przepowiedźiał: że *większe iesżcze cudá*, niż CHRY-
STUS czynić mieli; á przećięż przez to, nic śię CHRY-
STUSOWEY godnośći nie uymuie, bo to wszystko Swięći,
nie swoią, ále sámego CHRYSTUSA mocą czynią. 228
Ze śię zás SS. Boscy, przyczyniáć zá námi do BO-
GA, i sámego P. JEZUSA mogą; lubo sam *P. JE-*
1. Tim. 2 *ZUS* iest *Pośrzednikiem* naypryncypálnieyszym, i o-
wszem iedynym tákim; i że to nic powadze CHRY-
STUSOWEY nie uymuie; a zátym że to nie iest prze-
ciwko temu Pismu S, ktore Drelinkurt w tym rozu-
mieniu przywodźi; to rzecz iáwna. Bo naprzod: *A-*
Gen: 18. *bráám modlił śię zá Sodomę; Moyżesz* modlił śię *zá Zy-*
Psal. 105. *dow*; *Sámuel* zá *Saulem* &c. i sam BOG, ináczey grze-
1 Reg. 16 chow odpuśćić przyiaćiołom Jobowym niechciał, tyl-
ko zá

ko zá inſtáncyą ſługi ſwego Iobá. Ná oſtátek, i ſámi Job. 42.
Heretycy, iedni drugich proſzą o modlitwę zá ſobą:
Vg: ubogich, ábo Kśięży ſwoich; á choć że ſam P.
JEZUS, ieſt Poſrzednikiem náſzym, nie tylko w nie-
bie, ále i tu ná ziemi. Ieżeli to tedy nie uwłoczy ie-
dynemu ná ziemi poſrzednictwu CHRYSTUSOWEMU,
że ſię Ludźie ieſzcże grżeſzni, modlą ná ziemi zá
námi; dopieroż, że Ludźie, ábo Aniołowie SS. w nie-
bie, iáko bliżśi BOGA, i w więkſzey łáſce Iego będą-
cy. 229 A ná to by naywykrętnieśi He-
retycy, odpowiedźieć nigdy nie mogą. Ale wedle
zwyczáiu ſwego, iáko Sroki z łáty ná łátę, ták oni
nie utrzymawſzy iedney, rácii do drugiey rożney ſka-
czą. Porzuciwſzy bowiem Poſrzedniƈtwo CHRYSTU-
SOWE; mowią: Dla tego możemy ná ziemi drugich o
przyczynę do BOGA prośić, bo ci ſłyſzą, i widzą,
o co ich proſiemy. A. SS. w niebie nie widzą, we-
dle innego Piſmá; ále ná to im naprżod Kátolicy
mowią. 1mo. To iuż odſtępuieſz od pierwſzey przy-
czyny Poſrzedniƈtwá CHRYSTUSOWEGO. 2do. To iuż
to Piſmo nie przeſzkadza inſtáncyi SS. zá námi. 3tio.
To ie ináczey rozumieć po Kátolicku trzebá. 4to.
Toś ie nieſłuſznie Kátolikom zárżucał. 5to. To ták
i inne, w inſzey máteryi Piſmá. 6to. To przynay-
mniey gdyby ſłyſzeli, i widźieli proźby náſze SS. w
niebie, (iáko ubodzy ſłyſzą, i widzą ná ziemi) mogli-
byśmy ich o modlitwę prośić. vg. gdy by ſię nam
tu ná ziemi cudownie ktory Swięty pokazał. 7mo.
To przynaymniey ieżeli z Piſmá S. pokażemy, że SS.
wiedzieć mogą, i wiedzą o proźbie náſzey: iuż ſię zgo-
dziemy; że wolno SS. prośić o intercesſyą do P.
JEZUSA. 230. Więc tedy iáwnie po-
kázuię, że SS. to wiedzieć mogą, nie z ſiebie, ále z obiá-
wienia Boſkiego, i że to im częſto, BOG obiáwia.
Bo ieżeli P. BOG Prorokom ieſzcże tu ná ziemi,

ieſzcze

ieſzcze zá zaſłoną ciáłá, zoſtáiącym; i myśli ludźkie; i rzeczy, nie tylko mieyſcem, ále i czáſem, tyśiącámi lat dálekie, i ktorych ieſzcze ná ten czás nigdźie cále nie było, obiáwiał: Ieżeli S. Stefan ná
Act. 7. ziemi będąc, widział P. IEZUSA w niebie. Nierownie snádniey, Swiętym ſwym, iuż z ſobą w niebie kroluiącym, i ná BOGA (w ktorym ieſt wſzyſtko) uſtáwicznie pátrzącym; obiáwić może, i często obiawia, rzeczy, i myśli, i modlitwy náſze, ſámym tylko mieyſcem od nich dálekie. 231. I owſzem wiecey rzekę! Ieżeli P. BOG dopuścił po-
Luc. 16. tępionemu *Bogaczowi* widzieć, i *prośić Abráhámá o Łázárzá*, áby go ná ziemię posłał &c. Dopieroż i nam tu ná źiemi ſługom ieſzcze ſwoim wiernym, i nie potępionym, dopuſzcza SS. większych, niż Abráhám; przyiaćioł ſwoich, iuż z Bogiem w Niebie Kroluiących, prośić o cokolwiek. Dopieroż SS. ſwoim, może dopuśćić, żeby wiedźieli, i widźieli, o co ich tu kto, ná źiemi prośi. Dopieroż ſam BOG, może tu czáſem ná źiemię *Swiętego* ktorego zesłáć, ná pomoc, ábo ná náukę náſzę! Jáko dopuścił náwet i czárownicy, *Sámuelá*
1. Reg. 28. *Saulowi pokazáć*, i z nim rozmawiáć &c. gdźie mu się Saul pokłonił, i o interceſſyą prośił! Czego mu Sámu-
Luc. 16. el nie zgánił. Potym ieżeli Bogacz, miał pámięć, i ſtáránie o bráćią ſwoię, tu ná źiemi pozoſtáłą. Dopieroż SS. Boſcy &c. Jákoż to i S. Piotr obiecuie
2. Pet. 1. wiernym, że o nich, i *po śmierći ſwoiey miał pámiętáć, i ſtáránie mieć.* 232. A lubo niektorzy powiádáią, że to nie ieſt prawdźiwa Hiſtorya o Bogaczu, ále przypowieść CHRYSTUSowa. Poſtáremuż P. JEZUS, i w przypowieśći, fałſzu náuczáć nie mogł. Záczym to prawdá, że to może być, i w rzeczy ſámey, zá dopuſzczeniem Boſkim, bywa! 233. Jeſzcze ieżeli SS. Aniołowie, náśi Strożowie choćiaż
Mat. 18. i tu ná źiemi będąc, oraz i w *Niebie pátrza ná BOGA*

(iáko

(iáko mowi P. JEZUS) i drudzy Aniołowie w niebie będąc, wiedzą ná ziemi o *pokućie ludźi grzesznych*, (bo iákoż by się z nich *ćieszyli*, iáko mowi tenże P. JEZUS, gdyby o ich pokućie nie wiedźieli?) A czemuż i SS. Boscy wiedźieć nie mogą, z tegoż obiáwienia Boskiego. 234. A w ostátku! to przynáymniey Aniołow SS. Strożow nászych, godźi się prosić o przyczynę, zá námi? poniewaz i wiedzą o nas, i widzą, i słyszą; i Pośrzednictwu CHRYSTUSOWEMU, nic to nie przeszkadza? iáko i modlitwá ubogich, ábo księży, zá námi. Iákoż iest w Pismie S. wyráźnie; że Aniołowie *modlitwy násze* ná ziemi, *BOGU* w niebie *prezentuią*; pewnie nie dla tego, áby sam BOG ich nie widźiał; ále że oraz z námi, proszą zá námi. 235. I dla tego, mądry ieden, ále uporny Heretyk, lubo mi muśiał pozwolić ná to, że się godzi Aniołow *SS.* prośić o przyczynę? iednák innych SS. nie godźi! ále przyczyny, tey rożnośći, dáć żadną miárą nie mogł; iákoż i niepodobna. 236. Mat. 18. Luc. 15. Apoc. 5. Tob: 12

W ARTYKULE XXV.

Przywodzi rożne Pismá: że *Nayświętsza Pánná iest w grzechu pierworodnym poczęta!* ále naprzod to ieszcze nie iest Artykuł Wiáry u Kátolikow. Iest to iednák náuká pobożna, i prawdziwa. Bo z iedney strony, mogł to BOG uczynić, ktoremu nic nie iest niepodobnego: z drugiey strony przystało to ná BOGA Syná, áby Mátká iego, i ná moment w niewoli szátáńskiey nie byłá, i iest ná to siłá Pismá S., i figur w stárym Testámencie? dopieroż Doktorow SS. 237. A że Drelinkurt przywodzi Pismá, że Mátká Boża, z nieczystych, i záráżonych Rodzicow, nie mogłá się urodzić czysta.

Ze Pismo S. o wszystkich bez excepcyi ludziách mowi, że zgrzeszyli &c. że Nayswiętsza Pánná cierpiáłá bolesci, i smierć, toć musiáłá mieć grzech pierworodny. &c. 238.

Alećby ták i P. JEZUS był nieczysty, przynaymniey z iedney strony, gdyby się przynaymniey z Mátki nieczystey, i záráżoney urodził. Toćby i P. JEZUS musiał być miedzy wszystkiemi prawdziwie grzeszny, gdyż cierpiał, i umárł prawdziwie, iáko prawdziwy człowiek &c. coby szkárádne było bluźnierstwo. Trzebá tedy to Pismo, i wszystko inne [iákom i wyżey w innych Artykułách iáwnie pokazał] *in sensu accomodo*, to iest należycie, ábo o wielu, ále nie o wszystkich á wszystkich, rozumieć. 239.

Iest też ieszcze P. JEZUS prawdziwym Mátki Nayświętszey Zbáwićielem od grzechu pierworodnego! lubo oná nim nie byłá záráżona. Iáko medyk, prawdziwym iest, i iesczcze dáleko doskonálszym lekárzem, nie tylko tych, ktorych iuż powietrzem záráżonych uzdrowił; ále dopieroż i tych, ktorych præserwátywą swoią záchował, żeby się nie zárażáli: iáko wedle wielu zdánia, . CHRYSTUS iest Głową, i Zbáwicielem Aniołow SS. że im záfłużył łáskę záchowniacą od grzechu &c. 240.

W ARTYKULE XXVI.

Gáni to: *że Kátolicy zowią Nayświętszą Pánnę Krolową Niebieską, i zbáwieniem Swiátá, &c.* i przywodzi Pismá SS. *że sam BOG iest Krolem Niebá, i zie-*

Acto: 4. *mie*; Sam P. *JEZUS Zbáwicielem swiátá &c.* Alec i to w zwyczáyney sobie, i wszystkim Heretyckim Mistrzom, obłudźie, i chytrosci czyni: bo iesczce bárziey sam BOG iest BOGIEM, i CHRYSTUS Synem Bożym iedynym. A przecię swym sposobem, Pismo zowi

Synám

Synámi Bożymi, i Aniołow, i ludzi SS., owszem zowie Bogámi, choć świeckich, i grzesznych, Sędziow, i Przełożonych, i Moyżeszá, Bogiem Fáráonowym; i Jozefá Zbáwicielem Ægiptu &c. &c. i Deborę, tákże Judytę, chwała, i ozdoba &c. Jzráelá; Sam P. JEZUS, iest światłem świátá &c. á przecięż i Apostołow sam názwał Swiátłem świátá &c. i tyśiac tego w Piśmie. Tylko że ślepa nienáwiść, widzieć tego, ábo rozumieć po kátolicku nie chce. 241. Joá. 10. Gen: 6. Psal. 81. Exod: 7. Gen: 41. Judit. 15. Mat: 5.

Náostátek sam P. JEZUS ná sądzie ostátecznym, wybránych wszystkich, [á pewnie i Nayświętsza Mátkę swoię] zowie, i czyni Krolámi Niebieskiemi, własnymi, i dziedzicznymi: Possidete Regnum &c. I owszem wszędzie, i u sámych że Heretykow zwyczáyna, ludźi godnieyszych, Pánámi, Monárchámi, Krolámi ziemskiemi názywáć &c. lubo sam BOG iest Pánem, i Monárcha &c. nie tylko Niebá, ále i ziemi. Ale iáko Niebo od ziemi, nie rownie większym; ták i względem Nayświętszey Pánny &c. 242. Mat: 25.

Pomnię że mi ná tákie wykłády, i tym podobne dyskursy, niektorzy Dissidenci madrzy, iáwna przyciśnieni prawda, odpowiádáli: Gdyby ták wszyscy Kátolicy wierzyli, mowili, i czynili; toby dobrze było. 243.

Alem im odpowiedział: naprzod: że ták Kośćioł S., i wszyscy rozumni ucza, i wierza. Druga: to przynaymniey wierzcie ták, iáko ia teraz wykładam w tey máteryi, i w inszych wyższych, i niższych ártykułách: poniewaź to iáwna, i wedle was sámych prawdá! zámilkli ná to, w samym uporze, záwsze Heretykom zwyczáynym, záćięći. 244.

W ARTYKULE XXVIII. XXIX. XXX. XXXI.

Przywodzi Pismá przeciw obrázom, i ich uczczeniu!

Ale wszystko ná iedno swego włásnego wyrozumie-
nia, kopyto. Bo naprzod, nie mogą się te Pismá
w ták scisłym sensie w powszechnosci rozumieć, że-
by się żadna miára, i żadna intencya Obrázow żá-
dnych, i podobienstwá rzeczy stworzonych, wyrażáć
nigdy, i nigdzie nie godziło? iáko Drelinkurt Pismá
przywodzi. Ináczey, musiałby być BOG niestáte-
Num: 21. czny, i sam sobie przeciwny, ábo niepomniacy cze-
go zákazał. Poniewaź samże kazał Moyżeszowi
ná Pustyni *wężá miedziánego uláć*; i *cudá* z weyrze-
Joan: 3. nia iego, *czynił*. I sam P. JEZUS powiáda, że to byłá
Figurá, i podobienstwo *iego záwieszenia ná Krzyżu*,
i uzdrowienia ludzi, przez Krzyż iego. &c. Tenże
Exod: 25. BOG kazał temuż Moyżeszowi *skrzynię Przymierza*
wystáwić, i złotem ozdobić, i w niey laskę, i Tabli-
ce Przykazánia, i Mánnę złozyć; i ná niey *Obrázy*
Ibidem *dwuch Cherubinow* postáwić. Tenże w Kośćiele Sá-
lomonowym kazał 12. *wołow miedziánych* odláć, i
3. Reg: 7. ná nich morże postáwić. &c. I owszem, sámże
BOG pokázował się, i wyrażał Prorokom w obrázie;
i ták się opisowáć, i ludźiom udawáć kazał, w po-
dobienstwie *Stárcá Szędziwego* &c. toć i málowáć.
Dan: 7. 245. Bo co się, i iáko, mowić, i náuczáć, i o-
pisowáć, ábo vg. niememu ná migi wyrażáć go-
dzi; toż, i táka intencya, i málowáć się godzi; bo
to iest iednosz w rzeczy sámey. Iáko przeciwnym
sposobem; że się nie godźi mowić, i pisáć, i náuczáć,
żeby BOG był sam w sobie z ciáłá, ábo z inszey má-
teryi złożony, żeby miał brodę &c. Dopieroż że-
by był drewniány, ábo złoty sam w sobie: dopieroż
żeby rzecz iákażkolwiek stworzona, miáłá być pra-
wdziwym Bogiem &c. dla tego się też nie godzi i
małowáć táką intencyą, i rozumieniem! A dopie-
roż się nie godzi tego czynić, i kłániáć iáko BOGU;
iáko Pogánie czynili po báłwochwálstku, i dla tey przy-
czyny

czyny wyráźnie przydáney, Pismo mowi: *Nie będzieſz ſobie czynił obrázow, ábyś ſię im kłániał.* Ktorego przydatku, chytrze zámilczał Drelinkurt, iák Heretycy zwyczáynie czynią. 246. Iáwna tedy rzecz: że Pismo S. nie ták śćiśle, i w powſzechnośći zákázuie Obrázow, iáko Drelinkurt źle ie rozumie; ále tylko zákázuie Obrázow tákich, i táką intencyą ſtawiáć, iáko Pogánie czynili (co sámo, prawie wſzędzie wyráźnie Pismo S. przydáie) to ieſt, żeby ſię im iáko Bogom prawdziwym kłániano. 247. W czym wieloráko błądzili Pogánie. Bo naprzod; iáko wiele Obrázow, ták wiele Bogow uznawáli. Kátolicy záś iednego tylko BOGA czczą, i uznáią, choć siłá Obrázow ſtawiáią. Druga: że Obrázy ná cześć: i pámiatkę, iáko Bogom, ſtawiáli tym, ktorzy Bogámi nie byli [iáko Jowiſzowi, Herkulesowi &c.] ále ludźmi proſtemi. Trzecia: i owſzem tym, ktorzy áni ludźmi poczciwymi nie byli, ále złoczyńcámi, cudzołożnikámi &c. i owſzem sámych diabłow zá Bogow czcili &c. Co Pogánom częſto SS. Męczennicy wyrzucáli, i Pismo S. Czwarta: i owſzem nie tylko ludziom złym, ále i zwierzętom nierozumnym, i iádowitym Smokom, obrázy ſtawiáli, i zá Bogow ich czcili! ô co tákże Pismo S. z nich ſię urąga. Piata: ná oſtátek, że przynaymniey niektorzy Pogánie, ták byli ſzaleni, że i *sámo drewno,* ábo *Báłwáná* złotego zá *Bogá sámego* mieli Co im tákże Pismo S. częſto wymawia; i w tych wyráźnie rozumieniach, zákázuie Zydom Obrázow ſtáwić. 248. Czego nigdy Kátolicy nie czynią, owſzem ſię Báłwochwálcámi, i Báłwánámi, bárzey dáleko, niżli Heretycy, brzydzą. Bo do tych czas po Indyách, Iáponiách, i dzikich innych Národách, báłwochwálſtwo wykorzeniáiąc, krew

Exod: 20.
Deut: 5.
Sap, 13, et 14.
Pſal, 95.
Pſal: 113.
Ibidem

swoię leia. Czego żaden Heretyk nie czyni! owszem Krucyfixe w Japonii depca, czego i Bałwanom tamecznym czynić nie smieia. 249.
To; nieco prawda, że BOG w stárym Zakonie, i Pismie, surowiey zákázował Obrázow, dla częstego Zydow upadánia w Báłwochwálstwo, własnie Pogáńskie; ták własnie; iáko mąż, rostropny, i poczciwy sam będac, żenie podeyrzáney, dopieroż przeswiadczoney o cudzołostwo, zákázuie i gadáć, i postać w domu podeyrzánym, choć by to mogło być i bez grzechu &c. O ktorey zás poczciwosci, więcey trzyma; i ktora mu się nigdy nie przeniewierzyłá, tey też więcey dufa, i pozwala, lubo oboiey zárownie zákázuie, i naymnieyszey niepoczciwosci, dopieroż iáwnego cudzołostwá. Iáko tákże dźiecku głupiemu, ábo człowiekowi szalonemu, kto mędrszy, nie pozwala, nietylko miecza, ále i naymnieyszego nożá; á rostropnemu, ieszcze miecz w ręke tkamy, dla iego, i nászey obrony &c.
250. Dlateyże tákże przyczyny, náwet i Táiemnicy Troycy S. nie obiáwił, (przynaymniey ták wyráźnie) grubemu owemu ludowi, żeby był głupie nie rozumiał; że iest trzech BOGOW! Dla tego, i sam P. JEZUS mowił Apostołom náwet SS. nie mogę wam ieszcze wszystkiego pozwolić, i wyiáwić,
Joan. 16. *bo ieszcze nie możecie, znośić* nie oswieceni Duchem S! Dla tego, i sámi Apostołowie potym, nie záraz się, i nie ze wszystkim wyiawiáli przed nowymi Chrześciánámi! nie dla tego, żeby się z czym złym kryli, ále że nowo náwroceni, i w wierże nie cále ugruntowáni, i w náuce Chrześciáńskiey nie zupełnie wycwiczeni byli. Iáko i teraz Kośćioł, nie każe dzieciom Ciáłá Páńskiego dawáć; nie dla tego, żeby to zła rzecz byłá [bo by się i stárszym nie godziło] ále że *dzieci* tey Taiemnicy *rozważyć* ieszcze nie

moga

moga; ktorego podobieństwá, i sámoż Pismo S. záżywa. 251. Iáwna tedy rzecz i z Pismá S., że się godzi Obrázy stawiáć, byle to mądrze, i dobra intencya, i bez niebespieczeństwá zgorszenia, i báłwochwálstwá, było. 252. Ze się záś godzi, nietylko stawiáć, ále też należycie proporcyonálnym sposobem cześć Obrázy Swięte; i to sam rozum rozkázuie, i Pismo S. nie zákázuie. Owszem oczywiste sa i w Stárym náwet Testámencie, i Pismie, tego przykłády. Bo naprzod, *Arká ábo Skrzyniá Przymierza*, wzwyż wspomniona, pewnie nie byłá sámym Bogiem, ále tylko figura, ábo Obrázem, i pámiatka przytomnosci, i dárow Boskich. A przecięż BOG Filistynow, że iey nie uczcili, ták pokarał, i ich *Báłwáná Dágoná porabał*, á *Arkę, choć tákże z drewná*, w cále zostáwił! i owszem, *Betsámitow* choć wiernych, o kilkádziesiat tysięcy *trupem położył*, że ná nię, tylko z nienależytym poszánowániem, dwornie pátrzáli! i *Ozę Kápłáná*, o toż *nagła smiercia zábił*; choć oni BOGU sámemu w sobie, żadney krzywdy, áni zniewagi nie uczynili. Przeciwnym záś sposobem, *Dom Obededomá ubłogosłáwił*, dla nabożnego przechowánia, i uczczenia teyże Arki Pánskiey; i dla tego ia *Dawid Krol*, z wielkim tryumfem, i *Processia, i muzyka*, do siebie przeprowadzał; i sam *piejzo idac grał* i zinnymi, lubosię z nabożeństwá tego, *Michol głupia żoná iego śmiałá*; [ták włásnie, iáko się dziś, z podobnych Kátolickich nászych, choć dáleko millon rázy z godnieyszym niż Arká Nayswiętszym SAKRAMENTEM Processyi, Heretycy násmiewáia! Niewiemże, kto bárziey przeciwko Pismu czyni? czy my *Dawidá*, czy oni *Micholi* násláduiać.] A ná to, i naymędrszy Heretyk, niepodobna, áby miał odpowiedzieć, chybá szczyrym uporem, i oczywista slepota? 253.

Hebr: 5.
2. Reg: 5.
Ibidem
1. Reg: 6.
Ibidem:
Ibidem:
Ibidem,

253. Potym! *naczynia złote, i śrebrne, Kościelne*, pewnie nie były Bogiem, ále stworzone rzeczy, BOGU poświęcone. A ná coz P. BOG ták skarał
Dani: 5. *Báltázárá Królá*, że ich nie uczcił! że z nich *i pić śmiał*? A Heretycy, Kálwini, sto rázy brzydsze rzeczy z kielichámi Kośćiołow Kátolickich czynili &c. Tákże
Exod: 3. ziemiá, i mieysce, ná ktorym się BOG Moyzeszowi pokazał &c. Tákże i sam Kośćioł, i mieysce, i śćiány iego nie były Bogiem, á przecięż ie *BOG kazał mieć w uszánowániu*. A przecięż i tych karał, ktorzy mieysce owo profánowáć śmieli, ábo śćiány rozwaláć; á przecięż i sam P. JEZUS, *biczem tych*
Mat: 21. *powyganiał, ktorzy tám przedawáli* &c. 254. A przecięż i sámi Heretycy, Kośćioły swoie, w większym, i nabożnieyszym poszánowániu máią, niż proste Domy; dopieroż niżli chlewy? á przecię wedle zdrowego rozumu, tákoweż by miáło być porownánie, ábo *páritas*. 255. Ieżeli się dla tego czcić nie godzi Obrázow vg: CHRYSTUsowych, że się czcić nie godzi, i Báłwánow, i żadnego stworzenia; [iáko nam Heretycy zárżucáią] toć by się też nie miáło godzić żadnym sposobem czcić mieyśc, i Kośćiołow vg: Chrystusowych; bo się nie godzi, i Pismo zákázuie, czcić Báłwochwálnic. A przecięż dáleko z tąd do onąd &c. Zgołá! ieżeli się przeto zniewagá BOGU dzieie, kiedy kto iego náczynia, ábo mieysce, ábo Kośćioł znieważa, toć się też) i ieszcze dáleko bárziey, dla większego podobieństwá) zniewagá CHRYSTUSOWI dzieie, kiedy kto Obraz Iego, i iemu poświęcony, á ieszcze bárźiey, kiedy kto naczynie, i mięszkánie Duchá S., to iest Ciáłá i Reliquie SS. znieważa. 256. A przeciwnym sposobem; cześć CHRYSTUSOWI sámemu, swoim sposobem wyrzadza, kto Kośćioł, ábo Obraz Iego czci dla niego. Iákoż i száty iego, pewnie się

wnie ſię z wielkim poſzánowánicm *Hæmoroiſſá dotykálá*; i do *cieniá*, iák do obrázu *Piotrowego*, pewnie ſię z *uczciwośćia chorzy ciſnęli*! i *chuſtkę Páwłá* S. pewnie z nabożeńſtwem, nie iáko zwyczáynie proſta ſzmátę, ná rány, kálecy przykładáli. I Elizeuſz *Płaſzcz Eliaſżow*, pewnie uczciwie, iáko Reliquie chował; i nim rzekę *Jordan rozdzielił*, i inne cudá czynił? náwet i Prorocy, kiedy im ſię BOG w iákiey figurze, ábo obráźie pokazał; iáko Moyżeſzowi *w ognistym krzáku*, i *innym w oſobie Stárcá* &c. Tedy ſię przed onym *obrázem Boſkim*, *z poſzánowániem kłániáli*; á nietylko przed ſámym BOGIEM: bo ten bez tego zárownie ieſt wſzędzie, á przęćięż Moyżeſz nie zárownie ſię wſzędzie, ábo Prorocy kłániáli? náwet i *mieyſce* owo, iák *Swięte*, z wielkim poſzánowániem czcili: *obuwie zdeymowáli* &c. 257. Ná oſtátek! ſámiż Heretycy, i Kalwini; Krolewſkie, ábo Rodzicow ſwoich obrázy, luboć nie iák ſámego w ſobie Krolá, ábo ſámych Rodzicow; ále przecię wedle rozumieniá po ludźku, w należytey proporcyi ſzánuią: lub Piſmo w powſzechnośći, wſzelkich obrázow zákázuie, i lubo ſię báłwochwálſtwo z tákich naprzod ſwiátowych obrázow, ná ſwiecie wſzczęło, iáko *też Piſmo S. ſwiádczy*. O toć też obrázy *v g.* CHRYSTUSOWE luboć nie ták, iáko ſámego w ſobie CHRYSTUSA, ále przecię po ludźku, po Kátolicku, i nábożno rozumnie, wedle należytey proporcyi czcić, million rázy dáleko bárźiey, powinniſmy! iáko ſam w ſobie CHRYSTUS, godnieyſzy nierownie więkſzego poſzánowánia, niżli Krol, ábo Rodzicy. 258. A ponieważ Dyſſydenci, poſpolicie ná to odpowiádáią; że to inſza ieſt cżeść, ábo poſzánowánie polityczne, á inſze nabożne? ná to i my Kátolicy znowu odpowiádamy? naprzod: 259. To przynaymniey

Mat: 9.
Act: 5.
Act: 19.
4. Reg: 2.
Exo: 3.
Dan: 7.
Sapi: 14.

naymniey cześć polityczna, i rozumnie ludzka, obrázom się v g: CHRYSTUSOWYM wyrządzáć godzi; iáko Krolowi niebá i ziemie, wiecznemu, i doczesnemu? iákoż i Pogánie, w tym przez to sámo nie byli báłwochwálcámi, kiedy obrázy Krolow, ábo Rodzicow, tylko politycznie, to iest nie iáko obrázy, Boskie, ábo SS. czcili. 260. Druga; i rownie nie odbita rácya; godzi się obrázy ludźi, politycznie po ludźku v g. z urzędu godnych, czcić tákże politycznie, i poludźku (lubo nie ták bárzo, iáko sáme osoby) toć się też godzi, obrázy ludźi, pobożnie, po chrześciáńsku v g. z świątobliwości, i cnoty godnych, dopieroż z Boskiey godności nieskończoney, czcić tákże pobożnie, po Kátolicku, lubo nie ták bárzo, iáko sáme osoby. Bo náwet i sámi Pogánie, gdyby byli obrázy prawdziwego BOGA, ábo práwdziwych SS. Bożych, należyta proporcya, pobożnie czcili, pewnie by

2. Reg: 6. w tym sámym báłwochwálcámi nie byli? iáko *Dawid*, i inni *Arkę Páńską czczący*, i w nowym Te-

Mat: 9. stámencie, ludźie, do *száty się* Páná *JEZUSOWEY*,

Act: 5. ábo do *Cieniá Piotrá S.* pewnie z nabożeństwem, i poszánowániem się cisnący, báłwochwálcámi nie byli. *261.* A zgołá kontenci my Kátolicy będziemy, że z tákim tylko poszánowániem, i z táka intencya, PP. Dyssydenci ná mieyscá SS. ábo do obrázow vg. P. JEZUSOWYCH, chodzić będą, iák pierwsi wierni, do *suknie* P. JEZUSA, ábo do *cieniu Pietrowego*, ábo Tobiasz, i inni pobożni Izráelitowie; i sam P. JEZUS, do Kośćiołá Jerozolimskiego, chodzili &c. 262. Acz iuż to (iáko i innych wiele rzeczy, o ktorych wyżey, i niżey) sámiż Dyssydenci vg. Kálwini czynia, co w Kátolikách gánia; i báłwochwálstwem zowia. Bo tuszę, że swoy Sákráment, z wielkim,

i nie tylko

i nie tylko politycznym, ále i nabożnym uczczeniem przyimuia? i owſzem w Kośćiele ſwoim, przed ſámymi ſciánámi, kápeluſże nie dármo zdeymuia, i iákażkolwiek, przecięż większa, niż ſtáyni, ábo oborze, bá i niż właſney izbie, owſzem niz krolewſkiemu gábinetowi, uczciwość czynia mieyſcu owemu! á lubo wierza, że tám tylko pámiatká, figurá, ábo obraz Ciáłá Páńſkiego, á w rzeczy ſámey chleb ieſt prawdziwy: dopieroż w ſciánách, i w mieyſcu, i w Kośćiele! á nie ieſt że to báłwochwálſtwo? podobne Kátolickiemu? á wſzákże to Piſmo S. wſzelkiemu ſzczeremu ſtworzeniu, wſzelkiey czci, i naymnieyſzey nábożney, zákázuie! 263. Ale rzeka! że my to, nie ſciánom ſámym, i mieyſcu kośćielnemu, nie chlebowi &c. uczciwość wyrządzamy; ále temu ſámemu BOGU, ktorego nam mieyſce przypomina, ábo chleb *Sákrámentálny* wyraża! Nie zle to mowia? ále czemuż też o Kátolikách, w miłoſci Chrześciáńſkiey, i zgodzie, tegoż nie rozumieia? że też i Kátolicy, nie ták z rozumu, i wiáry świętey obráni, żeby ſię ſámemu w obráźie drewnu, płotnu, i fárbie, kłániáli; á nie ráczey temu, i dla tego, ktorego obraz wyraża! i owſzem tym ſámym, że ſię obrázowi tylko kłániámy, nie kłániamy ſię drewnu ſámemu, lub płotnu, ábo fárbie? bo tám nie máſz obrázu, ále ſámá iſtotá drewná; á obraz tylko, ábo wyráżenie v.g. CHRYSTUSA Páná; &c. 264. A w oſtátku! czemuż przynaymniey tákim ſpoſobem, i táka intencya, obrázu CHRYSTUSowego nie czcza? iáko czcza chleb ſwoy Sákrámentálny, ábo przynaymniey iák mieyſce kośćielne? czemu z táka intencya, i proceſſya, chlebá ſwego Sákrámentálnego nie wprowadzáia? z iáka Dawid Arkę Páńſka? wżdyć przecię moga rozumieć, że ich chleb Sákrámentálny, godnieyſzy

godnieyszy iest, niż Mánná w oney Arce, iáko w Monstráncyi zámknięta? bo sam P. JEZUS *dáleko go, nád Mánnę* przenosił; i Apostoł powiedział; że w stárym Testámencie, *gołe i proste elementá były*, względem nászych Sákrámentow. A przećięż rozumiem trzymáia, że przez to Dawid, przeciw Pismu nie czynił, i báłwochwálstwem nie grzeszył.

Joan: 6.

ad Gal: 4.

265 Ale rzecze ieszcze ktory mędrszy, tylko że iuż mniey uporny Dyssydent! iużci: ieszczeż by się to mogło pozwolić ludźiom rozumnym, ktorzy umieia rozdział ten poszánowánia, miedzy obrázem, i sámym v g. CHRYSTUSEM, uczynić! ále dla ludźi prostych zgorszenia; i naymnieyszego, i niebespieczeństwá báłwochwálstwá, lepiey tego cále zániecháć 266. Odpowiàdam ná to naprzod: A czemuż też to tákiey reflexyi nie miał Dawid? czemu lud prosty gorszył, ták iáwnym Arki Páńskiey uszánowániem? chybá że to PP. Dyssydenci mędrsi, niż Dawid, i Sálomon Syn iego? ábo chybá że lud Chrześciánski, mniey iest od BOGA oświecony, i grubszy, i głupszy, i do báłwochwalstwá skłonnieyszy, niż Zydowski? co práwie iest bluźnierstwo i pomyślć 267. Ták mi właśnie niegdy odpowiedział, bárźo godny Dyssydent, i ktoremum do tych czas rownego miedźy Dyssydentámi w náuce nie widział? Superintendent ná ten czás Kálwinow w cáłey Polszcze D. de Hártman; ktoremu Biblia w złoto oprawna w oczách moich do piersi przytuláiacemu, i cáłuiac mowiacemu: *Tu to prawdziwe słowo Boże. Tu naypewnieysza, niżli we wszystkich Doktorách SS wiárá! &c.* Gdym ia rzekł ná to: *gorsze się z W Mci, M/ci Pánie Superintendencie, że Wászeć iáwne báłwochwálstwo popełniesz. A gdyby też kto wpadszy, wydárł W. MM. Pánu tę Biblią, i o ziemię uderzył, i w błoto wdeptał?*

wdeptał Záwoła ná to Superintendent: *A dla Bogá, byłby to człowiek bezbożny, świętokradzcá.* Ja rzekę; *Zá co.* Odpowie: *Boby słowu Bożemu taką zniewagę uczynił.* Ja dáley rzekę: *Przez coż, á wszakże, tá skorá, ten pápier, to złoto, tá czárna fárbá, i litery, nie są sámym w sobie Słowem Bożym, bo słowo Boże iest sámże P. BOG byłá by tylko, Słowá Bożego wyrázeniem.* Domyślił się iáko dowcipnie rozumny ow P. Doktor; i rzecze do mnie: *To WaSzeć pewnie rzecz do Obrazow, i ich uczczenia kieruiesz?* Odpowiem: *Prawdá! A zá coż wy nam Kátolikom, báłwochwálstwo zádáiećie, gdy tym sposobem obrázy czćiemy, i cáłuiemy, iák wy Biblią?* 268
Rzecze P. Doktor dáley? *A ia, i naśi bacznieyśi, nie gániemy w mądrych, poszánowania náleżytego Obrázow; ále tylko w ludźiách prostych, nie umieiacych czci tey, ktorą obrazowi czynią, referowáć do sámey osoby ug. P. JEZUSA.* Jam ieszcze dáley rzekł ná to. *Tym czásem o prostych nie dbam. ále W. M. M. iest Człowiek mądry! a czemuż tego przynaymniey sam nie czynisz?* 266. Odpowiedźiał dowćipnie, i niby pobożnie; *Zebym prostakow nie gorszył, ktorzyby nie widząc intencyi moiey i serca, rozumieć mogli, że się sámemu drewnu, lub farbie kłaniam! Jákoż prostacy pospolicie sámym P. JEZUSEM, i Panną MARYĄ; Obrazy zowią. A záczym im się ták, iáko sámymże kłaniáią.* 270.
Ná tom iuż náostátek dwárázy odpowiedźiał; naprzod *Niech mi postáwią náyprostszego Kátoliká dźiádá, lub Bábę; spytam, wskazawszy ná obraz; co to iest? Odpowie prawdá, naprzod;* (iák i náymędrśi pospolićie sámi Dyssydenći, o Krolewskich, ábo innych obrázách mowią) *że to iest P. JEZUS, ábo Panna MARYA!* Ale nie trzebá pierwszych słow podchwytywać [iáko Faryzeuszowie P. JEZUSOWI czynili) lecz dálszym pytániem wyrozumieć, iákim to sensem mowią? bo gdy dáley spytam; *Iákoż to? To to*

drewno,

drewno, lub płotno &c. *iest sámym P. IEZUSEM, i twoim Bogiem, ábo Panna MARYA?* záraz ná to i nayprostszy Kátolik odpowie; *O moy Oycze! wżdyć sam P. IEZUS, i P. MARYA, iest w niebie? ále to figurá tylko, i obraz iego?* Pytam dáley; *á ná coż czcisz, i cáłuiesz ten obraz?* Tu nieomylnie odpowie: *Bobym rad sto rázy bárziey iego sámego zá nożki scisnał, i ucáłował; ále kiedy go z ziemi tu ieszcze dostac nie mogę, przynaymniey ná chwałę iego, tym czásem obraz iego pocałuię.* Teraz ia iuż PP. Kálwinow pytam! coż tu iest w tym ták złego, ábo bałwochwálskiego? ábo ták i prostákom niepoiętego? 271. Drugamem dał odpowiedź: *A w ostatku! choćby też prawdá naytrudnieysza byłá do zrozumienia; postáremu by się iey zágrzebáć, á dopieroż potępiáć nie godziło; ále złemu wyrozumieniu, i niebespieczeństwu, zábiegáć przez Kátechizmy, i náukę Chrześciáńską, i dla nayprostszych.* 272. Ták właśnie, lubo iest i ieszcze million rázy trudnieysza, i od naymędrszych, dopieroż od prostych niepoięta Táiemnicá Troycy S.? i większe dáleko niebespieczeństwo, żeby ludźie prości [iáko czásem bywa] nie rozumieli, że iest trzech Bogow, ábo że Oyćiec iest stárszy, niż Syn Boży &c. Nie przeto iednák Troycy S. náwet i prostych uczyć nie mamy (iáko i Imie sámo Troycy S. dla tey niby przyczyny, Luter, i Kálwin zátłumić bezbożnie chćieli) ále błędowi zábiegáć przez náukę, że lubo są trzy Osoby, iednákże w Istoćie ieden P. BOG. A ostátek też gdźie czego nie

2 Cor. 10. możem poiac, *poddawáć w niewola Wiáry S. nász rozumek*, iáko mowi Paweł S. 273. A lubo P. BOG, do czásu w stárym Testámenćie, ábo cále milczał, ábo przynaymniey nie ták iáwnie Troycę S. wyiawiał, dla niebespieczeństwá, i skłonnośći Zydow do wielu Bogow: przećięż nigdy tego ná

uczáć

uczáć nie kazał, żeby w Bogu nie było żadnych trzech Osob, lub záwsze to náuczał, iáko i teraz, że iest ieden BOG w Istoćie. Ták też; luboby się do czásu przed prostakámi milczáło o czći obrázow, dla niebespieczeństwá bałwochwálstwá; przećięż się nie godźi náuczáć, że to fałsz iest błędliwy, i bałwochwálstwo, czcić rozumnie obrazy; áni o to wszystkich potępiáć; á naylepiey, iákom rzekł, prawdy szczerze uczyć, á błędowi przez náukę, i Kátechizmy zá biegáć; iáko w Táiemnicy Troycy S. choć million rázy trudnieyszey, niż uczczenie obrázow, czyniemy wszyscy, ták Kátolicy, iáko i Lutrzy, i Kálwini, przećiwko Aryánom &c. A co się o czći SS. obrázow tu mowiło, toż się o uczczeniu sámychże SS. sług Bożych, iáko żywych iego obrázow mowić [i ieszcze bárźiey] może. 274. A iáko Dyssydent iáki, nie przeto by ná gniew Krolewski zárabiał, żeby się sámemu Krolowi kłániał i czcił &c. ále przez to, żeby o Matkę, i sługi, i obraz Krolewski, nic cále nie dbał, chocby się w błoćie walał &c. Toż się w przypowieśći (ktorych i sam P. Jezus ná obiáśnienie swoiey náuki używał) swym sposobem, o Bogu i SS. iego mowić powinno. Ze Dyssydentow nie zá to P. BOG będźie karał; że się iemu kłániáli &c. ále za to, że też i Mátce iego, i sługom, i obrázom proporcyonálney czći (choć million rázy mnieyszey) nie oddawáli. Bo i to tám nádewszystko *czynić potrzebá*; ále i *tego*, ile być może *nie opuszczáć*! Dopieroż tych co to oboie náleżyćie (iáko Kátolicy) czynią, nie gànić. 275.

W ARTYKULE XXXII.

PRzywodźi Pismá, *przećiwko Swiętom Katolickim*, mowiac: że się nie godźi innych Swiat obchodźić, tylko dźień ieden w tydźień; ále i te Pismá są

przećiw Dyssydentom sámym; bo naprzod i oni Sábbátu nie święcą iáko Pismo Boże wyráźnie każe! Potym niedźielę święcą, czego nigdźie wyráźnie w Pismie nie mász. Potym i oni Kálendarz przynaymniey stáry, á drudzy już i nowy przyimuią! á o żadnym nic w Pismie nie mász. Potym: święcą Národzenie *Páńskie*, Wielkanoc, Swiatki &c i o tym święceniu nigdźie w Pismie &c. 276. Jeżeli rzeką, że iest w Pismie, że CHRYSTUS zmartwychwstał &c. iest też, że *się obrzezał* &c. że do *Ægyptu uchodźił*, że się w *Jordanie ochrzcił*, że *umárł ná Krzyżu* &c. A czemuż tego nie święcą, i wiele innych? &c. Nie mogą dáć inszey przyczyny, tylko że tego zwyczaiu, ábo podánia Kośćiołá S. nie mász. 277. Jáwna tedy rzecz, że Kośćioł Boży, má tę moc od Bogá, że może stánowić niektore Swiętá, i posty. A *kto Kośćiołá* w

Matt. 16. tym *nie słucha*, iest *iáko Pogánin, i iáwnogrzesznik!* iáko CHRYSTUS sam powiedźiał. Jákoż i w stá-

3 Reg. 8. rym Testámenćie, stáwiono niektore Swiętá, oprocz

Judith 16. Sabbatu [iáko Sálomon *Poświacánie Kośćiołá!* Pá-

Esther. 16. *miatkę* zwyćięstwá *Judyth* &c. wybáwienia przez *Ester* &c. 278. Mędrśi w tym trochę Lutrzy, bo wiele Swiąt Apostolskich z námi obchodzą &c. Do tego! ma moc ná stánowienie pewnych zwyczáiow Stan Swiecki, i słucháć go potrzebá. A czemuż nie ma stan Duchowny, i Kośćioł, stánowić pewnych obrzadkow pobożnych, lubo w Swiętách, lub w postách? &c. i Dyssydenći sámi czásem ie sobie stánowią! A czemuż Kośćiołowi powszechnemu Kátolickiemu smieią o to przygániáć! Jáko i 279.

W ARTYKULE XXXIII.

PRzywodźi Pismá *przećiwko Postow!* Ale! Abo wszelkie ogołem posty, i wstrzymánia się ná czas od niektorych pokármow, i umartwienia wsze

Iakie, gánia, i potępiáią te Piſma ábo nie? ieżeli
wſzytkie? o toć naprzod i ſam BOG przeciw temu
Piſmu uczynił, *zákázuiąc i w Raiu iábłka*, i w ſtárym
Teſtamencie *niektorych potraw, i Nazareyczykom, y Re-* Gen: 3.
chabitom pić winá &c. choć to wſzytko BOG ſamże Levit: 11.
ſtworzył; Toć i *Moyżeſz*, i *Eliaſz*, ; *Ian Chrzciciel*, i Judic. 3.
ſam P. *IEZVS* 40 dni. poſzcząc grzeſzyli, y zabo Mat: 4.
bony czynili, i dárami Bożymi gardzili. Toć i Joel. 1.
Niniwitowie poſzcząc, Joel Prorok do poſtu zachęcá- Jon: 3.
iąc, Dawid w pragnieniu ſię *nád wodą mártwiąc*; i za 2. Reg. 23.
grzechy o *chlebie z popiołem* poſzcząc &c. nic ſobie nie- Pſal. 101.
záſługowali. Toć i P. JEZuS ſkłamał, obiecuiąc, że Mat. 9.
Uczniowie iego, *po śmierci iego*, mieli *pościć*! że niekto- Mar. 9.
rzy, á naymocnieyśi *diabli*, niemogą być *wyrzuceni*, i
zwyciężeni tylko *poſtem, i modlitwą*. Toć i Apoſtoło-
wie przeciw tym Piſmom uczynili, że przynaymniey
do czáſu pewnego, niektorych *Pokarmow duſzonych* zá- Act: 15.
kazáli. Toć ich koſcielnego poſtanowienia wolno było
nie ſłucháć &c i tyſiąc by takich bluźnierſtw, i błędow,
iáwnieby z tego poſzło. 280. Jeżeli záś nie ktore
tylko poſty zábobonne, ábo tu złą intencyą dla prożney
chwały uczynione, gáni P. JEZUS, i Piſmo S. O toć
niektore chwali, dobrą intencyą uczynione, á zwła-
ſzcza od całego Koſcioła Bożego poſtánowione, i
nakázane, ktorego *Koſcioła ſłucháć* we wſzytkim Mat. 16.
CHRYSTUS kázał. 281. Jákoż! mogł
krol u *Niniwitow*, i inni u *Żydow* Poſty na czas nakà- Jon. 3.
zać, ba i Lutrzy nakázuią Betak&c. A Koſciol CHRY-
STUSOW, i urząd Koſcielny niemoże rzeczy pobożnych
nakázac? co za ſzaleńſtwo? 282 To
prawda, że poſty, i inne powierzchowne umartwie-
nia, bá i náwet i iáłmużny, nic nie pomogą bez
nabożeńſtwa wewnętrznego, i intencyi pobożney,
i ſumnieniá dobrego! Ale iedno z drugim ieſt dobre,
i chwálebne! Y dlá tego CHRYSTUS nie gáni ogułem

w *Pharyzeuszach poſtu*, [iáko naſi Dyſſydenci,) ále
Mat. 6. tylko, *hypokryzya*, i zła intencya w poſtach! i owſzem,
tamże poſt *przykázuie*, ále *intencyą* rektifikuie.
283. Więc gdyby, i PP. Dyſſydenci
tàk byli poſtow, i innych rzeczy ná lepſze poprawowáli, to by dobrze uczynili. Ale z razu, dlá oſzukaniá proſtactwa *przyſzli* (iako CHRYSTUS o *fałſzywych Prorokach* przepowiedział) *w owczych*, i cichych *ſkorkach*, nárzekaiac ſłuſznie, ná zbytki rybne w poſtach, i ná ſzczupaki nádziewáne! &c. Narzekaiac, i ieſzcze barziey ſłuſzniey; na nieczyſtoſci Duchownych, mieſzkaniá z oſobami podeyrzanymi &c. i dlá tego z razu, tak pobozna niby zelozya, ludzi nieuważnie pobożnych, zdementowáli. 284.
Mat. 7.
A iákże tego poprawiali? A to poſty poznoſili, co, i kiedy kto chceſz, iedz coć ſię podoba! łom przyśięgi, i ſluby zakonne, bierz Mniſzki za żony iáwnie, i Panny Bogu poſlubione! &c. Bracia! hala! hala! hala! á zá to ták popráwuia? właſnie iák z pieca na łeb? zła rzecz, i Katolicy baczniey ſi to gánili, ryb ſię obiadać, i poſt *in qualitate* tylko, ále nie *in quantitate*, chować. Ale ieſzcze gorſza, ieść co, i kiedy, i wiele ſię chce! á náylepſza, w oboygu ſię umartwić, i wſtrzemięźliwość zachować! Co Katolicy náuczaia. Tákże zła ieſt rzecz, pokatnie z wolna Księży grzeſzyć; ále ſto razy gorſza, iáwnie, publicznie, w poł rynku, z poświęconymi Bogu Mniſzkami świętokradzko cudzołożyć! A tak Luter, i Karol Stadius, i inni Heretycy, nieczyſtoſci Kaplańſkiey, Katolickiey poprawili &c. Ták w innych wſzyſtkich rzeczach. 285. Pięknym to podobieńſtwem, i przypowieſcia wyraził naſz X. Skarga! Zeſzli ſię trefunkiem dwoie podrożnych luzi razem (nie wiedzac ieden o drugiego wierze) Dyſſydent, i Katolik, do iednego wielkiego, i w mu-

rach nieporuszonego: ále spustoszonego, wewnątrz smieciámi, i kurzawą, páięczyną zászpeconego Kościoła: że się iáskinia iáka raczey zdał być, niż Domem Bożym; i obáy spolnie się niby użaliwszy, nád onym gmachem; námowilisię reformować, i oczyscić ow Kosciol. 286. *Katolik* tedy wziawszy łopaty, pocznie gnoy z niego wyrzucać; wziawszy miotły, pocznie śmieci wymiátáć; páięczynę, i kurzáwę z Obrázow, i Ołtarzow otrzepywáć, ławki obmywać, obrusy opierać, apparáty łatáć, chędożyć &c. á zgoła zepsowáne obyczaie, zwłaszcza Duchownych, náprawiać, przez Dekreta, i Concilia &c. 287. A *Dyssydent* zaś, wziawszy siekiery; pocznie ołtarze obáláć, obrázy rabáć, konsessyonały wyrzucáć; á zgołá wiárę odmieniáć, Ofiárę, i Sakramenta, i posty cále znoscić, wziawszy motyki, i rydlá, pocznie fundamentá podkopywáć, pocznie filary łomáć, sciany, i cały Kosciol obálać. A żmu dopiero Katolik rzecze: a Brácie! szaleiesz! á ktoż tak popráwia? z pieca na łeb? że dżdżu, pod tyśiać rynien? szpetnie w Kosciele z smiećiámi, złemi obyczaiámi; ále sto razy szpetniey, ba i niebespieczniey, z rysami, i obalinami, zła sukniá troche wytárta; ále sto razy gorsza, cále podarta. 288. A tákći własnie Kálwini, i Lutrży, i wszyscy Heretycy uczynili; á zrázu Kátolikow prostszych, i nieostrożnych, niby to pobożna popráwa, i reformy Kosciołá intencya, pożwodzili, własnie iák owi od CHRYSTUSa przepowiedziáni zwodzcy, i falszywi Prorocy; zrazu z cicha, ná pozor w *skorkach owieczek*, á dáley *wilcy drapieżni*. 289. Tu się uwága, do wielu innych podobnie powierzchownych rzeczy od Kościoła zákázánych służącá, przyda! Matt 7.
że lubo vg: sámo przez się iedzenie mięsa, ábo iábłká, ábo picie wina &c. Nie iest grzechem, (i w tym sensie Pismo się ma rozumieć) bo by się to nigdy

1. Reg. 15. Mat. 18. Luc. 18. niegodziło, Ale ieść przeciwko zákázaniu Kościelnemu, ábo *niepostuszeństwo &c.* Iest iáwnym grzechem, rownym iak *bałwochwálstwo*, wedle CHRYSTUSA Páná, i Samuela Proroka. 290.

W ARTYKULE XXXIV.

PRzywodzi Pismá: że *ślubow ábo przyśięgi, i obietnicy, czynić się nie godzi ná imię Swiętego żadnego.* Ale náprzod; lubo te Pismá świádcza, że BOGU sluby czyniono; nigdzie iednák nie zákázuia przysięgi, i slubu czynić, i komu inszemu, byle náleżytym nie báłwochwálskim sposobem; iák *żydzi czynili Xiężycowi! &c.* 291. Jer 44. Druga; owszem iest wyráźnie, i często w Pismie, że ludźie obiecowáli, i przyśięgáli ludźiom! iáko *sługá Abráhámowi; Dawid Semeiemu.* i innych wiele, owszem i sam BOG swym sposobem ludźiom przyśięgał: Abrahámowi, i Dawidowi &c. Gen. 24. 2. Reg. 19. Psal. 88. Trzećia w stánie Małżeńskim, mąż żenie, i oná iemuż, przyśięgáia, i slubuia wzáiemne posłuszeństwo: Czwartá: że i u sámych-że Dyssydentow, poddáni przyśięgáia wierność Pánom swoim &c. 292. To prawdá, że się káżda przyśięgá, i ślub, ostátecznie sciaga ná Imie sámego Bogá, iáko iedynowładnie Naywyższego Páná, żyćia, i śmierći nászey, i dla tego, kiedy náprzykład mąż żenie przyśięgi nie dotrzymá, nie tylko żonę, ále dáleko bárźiey, sámego Bogá obráżá. 293. Luc. 2. I to też prawdá, że się często, slub bierze zá ofiárę prawdźiwa, Ktorey się niegodźi tylko sámemu Bogu czynić; bo ofiárá sámá prawdźiwá, iest wyznawániem reálnym Páństwá iedynowładnego nád wszystkim Stworzeniem Boskiego; co, i naywiększemu Swiętemu, i żadnemu szczeremu stworzeniu; nie náleży. Jáko i Ołtarze, dopieroż Kośćioły, sámemu

Bogu.

Bogu ná chwálę iedyna Boſka ſtáwiamy; lub przy pámiatce i proporcyonálnym uſzánowániu SS. Boſkich. Jáko iáłmużnę, i inne dobre uczynki ná cześć ſámego Bogá, ktory ie nam ſam żywotem wiecznym, i odpuſzczeniem grzechow: zápłácić może, czyniemy! á przećież ſwym ſpoſobem; i ná *Imię ucznia*, ábo ſługi ſwego, Pán CHRYSTUS toż czynić kazał. Mat. 10.
I iáko; lubo ſam BOG ieſt dawca wſzelkich dárow, i zrzodłem naypierwſzym, á przećież Bogá prośić możemy, ná Imię, i przez przyczynę Swiętych, owſzem, i ludźi poſpolitych, choć ieſzcze ná źiemi zoſtáiacych. vg. *dla Dáwidá ſługi twego, i Jákubá wybránego twego* &c. iákom wyżey w Artykule 21 áż do 27. dowodził z Piſmá S. 294
Tu z okazyi przydáia. Więc przynaymniey Bogu uczynionych ślubow, dotrzymáć trzeba. Bo Deut: 23. BOG groźi. A czemuż Luter, Kálwin, i práwie wſzyſcy Apoſtátowie, śluby Bogu uczynione? połámáli &c 295.

W ARTYKULE XXXV.

PRzywodźi Piſmo, *że dźieći nie moga ślubu czynić P. Bogu, bez pozwolenia Rodźicow*. Ale náprzod Piſmo to, nie dármo wyráźnie ieſt o *ślubach tylko białegłowſkich, i młodych*, iáko ſłabſzych; i mniey rozſadnych, á nie o męſkich. 296. Num. 30.
Druga! pozwálá Piſmo, że ważne śluby, choc Oćieć tylko dyſſymulował, i *milczał*, przynaymniey *przez ieden dźień*, choćby ſię potym ſprzećiwiał. 297. Ibidem.
Trzećia: nie mowi Piſmo, żeby cale, nie ważyły śluby; ále tylko że ie odpuśći P. to ieſt; że ie może irrytowáć, i za nieważne deklárowáć P. BOG, przez zwierzchność ſwoię Kośćielna, co wierza, i Kátolicy. 298. Czwarta: Ze i Kátolicy náuczáia, że dźiátki, poki do lat dyſkrecyi rozumu zupełne-

go nie przyida, nie mogą ślubow czynić. Piatá: że choć iuż i rozum máia zupełny, poki iednak pod władzą Oycowską zostáią, i owszem, i czeladka nie mogą w niektorych materyach, i okolicznośćiách; obowiązkow, dopieroż ślubow *cum præjudicio* czynić. 299.
ale gdźie idźie o powołánie wyráźne Boskie, o zbáwienie duszy, dopieroż o wiárę S., i o samego Bogá; iuż się tam Oycowska jurysdykcya nie wyćiagá. Już tám, i dźieći, i czeladká wolne máia, co do duszy, i zbáwienia, sumienie, i wolne śluby, bez pozwolenia złych Rodźicow. I tuszę że gdyby syn żydowski ślubował Bogu być Kálwinem, ábo Lutrem &c. zá ważny by to ślub mieli PP. Dyssydenci. Bo P. JEZUS
Mat. 10. powiedźiał: *Kto sobie więcey Oycá, i Mátkę, niż wolą moię,* li powołanie *poważa, nie iest mnie godźien &c.*
300. Jákoż, i u samych Dyssydentow, często się tráfi, że bez woli, i owszem przeciwko woli Rodzicow, śluby Małżeńskie, dzieći dorosłe czynia, á przećież przysięga ważna, i rozwodźić się, ieżeli innej słuszney przyczyny nie masz, nie godźi. 301.
Z tym wszystkim Kościoł S. Kátolicki, ile może byc, nie każe ślubow żadnych, czynić bez błogosłáwienstwá, i pozwolenia Rodźicow. 302.

W ARTYKULE XXXVI. i XXXVII.

PRzywodźi Pismá, *iákoby się godźiło Księży żenić!* ále náprzod, to nie iest artykuł wiáry, żeby Księża mieć żon nie mogli. Bo w Greckim Kośćiele, choć ziednoczonym, i Kátolickim, máia! oprocz Biskupow; 303. Ale to iest artykuł wiáry: Náprzod; że czystość, i stán bezżenski, iest dobrowolny, i doskonálszy. Bo i sám P. JEZUS, i S. Jan Chrzćićiel, nád ktorego nikt nie

był doskonálszy, i wielu innych wielkich sług Bożych; mogli, i zátrzymáli się bez żon. I P. JEZUS *chwali*, i záchęca, i *przenosi dobrowolnych* w Duchu *Rzezáńcow*, to iest bezżennie czystych, i Paweł S. wyráźnie: *Dobra ieśt rzecż żenić się, ále lepsza nie żenić się.* I záchęcaiac drugich, *siebie ná przykład dáie.* Iże bezżenny, *sposobnieyszy ieśt* do służby Bożey, do *ustáwiczney modlitwy*, (co náybárźiey Kápłánom przyzwoita] i *wdowy błogosłáwieńsze zowie*, ktore Małżeństwá nie powtarzáia! i náwet żoná tym rádźi, i práwie każe, áby przynáymniey *ná czás*, i w Swięto od Małżeństwá się wstrzymáli, dlá większey uczćiwośći, i nábożeństwá. Mat. 19 1. Cor. 7. Ibidem Ibidem Ibidem

304. I w stárym náwet Testámenćie, choć ieszcze tá cnota nie ták wiádoma była; chwáli Pismo te wdowy, iáko *Anny, i Judythy*, ktore się, od powtornego Máłżeństwá wstrzymáły; i Kápłani powinni się byli od obcowánia Małżeńskiego wstrzymywáć, kiedy ná nich turnus przyszedł ofiárowáć. Bo náwet *chlebow poświęconych* ieść się nie godźiło, ktoby się przedtym od żony do czásu niewstrzymał. Judyth. 15. Luc. 2. 1. Reg. 21.

305. Potym, i to rzecz z rozumu jáwna, i z wiáry pewna, że ta cnotá, lubo ieśt trudná, przećież przy łásce Bożey nic niepodobna! Bo iákżeby Pismo S. do rzeczy niepodobney zachęcało! Jákżeby P. JEZUS mowił, *kto może niech poymuie.* Jákżeby i sam S. Páweł, i innych ták wiele SS. w czystośći żyli? gdyby to niepodobna? I owszem; iákżeby u sámych Dyssydentow, w stánie Pánieńskim, i Wdowim, bez nieczystośći, przynáymniey przez rok, i drugi, oboiá płeć wytrwáłá? I owszem, iákżeby i w Stánach Małżeńskich Kupcy, Posłowie, Zołnierze, i innych Stánow tàk wiele, wiáry swym żonom, i one im wzáiemney, i czasem w długiey niebytnośći, dotrzymàli? A zgołá; iákżeby ktorzy byli Mat. 19

ná świećie w iákimkolwiek stánie, ábo Rodźicy ábo, i dźieći poczćiwie urodzone? 306. Trzećiá: i to Artykuł wiáry, że zwierzchność, ábo Kośćioł Chrystusow, ma od tegoż CHRYSTUSA władzą, prawá; á zwłaszczá Duchownym stánom [nikogo do tego stánu nie przymuszaiąc) stánowić, vg. posty, Swiętá, bezżeństwo &c. i że káżdy, kto dobrowolnie ten stan przyimuie, powinien te
Mat. 16. práwá chowáć! Bo *kto Kośćiołá nie słucha iest iáko Pogánin*: bo ieżeli to może postánowić Rzeczpospolita świecká vg. Wenecka, że kto chce być Xiążęciem, nie powinien mieć żony; dopieroż cáły Kośćioł Boży. 307. Czwata; dopieroż to rzecz pewna, że kto może przy łásce Boskiey rzecz iáką dobrą, dopieroż lepszą, i doskonálszą czynić, dla Krolestwá Niebieskiego: może też rzecz, Bogu obiecáć, i dobrowolnie poprzyśiąć, i ślubowáć:
Num. 30. iáko to *Post, i wstrzymánie się od ućiech* &c. 308. Piatá: Ná ostátek, dopieroż to rzecz náder pewna i z sámego nayblizszego artykułu 35. że kto Bogu
Deut. 23. sámemu co *obiecał*, (á dopieroż poprzyśiągł, i dobrowolnie *ślubował*;) powinien to wypełnić, i iuż mu się niegodźi *názád*, áni náwet *ogladáć*, pod *nie-*
Luc. 9 *sposobnośćią* do zbáwienia, dopieroż pod potępieniem wiecznym! Bo ieżeli się nie godźi przyśięgi, człowiekowi vg. żonie uczynioney, łámáć, i tę porzucáć, choćby zkáleczáłá, ábo naydłużey chorowáłá, choć by pokusy do innych ćięszkie były; vg. w dálekiey podroży, i długiey niebytnośći żony. Tyśiackroć rázy niegodźi się, poprzyśiężoney sámemu Bogu czystośći (iák Księżá, i ludźie Zákonni ślubuią) łamáć, i słowá nie dotrzymáć &c. 309. To prawdá; że lepiey było przed Kápłáństwem się ożenić niż nieczystośćią, i Swiętokradzctwem Boga obrážáć. Ale raz Bogu poprzyśiągszy; iuż się niegodźi i pomy

ślić o niewieśćie. A ieżeli pokusy, i zápálenia przypádna nie dobrowolne, te nic nie szkodza, byle się im sprzećiwiáć, i nie zezwaláć. Jáko i Páweł S. *ćięszkie pokusy ćierpiał*, á przećie się nie ożenił, ále *ćiáło swe mártwił*, i diábłu się sprzećiwiał, á do P. Bogá *się modlił*. A nietylko w tym nie zgrzeszył, ále ieszcze, im ćięższa miał bitwę, tym większe zwyćięstwo, i droższa Koronę, i *doskonálsza cnotę*. 310. 2. Cor. 12. Ibidem.

Záczym, słusznieyby przećiwnie Kátolicy mowić mogli to, czym Drelinkurt kończy ten artykuł 36. *Nie wiem ktoby śmiał Małżeństwo stárych Pátryárchow, i Prorokow*; i choćże i SS. Apostołow, (i to przed powołániem tylko niektorych) *więcey poważáć, niż bezżeństwo sámego P. IEZUSA? Obu dwu Janow, Páwłá S., i innych &c.* I przećiw iáwnemu Pismu, ktore, bezżeństwo, iáwnie przenośi nád Małżeństwo! Nawet i ći SS. Apostołowie, co żony przed powołániem mieli (iáko Piotr S.) tedy ie iedni opuszczáli; drudzy nie iáko *żony*; ále bez społkowánia Małżeńskiego przy sobie mieli? iák *siostry*; co z tego sámego znáć Pismá, ktore Drelinkurt przywodźi *1. Corint. 9.* 311.

A co tenże Apostoł mowi *1. Timo. 3.* Ze *Biskup ma być mąż iedney żony*. To się nie ma ták rozumieć, żeby ná ten czas iednę tylko, ktory iest Biskupem, miał żonę, (bo się bez tego nie tylko Biskupowi, ále i żadnemu Swieckiemu dwoch żon rázem mieć nie godźiło) ále żeby, i przed Biskupstwem, Małżeństwá nie powtorzył. iáko támże niżey w rozdźiále 5. tenże Apostoł mowi: wdowá táká má *być obrána, ktora była iednego męża &c.* Dla tego, i dźiś w Kośćiele Bożym tácy sa *Irregulares*, że bez dyspensy, nie tylko Biskupámi, ále i Księża być nie moga., ktorzy małżeństwo, choć po śmierci pierwszey żony powtorzyli. 312. *Vczciwe* tedy iest S.

Małżeństwo wedle Pismá S., i wedle, Kátolikow, i ieszcze uczciwsze, (bo Sákrámentálne), niż u Dyssydentow. Ale gdzie nie masz żadney przeszkody; lecz gdźie iáka przeszkodá v g. ábo pokrewieństwo, ábo powinowáctwo bliskie, ábo inszey żonie, ábo Komu inszemu, á dopieroż BOGU sámemu poprzyśiężone słowo, i obietnica wprzod dobrowolna zaszła; już tam iest nieprawdziwe Máłżeństwo, ále bezbożne Swiętokradztwo, ábo przynáymniey cudzołostwo, i krzywoprzysięstwo. 313. Y w tym też náprzod sensie, gorsza rzecz iest żenić się, przeciwko ślubowi czystosci; BOGU sámemu uczynionemu, á niżeli cudzołożyć przeciw wierności Małżeńskiey! Jáko gorsza rzecz iest, i świętokrádsza, wziac, ábo ukraść co BOGU samemu poświęconego, niż wziac rzecz świecką. 314. Y owszem w sameyże iuż duchowney osobie, w pewnym, i z drowym sensie: łubo ták przypadkowe z ułomnosci cudzołostwo; iáko istotne, i niby poprzysiężone Máłżeństwo, oboie iest arcy złe, i świętokradzkie! przeciez, z tego dwoyga, gorsze daleko iest tákie Małżeństwo, bo w rzeczy sámey nie iest to prawdziwe Máłżeństwo, lecz ustawiczne, i ieszcze poprzysiężone áż do smierci świętokradztwo. Jawna zaś rzecz iest, że tyśiac razy iest cięższy grzech, ná zawsze poprzyśiężony, niżeli raz, ábo drugi przypádkowy. 315. Jáko, cięższy ten grzeszy co przysiagszy raz iedney żonie, potym ia porzuciwszy, z druga się żeni, i tákże iey przysięgá, niżeli ten co raz abo drugi z pokusy, i z trefunku zcudzołoży! bo ten tam pierwszy nie tylko w rzeczy samey z owa nieważna żona powtorna cudzołoży; ále też przysięgá do smierci z nia cudzołożyć, i nigdy się nie poprawić. Co iest grzech przeciw Duchowi S., i bezbożna w złym zaciętość. Ten zaś drugi, łubo też arcy zły, przecież nieprzy-

śięgá być ták złym aż do śmierci. Y w tym śię sensie ma brać Bellarmin. 316. Na ostatek, to iest prawda ; że śię nikogo nie godzi przymuszać do bezżeństwa, iák też i do Máłżeństwa, z tą, á nie inną żoną. Ale iáko: kiedy iuż kto dobrowolnie weźmie, iednę żonę godzi śię go przymuszáć do bezżeństwá z drugą; Tak, kiedy kto dobrowolnie zostánie Księdzem, i przysięże ślubuiąc BOGU ; godzi śię go przymuszać do bezżeństwa z człowiekiem. Terázbym rad wiedźiał, coby zá Pismo S. [co niepodobna) przeciw náuce Kátolickiey, tákim sensem wyłożoney. śmiał przywieść P. Drelinkurt? 317

W ARTYKULE XXXVIII.

PRzygánia *Papieżowi że* nie ták *pozwálá* (iáko Drelinkurt mowi) ále *tylko cierpi, i dyssymuluie domy wszeteczne!* i przywodzi Pisma: że śię nie godzi wszeteczeństwo. Lecz to nie ma nic do tego! Bo żaden Pápież nie chwali, i nie mowi, żeby śię godziło wszeteczeństwo ; owszem káżdy śię nim brzydźi, i gáni ; i káznodzieie wpoł Rzymu ná nie wołaią, i od niewstydu odwodzą, i są ná to domy, i fundacye na pokutuiące, niewiásty! 318 Ze to zaś dyssymuluie dlá większych nierządow, cudzołostw, i sodomii uwiarowániá, [acz to do wiáry Artykułow nie náleży] w tym nagány żadney niemá! A wszákże, i sami Heretycy dopuszczaią żydom, Turkom, Poganom, w swoich Miástach; i Państwach, wolnego swego bezbożnego Nábożeństwa, i czasem, i bałwochwálstwa! ktore iest daleko większym grzechem, niż wszeteczeństwo, á przecie nie przeto sami przeciwko wierze grzeszą. 319 A wszakże Lot pobożny, *corki swe wydáwał* ráczey ná

Gen. 19. nierząd, niżli Anielſkich *Mężow ná Sodomią*? A wſzakże Abráham Pátryarchá Sarze żonie, *ſioſtrą ſię*
Gen. 20. *ſwoią zwáć kazał*, boiac ſię dla niey ſmierći od Ægypcyan, i dyſſymulował; bo muśiał: że mu ią *wzięto* dla nieczyſtośći *Faraona!* A wſzákże *Dawid* przez ták wiele lat ćierpiał, i dyſſymulował, choć
3. Reg. 2. powinen był karáć *mężoboyſtwa Joabowe*, boiac ſię więkſzego krwi rozlánia. A wſzákże ſam BOG [iáko mowi Auguſtyn S.] wolał wiele złego dopuſzczáć, dla ſkrytych ſądow ſwoich, choćby im, ſwoią Wſzechmocnośćią mogł, i ſnádno zábieżeć, á niżeli nic dobrego ná świećie od ſwego ſtworzeniá nie wi' dźieć &c. 320: To jáſna prawdá! że ſię *nie godźi czynić* i náymnieyſzego *złego*, dla náy-
Rom. 3. więkſzego *dobrego*; i ták Papież, i Kośćioł S. náuczá z Pawłem S. że áni ſkłámáć ſię nie godźi dla náwroceniá cáłego świátá. Ale to iák niebo od źiemi, rzecz dáleka: Czynić, dopieroż wierzyć, i chwalić &c. á tylko dopuſzczáć, ábo dyſſymulowáć, dla ſłuſznych przyczyn! 321.

W ARTYKULE XXXIX.

POwiáda że *Bellarmin náuczá; iákoby wſzyſtkim dány był dar wſtrzemieżliwośći*; i przećiw temu przywodźi Piſmo; lecz w inſzym dáleko ſenśie, bo ieżeli przez dar wſtrzemieżliwośći, rozumie, że wſzyſcy zárowno ſnádno czyſtość záchowáć mogą; i pokus żadnych, ábo pożadliwośći nie ćierpieć. Dopieroż, że wſzyſcy iednákowe do ſtánu czyſtego máią od Bogá powołánie; dopieroż obligowánie! To ieſt iáwny fałsz, żeby tego Bellarmin uczył, dopieroż Kośćioł cáły! Ktory wielu ma zá Swiętych, choć w ſtánie małżeńſkim pomarli: i w tym ſenśie Piſmá, ktore Drelinkurt przywodźi, bráć potrzebá. 322. Jeżeli záś przez dar wſtrzemieżliwośći rozumie,

że wszystkim, á dopieroż powołánym do stánu czystego, i dobrowolnym ślubem obowiazanym, daie BOG łáskę dostáteczna, áby się mogli uwárowáć obrázy Boskiey, i grzechu nieczystośći. To iáwna prawdá! I wedle Bellárminá, i wedle cáłego Kościołá, i wedle Pismá; że *BOG nie dopuszcza nas kuśić nád to, co możemy*; i Páweł S: ćięszkie pokusy *pożadliwośći* ćierpiał, á przećię *miał łáskę* do ich zwyćiężeniá; i sam to rozum przyrodzony pokazuie. Bo iákożby to rozumnie BOG rozkázował, i karáł? gdyby to rzecz niepodobná byłá! Bo by ták wszystkich ślubow, i przyśiag záchowánie, wszystkich grzechow uwárowánie, było niepodobne, gdyż do wszelákich grzechow, pokusy od czártá bywaia. Ale o tey náuce Kátolickiey, i wolnośći ludzkiey, powszechney, ná innym mieyscu. 1. Cor. 10. 2. Cor. 12.

323\. Tu tylko *ad hominem*, w tey sámey máteryi przydáię to do uwagi zdrowey; w stánie vg. u sámychże PP. Dyssydentow przed małżeńskim, ábo choć potym iuż i w małżeńskim, w długiey vg. niebytnośći, ábo chorobie żony &c Abo wszyscy máia dar wstrzymániá się od grzechu, i nieczystośći, ábo nie? Jeżeli máia? to iest przećiwko temu Pismu, ktore tu Drelinkurt przywodźi Jeżeli nie máia? to wszyscy Dyssydenći przed małżeństwem niepoczćiwi, á w małżeństwie cudzołożnicy! Niechże się, ábo wiáry swey zápra, ábo ná to pozwola! ábo inaczey [co niepodobna) odpowiedza. 324.

W ARTYKULE. XL.

PRzećiw náuce Kátolickiey: *że cudzołostwo nie rozwodźi zupełnie małżeństwá*, przywodźi Pismo, i słowá P. JEZUSA *Mát.* 19. Aleć to Pismo nie ták trzebá rozumieć, iáko Drelinkurt, ále iáko Doktorowie SS. stárzy, Augustyn, i inni, i cáły Kośćioł

S., i owszem iáko sam *S. Paweł 1. ad Cor. 7.* i inni Ewangelistowie, ktorzy żadney excepcyi nie przydáia, ále ogułem mowia, *że dla żadney przyczyny*, (toć áni dla cudzołostwá, ktora przyczyná náyczęstsza, i náysnadnieysza, umyślnie bybyć mogłá) *nie może się rozwodźić zupełnie* małżeństwo, to iest, żeby się wolno było z inszemi żenić. 325. Mátheusz záś S. dokłádniey położył, że P. JEZUS, ná dwoie, bá raczey ná troie oraz pytánia Fáryzayskie; to iest, náprzod; czy wolno żonę, (choć i nie biorac inney) opuśćić, z iákieykolwiek przyczyny? vg. że chora, że stára, ábo że zkáleczáłá, ábo oszpeconá! &c. co sobie tylko mężowie pozwaláli! Drugá: czy wolno mężowi inna poiac? á żonom wolnośći tey nie dáwáli, choć też zá podobnie rowna przyczyna? trzećia czy to ták mężowi, iáko i żonie, dlá iedneyże przyczyny wolno? CHRYSTUS odpowiedźiáł. 326. Náprzod ktokolwiek tylko opuscił żonę swoię [i tu

Mat. 19 záraz przydáł excepcya: *chybá dla cudzołostwá*, to iest; co sámo się nie godźi; chybáby *dlá cudzołostwá* pewnego.) Drugá; á ktoby, i nádto *insza poiał; cudzołoży*, iuż bez excepcyi mowiac, to iest; czy dlá cudzołostwa, czy dlá iákieykolwiek inney przyczy-

Ibidem. ny, pierwsza opusciwszy. Trzećiá, i *ktoby opuszczona poiał cudzołoży*! To iest; ták mężowi, iáko i żonie, niegodźi się rozwodu zupełnego, dlá żadney przyczyny czynić, w prawdźiwym, i zupełnym małżeństwie. Lubo się godźi, ták żonie, iáko, i mężowi, zkad záydźie rowná przyczyná, rozwieść nie zupełnie, to iest rozłaczyć, tylko, co do łożá, i pomieszkaniá spolnego, nie co do zwiazku, i obligácyi, nie bróniá inszey, ábo inszego. 327. Tá záś z cudzołostwá (byle nieomylná) przyczyná iest náysłusznieysza, i náypewnieysza, i z sámego

Dekre-

dekretu CHRYSTUSOWEGO, nie czekáiac inney ſądowey deklárácyi (chybáby niepewność byłá) Ináczey gdyby cudzołoſtwo rozwodźiło zupełnie małżeńſtwo : to by umyślnie cudzołożono, chcac ſię zbyć iedno drugiego. A tákby niepráwość miáſto karániá, nádgrodę, i wolność od P. JEZUSA miáłá, wedle Drelinkurtá, powinná tedy cudzołożnicá, ábo *ſię z mężem poiednáć*, ábo bez *mężá* żadnego *mieſzkać*. Jáko wyráźnie Paweł S. słowá CHRYSTUSOWE wykłada 1. *ad Corin.* 7. 1. *Cor.* 7.
328.

W ARTYKULE XLI.

PRzećiw náuce Kátolickiey (acz ią chytremi zdrádliwie słowy, iák zwykł udáie) *Jákoby ſię rozwieść z małżeńſtwá godźiło; kto chce do kláſztoru wſtąpić*; i przećiw tey náuce, ábo ráczey przećiw złemu ſwemu icy rozumieniu, á ieſzcze gorſzemu udániu, przywodzi Piſmo S. *Math.* 19 1. *Cor.* 7. Ale náprzod; niech káżdy rozumu iſkierkę máiacy uważy, iáká to Dyſſydentow zápámiętáłá złość ábo nieuwágá? Dopieruśienko náuczał z Piſmá S. że ládá człowiek, i ieſzcze cudzołożnik, rozwodźi cále małżeńſtwo. A teraz z tegoż Piſmá S mowi, że go nie tylko człowiek, lecz, i ſam BOG, przez powołánie do Zákonu, rozwieść nie może. Potym [iákom i wyżey w Artykule 40 námienił] wiedźieć potrzebá. 329 Náprzod, że dwoiákie ieſt małżeńſtwo; iedno zupełnie złaczeniem ſpołnym, wykonáne *conſummatum*. Drugie tylko przyrżeczone, i przyśiężnym słowem ſtwierdzone *ratum!* Potym; dwoiáki rozwod; ieden zupełny *divortium*, z wolnośćią innego małżeńſtwá. Drugi nie zupełny, *Separatio*, bez wolnośći innego oboiey ſtrony małżeńſtwá. 330. Pierwſze tedy małżeńſtwo, iáko ieſt zupełnie wykonáne, ták ſię go też zupełnie

rozwo-

rozwodźić nie godźi, żadną miárą. Drugie záś małżeństwo nie zupełnie wykonáne, może śię rozwieść przez ſtán doſkonálſzy zákonny, zá ſzczegulnym powołániem Boſkim. Bo iáko ſam BOG złączył, ták też, i BOG ſam rozłącza. Bo tenże CHRYSTUS, ktory powiedźiáł o doſkonáłym małżeństwie. *Co*
Mát. 19. *BOG złączył, niech człowiek nie rozłącza.* Tenże támże powiedźiał: *Ktokolwiek dla Imienia mego opuśći*
Ibidem *Oyca, Mátkę, ábo i żonę &c. ſtokrotną zapłatę weźmie*, znáć że śię to tedy przynáymniey w máłżeństwie niedoſkonále ſpełnionym, godźi. Zá co zápłatę P. JEZUS obiecuie: oboiá tedy prawdá być muśi. *331.* Tu znowu pilno uważáć, i dźiwowáć śię potrzebá, ślepoćie, i niewſtydowi Dyſſydentow, że ták uśilnie zeluią o dotrzymánie miedzy ludzmi słowá máłżeńſkiego, że śię go odmieniáć nie godźi, choćby i dla doſkonalſzey służby Boſkiey; á słowo, i śluby Bogu ſámemu wprzod poprzyśiężone; i z Bogiem záślubienie Pánienek zákonnych i wiárę Kátolicką Bogu poprzyśiężoną; godźi śię tárgáć Lutrowi, i innym Apoſtátom! Jákoby wyráźnie, przynáymniey zárownie w Piſmie nie było; że przysięgi káżdemu, dopieroż BOGU ſámemu, dotrzymáć trzebá. *332.* Ták to oni Piſmo zá ćiálem, i krwią, choć gwałtem poćiagáią; á gdźie o duſzę, i Duchá Bożego idźie [choć z umártwieniem ćiáłá) iák
1. Cor. 2. by tego nie rozumieli! wedle Páwłá S. *ciel ſny człowiek nie poymuie tego, co do Duchá náleży!* á zá tym i do duſzy. Co, i z naſtępuiącego Artykułu, i práwie ze wſzyſtkich Artykułow, wiáry ich poznáć. *333.*

W ARTYKULE Bowiem XLII.

GAni Drelinkurt *ſtán Zákonny, i dobrowolne ubostwo.* Ale gdyby naprzod, te Piſmá, ktore on

przywodźi, ták miáno rozumieć. Tedyby naprzod *Eliaß, i Elizeu/z* wyżebránym u *Sareptanki*, lub *Suna-mitki chlebem* żyiacy Prorocy ; Potym *Ian S. Chrzći-ćiel*, á náostátek sam *CHRYSTUS nie máiacy gdźie i głowy skłonić* w ubostwie dobrowolnym, zwłaszczá przez ostátnie trzy látá opowiádániá Ewángelii S. i wszyscy práwie *Apostołowie*, i *Uczniowie* iego, kiedy z *Ewangelia po swiećie chodźili*, á wszystko z domem opuśćiwszy, *żebránym chlebem, i kollektámi* żyli &c. Tedyby mowię, ći wszyscy *bezbożnemi* tułáczámi, i przeklęctwu *Dawidowemu* wedle Drelinkurtá, podlegli byli ! Nád ktore bluźnierstwo nie wiem czy iáwnieysze, i grubsze być kiedy może. 334. 3. Reg. 17. 4. Reg. 4. Luc. 2. Luc. 9. Ibidem. 1. Cor. 16. Psalm. 108.

Drugá, toby CHRYSTUS przeciw tym Pismom rádził *Młodźieniáßkowi onemu*, i *Uczniom, ubostwo* dobrowolne, i *opu/zczenie wßystkiego*. Toby Piotr S. niesłusznie skarał *Anániá/za, i Sáfirę*, że sobie coś ná pożywienie, boiac się ubostwá, zostáwili, raz BOGU wszystko oddawszy. 335. Mat. 19. Actor. 5.

Trzećiá : prawdá iest, *że prożnowanie iest złe*; i u Zákonnikow, náwet u Pustelnikow naybárźiey ie gánia. Ale á zaż to prożnowánie, modlić się, spiewáć w chorze Psálmy ? kázywáć ? spowiedźi słucháć ? chorych náwiedzać, Ewángelia opowiádáć ? &c. Co wszystko Księżá, i Zákonnicy czynia. 336. Chybá, że i CHRYSTUS Pan, i S. Jan Chrzciciel; i wszyscy Apostołowie wedle Drelinkurtá przeklętemi od Dáwidá, *prożnuiacymi, tułáczámi po swiećie*, i *biegunámi byli* ! Do ták bluźnierskiey ślepoty, i wśćiekłey złośći, i do tákiego tłumáczenia Pismá S. Heretykow przywodźi, záwzięta nienáwiść, i ná Kátolikow, i ná Zákonnikow ! 337. Psalm. 108.

Czwarta : insza tedy iest, być *tułaczem, i żebrakiem* z biedy, i káry Boskiey, (czym *Dawid groźił, i klał bezbożnych*) á insza dla Páná JEZUSA, wszystko porzucić, i dobrowolnym ubogim zostáć. Co i sam Psalm. 108.

Syn Boży, Niebo opuściwszy, ná ziemi, dobro-
wolnym dla nas ubogim się stawszy, uczynił; co A-
postołowie *SS.* z rozkazánia, ábo przynaymniey z porá-
dy iegoż, i ich náśládowcy SS. Boscy i Zákonnicy czynią.
Mat. 19. Zá co im sam P. JEZUS *stokrotną zapłátę*, i wieczne
błogosławieństwo obiecał, á Drelinkurt przekleństwo! ko-
muż tu wierzyć! Piatá, że i Zákonnicy máią, i ro-
żne rzemięsła, i insze ręczne roboty: &c. 338.

W ARTYKULE XLIII.

GAni to: *że Zákonnicy przysięgáią posłuszeństwo swoim*
Przełożonym: i Pismá SS. przywodźi, ále tyle do
tego máiace, iáko pięść do gęby. Bo lubo to
1. Cor. 7. prawdá wedle Pismá S., iż nie trzebá być *niewolnikiem*
ludzkim dla poddánia się ludźiom, á zwłaszczá, gdy co
iest z obráżą Boską; bo ná ten czás, *ráczey Bogá* zá-
Actor. 4. kázuiacego, niż *człowieká* by nàywyższego rozkázu-
iacego słuchać trzebá. Dla tego Ignácy S., i inni
Fundátorowie, w Regule o posłuszeństwie, wyráźnie
przydáią: *gdźieby się grzech nie pokázował* &c. 339
Jednákże i to prawdá, według tegoż Pismá S. że
1. Pet. 2. *Przełożonemu* choć świeckiemu, iáko námiestnikowi
Coloss. 3. Boskiemu, *posłusznym być potrzebá*: dopieroż pobo-
żnemu; á to dla sámegoż P. BOGA! A ponie-
waż to rzecz dobra czynić, toć się też ślubowáć może.
340. Jákoż i w małżeństwie, *ślubuią posłuszeństwo*
przynaymniey co do stanu náleży. I żołnierze [ná-
wet u Dyssydentow) przysięgáią Officierom, poddá-
ni Pánom &c. A przećięż to nie iest przećiwko
temuż Pismu S., ktore iednák w powszechnośći Dre-
linkurt śmie przywodźić; lubo samże záraz w nástę-
puiacym Artykule 44. przećiwne Pismá przywodźi,
że *náwet i Duchowni powinni być posłuszni*, i *słuchác*
urzędow świeckich; á iákoż nie powinni, i ieszcze bárźiey

urzędom

urzędom Duchownym, i Przełożonym, i Zákonnym? [ktorym śię szczegulnie, dobrowolnie dla miłośći Boskiey sámiż poddáli?) być posłusznymi &c. 341.

W ARTYKULE tedy XLIV.

PRzywodźi Pismá; naprzod, że *moc Krolewska, i zwierzchność iest od Bogá.* Alec o tym Kátolicy nie wątpią, w zdrowym sensie, (luboć i to prawdá, że pierwszego *Krolá Saulá* BOG tylko dopuśćił ná *upor Izráelá*) że Krolom i Przełożonym powinni być ći posłuszni, ktorzy, i w ktorey rzeczy są ich poddáni. Jednák Duchowni, zwłaszczá w rzeczach Kośćielnych, i do wiáry należących, nie są podlegli Krolom i urzędom świeckim; (iáko náucza i sam Kálwin) bo máią inszą zwierzchność Kośćielną, Práwem Boskim, i ludzkim obwárowáną. 342. Naprzod w stárym Testámenćie, dostátecznie opisuie Pismo, *urząd Krolewski*, á o Przełożeństwie nád Duchownemi, nic nie wspomina, choćby to rzecz náypryncypálnieysza być miáłá: owszem *Numer.* 3. i znowu *Num.* 8. powiáda Pan BOG, że mu *Lewitow*, to iest Kápłánow, i Duchownych, szczegulnym práwem Izráelczycy, zá pierworodnych Synow swoich, ná zámián *dali, i dárowáli*; á BOG ich *dárował Aaronowi*, to iest pod władzę, i iurysdykcyą poddał, toć do nich, iáko do cudzych, práwá iuż więcey nie mieli. Dla tego podatki, i *dźieśięćiny swoie*, z dźieśięćin swoich, sámemu tylko *Naywyższemu Kápłánowi* oddawáli, i iego rozkázu słucháć byli powinni. Dla tego *Lewitow*, áni *liczyć* P. BOG miedzy innemi Izráelitámi nie kazał; áni *ná woynę poćiągáć*, chybáby dobrowolnie poszli dla nabożeństwá &c Owszem, áni woyny podnośić, áni nic znácznego nie záczynáć *Jozuemu*, i świeckim urzędom

1. Reg. 8.

Deut. 17.

Num. 18.

Num. 1.

Deut. 20.

dom BOG nie kazał, bez porády, i rozkazánia *nay-*
Num. 27. *wyżßego Kapłaná Eleázárá* ; á przećięż około woyny,
naywiękſzáby Krolewſka jurysdykcya być miáłá; ták-
że w innych ſadách, i ſpráwách, oſtátnia appellacya,
do naywyżſzego Kápłáná czynić wſzyſtkim, á dopie-
Deut. 17. roż Kápłánom P. BOG rozkazáł. A *ktoby rozſadko-*
wi, i rozkázowi Kápłaná naywyżſzego ſmiał ſię ſprzeći-
wiáć, tego śmierćia karáć BOG ſamże kazał. 343.
A dopieroż koło Ofiáry, náuki, ábo wiáry, rozſadek,
i jurysdykcya do ſámych Kápłánow, á zwłaſzczá
Agg. 2. naywyżſzego náleżáła, iáko ieſt u *Aggæußa*, i *Malá-*
Mal. 1. *chiaßá* Prorokow. Dla tego i *Saulá Samuel*, i *Ozya-*
1. Reg. 13. *ßá Krolá* naywyżſzy *Kápłan zgromił*, i BOG oboch
2. Paral 26. pokarał, że ſię ſmieli w urzad Kápłáńſki wdáwáć.
Dla tego i *Iozafát Krol* pobożny to przyznał, że *Ama-*
ryáß naywyżſzy Kápłan prezyduie, i władnie temi rze-
2. Paral 19 czámi, dopieroż oſobámi, Bogu poświęconemi; kto-
re *do Bogá, i Kośćiołá należa*, á nie do urzędu Kro-
1. Reg. 22 lewſkiego. Dla tego ſludzy Krolá Saulá, lubo im
Krol kazał pobić Kápłány, iáko ſpołkuiacych, i
zprzyśiężonych przećiwko Krolowi, z Dawidem zdray-
ca [iáko mniemáli] Krolewſkim, przećięż ſię żaden
tego nie ważył, baczac, że ná Duchowne oſoby Krol
nie miał jurysdykcyi, lubo ſámego Dawidá choć nie-
Ibidem. winnego, z rozkazu tegoż Krolá Sáulá prześládowá-
Mat 26. li, i zábić chćieli: *Sam* tylko *Dòëg Pogánin* ná Ká-
płánow ſię rzućił. Dla tego i P. JEZUSA nie do He-
rodá Krolá, áni nie do Piłatá, záraz; ále naprzod
do Annáſzá, i Káifaſzá, iáko do naywyżſzych
Kápłánow, i o nowey náuce ſędźiow, záprowádzo-
no, á dopiero od nich potępionego, ná exekucya
do Piłátá, i Herodá, iáko ſędźiow, i przełożonych ſwie-
ckich, odeſłáno &c. 344. A lubo
Levit. 8. *Moyżeß* ſtánowił, i poświęcał *Aaroná*, i *Syna iego Elea-*
zara; przećięż to nie czynił, iák Przełożony ſwiecki,

ále

ále oraz iáko, i Káplan, i *Prorok naywyżſzy Boſki*, zwłaſzczá, niż ieſzcze od tegoż Bogá, oſobny urzad Duchowny był poſtánowiony; czego iuż potym inni ſędziowie nie czynili, chybá, że tákże i ſędźiámi, i naywyżſzemi Káplánámi (iáko Heli, i inni) ábo extraordynaryinymi Prorokámi, Poſłámi Boſkiemi byli: iáko *Sámuel* &c. 345. Coby ſię i o *Dawidźie*, i o *Salomonie* pozwolić mogło: ponieważ, i ći, nád bieg zwyczáyny, Duchem Bożym byli natchnieni, i poświęceni; dla tego i Pſálmy, i Kśięgi Kánoniczne zoſtáwili, i ták Sálomon, władza Prorocka extraordynáryina, á nie Krolewſka, mogł złożyć *Abiathárá náywyżſzego* Kápłáná, á *Sadochá poſtawic* z rozkázu Bogá ſámego, i dawnego Proroctwá, iáko támże záraz Piſmo S. wyraża; zwłaſzczá że i Sadoch, ktorego Sálomon ná *mieyſcu Abiáthárá* poſtáwił, záwſze miał od BOGA práwo do Kápłáńſtwá naywyżſzego, będac z linii *Finceſa*, ktora liniá do czáſu tylko z dopuſzczeniá, i ſkaránia Bożego, od Kápłańſtwá naywyżſzego odſtrychnioná byłá, ná ukaránie Helego, i Abiathárá. A przez Sálomoná, znowu przywrocona &c. 346 A w oſtátku, ieżeli to Sálomon władza Krolewſka uczynił: pewnieby to nienáleżyćie uczynił; iákoż nigdźie w Piſmie o tym nie máſz, áby to práwnie uczynił. 347. A dopieroż w nowym Teſtámenćie, lepſzym ieſzcze porzadkiem, urzędy Duchowne, i Swieckie BOG poſtánowił. A rzady Kośćielne, i Duchowne, ſámym Apoſtołom, i ich Náſtępcom Biſkupom, á naywyżſze Piotrowi zlećił. *Tobie dam klucze*: to ieſt władzę naywyżſza, *á ty potwierdzay ſłaba Bracia twoie*: to ieſt náuczáy. *Páś, to ieſt rzadz Owce, i Báránÿ*, i Mátki, i Synow: i Przełożonych, i poddánych Duchownych, i świeckich! Czego żadnemu Krolowi, áni Kśiażęćiu nie

3. Reg. 2.

Mat. 16
Luc. 22.
Joan. 21.

Act. 20. zlecił, lubo mogł, Krolowi Abágárowi, ábo innym Kśiażętom! toż i Páweł S. ná wielu mieyscách mo-
Ephes 2. wi; że sámych *Apostołow zá fundámenta*, sámych
& 4. *Biskupow zá Rządzcow*, á sámych *Káplánow* zá *Urzędnikow, Náuczyćielow, Pásterzow* Kośćielnych, postáwił BOG, i Duch S. 348. Jákoż i przyrodzony rozum, to pokázuie, bo ktożby ták był szalony, żeby ćiáłu duszę, owcom Pásterzá, Uczniom Mistrzá, dźieciom oycow; á zgołá swieckim Duchownych, i cáły Kośćioł S. rządźić, i pouczáć rozkazał. 349 Postánowił tedy P. BOG Krolow, i inne urzędy swieckie, áby rzeczy swieckie rządźili, i opátrywáli; i wszyscy ći, ktorzy ich są poddáni, słucháć ich powinni w tym, co do ich władzy należy. Potym i ná to, áby się czásem, i w Kośćielne rzeczy wdawáli, nie rządząc, ále rádząc, przestrzegáiąc, i Kośćiołowi, i wierze, i zwierzchnośći Duchowney nieposłusznych karząc, do nabożeństwá przymuszáiąc, ábo rozkazániem, i przykłádem przywodząc, Kośćioły buduiąc, ná áppáráty łożąc &c. Jáko Krolowie SS. Dawid, Sálomon, Jozáfát, Ezechiasz, i inni czynili, wedle tego Pismá, ktore Drelinkurt przywodźi, i ktore się ták w zdrowym sensie rozumieć máią; i ták te Pismá Kośćioł Boży cáły, i stárzy Doktorowie, i wszyscy pobożni Cesárze, i Krolowie rozumieli, i rozumieią! komuż tu bárziey wierzyć. 350. To tu dźiwna, że Heretycy, ták zá Krolmi zeluią przećiw Duchownym; á sámi (iáko i w innych rzeczách] co inszego czynią. Bo Libertini z Pismá S. dowodzą, że żadney zwierzchnośći, áni Duchowney, áni swieckiey, i rożnośći być nie mą; wszyscyśmy *iedno*, i rowni,
ad Gal. 3. i sobie *wolni w Chrystusie*, wszyscyśmy *Księża!* nawet
& 4. & 5. i niewiásty, wszyscy *Krolowie* &c, A Hugonoci ták
1. Pet. 2. długą rebellią przećiwko Krolom swoim Fráncuskim,

i Olę-

i Olędrzy przećiw Hiszpánskim dziedźicznym, woiowáli, i Anglikowie Károlowi szyię ucięli, i Iákubá syná iego wygnáli, i w miástách urzędy Kátolickie z Ratuszow oknámi powyrzucáli, i wszędzie gdziekolwiek gorę wzieli, Pánow swoich dawnych Kátolikow wygubili. &c. 351.

W ARTYKULE XLV.

PRzywodzi Pismá; iákoby *wszystkie grzechy były smiertelne, i rowne.* Aleć to naprzod, iest przeciwko innym, i iáwnym Pismom. Bo sam P. JEZUS, przyrownywa iedne grzechy, do *bálki grubey*, drugie do *zdzbłá máłego w oku!* iedne do *wielkich*, drugie *do máłych długow*, ábo przewinienia, iedne do *smierci*, drugie do *rány*, ábo tylko do *choroby*. A iáko wedle słow CHRYSTUSOWYCH, ieden *bárziey*, drugi *mniey P. BOGA miłuie*, ták też ieden bárziey, drugi mniey go nie náwidzi. Ieden iest bárźiey, drugi mniey doskonáły, ieden mniey, ábo bárźiey grzeszny &c. 352. *Mat. 7.* *Luc. 7.* *Ibidem.*

Ale naywyráźniey, przed Piłatem CHRYSTUS wyznáie, że *większy* był *grzech* Zydow, ze złośći száмey, i z nienáwiśći grzeszacych, niżeli Piłátá, z boiáźni, i z respektu, ná smierć Páná JEZUSA skázuiacego; choćże wszystkie grzechy są przeciw iednemuż rownemu, i niesknczonemu BOGU. (Iákże Drelinkurt smie się ták iásnym P. JEZUSA słowom sprzećiwiáć? ábo ie zátáić? Aleć to Dyssydentom nie nowiná) i ták rozum to sam pokazuie, że choć iednegoż Krolá, bárźiey iednák ten obraża, i większe karánie zásługuie, kto mu w oczy plunie, ábo da w gębę; dopieroż kto go zráni, ábo zábiie, niż ten co czapki przed nim nie zdeymie. 353. *Joan. 19.*

Przyczy-

Przyczyná między innemi iest tá : że grzech, i ćięszkość obrázy, nie pochodźi tylko z sámey godnośći osoby obrázoney, ále też z uwagi, ábo adwertencyi mnieyszey, ábo większey ; i dla tego Páweł S.
1. Tim. 1. o sobie mowi, żem snádniey *miłośierdźiá dostąpił*, bom z nieuwági, ábo *z niewiádomośći*, á zátym i nie ták ćięszko iák drudzy, ze szczerey złośći, zgrzeszył. Dla tego i sam P. JEZUS mowi; że grzech *przećiw Duchowi S., áni ná tym, áni ná drugim świećie*
Mat. 12. *nie będźie odpuszczony*; toć znáć, że ćięższy, niż inne grzechy, być muśi. 354. Potym tenże P. JEZUS czyni rożnicę, miedzy *karániámi*, toć i miedzy *przewinieniámi*. Kto práwi *rzecze brátu*
Mat. 5. *racha, będźie winien sądu, á kto rzecze száleńcze, będźie winien ogniá &c.* ! I Pismo inne, wyráźnie mo-
Luc. 12. wi : *wedle miáry* mnieyszey, ábo większey, *grzechu, będźie*
Deut 25. *i miárá plag*, ábo karániá; i pełno tego w Pismie.
355. Wszystkie tedy te Pismá, ktore Drelinkurt przywodźi, máią się rozumieć, ábo o grzechách ćięszkich, ktore się *antonomastice*, i pryncypálnie grzechámi zowią : bo inne máłe, nie ták rzetelnie grzechámi, ále ráczey defektámi *powszedniemi*
Prov. 24. zowią; o ktorych pismo mowi : że *siedm rázy upáda ná dźień spráwiedliwy*. A przećię spráwiedliwośći nie trâći cále, lubo iey iáki uszczerbek ponośi. 356. Abo też, mogą się w tym sensie rozumieć przećiwne Pismá ; náprzod, że káżdy grzech i naymnieyszy, w tym iest rowny, i nieiáko się śmierći rowna, że nam ráczey tyśiąc śmierći podiąć potrzebá, ániżeli się grzechu i naymnieyszego dobrowolnie dopuśćić. 357 Druga : że nam grzech káżdy, choć i powszedni, drogę do żywotá wiecznego, i do niebá zágradza [bo tám nic zmázánego nie wnidźie] poki zádośyć nie uczyniemy. 358. Trzećia: że zá żaden grzech dośyć uczynić nie możemy, i odpuszczony nie będźie,

bez

bez łáski, i zasług Chrystusowych!: Ták zgołá cáły Kościoł, ták wszyscy stárzy Doktorowie te pismá rozumieli przed Kálwinem. Komuż tu wierzyć zdrowy rozum każe? 359. Ze záś siedm grzechow tylko Kościoł S. liczy; nie przeto, áby ich więcey, i tyśiacámi, nie przyznawał; ále że te są przednieysze, i zrzedłá innych; i dlatego ie wyráźnie głownemi grzechámi názywa Kościoł S. Ták właśnie, iáko Pismo S. ieszcze ściśley, o sámey *pysze* mowi, że iest *początkiem wszystkich grzechow*. Jáko też przećiwnym sposobem P. Jezus o miłośći Bożey, i bliźniego mowi; że te są dwá iedynie przykazánia, i kto ie záchowa, *wypełnił wszystkie*, bo się inne w tych zámykáią! lubo iest ták wiele innych przykazáń w szczegulnośći. 360. *Eccl. 10.* *Mat. 22.*

W ARTYKULE XLVI.

PRzywodźi Pismá S., iákoby *sámá pożadliwość byłá grzechem*. Ale ná to krotko, lecz iáwnie z rozumu, i z Pismá dowodna odpowiedź. Troiáka iest pożadliwość, ábo chęć, i áppetyt do czego; naprzod do rzeczy przez się dobrey, i świętey; iáko Dawid pragnał, i *pożądał do Kościoła, i przyśionkow iego*; i táka pożadliwość, abo prágnienie, nie tylko nie iest grzechem, ále áni okázyą do grzechu, i owszem iest wielką pobożnośćią. 361. *Psal. 83.*
Druga pożadliwość, i chęć, ábo áppetyt przyrodzony zmysłu iákiego, iest do rzeczy oboiętney nie zakazáney; vg. do iedzenia, ábo spánia, i táki áppetyt, i pożadliwość, bez wątpienia tákże nie iest grzechem; bo ieżeli sámo iedzenie, i spánie, nie iest grzechem; do pieroż áppetyt tylko, i skłonność przyrodzona. 362.
Trzeći iest áppetyt, ábo chuć, i pożadliwość, do rzeczy złey, zákazáney. A tá sámá pożadliwość,

znowu iest dwoiáka, ábo ráczey troiáka. Pierwsza iest nieiáko w sámym rozumie, ábo rozsadku, lubo od zmysłow pochodzacego: náprzykład; że kto sadzi rzecz iáka sámę w sobie, krom zákazánia być ná oko piękna, i ná smák słodka, bez żadney zbytniey chući, ábo passyi, i inklinácyi przećiwko rozumowi; i to nie iest właśćiwie w rzetelnym sensie pożadliwośćia! bo táka pożadliwość byłá i w stánie niewinnośći; i lubo dáie okázya, przynáymniey dáleka, do grzechu; i dla tego wystrzegáć iey się, ábo ia záraz miárkowáć rozumem trzebá; przećięż nie iest żadnym grzechem. Bo Ewá przeto sámo nie zgrzeszyłá, że iábłko zákazáne widźiáłá, i pięknym, i smácznym być sadźiłá, gdyby go byłá nie rwáłá, i nie iádłá przećiwko zákazániu. 363.

Druga pożadliwość iest iuż w skáżoney náturze, chuć iákaś, i inklinácya, ábo skłonność, ábo passya, do rzeczy zákazáney; bezrozumna, i cále bydlęca, i niedobrowolna, i owszem ktorey się rozumna, i dobra wola sprzećiwia, i odrzuca; i táka pożadliwość, lubo iest często i bliska okázya do grzechu, i przyczyna; dla tego się czásem w szerokim sensie, nieiákim *grzechem w nas mięszkáiacym* zowie; iáko częstokroć przy-

Rom. 7. czyná, zowie się *tropice*, i niewłásciwie, sámym skutkiem, *bládość*, *sáma śmierćia*, *mięszkániec*, *sámym domem &c.* Przećięż sámá przez się nie iest ieszcze grzechem własnym, poki ná nię dobrowolnie człowiek rozumny zła wola nie zezwoli, choć i w wewnętrzney myśli, mniey ábo więcey! Jáko i sam náwet diabeł, sam w sobie istotnie nie iest grzechem: bo tenże iest w istoćie, co był przed grzechem, i BOG go bez grzechu stworzył, lubo i sam grzech czyni, i nas do grzechu przywodzi. Ták o pożadliwośći mowi Jákub S.: Bog *nikogo nie kuśi*, i nie iest przyczyna do grzechu, ále *káżdy skuszony bywa od własney pożadliwośći*; ktora gdy człowiek poczyna do-

browolnie przyimowáć, dopiero nieiáko z siebie *grzech rodźi, á z grzechu śmierć*, i karánie, ktore ták- *Iac. 1.*
że sámo w sobie nie iest grzechem, i owszem sáma spráwiedliwośćia; ták i BOG do Káimá mowi: *będźie appetyt, i pożądliwość pod twoią władzą* dobrowolną, i *ty iey będźiesz* wolnie *pánował.* A ieżeli záś *Gen. 4.*
się iey sam poddasz, dopiero záraz *grzech we drzwiách*; á potym w domu, to iest w tobie będźie. Ták i Páweł S. mowi: *przepuszczona iest ná mnie ostra pożądliwość, i pokusá ćięszka ciáłá mego, i prośiłem Páná, áby ią oddálił odemnie* (żebym snáć nie upadł) lecz mi P. JEZUS *odpowiedźiał: Dość masz ná łásce moiey*, przy ktorey (iáko gdźieindziey przydáie) zwyciężyć pokusę możesz! Abowiem *cnotá w słábośći* ábo pokuśie, u sprzećiwiáiacych się, nietylko nie iest grzechem, ále ieszcze doskonáłośćią, i *koronę* zwyćięską záslługuie; lubo u nikczemnych, i poddáiacych się niszczeie cnotá, á grzech dopiero nástępuie, i gorę bierze! Czy możeż być dowodnieysze Pismo; że sámá pożądliwość, lubo ták ćięszká, nie iest grzechem. Bo iákżeby w Páwle S. oraz z łáską Bożą byłá? i owszem: iákżeby łáską Boża, i *cnotá*, przez sam grzech, *doskonáłáłá?* &c. *2. Cor. 12.*
364.
Tu krotko chytrość, i ślepotę Heretycką uważyć; że z iedney strony, chcąc się niby swiatoszkámi, i szkrupulatámi pokazáć, naymnieyszą, choć i niedobrowolną pożądliwość, zá grzech ćięszki poczytáią; bo i iedno prożne słowo, rowny u nich grzech, iáko naywiększe bluźnierstwá, krzywoprzyśięstwá &c. iáko w wyższym Artykule náuczáią, niby to z Pismá S.; á przećię swiętokradztwá dobrowolne, i łámánia ślubow zakonnych, i przyśięgi Bogu uczynioney, żá nic sobie, i owszem, ieszcze zá záslugę poczytáią. Dopieroż upornych gwałcenia postow, Swiąt, i innych cáłego Kośćioła CHRYSTUSOWEGO

praw i obrzadkow. A przećię, wyraźnie, CHRYSTUS mowi: *kto wámi* (to ieſt ſtárſzemi Kośćielnemi] *gárdźi, mną* ſámym *gárdźi; kto Kośćiołá nie ſłucha,*
Luc. 10. *ieſt iák pogánin &c.* I to to ieſt, co tenże CHRYSTUS
Mat. 18. Fáryzeuſzom wyrzucał; że *wielbładow połykáli, á drobne robaczki* wypluwáli. 365. Trzećia
Mat. 23. tedy pożadliwość ieſt, chuć dobrowolna do złego, ábo zezwolenie, i zgołá chcęnie złego, choć i wewnętrzne tylko, i ná myśli; vg. gdy kto radby zcudzołożył, radby ukradł, &c. tylko że nie ma ſpoſobnośći &c. i táka pożadliwość, choć ſkutkiem powierzchu nie wykonána, ieſt grzechem; *I tákiey pożadliwośći* przykazánie Boſkie *zakázuie.* Jáko tłumáczy Duch S. *Eccl. 5. i 18. Nie chodź za pożadliwośćią twoią.* To ieſt, nie zezwaláy &c. i *Rom. 6. Nie bądźćie poſłuſzni pożadliwośći wáſzey* &c. i w tymże ſenśie, i otákiż P. BOG mowi, i inne Piſmá; ták wſzyſcy Doktorowie ſtárśi, ták cáły Kośćioł S. przećiw iednemu Kálwinowi, tłumácza; komuż tu bárźiey wierzyć zdrowy rozum każe? 366.
Exod. 20

W ARTYKULE LXVII.

Zadáie; iákoby Kátolicy uczyli: że *przyśięgi, i wiernośći, Heretykom dotrzymywáć nie trzeba.* Ale tego nigdy Kátolicy, áni Concilium Konſtantyenſkie nie uczy. To prawdá; co rozum, i Piſmo *S.* i Kátolicy uczą. Naprzod; że śię w złey rzeczy przyśięgi uczynioney, lub Kátolikom, lub Heretykom, dotrzymywáć nie godźi. Bo co śię zle obiecáło, ieſzcze
Mar. 6. śię gorżey pełni: vg. *Przyśiągł Herod* ſkoczcce, choćby i Janá S, i niewinnego zábić; zle przyśiągł; á
Judic. 11. ieſzcze gorzey przyśięgę tę wypełnił &c. i *Jefte* nie bárzo mądrze &c. 367. Potym; choć w rzeczy dobrey, lub oboiętney, ále pod

kondycya

kondycya iáka przyobiecaney ; ieżeli tá kondycya wypełniona nie będźie, przyśięgá, i obietnicá nic nie waży. Bo *łámiącemu wiárę, złomána też być może:* vg. przyśiągłem komu dáć koniá, zá sto złotych, ktorych gdy mi on nie da, ia mu też koniá nie dam &c. I ták Concilium Konstántyeńskie spalić Hussá, i Hieronimá Praskiego kazáło, częśćia, że im wolność obiecáno pod kondycyą, ieżeli o herezyą przekonáni nie będą ; ábo ieżeli się iey wyrzeką ! i ieżeli kryiomo nie ućieką, czego nie dotrzymáli : bo odprzyśiągszy się herezyi, znowu się do niey wrocili ; i Hieronim był ućiekł &c. o czym są pewne, i iáwne historye, tych tám czásow. A ieżeli im Heretycy dźisieysi nie wierzą ! iákimże niewstydem sobie w sto lat, i drugie wierzyć dopiero każą. 368. To tu, iáko i wszędźie w Heretykách rzecz dźiwna, że co sámi nayczęściey czynią, to Kátolikom niepoczćiwie zádáią. Ják owi napásnicy, i náiezdnicy, co sámi dźiwow nárobiwszy, iesżcze protestácyą przećiw niewinnym czynią Abo iáko ow chytry złoczyńcá, co uciekáiąc woła, àby złodźieiá łápáno ! Abo iák nierogáte bydło, miech drze, á kwiczy : winnicę żrze, i rozkopuie, á stęka, i nárzeká ! Ták i tu sámi, słowá, i przyśięgi Kátolikom nigdy nie dotrzymáli, we Francyi, w Anglyi, w Hollándyi, w Niemczech, w Czechach, i wszędźie, gdźiekolwiek gorę wzięli, záraz Kátolikow, náwet i pánow włásnych pozábiiáli; innym rebellizowáli, w Miástách Niemieckich, Mágistraty z Ratuszow oknámi wyrzucáli, pospolstwo buntowáli ! Kośćioły, i Klasztory rábowáli, Ołtarze, i SS. obrázy, i krucyfixy w poł rynku pod pręgierzámi palili! Ciáłá i Reliquie SS. z dźiał wystrzeliwáli; Pánienki BOGU poślubione gwałćili, ábo w wszeteczne małżeństwá bráli, &c. A na ostátek sámym po swoich Páństwách Kátolikom, wolnośći wiáry,

ábo ſumnienia, pod gardłem zákazáli: choć zrázu naybárźiey obiecowáli, i tego ſię ſámi domagáli, i z Piſmá S. to wywodźili, áby káżdemu wolno było ſpokoynie wedle ſumnieniá ſwego wierzyć. Jákże tu Heretykom dowierzáć? 369 Ale iákże ći Kátolikom ludźiom, wiáry dotrzymáć máia? ktorych pryncypałowie Luter, i Kálwin, i inni Apoſtátowie, i czynili, i náuczáli, że Bogu i ludźiom przyśięgi, i proffeſſyi, i wiáry dotrzymáć, bá i żadnego przykazániá Bożego záchowáć, niepodobna? &c. 370.

W ARTYKULE XLVIII. XLIX. L.

CHytrze (iáko zwykł ná ochydę u proſtych] przywodźi náukę Kátolicka. Naprzod: *że nas BOG przeznácza do niebá, dla dobrych uczynkow náſzych, i ich przeyrzenia!* Druga: że *człowiek może mieć w ſobie nieiáka gotowość, do przyięćiá łáſki Bożey, iże ia może záſłużyć.* Trzećia: że *náwrocenie grzeſznika, należy po częśći do niegoż ſámego*, nie tylko do ſamey łáſki Boſkiey; i Piſmá SS. przećiw temu przywodźi, iákoby przez to uymowáło ſię godnośći, łaſce i miłośierdźiu Boſkiemu! A iákoby ſię, coś rownie z Bogiem człowiekowi ſámemu przyznawáło; iáko náuczał Pelagiuſz. 371.

A z drugiey ſtrony, proporcyonalney przećiwney náuki tu właśnie należacey, zdrádliwie zámilczał: że Mánicheuſz, Stoicy, Pogánie, i Kálwin, uczył: że iáko káżdy dobry człowiek, nic z dobrey woli, wolnie nic czyni, ále tylko z nieuchronnego *fatum*, i z ſporzadzenia Boſkiego, ſam tylko iedynie Bog w nim, bez niego, wſzyſtko to czyni. Ták też káżdy zły, (náwet i ſam diabeł) nic złego z ſwey woli, i z właſney złośći nigdy nic czyni; ále

Calvin. l. 1. Inſtit. C. 18 Item l. 3. C 21. & 24. &c.

rad nie rad, muśi grzeszyć, i iść do piekłá, i BOGA ná wieki bluźnić &c. Bo ná to sámo bez żadney iego przyczyny, ábo grzechu, umyślnie od Bogá iest stworzony, i przeznáczony ieszcze przed przeyrzeniem grzechu, dopieroż przed sámym grzechem, ná potępienie &c. A zátym; że BOG, iest przyczyna właściwa, i pryncypálna, owszem iedyna [bárźiey niż ćieśla rabánia) grzechu, i potępienia ludźkiego, i diabelskiego, bez żadnego ná grzechy ichże względu, ále tylko z samey woli Boskiey, áby człowieká, ábo i Aniołów, choć bez żadnego grzechu ich, męczył, i dręczył ná wieki; i w tym miał iedyne upodobánie i chwałę, niby to wszechmocney spráwiedliwośći swoiey.
372. Co iáko iest szkárádne, á iáwne Kálwinowe bluźnierstwo przećiwko Bogu, przećiw Pismu Bożemu, i przeciw rozumowi sámemu? káżdy, iskierkę tegoż rozumu máiacy, snádnie obaczyć może! Boby to zle, i naywierutnieyszemu złoczyńcy, i Tyránnowi; i náwet sámemu diabłu zádawáć, co oni BOGU niekonczenie dobremu, zádawáć, i niby z Pismá dowodźić śmieia; iákoby Bogá, z iegoż właśnych słow, chćieli w tey złośći przekonáć, że się sam do tego przyznał; *że nie mász*, i być nie może *żadney złośći*, i grzechu, ktoregoby, nie tylko z námi, ále też w nas, bez nas, sam tylko iedyna władza, i moca swoia nie popełniał, i ieszcze i nas do tegoż nie przynaglał, ábyśmy z nim, i nim sámym grzeszyli; A ieżeliśmy się do ktorey złośći, i grzechu, ostátnim paluszkiem przyłożyli, to sámo z iegoż nieuchronney ordynácyi, i przymusu, nie z nászey wolney woli! Záczym ieżeli zli ludźie, bá i sámi diábli, w czym grzesza; to w nich, i przez nich, nierownie ieszcze bárźiey, i owszem tylko sam BOG grzeszy. Jáko Zydźi *barźiey zgrzeszyli*, niż Piłat, CHRYSTUSA zábiiái ac

biáiąc, co sam P. JEZUS przyznał. 373. I w tym zwyczáyna Drelinkurtowi, i wszystkim Heretykom zdrádá, że ná oszukánie nieostrożnych, przywodźi w tych Artykułach, z iedney strony Pismá o sámey władzy, i łásce Boskiey, niby wszystko iey przyznáiąc, i wywyższáiąc;á z drugiey strony, umyślnie milczy, o przydáney, i w tymże Pismie przyznáney, wolney woli ludźkiey, i obligácyi do dobrych uczynkow; lubo záwsze z tąż łáską Bożą. I ták iedno zbytnie przyznawáiąc, drugie cále chce zniszczyć, i zgubić. 374. Jákoż ták záwsze Heretycy, choć i sobie przećiwni, nigdy prostą drogą Páńską nie idą, ále się iáko wąż, i czárt *oyćiec* ich *kłamstwá*, tám i sám, kręcą: iedni názbyt ksobie; siłę, i nád to sobie, i siłom ludźkim przyrodzonym, i wolnośći przyznáiąc z Pelágiuszem; iákoby sobie bez szczegulney nádprzyrodzoney łáski Bozey, á zwłaszczá wewnętrzney, záslużyć ná zbáwienie mogli. 375. Drudzy záś názbyt od śiebie, ná sámego P. BOGA wszystko, czy złe, czy dobre, zwaláią, z Stoikámi, z Mánicheuszámi &c. Jákoby P. BOG sam z sámey woli swoiey, i władzy, bez żadnego na wolne ludzkie czyli złe, czy dobre uczynki i zásługi respektu, iednych ná zbáwienie, drugich ná potępienie wieczne, przeznáczał. A zátym, w iednych dobre uczynki, á w drugich grzechy, iáko srzodki do końcá, przed wieki od śiebie naznáczonego, sam tylko zarownie, przez się spráwował! zkąd iáwnie idźie, że áni *Swięći* nic dobrego, áni grzesznicy nic złego, dobrowolnie nie czynią! Ale sam P. BOG przez nich! Jáko gdy kto rękę niemowlęćiá wziąwszy, nią, ábo iałmużnę dáie, ábo niewinnego zábiia! zátym, áni dobry godźien pochwały, áni zły nágány żadney; ále sam P. BOG! i tyśiąc podobnych bluźnierstw z tey wiáry idźie &c. 376. Kátolicka záś prawdá, poprostu w szczerośći, bez pochlebstwá, *co BOGU, to BOGU*, i łásce, i władzy

iego;

iego; á *co Cesárzowi*, i ludzkiey woli, i obligácyi; to woli ludzkiey, i dobrym iego uczynkom (i to sámo záwsze z tą łáską Boską] przyznáie; i rozumem przyrodzonym, i zdániem wszystkich SS. stárych Doktorow, i cálego Kośćiołá, z Pismá S. dobrze wyrozumiánego; áby iedno drugiemu nie zdáło się być przećiwne. *377.* Dwie tu bowiem osobliwie rzeczy trzebá z sobą pogodźić, niby sobie przećiwne, á oboie w Pismie S. iáwnie podáne. Naprzod z iedney strony, pewność nieomylna przeyrzenia, i wyrokow Boskich przed wieki, wedle ktorego, zápewne się ták stánie w czáśie, ábo nie stánie, iáko BOG przed wieki, ábo złe przeyrzał, ábo dobre postánowił: i że iuż odmienić się to, i ináczey być nie może; boby tym sámym, Boska wiádomość omylić się muśiáłá; co iest bluźnierstwo. *378* Z drugiey strony; wolność człowiekowi, i Aniołom przy stworzeniu od Bogá dána; wedle ktorey, i ći, co potym, łáską Bożą, i przykazániem iego wzgárdźiwszy, zgrzeszyli: I dla tego są potępieni; mogli nie grzeszyć, i nie być potępieni! i ći co łáskę Bożą przyięli, i przykazanie Boskie záchowáli, i są zbáwieni, ábo przeznáczeni; mogli łáską Boską, i przykazániem iego pogárdźić, á zá tym być potępieni! O ktorey wolney woli ludźkiey, i Pismo S. świadczy; że lubo iest przez grzech pierworodny dużo wolność nádwątlona, i *do złego náchylona*! i dla tego człowiek choći przy łásce Boskiey, z trudnośćią się pokusom odiąć może; á bez łáski Bożey, cále nie może, zwłászczá ćięszkim, i przez czás długi pokusom; dopieroż nic nádprzyrodzenie dobrego, i do zbáwienia sposobnego, nic á nic czynić bez łáski Bożey nie może; [i w tym się sensie, te Pismá SS., krore się zdádzą być przećiw wolnośći ludźkiey, rozumieć máią] iednák nie cále tá wolność iest zgubiona, owszem práwie w cále do rze- Gen. 8.

czy przyrodzonych zostáłá. 379.
Bo ná cożby, i iáko ludźie, choć i Pogánie, ábo sámi Kálwini; rády, deliberácye, rozkazánia, ábo zákazánia, ábo iákiekolwiek rzady w czymkolwiek czynili? gdyby nic wolnego, żeby ták, ábo inák czynić nie było? Kto ták szalony, żeby o tym deliberował, czy ma latáć po powietrzu, czyli dáć pokoy? i owszem ieszczeby ten był szaleńszy ktoby o iákiey rzeczy potoczney, i naymnieyszey deliberował, ábo i rozkázował &c. vg. czy iść w dálszą drogę, czyli dáć pokoy &c.? Bo to rzecz niepodobnieysza do odmienienia (ile od Bogá przed wieki postánowiona) niżli latánie; bo latánie moie, przynaymniey cudem Boskim być może: A żeby co ináczey było, nád postánowienie Boskie, i Bog iuż tego uczynić sam nie może. 380. Do rzeczy záś nádprzyrodzonych; lubo iákom rzekł, nic á nic z siebie człowiek; náwet i *Imieniá JEZUS nábożnie wymowić* bez łáski Duchá S. nie może; iednák przy łásce Bożey *wszystko może.* Jáko i Apostoł tenże mowi. Tę záś łáskę, lubo nie wszystkim iednákowa, i skuteczna, iednák wszystkim dostáteczna; to iest táka, z dobroći swoiey dáie P. BOG, ktora, lubo człowiek z wolnośći, i z swey woli złey odrzuca, mogł iednák iey się chwyćić, i dobrze czynić, do czego taż łáska, i dyspozycya Boża, bywa záchęcány, i mocno, lub bez zniesienia wolnośći, poćiagány! Ták Káimowi, choć złemu, i ná wieki odrzuconemu, BOG mowi: *Izáli nie w twoiey woli iest, zle, ábo dobrze czynić?* Bo lubo masz skłonność i chuć, ábo *áppetyt* zepsowány, i náchylony do złego; temu iednák możesz nie dopuscić gory bráć, lecz *ty mu możesz pánowáć*, i nim rzadźić. Ták Pismo! S. ludźiom, ták *Moyzesz*, ták *Jozue* Izráelitom, o przykazániach Boskich, i ieszcze z táką przysięgą mowią: *Swiadczę niebem, i źiemią, że to ná woli wászey*

1. Cor. 12.
ad Phil. 4.
Gen. 4.
Eccl. 15.
Num. 30.
Deut. 30
Josu. 24.

szey iest, czy życie, czy zbáwienie, czy śmierć, i potępienie obráć. Toż Eliasz mowi: Co chcećie czyńćie! *Czy Báálowi, czy BOGU służyć!* &c. Jednák wiedzćie, co was zá zapłátá od tych dwoch Pánow czeka! od iednego zgubá, ktoreyśćie sámi z złey wászey woli chćieli! od drugiego zbáwienie, do ktorego wam gotowa pomoc dáie, byleśćie się iey chwyćili. *Zgubá tedy twoiá, z ćiebie iest Izráelu. A pomoc* do dobrego *ze mnie* iest sámego &c. Tenże P. BOG *obieráć sobie iedno* ze trzech, *karánie,* każe *Dawidowi*; i Duch S. o Przeznáczonym, i Błogosłáwionym mowi: *że mogł zle czynić, á nie czynił?* &c. 381. A P. JEZUS o odrzuconych, i potępionych Pogánách Tyryiczykách mowi: że mogli dobrze czynić &c. owszem żeby byli w rzeczy sámey dobrze czynili, *gdyby byli ná też cudá pátrzáli* &c. ná ktore Żydźi &c. dopieroż, i pewnie Żydźi mogli, ále nie chćieli, choć łáskę Boża tęż mieli, ktora im CHRYSTUS wyrzuca: *Jam chćiał, á wyśćie nie chćieli*: I młodźieniászkowi mowi: *ieżeli chcesz być zbáwion, záchoway Przykazánia!* &c. i gdyby byli wszyscy, ná ten czás, i do skończenia świátá żyiacy ludźie, o toż się CHRYSTUSA pytáli, káždemu by był ták odpowiedźiał: Jákoż dla wszystkich ludźi, tę náukę, i przykazánia, zostáwił. A Kálwin śmie oczywiśćie bluźnić, że to P. JEZUS obłudnie, i tylko w szyderstwie mowił. I S. Piotr Ánániászowi, i Stefan Żydom mowi: *Azáż ći nie wolno było, zátrzymáć* dobrá twoie, ábo ie BOGU oddáć? *ktoż ćię przymusił kłámáć, i* sprzećiwiáć się *Duchowi S.* &c. i tyśiacámi tego w Pismie &c. á przećię się śmieia ták niewstydliwie, i fałszywie Dyssydenći szczycić; że Pismo S. do litery trzymáia: A tu mu, ták oczywiśćie gwałt czynia! 382. Ták dálece, że choćby nic innego nie było; dla tey sámey ták iásney prawdy, káždyby rozumny, i ná zbáwienie

3. Reg. 18. Ezech. 33. 2. Reg. 24. Eccl. 31. Mat. 23. Mat. 19. Act. 5. Act. 7.

ſwoie pámiętáiacy, Kálwiná, w tey mierze, i wierze, miał odſtapić. Jákoż wiele bacznieyſzych, choć iego właſnych uczniow, tey náuki odſtapili, ktorych oni więzięniem, i śmierćia okrutna karáli. A przećięż Heretycy, nikomu ſię o wiárę, i ſumnienie przykrzyć nie każa. 308 Wiárá tedy S. Kátolicka, śrzednia miedzy Pelágiuſzem, i Kálwinem, iáko záwſze miedzy wſzyſtkiemi wykrętámi ſobie ſámym wzáiemnie przećiwnemi Heretyckiemi, proſta droga prawdy idac, ták uczy. Naprzod: że BOG wſzyſtkich ludźi, z wolnośćia, do złego, ábo do dobrego ſtworzył. Jákom z Piſmá S. pokazał. 384. Druga: że *wſzyſtkich*,
1. Tim. 2. ile z ſiebie ieſt, *ſczerze chce zbáwić*. Bo nieſkończenie dobry nád wſzyſtkich. Bo ieżeli *nie chce śmier-*
Ezech. 33. *ći*, i potępienia *grzeſzniká, ále chce, żeby ſię náwrocił*, i dla tego *do wiáry*, do *pokuty*, do *zbáwieniá wſzy-*
1. Joa. 2. *ſtkich* wzywa, *zápraſza*, á drugich i przynagla, i poćiaga &c. Dopieroż dobrych chce zbáwić. Dla tego zá *wſzyſtkich umárł* i złych i dobrych, iáko wy-
2. Cor. 5. ráźnie Piſmo S. ſwiadczy. [o czym niżey) 385. Trzećia: że człowiek zwłaſzczá w ſkáżoney iuż náturze, nic á nic do zbáwienia ſwego nádprzyrodzenie ſpoſobnego uczynić, ſámemi właſnemi śiłámi, nie może. Jeżeli go BOG łáſka ſwa nádprzyrodzona nie wſpomoże; [i w tym ſię ſenśie Piſmá SS. w Artykule 50. przywiedźione, rozumieć máia) 363 Czwarta: że ponieważ z iedney ſtrony, z dobroći ſwoiey właſney, P. BOG. chce wſzyſtkich zbáwić; z drugiey ſtrony tego ſámego zbáwienia, nie chce ináczey, tylko przy wierze, i dobrych uczynkách, i záchowániu przykazań iego; z trzećiey ſtrony, wie, i widźi, że to niepodobna człowiekowi, bez łáſki iego! muśi tedy káżdemu łáſkę dáć doſtáteczna, ktorey ſię może káżdy wolnie chwyćić, ábo nie chwyćić. Bo iá-

kożby (chybá ſzálenie, i potyráńſku) roſkázował látáć, nie dawſzy ſkrzydeł : iákoby karał, zá rzeczy niepodobne ? 387. Piata : widźi tedy P. BOG, żeby wſzyſcy mogli być zbáwieni, byle chćieli, wie záś przed wieki, co w czáśie ma być, że iedni będą, drudzy nie będą chćieli; á ták iednych z łáſki ſwey miłośćiwie zbáwi, drugich z ich złośći, ſpráwiedliwie potępi. 388. Lubo záś iuż niepodobna, żeby ſię to w czáśie nie ſtáło, co BOG przed wieki widźiał; że iednák widźiał, że to człowiek dobrowolnie miał uczynić, mogąc tego nie czynić : i gdyby był tego w czáśie człowiek dobrowolnie nie miał czynić; tedy by był P. BOG tego przed wieki nie widźiał : dla tego to nie znośi wolnośći. Jáko vg. żem ia dniá wczoráyſzego widźiał, że Piotr dobrowolnie Páwłá zábił, mogac go nie zábiiáć; i lubo to dziś iuż niepodobna, żebym i ia nie widźiał, i żeby on go nie zábił; iednák to i dziś ieſt rzecz wolna, że on go zábił; i gdyby on go był nie zábił, ia bym był tego nie widźiał ! Jáko záś ſą rzeczy przytomne, ábo i przeſzłe, względem pámięći, ábo widzenia náſzego; ták ſą rzeczy przyſzłe w czáśie, względem wiádomośći Boſkiey, przed wieki. Bo P. BOG ták wie, i widźi [owſzem ieſzcze doſkonáley, i nieomylnicy) rzeczy przyſzłe, iák my teráźnieyſze, ábo przeſzłe. 389 Zgołá! wſzyſtkim ták złym i odrzuconym, iák dobrym, i przeznáczonym, dáie P. BOG tę łáſkę, ktorey ſię mogą chwyćić; i w tym ſą rowni wſzyſcy, i żaden krzywdy nie ma; ále nie wſzyſtkim dáie tę łáſkę (á zwłaſzczá oſtáteczna] ktorey ſię rzeczą ſámą chwyca; tylko ſámym wybránym, i ták wybránym ſzczegulne ſwiadczy miłośierdźie w tym, że im dáie łáſkę, ktorey nie tylko ſię mogą chwyćić, ále i chwyca : i ták zbáwieni będą. Odrzuconym záś, dáie tylko tę łáſkę, ktorey ſię mogą chwyćić,

 ále

ále ſię iey ze złey woli ſwoiey nie chwycą, i ták nieomylnie potępieni będą. Kto tedy te rzeczy bez uporu uważy, ſnádno te Piſmá, ktore Drelinkurt w tych trzech Artykułách przywodźi, w zdrowym ſenśie wyrozumie. 390. A w ſzczegulnośći! w Artykule 48. Prawdá to, że tylko BOG tych wybrał przed wieki, do chwały niebieſkiey, ktorych widźiał dobre z łáſką Bożą uczynki, aż do końcá. Ale ich nie dla tego wybrał; bo i odrzuconych ná potępienie, widźiał, żeby ſię byli wielu innych łaſk podobnych chwyćili, i dobre uczynki mieli; gdy by im te BOG był ná czás oſtátni wydźielił; iáko też i przeznáczeni, ábo wybráni; wielu by ſię byli łaſk, i oſtátnich nie chwyćili; záczym by byli zgineli, gdy by im był BOG tych, a nie innych łaſk nie wydźielił; ktore widźiał oſtátecznie być ſkutecznemi, przez chwycenie ſię ich dobrowolne ludzkie. 391. Wſzyſtká tedy treść ſámego ſzczerego miłośierdźiá Boſkiego nád wybránymi, i ſpráwiedliwymi, lubo niedoſcigłych ſądow Boſkich nád potępionemi, ábo odrzuconemi; ieſt w tym rożnym wydźiale, rownych ile z śiebie, i doſtátecznych łaſk Boſkich, ták złym, iák dobrym; że przeznáczonym náznáczył, i wydźielił z ſámey ſwey dobroći, i miłośierdźia ſwego, bez żadney ich záſługi, te łáſki, ktorych ſię chwyćić mieli, nie tylko mogli; innym zás wydźielił te łáſki, ktorych ſię chwyćić mogli, ále ſię ich chwyćić nie mieli, z właſney ſwey woli: i ták, tym tám pokazał wielkie, bez ich żadney záſługi miłośierdźie; tym zás krzywdy nie uczynił, bo im dał, ile doſyć było. Ale im tego miłośierdźia nie ſwiadczył tylko ſprawiedliwość; wedle owey CHRYSTUSOWEY przypowieśći. *Przyiaćielu, nie czynięć krzywdy, dáięć to*, ná coś záſłużył: *Temu zás dáię i nád*
Mat. 20. *to*, czego nie záſłużył. *Abo mi nie wolno?* Abo *gárnieć*

rzetze gárncárzowi &c. *czemuś mię ták uczynił?* &c. Rom. 9.
i w tym śię sensie máią rozumieć te Pismá, ktore w Artykule 48. i 50. Drelinkurt przywodźi; łáskę Boską, i miłośierdźie [iákoż i słusznie] nád wszystkie násze śiły wynoszące! Ale w sensie kálwińskim, wolność naszę, cále znoszące; á to oboie trzebá pogodźić; żebyśmy BOGA, i szalonym w rozkazániu rzeczy niepodobnych, i Tyránnem w karániu rzeczy niewolnych, nie czynili. Co do zásługi ludźi w stánie skáżytelnośći będących náleży. (o ktorych w Artykule 49.) 392. To prawdá, że ludźie w niedowiárstwie, ábo grzechu śmiertelnym zostáiący, nie mogą mieć żadney gotowośći, dopieroż zásługi, sámi z śiebie, do łáski Boskiey będąc nieprzyiaćiołmi Boskiemi. Choć by co naylepszego przyrodzonego czynili! Jáko i naysmácznieysza potráwá, z błotem zmięszána, i ná plugáwey miśie, obrzydliwa być muśi. 1. Cor. 13
I w tym śię sensie Pismá te, ktore Drelinkurt támże przywodźi i inne, rozumieć máią. 393 Joa. 15.
Luboć i ći wedle przyrodzonego rozumu i práwá, poczćiwie żyiąc, mogą mniey przeszkody czynić, á zátym przynaymniey *negativè* być sposobnieysi do łáski Boskiey, ktorą im P. BOG, nie dla ich sposobnośći, ále z sámey sobie przyzwoitey dobroći, prędzey dáć może, i pospolićie dáie, niż innym, coraz, ze złośći ćiężey á ćiężey grzeszącym, i Duchowi śię S. sprzećiwiáiącym. Jáko mamy w Pismie o *Korneliuszu setniku*, choć Pogáninie; iák *o Rzezáńcu Krolewey Kandaces*, o *Lydyi* szarłatniczce, *o Zydách Berrhceńskich*; i iáko sam S. Páweł o sobie mowi: *Dostąpiłem, łáski, i miłośierdźia!* bom z *niewiádomośći*, (á zátym nie ták ćięszko) *zgrzeszył*. I ták sám P. JEZUS powiáda; że BOG *tálentá* łáski swoiey rozdaie, więcey, ábo mniey, *wedle káżdego sposobnośći i cnoty!* lub nie dla niey. 394. Jáko: lubo Act. 8. & 10. 16. & 17. 1. Tim. 1. Mat. 25.

żaden

żaden złoczyńcá, i znieważyćiel Krolewſki nie wart
tego, áby go Krol w więzieniu náwiedźił, dopieroż,
áby go gárdłem dárował, dopieroż, áby go Synem
przyſpołobionym, i dźiedźicem uczynił. Przećięż gdy
by to Krol miał z dobrey ſámey ſwey woli, i łáſká-
wośći uczynić, przyzwoitſzaby rzecz mądrośći iego,
i dobroći, i ſpráwiedliwośći byłá, żeby tego ráczey
uwolnił, ktory go nie ták ćięſżko, i nie ták częſto
obrażał; i nie ták wiela kámieńmi, drogę do ſiebie
záwalał, i ná złość gwałtem Krolewſka łáſka, i ie-
go rozkazániámi gárdźił, &c. Ináczeyby poddanych,
ábo do rozpaczy, ábo do prezumpcyi záchęcał, żeby
go co raz ćiężey á ćiężey obrażáli, umyślnie, i zá-
rownie &c. Co i pomyślić o ládá Krolu, ieſt ſzá-
leńſtwo; á o Bogu, árcybluźnierſtwo! 395.
A nádewſzyſtko; kiedy iuż P. BOG z ſámego ſzcze-
rego miłośierdźia, i łáſkáwośći ſwey, uwolni nas od
grzechu, i uczyni uczeſtnikámi Krwi, i wyſługi CHRY-
STUSOWEY, i wleie w nas łáſkę poświacáiaca, i zá
Joa.1.& 20 *przyiaćioły*, zá *Bráćia*, i zá *Synow* nas ſwoich, i zá
dźiedźicow przyſpoſobi: Dopieroż w ten czas, przez
dobre uczynki náſze, w łáſce, i z łáſka Boża uczynio-
ne, záſługuiemy ſobie pomnożenie dálſze łáſki ná
Mat. 5. & źiemi, i chwały da BOG w niebie! I dla tego Pi-
20. & 25. ſmo S. chwałę niebieſka zowie *zápłáta robotnicza!*
Heb. 2. *Korona ſpráwiedliwośći! Nádgroda zá pracę!* &c. I
1. Cor. 3. innych tyśiacámi Piſm podobnych, i przeciwnych, kto-
Ap. 2. & 3 rych Drelinkurt chytrze, i umyślnie, iáko zwykł, zá-
2. Tim. 4. tail. 396. Jáko i w Artykule 50.
To prawdá; że náwrocenie człowieká, á zwłaſzczá
pierwſze, nie może być żádna miára z śił przyrodzo-
nych, i z człowieká ſámego; poki go P. BOG łáſka,
i oświeceniem nádprzyrodzonym, nie wzruſzy, i ręki
nie poda, i nie poćiagnie! Jáko te Piſmá tám przy-
wiedźione świádcza! Bo áni chćieć, áni źiewna ć

zbá;

zbáwiennie, áni śię ruszyć o swoiey mocy człowiek nie może, iáko tonacy, ábo głodem umieráiący, á naymnieyszego rátunku sobie dáć niemogący. 397.
Otoli i to prawdá, bo iáwnie tákże w Piśmie S. podána, (ktorego Drelinkurt zátáił) że i człowiek powinien, á zátym i może, chwyćić śię łáski Bożey, i z nią śię do zbáwienia swego nieiáko przykłádáć: Czego ieżeli z wolnośći, i z złey woli swey, nie uczyni, łáská mu Boża nic nie pomoże do zbáwienia, i owszem ieszcze mu ná większe potępienie będźie: Jáko CHRYSTUS *Betsaidźie*, i innym groźi &c. Ze mogąc śię do zbáwienia swego przy łásce Boskiey przyłożyć, zániedbáli tego. I pełne tego Pismá, okrom wzwysz przywiedźionych. *num.* 380. J. Páweł S. o sobie mowi: robiłem ná zbáwienie, *nie ia, ále łáská Boża zemną*; i Dawid wzywa *Bogá nápomoc*; i tenże S. Páweł. A zgołá wszystkie Pismá, ktore ábo złego zákázuią, ábo dobre przykázuią, tym sámym znáć dáią, że to człowiek powinien, á zátym że z łáską Boża może to uczynić, i że bez tego zbáwiony nie będźie &c. iáko i Piotr S. wyráźnie mowi: *Staráyćie śię przez wásze dobre uczynki, upewnić zbáwienie wásze.* 398.
1. Cor. 15. Psal. 69. Rom. 8.
2. Pet. 1.
Jáko iednák tonący w poł morza, i wyrátowány; i umieráiący głodem, á pośilony od kogo, nie może śię chełpić, przeto, że śię podáney ręki chwyćił; ábo gębę do potráwy dobrowolnie otworzył &c. ále cudzey łásce, i miłośierdźiu, wybáwienie wszystko swoie przyznawáć; ták człowiek grzeszny, od Bogá wyrátowány, i ieszcze million rázy bárźiey: Bo sámo w grzesznym łáski śię Bożey chwycenie, i gęby rozdźiewienie &c. iest znowu z teyże, ábo z inney poprzedzáiącey, záchęcáiącey &c. lubo nie gwałtem przymuszáiącey, łáski Bożey. Ták *S.* Augustyn, i wszyscy Doktorowie SS. ták cáły Kośćioł Boży o wolnośći ludzkiey; przeciw Stoikom, Mánicheuszom, i Kálwinom, á o łásce

Bożey przećiw Pelágiánom, i innym, uczył, i wierzy. Komuż tu wierzyć ? 399.

W ARTYKULE LI.

PRzywodźi Pismá rożne ; *żeśmy powinni wiedźieć co wierzemy !* Alećżaden Kátolik, w zdrowym sensie, o tym nie wątpi. Bo by chybá był szalony, co by mowił, że ia wierzę, ále sam nie wiem co, i komu? &c. I w tym się sensie, Pismá te rozumieć máią, żeśmy powinni słucháć, uczyć się, i wiedźieć, zwłaszczá niektore przednieysze Artykuły, co do istoty wiáry należą. vg. *Ze BOG iest, że iest w Troycy iedyny ; że się Syn Boży wćielił ; i nas odkupił* &c. Aleśmy się nie powinni zbyt dwornie, i dumno pytáć, i koniecznie chcieć przeniknać, iákim to sposobem, i dla iákich przyczyn się stáło, ábo dźieie ? Dosyć mamy, że ták BOG powiedźiał, przez Pismo swoie, przez Kośćioł swoy &c. 400.

Jáko to záś może być ? żeby był ieden BOG, á przećię w Troycy iedyny? &c. żeby BOG zá nas umárł ? &c. i inne Táiemnice, i naymędrszym niepoięte? Czemu tego BOG przeznáczył, á czemu tego odrzućił? &c. Tu iuż trzebá z Páwłem S. pokornie nieudolność rozumu nászego przyznáć, i záwołáć : *O niedoscigłe*

Rom. 11. rozumem żadnym, *przepáśći sądow Bożych? A kto poznał zdánie Boskie, i kto był rádzcą iego ?* Tu trze-

2. Cor. 10. bá *bráć w niewolą rozum ná posłuszeństwo wiáry.* Bo

Prov. 25. *kto bádáczem iest Máiestatu, przytłumiony będźie od iego chwały* niedostępney. I indźiey tenże Apostoł mowi :

1. Cor. 13. *po częśći teraz wierzemy*, nie żebyśmy zupełnie nie wierzyli wszystkiego, ále że nie wszystko poymuiemy, i

Ibidem. przenikámy; ále tylko iák *przez mgłę widźiemy*; dopiero w niebie iásnie *poznamy* &c. i indźiey zowie wiárę *Ar-*

Hebr. 11. *gumentem*, ábo dowodem rzeczy *niewidomych*, i niewiá-

domych

mych. I ſam P. Jezus gáni *Tomaſzá*, że nie chćiał wierzyć ſwiadczeniu Kośćiołá Apoſtolſkiego, *ażby ſam obaczył*, i doſwiádczył: A tych *błogoſłáwi, ktorzy nie widźieli, á uwierzyli.* Joan. 20. *I Zácháryaſz* ſkarány, że nie dowierzał, rzeczy do poięćia iego trudney. Luc. 1. 401

Jákoż i rozum to ſam pokázuie; że im trudnieyſza rzecz do wierzenia, i do poięćia; tym większa záſługá wiáry; iáko mowi Grzegorz *S.* Bo ſobie tym bárźiey ſzácuie moc Boſka, i ſłowo iego, i ſwiádectwo ſług, i Prorokow iego, im rzeczy trudnieyſzey, i nád moy przyrodzony rozum, wierzę. Bo; że kto uwierzy powiádáiacemu, że tá ſcianá ieſt biała, ktora przed ſoba widźi: Nie ták to dla powagi i æſtymácyi powiádáiacego czyni, iáko dla ſwego oká, i bárźiey ſam ſobie na ten czas, niż powiadáiacemu wierzy. 402.

Hárdość to tedy ieſt heretycka, rozumkowi ſwemu, i widzeniu, bárźiey dufáć, i tego nie chćieć wierzyć, czego poiac nie możeſz. Jáko o *Mędrcách Pogáńſkich* mowi drugi Apoſtoł: że iáko rzeczy *docześne, i przyrodzone*, niby poymuia, i widza, tákby też chćieli, i rzeczy nádprzyrodzone, i do wiáry náleżace; Jud. v. 10 Ibid. v. 14 á że ich *poiac nie moga*, dla tego *bluźnia*, że to rzeczy niepodobne, ktorych wiárá náucza. I ták Kálwini, że P. Jezusa, pod oſobami chlebá nie widza, i poiać tego nie moga, iák by ſię tám pomieśćił; dla tego wola nie wierzyć ſámemu Chrystusowi: *To ieſt ćiało moie* &c. Mędrſzy był Ludwik Krol Fráncuſki, ktory tám, i pátrzáć ná widomego P. Jezusa nie chćiał, mowiac; bárźiey ia ſłowu Bożemu wierzę, niż oczom, i umieiętnośći włáſney. 403.

Ná oſtátek! rádbym Drelinkurtá, ábo káżdego, by naymędrſzego Kálwiná ſpytał; czy wie, i poymuie, iáko to ieſt BOG w Troycy iedyny? i inne o nieſtworzonym, i nieſkonczonym BOGU Táiemnice? ktorych áni Auguſtyn S.

áni żaden ná świećie Doktor, i Teolog nie poymuie; i owszem naywyższy Doktor Narodow Páweł S. chwały sámey niebieskiey, choć dla ludźi stworzoney, poiąc nie może, mowiąc : *Ani oko widźiáło, áni rozum, i serce nie poymuie, co BOG zgotował kocháiącym się.* A dopieroż sam *Stworcá Niebá*, i źiemie, muśi być *niepoięty* &c. A przećięż o nim naywięcey, i weń naybárźiey, i iemu sámemu we wszystkim wierzyć mamy. 404. Zgołá! oboiá to prawdá; że nic nie mász snadnieyszego, i iáwnieyszego do wierzenia, nád to : że BOG iest : bo to naygłupszy poiąc może, z ládá robaczká ; dopieroż z gwiazd, i słońcá, że muśiał ktoś być, co to pierwszy raz stworzył; iáko widząc, choć ládá chátę w polu, záraz dochodźi rozumem, że ią tám muśiał ktoś wystáwić, bo pewnie sámá, iáko grzyb z źiemi nie wyniknełá &c. Bo ieżeli vg. pierwszy człowiek, ábo ptak sam przez się wyniknął &c. á czemuż i teraz, i záwsze ták rzeczy wszystkie nie wynikáią? Jáko mowiemy przećiwko Ateuszom &c. 405

Ale z tym wszystkim nie mász nic trudnieyszego do wiádomośći, i poięćia, iáki iest w swoiey istoćie tenże BOG, i Stworcá wszystkiego. Bo iákożmy BOGA nieskończonego poiąć mamy? ktorzy sámych siebie poiąć nie możemy &c. Jáko ták máła, zrzenicá, ták wiele, i wielkich rzeczy rázem widźiemy &c. Dopieroż, iáko się rodziemy? Jáko owa *Mátká Máchábeyska* mowiłá &c. Dobrze wielki, i S. Bázyli, iednemu hárdemu Heretykowi, chełpiącemu się : że on wszystkie wiáry S. Táiemnice, i sámę nayświętszą Troycę poymuie, i przenika ; posłał mrowkę máłą, áby mu ánátomią, i przyrodzenie iey opisál. Do ktorey i mądry *Sálomon* głupiego iákiegoś *Mędrká* po *náukę* odsyłał. Tam i ia Drelinkurtá, i wszystkich z nim Heretykow odsyłam! co to tylko to

chcą

2. Cor. 2. Isa. 64.

2. Mach 7.

Prov. 6.

chca wierzyć, co sámi wiedza, i rozumkiem swoim poymuia, iák im się widźi. 406.

W ARTYKULE LII.

POwiáda: że Bellarmin uczy, *że wiárá usprawiedli-wiáiaca, może być bez miłośći, i bez dobrych uczynkow.* I tu zwyczáyna zdráda postępuie. Bo ieżeli to słowko *usprawiedliwiáiaca*, rozumie, żeby sámá wiárá ná ten czás usprawiedliwiáłá, i pożytkowáłá, gdy ieszcze bez miłośći, i bez dobrych uczynkow? To fałsz iest iáwny, áby ták Bellármin, ábo Kátolicy uczyli! owszem wyráźnie uczą przećiwko Heretykom; i z tegoż sámego Pismá, ktore tu Drelinkurt przywodźi, dowodzą; że sámá wiárá nie może nas zbáwić, áni usprawiedliwić bez dobrych uczynkow. Co Kátolikom, i Bellárminowi, znowu támże Drelinkurt, iáko wąż się raz ná tę, drugi raz ná owę stronę wiercąc, w 56. Artykule zádáie; i Pismá znowu insze ná przećiw kręći! Z czego sámego, i złość, i zdrádę oczywistą w nim poznáć káżdy może. 407. Jeżeli záś to słowko *wiárá usprawiedliwiáiaca*; rozumie, to iest, że táż wiára zostáie w złym Kátoliku vg. po mężoboystwie, &c. ktora by go usprawiedliwić mogłá, gdyby się z pokutą, i z miłośćią Boską złączyłá, i z innemi dobremi uczynkámi? To prawdá, że ták Bellármin, i Kátolicy náuczáią; ále oraz ták Pismo S., i Stárzy Doktorowie, i cáły Kośćioł Boży. Ták właśnie (ktore podobieństwá z *Jákubá S.* támże Drelinkurt tu przywodźi) *lubo Bogacz*, i prawdźiwie uznawa, i wierzy, że prawdźiwe iest ubostwo że- Joan. 2.
braká, i żeby mu potrzebá dáć iáłmużnę; ieżeli mu iednák rzeczą sámą nic nie da, pewnie mu ow, choć prawdźiwy rozsądek, nic nie pomoże, i ubogiego nie pośili, i nie pokryie. Druga: iáko w trupie, choć że prawdźiwe zostáie i cáłe ćiáło, i ręce też, i pra-

wdźiwie robocze ; przećięż iákby ich też [co do pożytku) nie było, bo nic sáme robić nie mogą, poki się znowu z duszą nie złączą. 408.
Ták *wiárá* w Kátoliku grzesznym , lubo iest *prawdźiwa* , á zátym i dobra, co do prawdźiwośći ; ále zła , i *nie żywa*, i niepożyteczna, co do skutecznośći.
1. Cor. 13. I z tąd Páweł S. mowi: *Chocbym miał wszystkę* (to iest naydoskonálszą, i cudotworną *wiarę*) *bez miłośći*; nie mowi, że wiárá nie będźie; ále *że pożyteczna nie będźie.*
Mat 25. Joa. 3. 1. Cor. 5. Act. 5. Dla tego ná sądźie Páńskim, ták *dobrych*, iáko *złych wiernych sądzą*, (bo *kto nie wierzy : iuż osądzony*) i niezádáie im sędzia, żeby *wiáry* nie mieli, ále tylko że bez dobrych uczynkow byłá. Dla tego i Páweł S. owego *Kazirodzcę*; i Piotr S. *Anániaszá* , *i Sáphyrę* &c. nie strofuią o zaprzenie się wiáry [á choćby o to naybárźiey, i naypierwey trzebá) ále o inne grzechy dopuszczone, ábo i dobre uczynki opuszczone! Dla tego
Mat. 13. w iednymże Kośćiele, w iedneyże wierze, w iedneyże
Mat 22. *sieci*, są *złe*, i *dobre ryby* , w iednymże *wieczerniku*, i *o-*
Mat 3. *dziáni*, *i nádzy*; w iednymże boiewisku, i *pszenicá*, *i ple-*
2. Tim. 2. *wy*; w iednymże domu *náczynia czyste*, *i nieczyste* &c.
Toć znáć , że wiáry nie trácą, poki ábo wyrzuceni z Kośćiołá nie będą , ábo sámi dobrowolnie od wiáry odstąpiwszy, nie wynidą. 409. A z tąd znáć , że wiáry nikt nie tráći, tylko przez odstąpienie od niey wyráźne, á zwłaszczá przynaymniey ná sercu. Jáko snáć Judasz uczynił. O *Pietrze* zás S. przećiwnym sposobem Doktorowie powiádáią że choć się usty, i powierzchownie záprzał CHRYSTUSA z boiáźni (i dla tego ćięszką obłudą, i krzywoprzyśięstwem zgrzeszył) przećięż wiáry nie stráćił, bo ią w sercu záchował. Ináczeyby był CHRYSTUS skłamał ; obiecu-
Luc. 22. iąc mu , że *wiárá iego ustáć nie miáłá*, i że ieszcze miał *potwierdzác drugich w wierze.* 410.
Zgołá : że wiárá prawdźiwa , powinná by być záwsze

z miłośćią

z miłośćią Boſką złączoná, i z innemi dobremi uczynkámi; á zátym, i uſpráwiedliwiáiąca rzeczą ſámá. (I dla tego gorſi ſą źli wierni Chrześćiánie, iáko mowi Piſmo S., ktorzy będąc *ſługámi* Páná ſwego, i *wiedząc*, i wierząc co złego, á przećię ináczey czynią; á niżeli niewierni; ktorzy ábo nic wiedzą, ábo nie przećiw wierze ſwey czynią.) To iáwna prawdá! i w tym ſię ſenśie te Piſmá, ktore Drelinkurt przywodźi, rozumieć máią. *411.* Ale żeby nigdy wiárá, choćći niepożyteczna, przećięż prawdźiwa, być bez miłośći nie miáłá, to fałſz Heretycki. Gdyż częſto *Synowie Swiátłośći* [to ieſt wierni) głupśi ſą, i *gorśi* ſwym ſpoſobem, nád *ſynow ćiemnośći*, ábo niewiernych. Iáko ſam CHRYSTUS ſwiadczy; á przećię przez to wiáry nie gubią! Bo iákżeby ich CHRYSTUS zwał ſynámi świátłośći? &c. *412.* *Luc. 12.* *Luc. 16.*

W ARTYKULE LIII.

POwiáda: że S. Tomaſz náucza, iákoby *do dobrego uczynku doſyć było ná intencyi dobrey*; i przećiw temu Piſmá przywodźi. Ale naprzod wiedźieć potrzebá; że náuká iednego Doktorá, nie záwſze ieſt náuká cáłego Kośćioła Kátolickiego, i nie ieſt Artykuł wiáry. Druga: że iák Piſmo S, ták i náukę Doktorow Kátolickich, chytrze w innym ſenśie, záwſze po Heretycku Drelinkurt przywodźi. *413.* Bo co inſzego, kiedy kto dobrym ſumnieniem rozumie zápewne, bez żadney ná przećiw wątpliwośći, że to rzecz dobra, i nie zákazána, i Bogu miła; i táka nieprzezwyćiężona niewiádomośćią co czyni: dobra intencya: Bez wątpienia, że w tym nie grzeſzy. vg. choćby w Swięto robił; ábo w piątek iadł z mięſem &c. cále nie wiedząc, bez żadnego niedbálſtwá ſwego o pośćie, ábo święćie! Iáko przećiwnym ſpoſo-

bem.

bem, choć by kto naylepsza rzecz czynił, vg. Ciało Páńskie przyimował, ále zła intencya, iák Iudasz, bez wątpienia, żeby grzeszył. I ták náuczał S. To-
Mat. 6. masz. Ták i sam CHRYSTUS; nie gánił iáłmużny, i postow; ále zła intencya Fáryzáiska, dla prożney ludźkiey chwały. 414. A co inszego iest: czynić co, intencya niby dobra, przećiwko sumnieniu; wątpiąc, ábo *wiedźieć* mogąc, á umyślnie
Psal. 35. (iák Pismo mowi) *nie chcąc.* Dopieroż wiedząc zápewne, że to rzecz zła, i od BOGA zákazána, bo w ten czas i naylepsza intencya nie pomoże: bo iest głupia, i sobie przećiwna, i z BOGA żártuiąca, iáka by-
1. Reg. 15. ła intencyá *Saulowa* przepuszczáiąca *Amálecytom.* Jáka byłá *Zydow*, CHRYSTUSA *zabiiáiących*; przećiw ták iáwnym o nim Proroctwom, i iego cudom, i własnemu sumnieniu &c. I dla tego sam CHRYSTUS o
Joan. 15. nich mowił; *gdyby ták iáwnych cudow nie widźieli, te-*
1. Tim. 1. *dyby nie grzeszyli:* I dla tego i Páweł S. *miłośierdźia dostąpił*, i nie ták ćięszko grzeszył, że z *niedoskonáłey wiádomośći*, i nie z złey intencyi, CHRYSTUSA prześládował; iednákże przećię nie pomáłu grzeszył, bo przećiwko sumnieniu, i z wątpliwośćią czynił. Já-
Act. 9. ko mu sam P. JEZUS wymawia, *że przećiwko bodźcowi* sumnienia *wierzgał* &c. i w tym się sensie Pismá SS ktorę Drelinkurt przywodźi, rozumieć iáwnie máią. Ták ie wszyscy SS. Doktorowie, i cáły Kośćioł rozumie. Tylko P. Drelinkurt ináczey! komuż tu wierzyć. 415.

W ARTYKULE LIV.

PRzećiw tey náuce Kátolickiey; że *w tym żywoćie mogą być ludźie doskonale spráwiedliwi.* Przywodźi rożne Pismá! Ale naprzod zwyczáyna zdráda, i terminámi oboiętnemi, Kátolicka náukę udáie, dla ohydy. Bo ten termin: *doskonále spráwiedliwi*

dliwy: może się bráć ; żeby iuż nie mogł być spráwie-
dliwszym ! i tákiego żadnego nie máß ná świećie ;
owszem zwyczáynie Teologowie uczą, że nie tylko nie
máß, ále áni żadna miára być nie może, ták doskonáłe
stworzenie, żeby iuż doskonálszego być nie mogło : bo
by tym sámym BOG ustał w swey wszechmocnośći.
416. (I dlatego, i owo przykazánie :
Będźiesz miłował P. BOGA ze wßystkiey dußy twoiey, śi- Luc. 12.
ły, i sercá &c. Nie ták śię ma rozumieć : żeby iuż
nie mogł być doskonálszy, i gorętszy ákt miłośći: bo
to niepodobna ! Nie w tym też sensie : żeby nic
á nic w sercu nie mieć, i nie kocháć ; tylko sámego
BOGA ; boby śię *bliźniego, żony, nieprzyiaćioł* &c. ko- Mat. 5.
cháć nie godźiło ! A przećię Pismo S. kocháć tych Mat. 22.
wszystkich każe. Ale tylko w tym sensie : Abo
żebyśmy nic nie kocháli, tylko dla BOGA, ábo żebyśmy
nic nád BOGA nie kocháli barźiey. A to możemy, i
powinnismy wypełnić. 417. Jeżeli śię záś
rozumie, *doskonále spráwiedliwy*, to iest; że ile mu BOG
zámierzył, swym przykazániem ; *wßystko* to zácho-
wáć człowiek może, *bá i niektorzy záchowuią*, zá co, Mat 19.
i owego *młodźieniaßká* P. JEZUS ukochał. To bez Joan. 15.
wątpienia iest prawdá; bo iákożby rozumnie BOG ro- Deut. 16.
zkazował, rzecz niepodobną? vg. pálcem słońcá dośiac?
Jákożby BOG zá niezáchowánie przykazánia choć
i iednego, karał ? Jákożby Páweł S. mowił ? *Ze wßy-*
stko mogę przy pomocy Boskiey. Jákożby o *Dawidźie*, ad Phil. 4.
o *Jozyászu*, o *Zácháryaszu*, i *Elżbiećie*, o Apostołách 3. Reg. 14
SS. Pismo świadczyło, że *wßystkie przykazánia Boże* 4. Reg. 23.
záchowáli ? Jákożby o S. *Szczepánie*, i innych; do- Luc. 1.
pieroż o Mátce Bożey mowiono: że *pełni byli Duchá S.* Act. 6.
ieżeli pełni ? toć krople grzechu w nich śię nie ostáło. Luc. 1.
Jákożby CHRYSTUS *iárzmo, i ćiężar* przykazań swo-
ich, *słodkim, i lekkim*, i Jan S. *nie ćięszkiemi* ie názywał? Mat. 11.
gdyby niepodobne do unieśienia, choć przy pomo- 1. Joan. 5.
cy łáski Bożey, były ? 418 A z tąd

fię druga chytrość zwyczáyna Drelinkurtá pokázuie, że tey przećiwney náuki Kálwinfkiey zátáił: *że niepodobna przykazánia Boſkiego* áni iednego, dopieroż wſzyſtkich, *záchowáć*, náwet i z łáſką Bożą (co ieſt ſzkárádne bluźnierſtwo!) i owſzem, że nie tylko żáden Swięty, záchowáć przykazánia Bożego nie może, ále też, że ſáme i *wſzyſtkie dobre uczynki*, ludźi SS., i záchowánie przykazáń Bożych, ſą *ſczere grzechy, i plugáſtwá* &c.

Calv. L. 3. Inſtit. Cap. 12.&14. & 15. &c.

419. Z czego iáwnie idźie: 1 że BOG brzydźi ſię dobremi uczynkámi. 2. że ich zákázuie. 3. że zá nie piekłem karze &c. Bo to wſzyſtko z grzechámi czyni. A przećiwnym ſpoſobem, idźie iáwnie z tego; 4. że ſię BOG kocha w grzechách. 5 że ie przykázuie. 6. że zá nie niebo dáie &c. bo to wſzyſtko, zá dobre uczynki ludźkie, czyni. A wedle Kálwiná, iednoż to, grzech, wſzeteczność, i plugáſtwo, co i dobre uczynki; á ieſzcze ludźi SS. i doſkonáłych. A czy mogą być z pnł piekłá więkſze bluźnierſtwá?

420. Trzećia chytrość zwyczáyna Drelinkurtá, że przećiwnego Piſmá S., ktore Kátolicy, iáwnie po ſobie przywodzą, zámilczał; przez coby ſię záraz, inákſze tego Piſmá, ktore przećiw Kátolickiey náuce przywodźi, rozumienie pokázáło. Bo lubo to prawdá, że człowiek bez łáſki Bożey, i zaſług CHRYSTUSowych, ieſt grzeſzny cáły, i BOGU obrzydliwy; i że ſam przez ſię, i ziewnąć nád przyrodzenie, (to ieſt, *iáko potrzebá do zbáwienia*] dopieroż záchowáć przykazánia áni iednego nie może; iáko wiárá S. uczy, i Piſmo!

421 Lubo i to prawdá, że człowiek, choć i ſpráwiedliwy, bárzo *ieſt ſkłonny do złego*, z zepſowaney nátury, i z wielką trudnośćią może záchowáć przykazánia, á zwłaſzczá długo, i by naymnieyſze, choć i z ſzczegulną łáſką, i pomocą Boſką, (bo bez niey żadną miárą) i że *siedm rázy ná dźień*, i częſto, przynaymniey w

Gen. 8.

Prov. 24.

máłe defektá, ábo powszednie grzechy wpada [wedle Pismá] i ná ostátek; że wszystkie, by naylepsze uczynki iego, bez wagi krwi, i zasług CHRYSTUSOWYCH, zá nic sa u P. BOGA. Isa. 64. 422.

Przecież i to prawdá; [bo i to iest iáwnie w Pismie S. wyżey trochę n. 417. przywiedźionym] że człowiek, i powinien, i może wszystko przy łásce Bożey záchowáć, co mu BOG rozkázuie: i wiele tákich SS. było, co to czynili; lubo się z pokory náleżytey, zá naywiększych grzesznikow mieli; wedle rozkazánia CHRYSTUSOWEGO: Gdy wszystko co wam rozkazáno, uczynićie, z tym wszystkim mowćie: żeśmy sludzy niepożyteczni; bośmy nic przez to, BOGU pożytku nie przynieśli, ále sobie: bośmy to z powinnośći, i nie nászemi siłámy uczynili, i więcey byśmy ieszcze powinni, gdyby BOG od nas, więcey wyćiagał; iáko Pan od niewolnikow swoich; ále z mądrośći, wiernośći, i dobroći swoiey nieskończoney, nie chce od nas, i nie dopuszcza ná nas więcey nád to, co możemy, i to sámo wszystko, z łáską, i z łáski iego. Ták iáwne Pismo, ták SS. Doktorowie, ták cáły Kośćioł i stáry náucza, i ták te Pismá rozumie, przećiwko Drelinkurtowi, i Kálwinowi. Komuż tu wierzyć? A przez to się iuż, i ná te Pismá odpowiedźiáło, ktore Drelinkurt przywodźi. 423.

ad Phil. 4. Luc. 17. 1. Cor. 10. ad Phil. 4.

W ARTYKULE LV.

PRzećiw drugiey náuce Kátolickiey; że niektorzy ludźie SS. mogą więcey czynić, niż BOG rozkázuie, i koniecznie wyćiąga, do zbáwienia! Prawdá to, náprzod; że nie możemy tyle, dopieroż więcey czynić, niż BOG iest godzien; Bo BOG iest nieskończenie godzien. Druga, że nigdy nie czyniemy tyle, ilebyśmy byli z wielu miar, i z ty-

śiac obligácyi powinni czynić dla BOGA, i ile by mogł BOG słusznie od nas wyćiagáć, gdyby chćiał. Ale że iákom rzekł, nigdy BOG dobry, od nas tyle nie wyćiaga [zwłaszczá pod przykazániem, i potępieniem] ile byśmy powinni, ábo i mogli: 424. Dla tego możemy czásem więcey uczynić, nád obligácya przykazánia Boskiego, co P. BOG tylko rádźi, i ná wola dáie. Ták Pan słudze, ták oyciec synowi, może co rozkazáć; á ostátek dáć ná wola i ochotę iego. I toć iáwnie, i często iest w Piśmie S. Ták CHRYSTUS [iákom wyżey námienił] owemu młodźieniászkowi pytáiacemu o drogę do zbáwienia: Naprzod odpowiedźiał; *záchoway przykazánia*, i dosyć będźie. A gdy młodźieniec odpowiedźiał: żem z łáski Bożey *wszystkie záchował od młodośći moiey.* Zá co go ukochał P. JEZUS, [toć znáć prawdę mowił,] i rzekł mu: *Ieżeli chcesz być doskonálszym*, i w większey chwale w niebie? rádzęc, *poprzeday wszystko, á podź zá mna!* Ná co się dopiero skręcił ow człowiek, i odszedł. Z ktorey historyi, kilká się Artykułow Kátolickich, iáśniey nád słonce pokázuie, iż niepodobna, áby ich upor Heretycki nie widźiał, gdyby naymniey oczy otworzyć chćiał, á uporek odłozyć. Ale ich, złość ich, i upor záślepia, áby *widzac nie widźieli, á słyszac* iákby tego *nie rozumieli.* A przećięż naybárźiey się chełpia, że Pismo do litery przyimuia. 425. Naprzod tedy z tego znáć, że przykazánia Boskie możem záchowáć; bo iákżeby, chybá szálenie, ábo szyderstko (iák Kálwin wyráźnie bluźni) P. JEZUS rozkázował ie chowáć? gdyby to było bárźiey niepodobna, niż latáć? &c. 426. Druga: że nie tylko możemy, ále i rzecza sáma, bywáia tácy ludźie i SS., co ie wszystkie záchowuia: Bo ieżeli ten młodzian ták bogáty, ták młody, i czerstwy, i świátowy, i ieszcze w stárym Testámenćie,

Mat. 19.

Ibidem.

Isa. 6.
Mat 13.

przed CHRYSTUSEM, i Męka P. JEZUSA, i zesłániem Duchá S., á przećię *wszystkie przykazánia* do zbáwienia należące, *záchowal* (bo iákoż by był *go P. IEZUS ukochał*, gdyby był ták iáwnie, i grubo przed nim kłámał] Jákoby go w tym błędźie, i kłamstwie, nie náuczył &c. Dopieroż Jan S., dopieroż Apostołowie, Prorocy, Męczennicy, Stefan S., i inni wszyscy SS., Duchem S. nápełnieni, i łáską Bożą utwierdzeni, ktorzy się ieszcze ná więcey dáleko dla większey doskonáłośći odważyli, kiedy wszystko dla P. JEZUSA porzućili, czego ten młodzian, choć ták pobożny, uczynić nie chćiał. 427 Trzećia: że insze iest przykazánie Boskie do zbáwienia, á insza rádá, tylko do większey doskonáłośći: A zátym ustáwy zákonne, są włáśnie z rády P. JEZUSowey postánowione. A zgołá, że może człowiek przy łásce Bożey, więcey uczynić, niż BOG rozkázuie, ábo pod potępieniem wyćiaga. A co tu CHRYSTUS mowił temu młodźieniaszkowi o dobrowolnym ubostwie, i porzuceniu máiętnośći. Toż, i w tymże rozdźiále, mowił o Pánieństwie, i czystośći: *Są niektorzy* dobrowolni, dla większey doskonáłośći, i chwáły w *Krolestwie niebieskim Rzezáńcy, kto może, i chce poiąć, niechay poymuie* &c. A ták tu iáwnie co do istoty, żywot Zakonny, CHRYSTUS postánowił, i iáko doskonálszy rádźił. Toż i Páweł S. często; ále nayiáwniey do Koryntczykow pisze; *kto się żeni* w boiáźni Bożey, *nie grzeszy*, i owszem *dobrze czyni*, lecz *kto się nie żeni*, ieszcze *lepiey czyni*: i *błogosłáwieńszy będźie* &c. Co *nie ná uśidlenie*, i obligácya przykazánia *pisał*, ále ná zdrową rádę zbáwienną. Toż i Piotr S. Ananiászowi z Záphyrą mowi: *Azáż ći nie wolno było bez* grzechu zátrzymáć dobrá twoie (ták iáko wiele innych, choć wiernych, i SS. zátrzymáło) Ale kiedyś iuż raz to BOGU dobrowolnie dárował,

Mat. 19.

Mat. 19.

1. Cor. 7.
Ibidem.

Act. 5.

iuż ći śię nie godźiło *kłámáć*, i wracáć do tego &c. Jáko Luter bezzakonny &c. i inni Apostátowie Zakonnicy, uczynili. 428. Ták tedy w tym Artykule P. JEZUS, ták Piotr, i Páweł Apostołowie; ták wszyscy stárzy Doktorowie, ták cáły Kośćioł, te Pismá SS. rozumiał, i náuczał przeciw Jowiniánowi, Wiklefowi, Kálwinowi, i Lutrowi, i innym Apostátom: Komuż tu pewniey wierzyć, zdrowy rozum każe. ? 429.

W ARTYKULE LVI.

POwiáda: że Kátolicy ucza, że *nas dobre uczynki náße, przed Bogiem usprawiedliwiáia*! i przeciw tey náuce przywodźi Pismá; i tu w zdrádzie kłámliwey, i chytrey sobie postępuię; Bo naprzod: może śię to rozumieć, że nas dobre násze uczynki, sáme z śiebie, i przez śiebie, i sobą, usprawiedliwiáia; i to iest fałsz iáwny, i nigdy tego Kátolicy nie ucza! Bo nas ták sámá łáska Boża poświęcáiąca, i w sercá násze przez Duchá S. wlána, usprawiedliwia; ábyśmy śię *synámi Boskiemi* przysposobionemi,
1 Joa. 3 nie tylko *zwáli*, ále i wewnętrznie *rzecza sáma byli*. 430. Drugi sens: że dobre uczynki násze, ile násze, sáme z śiebie, bez łáski, i obietnicy Bożey, i bez zasług Chrystusowych, zásługuia usprawiedliwienie násze; i to fałsz iáwny &c. Pelágiáński, i tego nigdy Kátolicy nie ucza; bo i żaden naymnieyszy uczynek dobry być nie może, bez łáski Bożey. 431. Trzeći sens: że dobre uczynki násze, choć iuż z pomoca, i łáską Boża aktuálna, od grzeszniká uczynione, zásługuia poczatek, ábo pierwsze usprawiedliwienie, i z grzeszniká, z nieprzyiaćielá Boskiego, w Swiętego, i w przyiaćielá, i w syná przemienienie. I to tákże fałsz iáwny;

i prze-

i przećiw temu Kátolicy uczą, że z sámey szczerey, i iedyney łáski, i miłośierdźia Boskiego usprawiedliwieni bywamy; wedle Pismá S., ktore w tym Artykule, i indźiey, sam Drelinkurt przywodźi! 432 — *Triden. Ses. 6. c. 8. Rom. 3 & 11 Ephes. 2.*

Czwarty sens: że do usprawiedliwienia, i zbáwienia grzesznego dorosłego, nie dosyć ná sámey wierze, lecz trzebá z woli, i z ordynácyi Boskiey, i innych dobrych uczynkow; i to iest iáwna prawdá; i pełne tego Pismá, i w tym się sensie bráć máia, i te sáme, ktore samże Drelinkurt przywodźi w Artykule 52. A tu o nich zápomniał. Jákoż sam CHRYSTUS pomienionemu młodźianowi, wyráźnie mowi; nie o wierze; bo wiedźiał, że tę iuż miał; ále *ieżeli chcesz być zbáwion, záchoway przykazánia*; i Páweł S., wszędźie dobre uczynki z wiárą záleca, lubo stározákonne ceremonie odrzuca &c. A nayiáśniey Jákub S.: *wiárá bez uczynkow, trup iest* (iákoż nam dáć sámá może żywot wieczny?) *widźicie: że nie sámá wiárá usprawiedliwia, ále i uczynki!* I Piotr S. do wiernych, i wybránych mowi: *Staraycie się przez dobre uczynki, upewnić zbáwienie wásze.* Naostátek sam P. JEZUS w *dźień sądu ostátniego*, naybárźiey tych sądźić będźie, ktorzy wiárę mieli, (bo *niewierni*, iuż tym sámym *osądzeni*) i tych potępiáć, ábo zbawiáć, ktorzy *dobrych uczynkow* nie mieli, ábo mieli. 433. — *Mat. 19. Rom. 12 Hebr. 11. Jacob. 2. 2. Pet. 1 Mat. 25. Joan. 3.*

A przez to się, i ná Artykuł nástępuiacy 57. iuż odpowiáda. Iż to prawdá, *że wiáry naypierwey potrzebá do usprawiedliwienia*: Jáko mowi Apostoł. Ale też bez *boiáźni Bożey, nie może być nikt usprawiedliwiony*; i *nádźieią zbáwieni iesteśmy*: Trzebá *miłośći Bożey* do odpuszczenia grzechow, trzebá *i żalu, i pokuty* &c. i pełne tego Pismo. 434. — *Hebr. 11. Rom. 2 & 3 Prov. 28. Luc. 7. Ezech. 18.*

A ieżeli sámá, choć powszechna we wszystkim wiárá, nie może zbáwić; dopieroż tá sámá szczegulna, gdy kto sámo to tylko wierzy, *że mu przez wysługę Chrystusowę, są grzechy zápewne odpuszczone.* Bo ták ná

przod, káżdy Luter, i Kálwin, i Papieżnik, i Aryánin, mogłby być zbáwion. Dopieroż złoczyńcá naywiękſzy, máiac ten ſam ſzczegulnie ákt wiáry, *że mu zápewne P. JEZUS grzechy odpuśćił.* 435. I owſzem (co proſzę pilno uważyć] toby ták káżdy Dyſſydent, coby i inne Artykuły wierzył, ábo dobre uczynki czynił; tym ſámym grzeſzył, i ćięſzko! Bo by naprzod, tym ſámym wierze ſwoiey, i temu áktowi nie dufał, żeby go ſam miał zbáwić. Drugi: żeby przećiwko wierze ſwoiey, dobrze czynił, ktora uczy, że bez tego może być zbáwienie. Trzećia: ieżeli *ſłowo* iedne *prożne*, i nádáremno wymowione, *ieſt grzechem*; dopieroż ták wiele uczynkow nádáremno, choć dobrych! 436.

Mat. 12. A ták Kátolik, źle żyiacy, grzeſzy przećiwko wierze ſwoiey, á dobrze żyiacy, czyni wedle wiáry ſwoiey; bo wierży, że bez dobrych uczynkow nie będźie uſpráwiedliwiony, áni zbáwiony. Przećiwnym záś ſpoſobem, Dyſſydent dobrze, i poczćiwie żyiacy, tym ſámym grzeſzy przećiw wierze ſwoiey, iákoby go oná ſámá uſpráwiedliwić nie mogłá! A nie poczćiwie żyiac, czyni własnie wedle wiáry ſwoiey, dufáiac iey, i wierzac, że go ſámá uſpráwiedliwi, i zbáwi.

437. A ná oſtátek (o czym i wyżey, i niżey) że káżdy dobry uczynek náſz właſny, zda ſię uwłoczyć, i nie dufáć zupełnie krwi, i záſługom Chryſtusowym, iákoby on iuż nie doſyć, (i náder) dobrze uczynił, dla zbáwienia náſzego; żeby też i náſzych dobrych uczynkow potrzebá było: co ieſt ſzkárádne bluźnierſtwo. A tu káżdy niech widźi; iáko to waż iádowity, w ták Anielſkiey máſzkárze, náuká Heretycka! 438. Do tego i to pilnie uważyć; ieżeli nas żaden á żaden dobry uczynek nie uſpráwiedliwia; tym przynaymniey ſpoſobem, iáko i wiárá; toćby nas, i ſámá wiárá uſpráwiedliwić tymże

ſpoſobem

ſpoſobem nie mogłá. Bo i tá ſámá, ieſt dobrym uczynkiem náſzym, to ieſt poymowániem, i zezwoleniem, i uwierzeniem náſzym; Słowu Bożemu; lubo nie bez łáſki Bożey, iáko i inne dobre uczynki, á ieżeli nas wiárá náſzá uſpráwiedliwia? toć też i inne dobre uczynki &c; Dopieroż *Miłość* ku BOGU náſzá, (ktora *większa ieſt* niż wiárá) nas może tymże ſpoſobem uſpráwiedliwić; i nie będzie to nic przeciw Piſmu, ktore Drelinkurt przywodzi. 439. 1. Cor. 13.

Naoſtátek! ieżeli wiárá uſpráwiedliwiáiaca, nie może być bez miłośći, i bez dobrych uczynkow? (iáko wyżey w Artykule 52. dowodził z Piſmá ſam że Drelinkurt) toć tylko ſpolnie z miłośćią, i z dobrymi uczynkámi, ieſt uſpráwiedliwiáiaca. A zgołá; żeby nas wiárá uſpráwiedliwiłá, trzebá koniecznie, i innych dobrych uczynkow: Bo piſmo S. temu wſzyſtkiemu przyznawa, náſze uſpráwiedliwienie, i zbáwienie. 440.

Piaty ſens może być; że nas dobre uczynki uſpráwiedliwiáia, to ieſt; że człowiek iuż uſpráwiedliwiony, i w łáſce Boſkiey będacy, może ſobie przez dobre uczynki nádprzyrodzone, záſłużyć przyczynienie łáſki poświęcáiacey, ábo uſpráwiedliwiáiacey, i to iáwna prawdá; bo czemużby nie? Ponieważ te uczynki pochodza od przyiacielá, i Syná Bożego przyſpoſobionego, we krwi Chryſtuſowey odżywionego, i iedno z ſámym CHRYSTUSEM będacego: i Piſmo S. każe nam *przyczyniáć ſpráwiedliwości*, aż do śmierći &c. 441. Eccl: 18. Apo: 22.

A zgołá Piſmá SS, o ſámey łáſce Bożey uſpráwiedliwiáiacey, máia ſię rozumieć, o pierwſzym uſpráwiedliwieniu; bo tego żadne uczynki náſze wyſłużyć nie moga. Piſmá záś o dobrych uczynkách, &c. máia ſię rozumieć o záſługowániu, i o przyczyniániu, w torego, ábo trzeciego &c uſpráwiedliwienia, ábo łáſki Bożey poświęcáiacey; i ták oboie będzie wcále. Ináczeyby Piſmá S. były ſobie

przeciwne? co ieſt bluźnierſtwo! ták ſtárzy Doktorowie SS., ták ſwiát, i Kośćioł dawny náuczał, i Piſmá te rozumiał, przeciw Mánicheuſzowi, Pelágiuſzowi, i Kálwinowi; komuż tu wierzyć? &c. 442.

W ARTYKULE LVII.

GAni náukę Kátolicką, *że dobre uczynki náſze wláſce, i z łáſką Bożą uczynione, záſługuią żywot wieczny, i z właſney godnośći.* Co wiele Kátolickich Teologow przydáie. I przeciwko temu, Piſmá przywodzi. Ale i tu zwyczáyna chytrośćia, i zdrádą; naprżod; zámilczał tego, że Kálwin názbyt od ſiebie idąc, powiáda, że dobre uczynki, choć ludzi Swiętych, nie tylko niebá nie záſługuią, ále owſzem ná piekło zárabiáią; bo wſzyſtkie, choć naydoſkonálſze, ſą ſzczyre złoczyńſtwá, i wſzeteczenſtwá BOGU obrzydliwe, i potępienia wiecznego godne! iákom i wyżey pokazał. n. 418. Druga! że tákże umyslnie zámilczał iáwnego po Kátolikách Piſmá, ktore zowie náſze dobre uczynki *godne zápłaty*, i Kroleſtwá niebieſkiego, á chwałę niebieſką zowie *zapłátą, nádgroda, korona ſpráwiedliwośći* &c. zá dobre uczynki náſze &c. Coż może być iáśnieyſzego? muſi tedy być oboiá prawdá. 443. I to prawdá, przeciw Pelágiuſzowi (iákom i wyżey pokazał, i te Piſmá, ktore tu, i indziey Drelinkurt przywodzi, w tym ſenſie mowią) że uczynki náſze, by naylepſze przyrodzone, nic á nic nie záſługuią bez łáſki, i miłoſierdzia Boſkiego; owſzem i nádprzyrodzone, choć z łáſką Boſką uczynione, nic á nic BOGU doſkonáłośći, ábo pożytku, ſáme przez ſię nie przynoſzą, i mogł by zánie nic P. BOG nie dáć, bez krzywdy náſzey; boſmy ie i bez zapłáty, powinni czynić;, iáko niewolnicy &c. 444. Lecz i to nie mnieyſza prawdá,

Calvin. in antidoto Trid. ſeſſ. 6. Cap. 11.

Luc: 20. 2. Teſal. 1. Apo. 3. Mat: 5. & 10. & 25. Rom: 6. 1. Cor. 3. ad Gal. 6. 2. Tim. 4.

wdá, bo z tegoż Pismá Swiętego: że P. BOG z dobroci swey nieskończoney, uczynił nieiáka zmowę, i kontrákt z námi, iáko z *robotnikámi*, ábo *kupcámi*, ábo *slugámi*, ile iuż z dorosłemi; że nam ináczey *Dziedzictwá, korony*, i *perły niebieskiey*, i *zapláty* wieczney, choć iuż od Syná swego nam u niego nábytey, nie da, poki iey sobie z pomocą łáski iegoz, *nie kupiemy*, nie *wysłużemy*, nie *zárobiemy* &c. Bo táż iest wola, i sámego CHRYSTUSA Pryncypałá naszego, w Pismie S, ták często, i iáwnie wyrážona; i w tym sensie Apostoł mowi: *Dopełniam wysługą moią tego, czego nie dostáie Męce CHRYSTUSOWEY.* Nie żeby, choć iedná kroplá krwi JEZUSOWEY, nie byłá million rázy nieskończenszey w sobie wagi, nád tysiąc Swiátow grzechy? Ale że P. BOG, i sam że CHRYSTUS, ták chciał, i postánowił, i pomoc nam do tegoż sámego wysłużył, żebyśmy się też przynaymniey ostátnim páluszkiem, do skutku w nas Męki iegoż przyłożyli, i kropelkę &c. swey wody, do Morzá czerwonego krwi iego Przenayświętszey przylali. &c. 445. Zeby nam, i zbytnia z iedney strony w wierze sámey, o Męce, i wysługách CHRYSTUSOWYCH prezumpcya, nie byłá okázya do lenistwá, i prożnowánia; dopieroż w tę nádzieię do hulánia: (iáko wszeteczny Luter mawiał, gresz mocno, á wierz ieszcze mocniey, że zá cię CHRYSTUS iuż dosyć uczynił, to zbáwion będziesz) i do rospusty; á z drugiey strony, zbytnie w siłách, i w uczynkách nászych ufánie; żeby nam nie było okázya do pychy, i chełpliwośći; ále żebyśmy w ufnośći, BOGA o łáskę, i pomoc iego prosili; baczac, że nic á nic z siebie nie mamy, i nie możemy, i w boiáźni Boskiey co nam rozkaże, czynili: á ná ostátek, wszystko co z łáską iego możemy, uczyniwszy, znáiac się do nieudoli nászey, nie w nas, *ále w P.* BOGU, z Páwłem *S.* się *poszczycili! drogęm* przykazań *odpráwił*, *wiárym*, i słowá

Mat: 20. & 13. & 25.

Ibidem

Ad Coloss: 1.

2. Cor. 10.
2. Tim: 4.

BOGU *dotrzymał*; mam nie wzruszona nádzieię, że i on mi dotrzyma, i dá *Koronę spráwiedliwośći* &c. 446. A ztąd rzecz iáwna, że się pysznić nie możemy, ále wszystko BOGU, i miłosierdziu, i łásce iego, przyznawác iestesmy winni. Iáko ślepy, że się dał z przepáśći wyprowádźić. Iáko śmiertelnie *Sámárytan ránny*, i chory, że się pozwolił *dármo uleczyć*. Iáko tonacy; że się dał ze dná wyćiágnać; iáko ubogi, że rękę podał, i wział iáłmużnę; iáko od głodu umieráiacy, że gębę otworzył, ná cudzy pokarm? i ieszcze million rázy bárziey. I ták się wszystkie Pismá SS. miárkowác, i tłumáczyć máia. Ták záwsze rozumiał Kośćioł cáły, i wszyscy stárzy Doktorowie przeciw Kálwinowi, názbyt od siebie, i Pelágiánowi názbyt ku sobie, Pismo S. zdrádliwie nákręcáiacym; komuż tu wierzyć zdrowy rozum każe? i baczność ná swoie zbáwienie? 447.

W ARTYKULE LVIII.

POwiáda: że *Dobre uczynki násze nie moga zásłużyć Niebá. Dopieroż, wyższego chwały stopniá.* Ale się ná to iuż iásnie, i nie raz odpowiedziáło, że sáme z siebie uczynki násze, nie moga; ále złaczone z łáską Boża, i z zásługámi CHRYSTUSOWEMI, i obietnica Boża, moga. Iáko *látorośl*, bez korzenia, nic nie może; ále wszczepiona w drzewo Oliwne, ábo *w máćicę winna, pożytek przynieść może* &c. ktoremi podobieństwy, i innemi, sam P. JEZUS tę náukę podáie. I często to w Ewángeliy powtarza; *kto* i sam będzie *dobrze czynił*, i *drugich uczył*, ten będzie zá to, *większym w Niebie*. To iest, zárobi sobie przez to, ná wyższy stopień chwały. 448. Lecz i te sáme Pismá, ktore Drelinkurt przywodzi, przeciwko niemu sámemu biia. Bo wyráźnie Páweł S.

Luc. 10. / Joan. 10. / Joan. 15 / Mat. 5.

choć

choć z podźiwieniem przyznáie! *Ze momentálny náß ućiſk ná tym świećie*, i máła pracá; *wieczney chwały ßácunek nam zárabia*, to ieſt záſługuie; co i ſam CHRYSTUS dawno przedtym náuczył, i ieſzcze ledwie nie pod przyśięgą áſſekurował: *ktokolwiek da kieliſek wody prágnącemu, choć tylko ná Imię, i cześć Swiętego ucźniá Páńſkiego, záprawdę nie ſtráći zapłáty ſwoiey*: i tyśiąc tego w Piſmie. Ták dálece, że śię zdá rzecż niepodobna, áby tego iáwnie Heretycy w Piſmie nie widźieli. Ale ich BOG záślepił; że ták iáwnie, i grubo przećiwko Piſmu S. uczą: żeby śię ludźie postrzegli, i w innych rzeczách im nie wierzyli, choć też záwſze rownego fałſzu, lecz czásem z iákimkolwiek, choć zdrádliwym, przećięż z więkſzym do prawdy, przynaymniey podobieństwem, náuczáią, przećiwko wſzyſtkim Doktorom SS. &c. Jákoż im wierzyć? 449.

2. Cor. 4.

Mat. 10.

W ARTYKULE LIX.

TEż práwie, i podobne Piſmá SS. przywodźi. Ze *nie możemy doſyć czynić ſpráwiedliwośći Boſkiey przez náſze ućierpienia.* Ależ te Piſmá, w tymże ſenśie Duchá S., i Kośćiołá Kátolickiego, i Doktorow ſtárych, i SS., ſą prawdźiwe. Ze wſzyſtkie náſze ćierpienia, i dobre uczynki, i million lát poſtow, i mąk, i krwi rozlánia (iáko mowi Apoſtoł) nic nie pomogą, i zá naymnieyſzy grzeſzek, przećiw nieſkończonemu Bogu, uczynić nie mogą, choćby wſzyſcy Aniołowie, i wſzyſcy SS., i Mátká Boża, pomyslne męki ćierpieli &c. 450. Jednák złáſka, i właſce Bożey uczynione, i złączone z Męką i z záſługámi CHRYSTUSowemi; mogą, i może śię, i powinien po trosze, z doczeſnego zá grzech karánia wypłacáć, grzeſzny człowiek! i pełno tego w Piſmie. Jáko Pro-

Joël. 2. rocy do *pokuty*, i *żalu* zá grzechy, námawiáiac, oraz i
1. Ezdr. 9. do *ćierpienia*, *postow*, i *włośiennic* &c. námawiáli:
1. Reg. 14. Ták Dawid i BOGA prosił, żeby go tu karał, i sam
Jonæ. 3. to ná sobie czynił, *poszczac, w popiele leżac* &c. Ták
Dan. 4. *Niniwitowie* gniew Boży *ubłagáli*. Ták Dániel *iáł-*
Eccl. 3. *mużnę zá grzechy* rádźił, i wiele innego Pismá. Ták
Tob. 4. sam P. JEZUS o Tyryiczykách mowi; żeby byli zá
Mat. 11. grzechy swoie *w popiele, i pośćie dosyć czynili* &c. Ták
2. Cor. 9. Páweł S. *ćiáło swoie biczuie*, áby ná drugim świećie
kárány, i *potępiony* nie był. &c. 451. Ale
rzecze Heretyk! Iest to uwłoczyć, i nie dufáć Męce, i záslugom CHRYSTUSOWYM, iákoby on nie dosyć, i nád to dáleko, uczynił, i iákobysmy też coś mogli. Lecz się iuż ná to, sto rázy odpowiedźiáło. To by się ták áni modlić; áni w pokorze, áni zgołá w żadney cnoćie cwiczyć, áni nic w cále dobrego czynić nie godźiło. Bo to iuż P. JEZUS zá nas wszystko uczynił, zápłáćił, nádgrodźił, i nád to. A toby było, wrotá do wszystkiey rospusty otwieráć. Jákoby ná to P. JEZUS ćierpiał, żebysmy my bespiecznie roskoszowáli; ná to był pokorny, czysty, wstrzemieźliwy &c. żebysmy my iuż wolna pycha, nieczystośćia, ábo obżárstwem grzeszyli, ná to był zgołá BOGU
Philip. 2. Oycu *aż do śmierći posłusznym*, żebysmy swowolno żyli, i czynili co się podoba &c. i ná toć to náuká Heretycka goni! 452. Ale nie ták Duch Boży, i Pismo S., i owszem przećiwnie Piotr S. mowi: *CHRYSTUS ćierpiał, i wy się tąż myślą uzbra-*
1. Pet. 2. *iayćie*, ábyśćie i wy zá nim śli, ćierpieli; on pośćił,
1. Pet. 4. i wy pośććie &c. I sam CHRYSTUS do tegoż często
wzywa; *Kto chce iść zá mną, niech się siebie záprze,*
Mat. 16. *niech Krzyż swoy przynaymniey dźwiga &c. Niech idzie zá mną*; iákom ia zá grzechy iego ná tymże Krzyżu umárł &c. 453. Nie żeby nie dosyć, i nád to, ná Męcę iego było; Ale że tylko tym

sposobem,

ſpoſobem, chćiał nam męki ſwey udźielić, żebyśmy my ſię też do tego przyłożyli, ile możemy, i to ſámo, nie bez ſzczegulney pomocy, i łáſki iego, ktora nam ná to ſámo wyſłużył! częśćią, żebyśmy zbytnią w záſługách iego nádźieią, ábo ráczey prezumpcyą, nie gnuśnieli. Częśćią, żeby nas z nieſkończoney ku nam miłośći, nie tylko do uczeſtnictwá niewolniczego ſwych záſług, ále też do ſpołeczności práwá Synowſtwá Boſkiego, i pobrátymſtwá ſwego przypuśćił; á zátym, żebyſmy ſię nieiáko i *poſzczyćić* [iáko mowił Páweł S.] z nimże, i *w nimże*, i nimże mogli, żeśmy ſię też coś do długu náſzego zápłácenia, przynaymniey plewámi przyłożyli; iák owá babká, dwiemá ſzelagámi, ábo iák muchá do oránia z wołámi &c. I to ſámo z łáſką, i z pomocą iego? Ták rozumieią z Piſmem S. ſtárzy SS. Doktorowie, tylko że P. Drelinkurt ináczey! Nie wiemże komu tu lepiey wierzyć? 454.

W ARTYKULE LX.

POwiáda, że Bellarmin náucza, że *SS. niektorzy, więcey tu ná źiemi ćierpią, niż grzechy ich záſługuią.* I przećiw temu Piſmá przywodźi. Ale ſię iuż ná nie, w wyżſzych Artykułách, oſobliwie w 55. odpowiedźiáło, w iakim ſię ſenśie bráć máią. Zdrádliwie też, iáko zwykł, Bellárminá cytuie; bo Bellármin nie mowi, *niż grzechy z ſiebie záſługuią*; ále, niż *P. BOG od nas z dobroći ſwey wyćiąga*, bo náwet męki piekielne, mnieyſze ſą, niż grzech, choć ieden, záſłużył. I dlatego P. BOG i w piekle, mniey karze, niż grzechy godne; á w niebie więcey płáci, niż godne záſługi náſze. 455. BOG tedy, gdyby chćiał w *ſurowośći ſpráwiedliwośći ſwoiey*, iáko mowi Piſmo, z námi ſię obchodźić, niepodobną *nikomu z nas wytrzymáć* &c. ále, lubo z Pſalm. 129

dobro-

dobroći swoiey sámey, i z zásług CHRYSTUSOWYCH, odpuszcza nam winę, á czálem i karánie, ábo po częśći, ábo i cále, wedle upodobánia swego, ábo i żalu nászego; tedy ná ten czás, ludźie, łáską i miłośierdźiem Bożym usprawiedliwieni, mogą coś więcey (i to sámo z teyże, i z tąż łáską Bożą] czynić, i ćierpieć, niż BOG od nich wyćiąga. 456. I ták vg.

Job. 6. Job S. mowi: *że ćierpienie iego przeważáło grzechy iego*; ták Jan S. Chrzćićiel, lubo łáską Bożą od grzechu pierworodnego uwolniony, i *poświęcony*, poszedł záraz w dźiećinney niewinnośći ná puszczą, i żywot surowy, lub nie miał zá co, dość czynić! Ták Mágdálená S., lubo od sámego P. JEZUSA *odpuszczone zu-*

Luc. 7. *pełnie grzechy* miáłá (záczym iuż, zá co dosyć czynić i ćierpieć nie miáłá) z łáski Bożey; przećięż nieiáko iuż nád powinność, ábo ráczey nád roskazánie, i wyćiąganie Boskie, chcąc się doskonáley P. BOGU przypodobáć, poszłá po śmierći CHRYSTUSOWEY ná puszczą, i tám surowie, lat kilkádźieśiąt żyłá. Toż i o innych podobnych SS. Doktorowie stárzy piszą. 457. Ináczey, gdyby nikt tu ná ziemi ćierpieć nic nie mogł, tylko iáko złoczyńcá, ná simo dosyć uczynienie zá grzechy swoie; toć by ták i wszyscy SS. Męczennicy, nic sobie, dopieroż drugim nie wysłużyli męká mi swemi! Toć by tylko iáko złoczyńcy zá grzechy swoie, ćierpieli! A ná coż by Piotr S. wiernych upomi-

1. Pet. 4. nał: *żeby nikt nie ćierpiał iáko złoczyńcá. Ale ieżeli iá-ko niewinny Chrześćiánin, niech się ćieszy z tego.* Ná

Act. 5. cożby *Apostołowie się ćieszyli*, i Páweł S. szczyćił się, *że godnemi byli ćierpieć zá Imię CHRYSTUSOWE.* A ktory się złoczyncá szczyci, i ćieszy, że zá grzechy swoie idźie ná szubienicę? 458. Chybáby ták, iáko gdy iáki złoczyńcá ná gardło, ábo ná długie vg. przez lat 20 więźienie zásłużył, i osadzony; á Pana go, ná instáncyą syná swego, i żyćiem, i więzie-

nicm

niem dáruie, byle mu tylko vg. rok ieden, wiernie służył; złoczyńcá záś rok służby odpráwiwszy, uznáiąc niewymowną nád sobą dobroć Páńską, życie mu cáłe, ná dálsze usługi ofiáruie, prosząc Páná, żeby ochotą iego nie gárdźił, i łáską sámą swoią, i pożywieniem, do dálszych usług iego sposobił, i pośilał; nic cále z siebie nie máiąc, i nie mogąc. Bez wątpienia wedle zdrowego rozumu, żeby ten sługá, nie nád toć czynił, niżeli był zásłużył, (bo on ná śmierć, i ná okrutne męki zárobił) ále więcey, niż dobry Pan od niego wyćiągał &c Tákich, i podobnych przypowieśći, sámże P. JEZUS w Ewángelii, tákich i SS. Doktorowie, używáią. Coż tu przećiwko Pismu? owszem, cożtu nie wedle iáwnego Pismá? wedle zdrowego rozumu? wedle wszystkich SS. Doktorow? wyiąwszy zrázu iednego tylko Kálwiná; zá ktorym dopiero oślep, i inni poszli. Komuż tu wierzyć? i kto tu lepiey Pismo rozumie? A ieżeli SS. niektorzy, choć przedtym grzeszni, ćiężey ćierpieli, niż P. BOG od nich, zá ich grzechy wyćiągał: Dopieroż Mátká Nayświętsza, dopieroż sam P. JEZUS, więcey millION rázy ućierpiał, niż grzechy násze zásłużyły karánia. 459. Jáko záś, i do odpuszczenia winy, przez mękę Páńską, wyćiąga od nas P. BOG, pewnych kondycyi, vg. ábo żalu, ábo Sákrámentow &c. dla ápplikowánia nam zásług CHRYSTUSOWYCH: i to naybárźiey czyni przez *száfárzow swego skarbu*, przez Kápłánow (iáko ich zowie Páweł S.] Ták też do odpuszczenia karánia, á zwłaszczá doczesnego zá grzechy násze pozostáłego, potrzebá ápplikowánia, ábo udźielenia tego skárbu, á zwłaszczá przez naywyższego Podskárbiego, ábo *száfárzá* Boskiego, to iest *Papieżá* &c. Ktoremu w Pietrze S., dał ná to szczegulnie *klucze* do skárbu, ábo szpiklerzu Kośćielnego &c. ktory iest złożony z

1. Cor: 4.

Luc: 12.

Mat: 16.

záſług nieſkończonych CHRYSTUSowych, i innych SS., z nimiż złączonych; ná doſyć uczynienie zá ich włáſne grzechy, nieiáko zbywáiących. 460. Ze ſię záś, choć cudze dobre uczynki, ile záwſze złączone, i uſláchcione zaſługámi CHRYSTUSowemi, i doſyć uczynienia; mogą i innym wiernym ápplikowáć, przez ſpolne, i wzáiemne uczeſtnictwo; rzecz iáwna z Piſmá S., i z rozumu ſámego. Bo ieżeli modlitwá iednych, pomocna ieſt u BOGA drugim, i nie uwłoczy godnośći, i poſrzednictwu Chryſtuſowemu, (iáko ſię wyżey z Piſmá S. w Artykule. 21. 22. 23. 24. 27. pokazáło] toć też i káżdy táki [iákim ieſt i ſámá modlitwá] dobry uczynek, ábo zaſługá cudza! I toć właśnie wyráźił Dawid, mowiąc: *uczeſtnikiem ia ieſtem* dobrych uczynkow, i záſług *wſzyſtkich wiernych ſług Bożych, záchowuiących przykazánia iego*; To i w ſkłádźie Apoſtolſkim wyznawamy, *Swiętych obcowánie*, ábo ſpołeczność, i *uczeſtnictwo* dobrych uczynkow, i záſług. Toż i Páweł S. o ſobie mowi; że *ná ciele ſwoim*, zá *ciáło, i członki* CHRYSTUSOWE, wiele ućierpiał; *dopełniáiąc nieiáko Męki CHRYSTUSOWEI*: Jákom i wyżey námienił. Przez co ſię doſtáteczn ie ná te Piſmá odpowiáda; ktore Drelinkurt przećiwko Odpuſtom, przywodźi. 461.

Pſal. 118. — Coloſ. 1.

W ARTYKULE LXI.

TO prawdá, że *káżdy zá ſwoie włáſne grzechy odpowiádáć będźie*, i nikomu cudze modlitwy, i záſługi, náwet i CHRYSTUSowe, nie pomogą; kto ſię też do tego nie przyłoży, ále w grzechu záćięty, trwáć będźie. Dopieroż i to prawdá, że áni my ſámi, áni żadne ſzczere ſtworzenie, choć by nayświętſze, nie może ſobie, dopieroż komu inſzemu, wyſłużyć odpuſtu, ábo odpuſzczenia grzechow, ábo zbá-

wienia

wienia wiecznego : Bo do tego potrzebá osoby rowney godnośći sámemu BOGU obrázonemu ; á ten iest sam P. JEZUS Zbáwićiel (i w tym sensie, rozumieć się máia te Pismá, ktore Drelinkurt przywodźi) 462. Ale i to iáwna z wielu Pismá S. prawdá ; że iáko P. BOG, z skrytych sadow swoich, często karze doczesnie grzechy Rodźicow ná dźiatkách : Jáko *Saula* ! i Krolow *ná podłinych*, iáko *Dawidá* &c. ; ábo przećiwnym sposobem ! á zgołá, zá grzech iednego, cáłe Krolestwo &c. iáko karał zá *Achánná, Izráelitow &c.* 463. 1. Reg: 31. 2. Reg: 24. Josu: 7.

Ták też z nieprzebrániey łáski, i miłośierdźia swego, zá cudze dobre uczynki, ábo dosyć uczynienia, wielom inszym błogosłáwi. Jáko *Lábánowi, dla Jakubá* ; *Putyfárowi, dla Jozefa* &c. A iezeli choć niewiernym Pogánom, dla sług swych błogosłáwił : Dopieroż wiernym wspołsługom, ábo pokutuiacym ; dla SS. swoich przyczyny, ábo záslug, i dosyć uczynienia : [zwłaszczá iuż z CHRYSTusowym złaczonego] karániá doczesne, zá ich grzechy, odpuśćić może, i odpuszcza &c. lubo nie záwsze, i nie wszystko, ále ile, i kiedy mu się podoba. Ták i dla *Jobá ofiáry, i przyczyny*, odpuśćił iego przyiaćiołom. Ták i dla *Moyżeszá rak podniesionych*, dawał *zwycięstwo* Zydom ; i owszem, i w ten czas, kiedy sobie *ćielcá* ulali, lubo im grzechu sámego. to iest przewinienia, ná instáncya Moyżeszowa BOG nie odpuśćił (bo tego, iákom rzekł, żadne pod niebem szczere stworzenie, by też nayświętsze, chybá tylko sam CHRYSTUS ; wysłużyć godnie nie może) przećięż im niektorym, i więcey dáleko, karánie odpuśćił, bo nie wszystkich wyścinał &c. Co mu *w Psalmie Dawid* przyznáie : że *gdyby nie Moyżeszowa* instáncyá, wszyscy by byli zginęli. Ták i wszystkie práwie stározákonne ofiáry, zá *cudze* naybárźiey *grzechy, Káplani ofiárowáli* &c. I pełne tego iest wszędźis

Gen: 30. & 39. Job: 42. Gen: 32. & 17. Psal: 105. Lev: 9. &c.

dźie Piſmo; ták iáwnie; że niepodobna, áby tego Dyſſydenći nie widźieli, gdyby oko naymniey ſzczerze otworzyć chćieli. Ale ich upor, i záwziętość ku SS. Bożym, záślepiłá; znáć z niemi żadney ſpołeczności mieć nie chcą: bá i ná wieki mieć nie będą, ieżeli ſię nie upámiętáią.
464. Jákoż, iáka to ſámegoż Drelinkurtá, i innych, w tymże ſámym, i w inſzych Piſmách ślepotá? że Bellárminowi w tymże Rozdźiale przygánia, o to, iż twierdźi: że SS. *pewnym ſpoſobem ſą náſzemi odkupićielámi.* Przez co ſámo, i Piſmu S. przygánia, że *Moyżeſzá*, i wſzyſtkich *Sędźiow, Bogámi zowie.* I *Jozefá zbáwićielem Ægyptu* názywa &c, choć ieſzcze nie z ták wyráźnym przydátkiem *pewnym ſpoſobem* &c. o czym ſzerzey wyżey w Artykule 26. Alec i ſámiż Dyſſydenći, zápomniawſzy tego, ktore przećiwko nam przywodzą Piſmá, modlą ſię; á zátym, i dobrze czynią, iedni zá drugich. 465. A ieżeli mogę zá drugiego ofiárowáć, i uczynić nábożeńſtwá mego uczeſnikiem, i modlitwy? Czemuż też nie mogę, i innych dobrych uczynkow moich? Jáłmużny, Poſtu? &c. Jáko wyráźnie CHRYSTUS mowi: że możem *modlitwą náſzą, i Poſtem*, drugiego uwolnić od karánia, i *opętánia diabelſkiego* &c. I pełne tego, iákom rzekł, wſzędźie Piſmá. 466. I dla tego wiernych, i Kośćioł Chryſtuſow, zowie Piſmo, *Ciałem CHRYSTUSOWYM, Domem, Miáſtem, Kroleſtwem* &c. Bo iáko w ćiele żywym członki, w domu czeládká, w Mieśćie Mieſzczánie, w Kroleſtwie obywátele, i w cáłym świećie, ták náſzym, iák i podźiemnym, ludźie wzáiemnie ſobie dopomagáią, kupiecka dobr ſpołecznośćią, ábo zámiána &c. Ták i w Kośćiele CHRYSTUSOWYM, ták w tryumfuiacym, iáko i ná źiemi ieſzcze woiuiacym, ábo i w czyſcu, doſyć czyniacym, wzáiemna ſpołeczność praw, dobr, towárow, zyſkow mieć mogą. Bo ſię ći wſzyſcy, ſpolnie, *ná* iedno

Exo: 7. Gen. 6.

Mat: 9.

1 Cor: 10. & 15. &c. Apo. 21. ad Hebr: 12.

Phil: 2.

Imię JEZUSA kłániáią. Jednemuż Pánu służą, w iednegoż BOGA wierzą, w iednymże *ciele*, w iednymże *domu*, w iednymże *Mieście*, w iednymże *Krolestwie*, lubo w rożnych izbách, domách, ábo Prowincyách zostáią. A to wszystko służy, i wyżey do Artykułow 21. 22. 23. &c. o przyczynie SS. Bożych, i niżey do Artykułow 65. 66. &c. o karániu, i Czyscu &c. 467.

W ARTYKULE LXII.

ZE *Księża odpuszczáią grzechy, iáko Sędziowie*, zupełna ná to moc máiący, á nie iáko tylko *posłowie Chrystusowi, i opowiádácze łáski iego.* I przećiw temu, przywodźi Pismá; że tylko sam BOG odpuszcza grzechy! Ale ná to, snádna, i iáwna odpowiedź, że to prawdá; że sam tylko BOG iest, ktory mocą, i władzą swoią własną, odpuszcza grzechy. Jáko sam tylko BOG, nimi obrážony; i tákiey mocy, nietylko Kśiądz żaden, ále i Papież, i żadne stworzenie mieć nie może: I w tym się sensie Pismá te, ktore Drelinkurt przywodźi, rozumieć máią. 468.
I to tákże prawdá; że CHRYSTUS, Apostołow, i innych po nich Kápłánow, *Posłámi* do ludźi uczynił, áby *opowiádáli wiárę* w P. JEZUSA, i *pokutę zá grzechy*, *i odpuszczenie ná Imię* iego. Jáko, też Pismá swiádczą. 469. Lecz i to iáwna prawdá, z tegoż sámego Pismá, (ktorego zdrádźiecko Drelinkurt, iáko zwykł, zámilczał) że *iáko BOG posłał CHRYSTUSA*, i oraz mu dał Plenipotencyą odpuszczáć grzechy; ták i CHRYSTUS, *posłámi* uczynił do świátá Kápłánow: Ale oraz udźielił im władzy swoiey, áby Imieniem, i *władzą od niego wziętą*, grzechy odpuszczáli. I nie mowił CHRYSTUS stánowiąc Kápłánow, i *tchnąwszy ná nich*, (z ktorey, i podo-

Joan. 20.

Ibidem

Ibidem

podobnych Ceremonij, teraz Kálwini, i inni śmiać ſię śmieią!) &c. *Poſyłam was, ábyście* nie tylko oznáymiáli, ále i *odpuſzczáli grzechy*. 470. Iákoż i rozum to pokázuie; że i u ludźi, rożni bywáią Posłowie, iedni, co tylko wolą Pryncypałá ſwego przez liſt, ábo i uſtnie, opowiádáią. Niby to *Gońcy*; i tácy ſą często SS. Aniołowie. Tácy i Prorocy w Stárym Teſtámenćie byli. I tákimi Posłámi być mogą, i czáſem i teraz bywáią i niewiáſty pobożne, i Prorokinie, z obiáwienia Boſkiego &c. 47*1*. Drudzy posłowie bywáią pełnomocni, ábo *Plenipotenci*; iáko V. Reiowie, i inni Urzędnicy; ktorzy ná mieyſcu Páńſkim rządzić, i Páktá rożne ſtánowić, i karáć, i odpuſzczáć mogą. I tácy ſą Biſkupi, i Kápłáni nowego Teſtámentu: Dlá tego im P. JEZUS, á zwłaſzczá

Mat: 16. Naywyżſzemu Piotrowi, dał *klucze ná Niebie, i ná ziemi*; ktore záwſze bywáią znákiem władzy, i *iuriſdykcyi*, lubo tylko od Pryncypałá powierzoney. Ták iáwne Piſmo, ták ſam P. JEZUS, ták SS. Doktorowie, tak cáły Kośćioł CHRYSTUSOW, záwſze rozumiał. Lecz Kálwin i P. Drelinkurt nie ták! komuż tu wierzyć? 472?

W ARTYKULE LXIII.

ZE *CHRYSTUS JEZUS zá wſzyſtkich ſię ogolnie ludzi, BOGU ofiárował.* Przeciwko temu Piſmá przywodzi: ále i tu, ponieważ iáwne ſą inne Piſmá po Kátolickiey náuce: Bo wedle Piotrá S., BOG

2. Pet: 3. chce, áby *wſzyſcy do pokuty* przychodzili. Bo Páweł

2. Cor: 5. S. wyráźnie mowi; że *BOG chce wſzyſtkich zbáwić.*

1. Tim. 2. Ze *CHRYSTUS umárł, że ſię wydał zá wſzyſtkich.* I

1. Joa: 2. Jan S. mowi; że *nie tylko zá náſze, ále i zá cáłego*

Joa. 1. *świátá grzechy umęczony* CHRYSTUS. I ſam P. JE-

Mat: 11. ZUS *wſzyſtkich oświeca, i do ſiebie wzywa*. Do *wſzy-*

ſtkich

skich Národow, Apostołow posyła; *wszystkim groźi potępieniem, ieżeli nie uwierza. Wszystkich do siebie pociąga podwyższony.* I sam BOG, Adámowi, i wszystkiemu náśieniu iego, obiecał Syná swego. A iáko grzech *przez Adámá ná wszystkich*, ták i *zbáwienie przez CHRYSTUSA*: wedle Páwłá S. 473. Chybá że BOG, i CHRYSTUS kłámą, ábo obłudnie, i hipokrytycznie (iáko wyráźnie Kálwin bezbożnie bluźni) z ludźmi sobie postępuie; gdy się z tym, że *wszystkich zbáwić chce* ustáwnie protestuie. Komuż tu wierzyć? Muszą się tedy. i powinne te Pismá, ktore Drelinkurt przywodzi, zdrowo rozumieć; ze wszystkiemi Doktorámi, i z cáłym Kośćiołem Kátolickim. 474. To iest. Ze lubo CHRYSTUS z swoiey strony, i z nieskończoney dobroći, zá wszystkich umárł; lubo to *Słońce Sprawiedliwośći*, i *złym*, i *dobrym wschodzi*, i *przyświeca każdemu człowiekowi ná świát przychodzącemu*; iáko Pismo mowi. Iednák nie wszyscy odpuszczenia grzechow, i zbáwienia dostępuią w świátłośći wiekuistey! Bo iedni oczy dobrowolnie złośliwie zámrużáią, (iáko dorośli) á drugim ie przeszkodá iáka z skrytych sądow Bożych, záśłonitá; [iáko dziatkom bez Chrztu umieráiącym: &c.] A zgołá, bo nie wszystkim Męká Páńska, skutecznie ápplikowána bywa. 475. Ták właśnie; iáko gdy komu, ábo medykowi znáć dádzą, że troie ludzi tonie, ábo umiera; on bieży ná rátunek z nieomylnym lekárstwem, chcąc wszystkich trzech rátowáć; tym czásem ieden z nich z przypadku utonął, ábo umárł; drugi zácięty desperat, że twárde drewno, ábo że gorzkie lekárstwo, áni go w rękę wźiąć nie chce, woląc utonąć, ábo umieráć. Trzeći, deski się chwyci, ábo lekárstwá záżyie, i swemu wybáwićielowi do nog upadszy, dziękuie; á on go ieszcze ná żywot iuż wieczny, záprowadza; ktoż tu komu winien? A pod tákiemić bi podobnymi *przypowieśćiámi*

Mat. 16.
Joa. 12.
Rom. 5.
1. Cor: 5.
Mat. 5.
Joa: 1.
Matt. 13.

ściámi, ſam P. JEZUS záwſze náukę ſwoię udawał. Iákoż w tym iednym podobienſtwie, dziwnie ſię iáſnie wiele náuki Kátolickiey wydáie. o łáſce Bożey! o wolnoſci ludzkiey! o Przeznáczeniu i zgubie &c. Tyż náuki, pod tymiż podobieńſtwy, uczy Piſmo S, náuczał CHRYSTUS, náucza Kośćioł, i Doktorowie SS. ? przećiwko Kálwinowi! komuż tu wierzyc? 476.

W ARTYKULE LXIV.

POwiáda, że Kátolicy náuczáią; że *ſpráwiedliwość JEZUSA CHRYSTUSA, nie bywa nam przywłaſzczona ku uſpráwiedliwieniu*. I *że nam nie ieſt potrżebna*. Ale żebym pokazał iáwnie; że P. Drelinkurt, iako záwſze, ták i w tym Artykule, zdrádziecka chytroſcia, náukę Kátolicka ná ohydę podáiąc, obłudnemi ſłowy ia udáie. Iáwnym to naprzod wyráżę podobieńſtwem, iáko Kátolicy, million rázy więcey przyznawáia CHRYSTUSOWI Pánu, i iáko nam ſpráwiedliwość iego bárźiey ieſt potrzebna, i pożyteczna, niżli wedle náuki Kálwinſkiey. Ktoremi też ſámymi podobieńſtwy, wſzędzie Piſmo S. grzechy náſze, i nas od nich przez CHRYSTUSA wybáwienie, i náſze przez Niegoż uſpráwiedliwienie, wyraża. Ieſt to tedy, ábo *obmycie człowieká*; błotem, i plugáſtwem zmázánego; ábo *wykupienie*, i *rozwiazánie* z powrozow, *więżniá*, ábo *uzdrowienie chorego*, uleczenie *ránnego*, ábo *wſkrzeſzenie umárłego* &c. Niechże vg. będźie dwoch więźniow, ábo kálekow, ábo trupow, i dwoch też lekárzow, ábo wybáwicielow. 477. Pierwſzy, niech nie tylko *zákryie*, i *záſłoni*, ále też i prawdziwie, włáſnymi rękomá *obmyie* záſzpeconego, *rozwiąże* ſkrępowánego, uleczy *chorego*! zágrzeie, i wſkrzeſi umárłgo. Zeby właſnie ſam w ſobie prawdziwie, był *czyſty*, *wolny*, *zdrowy*, *żywy*, i czerſtwy, przez dzielność

Pſal: 50. Ezech. 36. 1. Cor. 6. 2. Cor. 5. 7 Joa. 1. Apo. 1. & 5. Hebr 9. Pſal. 115.

ność, i łáſkę ſwego lekárzá, ow pácyent, ábo niewolnik. 478. Drugi záś wybáwiciel, ábo medyk, niech tylko śliczna, i droga ſzáta *zákryie*, á choć i ſámym ſoba *záſłoni* pácyentá, i niewolniká, áby nikt iego *ſzpetnośći, więźienia* i *káidan*, choroby, i *trupá nie widźiał*: ále w rzeczy ſámey, áby ow pácyent ſam w ſobie, ták zeſzpeconym, zwiazánym, zkáleczonym, i trupem był umárłym, iáko przedtym &c. tylko by medyk udawał, że ia zá mego pácyentá, ieſtem widzicie czyſty, zdrowy, żywy, &c. 479. Teraz ſię zdrowego rozſadku, i nayproſtſzego człowieká pytam! ktory by z tych dwoch był medyk, i wybáwiciel doſkonálſzy? i ktoremu by pácyent, ábo niewolnik bárźiey był obligowány? i ktorego by ſłuſzniey, i prawdziwiey wychwalał? Tyś moy Pan, tyś Dobrodziey, tyś prawdziwy zbáwiciel! &c. Mnie ſię zda: (bá i rozumiem, naygłupſzemu dziecku, i naymędrſzemu Sálomonowi) że ten pierwſzy ieſt táki; á ten drugi, ieſt mátácz, obłudnik, i oſzuſt. 480. My tedy Kátolicy mowiemy, że CHRYSTUS, tákim, iák pierwſzy medyk, ieſt náſzym Zbáwicielem! ktory nas, i rány, i plugáſtwá náſze, *nie tylko* ſzáta ſwa droga, przed Bogiem *pokrył, záſłonił*, i rány náſze *záwinał*, i ſámym ſoba záſtáwił! Ale też nas ſámych w ſobie, krwia ſwoia S. *obmył* prawdziwie, *oczyśćił, rozwiazał*, *uleczył, wſkrzeſił*, i *Duchem S.* w nas tchnionym, iáko niegdy P. *BOG Adámá*, ábo *Elizeuſz* ſynaczká *Synámitki* zágrzał, i ożywił. O czym te wſzyſtkie Piſmá, ták iáwnie ſwiadcza. My tedy oboygu Piſmu prawdę, iáko należy przyznáiemy, że nas P. JEZUS, i ſámym ſoba *záſtapił*, i przed oczymá, i gniewem Boſkim *záſłonił*, i pláſtr ná rány náſze przyłożył: i oraz cudownym ſwoiey ſzáty dotknieniem nas prawdziwie *uzdrowił, uleczył, ożywił.* 481. Kálwini záś mowia, że CHRYSTUS, iáko ten drugi medyk, tylko

Gen: 2.
4. Reg: 4.

rány náſze pokrył, ále nie uleczył, i zmázy nie obmył &c. A ták iednemu Piſmu (co záwſze we wſzyſtkich Artykułách czynia) i to zle tłumáczonemu, niby prawdę przyznáiac, drugiemu dáleko iáſnieyſzemu, i licznieyſzemu, fałſz bluźnierſko zádáia. Komuż tu wierzyć? Iákoż te ſáme Piſmá, ktore záraz w náſtępuiacym Artykule 65. i 66. tenże Drelinkurt, przećiwko inney náuce Kátolickiey, przywodzi: znoſza wyráźnie fałſz Kálwińſki, ktory w tym tu Artykule, w chytrych iák liſzká słowách, zágrzebł. Zkad znowu, iák záwſze, iáśnie ſię pokázuie, iák ſię to Herctycy raz ná tę, drugi raz ná owę ſtronę, i ſámi, i Piſmá z ſoba, iák węże kręca. 482. Bo z iedney ſtrony ucza, że CHRYSTUS nie cále nas od zmázy, ábo rány grzechowego przewinienia leczy, ábo obmywa, ále tylko *pokrywa*; i Piſmo ná to przywodza. Z drugiey ſtrony, w náſtępuiacym Artykule ucza, i Piſmá tákże przywodza; że nas CHRYSTUS z gruntu, i w rzeczy ſámey, od *wſzelákiego karánia*, i *doſyć uczynienia* cále *uwonił*, *obmył*, *uleczył*; iákoż im, i ich wykrętom Piſmá S. wierzyć? 483. Bo ieżeli nas P. JEZUS *od karánia*, ábo doſyć uczynienia zá grzechy náſze, wcále uwolnił: (choć doſyć czynienie nie ieſt grzechem, i owſzem wielka cnota ſpráwiedliwośći: zwłaſzczá, gdy ie kto dobrowolnie czyni.) Dopieroż million rázy bárźiey, i prawdziwiey, od ſámego grzechu, i przewinienia nas uwolnił, i zmázy obmył, i rány náſze wewnętrzne *cále zleczył*, nie tylko *pokrył*. Bo nam ſto rázy więcey ná tym należy, żebyśmy zmázy grzechowey, i przewinienia w ſobie nie mieli, niżli karánia. 484. Chybá, że to Kálwini, iák owi źli ſynowie, á ráczey niewolnicy, i káimowie, o przewinienie ſwoie, i o urázę, i gniew oycowſki mniey dbáia, byle ſię karánia ukryć. Gnieway ſię iák chceſz Oycze, byleś mię nie bił &c

Kátoli.

Kátolicy záś, iáko prawdziwi, choć ci czásem *márnotrawni synowie*, ábo *pokutuiacy náwet Absálonowie*; Luc: 15. 2. Reg. 14.
nie ták o máłe iákie, i doczesne karánie stoią, i owszem się ná nie *dobrowolnie ofiáruią*; i co mogą postámi, iáłmużnami &c. wypłacáią, byle im tylko przewinienie, zupełnie odpuszczono, i z gruntu zniesiono. 485. Ktory Akt skruchy, ábo żalu synowskiego, prawda, że czásem ták będzie doskonáły, że BOG oboie odpuszcza, i winę, i karánie, iáko *synowi márnotrawnemu*; i *łotrowi ná krzyżu* &c. Luc. 23.
czásem iednák odpuśćiwszy winę; czastkę przynaymniey karánia zátrzymuie. Iáko *Adámowi*, *Moyżeszowi*, i *siestrze iego*; *Dáwidowi*; *Iozyaszowi* &c. Num: 12. & 20. 2. Reg. 12 2: Reg. 24. 4. Reg. 23.
o czym szerzey w nástępuiącym Artykule, áczby iuż i ná tym sámym dosyć. 486. Ze záś Drelinkurt, ná końcu tego Artykułu, *Fáryzeuszá* z Kátolikámi, á pokutuiacego *Celniká*, z Kálwinámi swoiemi rowna; to iáwnie fałszywie czyni. Luc. 18.
Bo naprzod; nie zá to Fáryzeuszá gáni Ewángelia, że miał *dobre uczynki*; yg *Posty* &c. *Dziesięciny* &c. i że znáć rozumiał, że ich do doskonáłośći, i do zbáwienia potrzebá. Bo to wszystko i *Iob*, i *Dawid*, i *Páweł S.*, i sam P. *IEZUS czynił*: czego i Kátolicy uczą: Ale zá to; że się z tego, nád drugich hárdzie wynosił; że w pokorze pokutuiacym, gárdził, i łżył Celniká, i pálcem wytykał. Czego Kátolicy nie uczą, i owszem gánią. Job. 1. &c. Psal. 101. Mat. 4. &c.
487. Iáko przećiwnym sposobem; nie zá to Celnik usprávviedliwiony, że nie miał dobrych uczynkow, że *nie pościł*, że *Dziesięcin nie dawał*, że z zbytnia o miłosierdziu Boskim, i o wierze sámey prezumpcyą grzeszył; że Kośćiołem Bożym, i posłuszeństwem gárdził, i prywátnego swego duchá, i rozumienie Pismá nád rozsadek cálego Kośćiołá, i stárych Doktorow SS. przenosił &c. iáko Heretycy, i Kálwini czynią, i wierzą; Ale że naprzod *wierząc* o

wszechmocnosci Boskiey, że *może*; potym oprocz tego, miał *ufność* o dobroci, i miłosierdziu Boskim, *że go chce usprawiedliwić*, i gotow grzechy odpuścić: potym, też sáme grzechy, iáwnie ná się wyznawał,
Luc: 18. zá nie żáłował, i ile mogł, dosyć czynił: *w piersi się biiąc*, i modląc, i *oczy* w ziemię, z wielkiey *pokory* wlepiáiąc &c. i popráwę, i w lepszych nápotym uczynkách ćwiczenie, obiecuiąc &c. Bo ná cożby zá przeszłe grzechy żáłował? &c. 488. Znáć tedy, że ták sądził, że tego wszystkiego do usprawiedliwienia potrzebá. Bo ná cożby to wszystko, ták pilnie czynił? &c Co też właśnie i pokutuiący Kátolicy wierzą, i czynią &c. A Kálwini się z ich pokuty, *w piersi się bicia, krzyżem leżenia, ná twarz pádánia, oczu spuszczánia* &c. iák z zábobonow; śmieią. Mowiąć, że dosyć ná sámey wewnętrzney wierze, o grzechow odpuszczeniu, i CHRYSTUSOWYM zá nas dosyć czynieniu &c. Ze BOGA, tylko
Jon: 4. w sercu, i *w duchu*, bez powierzchownych znákow, chwalić potrzebá &c. Ktoż tu teraz Celnikowi usprawiedliwionemu podobnieyszy? &c. á zátym, kto iego usprawiedliwienia pewnieyszy? &c. 489

W ARTYKULE LXV.

POwiáda, że Kátolicy uczą: że *Zbáwiciel nasz CHRYSTUS JEZUS uwolnił nas od winy grzechowey, lecz nie od wszystkiego karánia* grzechom nászym należącego. Tákże w Artykule 66. powiáda, że Kátolicy uczą, *że oprocz Krwie CHRYSTUSA IEZUSA, iest czyściec dla wyczyszczenia* grzechow nászych &c. Przećiw tey oboiey náuce, [ácz zwyczáyną chytrośćią, umyślnie ná ochydę słowy wymyślnymi udáney) iednákoweż práwie Pismá przywodźi. Lecz zá raz od pierwszego Pismá miárę ná insze wszystkie

Pismá wziąć może, iáko zdrádziecko od Heretykow przywodzone bywáią. Bo tylko część iednę przywodźi od Páwłá S. *Przetoż teraz żadnego potępienia nie mász tym, ktorzy są w CHRYSTUSIE IEZUSIE.* A drugiey częśc, itamże záraz przydáney, chytrze zámilczał. *Ktorzy nie wedle ćiáłá postępuią*; to iest, ktorzy nie grzeszą. Toć iáwna przećiwnym sposobem z tego sámego w zupełnym sensie Pismá; *że ktorzy wedle ćiáłá postępuią*, abo mniey więcey grzeszą; mniey też, ábo więcey potępienia wiecznego, ábo doczesnego karánia, máią: Choć i w CHRYSTUSIE przez wiárę zostáią. I w tymże sensie, i inne Pismá rozumieć się máią. — Rom: 8.

490. Z czego sámego, i innych wielu wyżey, i niżey Artykułow wiáry Kátolickiey, iásnie się pokázuie: Ze wiárá, lubo może być czásem prawdźiwa, i bez dobrych uczynkow; ále nie może sámá być zbáwienna, i uspráwiedliwiáiąca, bez dobrych uczynkow.

491. A lubo P. JEZUS zá grzechow nászych ták przewinienie, iáko i wieczne karánie, dosyć, i nádto uczynił; dla tego mowi Dawid, że *obfite iest iego zbáwienie*, i że *on sam wykupi nas ze wszystkich nieprawośći nászych* &c. — Psal. 129. Bo żadne, choćby naywyższe szczere stworzenie, i zá naymnieyszy grzech, i przewinienie, dosyć uczynić BOGU nieskonczonemu, nie może: Jákom i wyżey przyznawał *na wielu mieyscách*! — Art. 57. 58. Jednák żeby nam męká iego, ná zniesienie przeszłych grzechow nászych, i uwiárowánie przyszłych, podięta, do większey prezumpcyi, i roskoszy, i niedbálstwá, wrot nie otworzyłá; dla tego też chćiał, (i to nam sámo Męką swoią wysłużył) ábyśmy my też, przynaymniey, tym co iuż z łáski iego możemy, do zbáwienia się nászego przykładáli, iáko wiárą wewnętrzną, ták i záżywániem Sákrámentow, záchowániem przykazáń, umartwieniem, iáłmużną &c. á zgołá dobremi uczynkámi; czego wszystkiego, pełne iest Pismo,

wzwyſz przywiedzione. Bo i ſam P. JEZUS, i Páweł i Piotr S., bá i ſtárzy Prorocy ; uſtáwicznie ludźi grzeſznych *do pokuty*, do *krzyżá noſſenia, do iáłmużny,* do nienáwiśći ſámego ſiebie, do *náśládowánia CHRYSTUSA ćierpiącego, do dopełniánia nieiáko Męki iego* ; [czego oná też z ſtrony náſzey wyćiąga,] nápominąią. &c. 492. A czego *ná drodze*, to ieſt ná tym tu świećie nie dokończemy, i mogąc *nie dopłaciemy* z niedbálſtwá, i z omieſzkánia ; tego ná drugim świećie, *dopłacáć* ſpráwiedliwośći Boſkiey *do oſtátniego kwartniká muśiemy.* Jáko ſam CHRYSTUS wyráźnie uczy, i groźi. 493. Jáko záś nic to ſkutecznośći, wadze, i zupełnośći doſyć uczynienia, i męki Chryſtuſowey, nie uwłoczy; że niektorzy (á boday i nie więcey dáleko) idą ná wieczne, i wedle Dyſſydentow, potępienie do piekłá ; choć CHRYSTUS zá nich, i zá cáły świát ućierpiał (o czym wyżey n. 472.) Bo ſámi z dobrowolney złośći ſwoiey, ábo wierzyć, ábo wedle wiáry żyć nie chćieli ; á zgołá nie chćieli zażyć tey łáſki, i męki Chryſtuſowey, i ſámi ſobie, i zgubie ſwoiey winni, iák im to częſto, n. 380. Piſmo S. wyrzuca (o czym wyżey n. 381.) 494. Ták dopieroż ieſzcze bárźiey; nic to nie uwłoczy zupełnośći doſyć uczynienia CHRYSTUSOWEGO, że niektorzy idą do czyſcá, ná męki doczeſne : bo ſámi z niedbálſtwá ſwego, omieſzkáli tu tego dopłacáć, co mogli z wyſługi, i łáſki Chryſtuſowey; i powinni byli z iegoż woli, i ordynácyi, ktory ſam przez ſię, i przez ſzáfárzow Kośćielnych, ſzáfuie ſkárbem záſług ſwych, i pod miárą ich, i kondycyámi pewnemi udźiela, *wedle upodobánia ſwego*, mniey, ábo więcey (iáko *inne dáry rozdáie*) o czym i Páweł S., i Piſmo częſte, i iáſne. 495. Ná oſtátek; pilno á pilno, ná wiele, i wyżey, i niżey zárzutow

Colos. 1. Mat. 5. Mat. 18. 1. Cor. 12.

Here-

Heretyckich, nibyć pozornych, lecz bárźiey chytrze zdrádliwych, uważyć trzebá; że iáko i wedle nich sámych: Nie przeto śię co uymuie CHRYSTUSOWI, ábo przydáie śile, i chełpliwośći nászey; iákobyśmy też z strony nászey, byli nászemi wspoł zbáwićielámi, odkupićielámi od grzechu, i karánia &c. Abo iákobyśmy śiebie sámi wspoł usprá wiedliwiáli &c. Że do tego sámego uspráwiedliwienia, i do zbáwienia nászego, trzebá i *wiáry* nászey, (o czym i wyżey Art. 56. n. 438.) ktora sámá iest nászym wolnym dobrym, (lub záwsze z łáską Bożą) uczynkiem; bo to wyráźnie Pismo ná wielu mieyscách świadczy: i rozum to pokázuie, że pewnie ten dobrze czyni, kto BOGU, i Pismu wierzy. 496. Ták też i wedle nas Kátolikow, gdy mowiemy: że do uspráwiedliwienia, do dosyć uczynienia Chrystusowego, i do zbáwienia nászego; trzebá też i innych dobrych uczynkow, i dosyć uczynienia nászego; náprzykład, ábo tu ná ziemi pokuty, miłośći Boskiey, iáłmużny, postow, i umartwienia, ábo ná tamtym świećie, ćierpienia iákiegożkolwiek; bo i to tákże iest w Pismie S., że śię *iáłmużną od grzechow*, i káry Bożey *odkupuiemy! pokutą, postámi*, &c. od *karánia* śię Boskiego *wybawiámy* &c. 497. *Rácya* oboygá tego iednáż, i iáwna: Bo iáko wiárá, lubo iest nászá, przećięż iákby nie nászá: bo wszystká iey wagá, i moc, iest z łáski Bożey, i wysługi Chrystusowey; i bez niey nic nie waży. Ták też i wszystkie inne dobre uczynki, karánia, i dosyć uczynienia násze. A ták, i wiárę nászę, i wszystko, lub w czyścu, lub tu ná ziemi dosyć czynienie, i iego wagę, á zgołá cáłe zbáwienie; Chrystusowiśmy powinni! i ták śię to wszystkie Pismá, iáwnie pogodzą; ták te, ktore wyćiągáią nászey wiáry, i innych dobrych uczynkow, do uspráwiedliwienia, i dosyć

Dan. 4. Tob. 12. Psal. 101. &c.

uczy-

uczynienia, i do zbáwienia &c. Jáko i te, ktore wszystko á wszystko usprawiedliwienie, dosyćuczynienie, wiárę, i zbáwienie násze, przyznawáią słusznie, sámey dobroći, łásce, męce, i Krwi JEZUSOWEY.
498. Co wszystko, i inne o dobrych nászych uczynkách, i usprawiedliwieniu Artykuły wiáry Kátolickiey: oprocz zwysz przywiedźionych podobieństw, i tą też, samże P. JEZUS udáie przypowieśćią! Byli czterey ludźi, ábo niewolnicy, ktorzy nie tylko Pánu swemu, winni byli długu sto tysięcy, nie máiąc i szelągá włásnego, i wszystkę substáncyą przemárnowawszy; ále też oprocz tego, znieważyli ciężko, i zkontemptowáli Páná swego, od ktorego zá to do więzienia wtrąceni, i ná tyśiąc śmierći zkazáni.
499. O czym dowiedźiawszy się syn Páński; z szczerey dobroći, łáski, i miłośierdźia swego (bo mu się w niczym nigdy, owi niewolnicy nie przysłużyli, gdyż syná Páńskiego nigdy nie widźieli, i nie ználi, i ieszcze ná ten czás, spáli ná to twárdo, w więzieniu,) ozwał się oycu, że chce owych niewolnikow, siostrę rodzoną, wziąć zá żonę, i ták się z niemi zkolligowawszy, chce zá niewolnikow owych, i honor oycu nágrodźić, to iest *przewinienie*; i dług zupełnie zápłácić, to iest *karánie*. 500.
Oyciec rzecze do syná; moie dźiećię: podoba mi się wielce łáskáwość twoiá, i respekt, ná moie, (bá spolnie i twoie) pretensye, do tych zdraycow; bo kontempt, i dług ten, nam iest spolny. Ale wiesz dobrze, iáko to z nátury swoiey hárdźi słuszkowie, i niestáteczni, i niewdźięczni; boię się, żeby ábo łáskę twoią nie pogárdźili, i oney przyiąć nie chcieli[bom tym zdraycom, nie cále wszystko odebrał, zostáwiłem im trochę przyrodzoney wolnośći; ácz i tey záżyć ná nic dobrego nie mogą, chybá z szczegulną, ktorey niegodni, łáską moią! ktorąmem im iednák, ná twoię
prozbę

prozbę, dać gotow) Abo raz ią acceptowawszy, potym iey nie porzucili; i ieszcze w nádzieię twoiey dobroci, zá nich i dosyć uczynienia, ná większą się ieszcze, (miásto poprawy) i twoię, i moię pogárdę, nie odważyli, i długow nowych nie przyczynili; A ták by rzeczy *poźnieysze gorsze,* tych ludzi były, *niż pierwsze*; i nászá obrázá większa. 501.
A do tego! Wiesz, żeś my iedno, i rownie ták miłosierni, iako i sprawiedliwi niesкończenie. Trzebá tedy oboie to pogodzić! Zeby przynaymniey co będą mogli, z łáską moią od ciebie wysłużoną, z wolney swey woli, odemnie im zostáwioney, uczynić, to uczynili. vg. Zeby dobroć tę twoię, i łáskę ofiárowáną, iák ich obudzisz, acceptowáli, żebyć zá nię podziękowáli, żeby ná potym wierniey nam służyli, i przykazánia násze záchowywáli &c. 502.
A ieżeli z niestátku swego, i z wrodzoney hárdości, znowuby ná czás, rebellią podniesli; żeby przynaymniey znowu zá to żáłowáli, przeprośili &c. I wzáiemnie też *wspoł sługom swoim*, przynaymniey *ieden szelag*, ktory *im winni*, ná Imię twoie *dárowáli*, &c. Mat. 18.
á zgoła, áby wszystkie kondycye, ktore záłożemy, i do tego sámego sposobność, i siły imże damy, wypełnili. Czego ieżeli, mniey więcey mogąc, nie uczynią, karáni też, mniey więcey, wiecznie, ábo doczesnie, ná tym, ábo ná drugim świecie, odemnie, i ciebie będą. Ná co wszystko, iáko dobry Syn, i rownie z Oycem mądry, i rownie sprawiedliwy, zezwolił. Posłáli tedy zárаz obái naprzod, *wiernych sług swoich*, potym i *sam Syn osobą swoią* poszedł do więźniow, ná swoie licho śpiących, i wszystkich budzić począł, i swoię im łáskę, i oycowską, ofiárowáć. 503. Mat. 21.
Aż (właśnie iák *owe cztery Ewángeliczne ziárná*] Jeden z nich áni się zupełenie obudźić nie dał, i łáski ofiárowáney przyiąć, i słucháć, i wierzyć temu

Ibidem nie chciał; i *posłow Pańskich pobeſztał*, i ieſzcze w oczy *ſynowi Pańſkiemu*, budzącemu ſię, plunął, i czym mogł *zránił*; i ták z uporu, wolał, w więzieniu zo⸗ſtáć. [i toć ieſt *ziárno ſłowá Bożego*, ktore ſię áni
Luc: 8. przyięło, *przy drodze podeptáne*.] 504. Drugi, ocućił ſię, i uwierzył, i kondycye acceptował, i wybáwićielowi ſwemu do nog upadſzy, dźiękował. Ale coż! wyſzedſzy z więzienia, ſłowá nie dotrzymał, nowa, i więkſza hárdośćia, Páná znieważył, i w dłu⸗gi ieſzcze więkſze zábrnał; i ták w ſwey záciętośći, i w złośći, iáko Pháráo zátwárdźiáły, nie przeprośi⸗wſzy Páná, umárł, i znowu ſłuſznie ná więkſze więzienie
Ibidem wiecznie ſkazány. (i toć to ieſt *ziarno ná twárdey o⸗poce, co trochę wzeſzło*, ále wnet *w pokuſie uſchło*, włá⸗ſnie ná ogień wieczny!] 505. Trze⸗ći z więzienia uwolniony, ſłużyłći wedle umowy Pánu ſwemu, ále przećię czáſem, ábo przykazánia iego niektore, i kondycye przeſtępował; ábo nie ták przy⸗naymniey doſkonále, iák był powinien, záchowy⸗wał; czáſem nie rychło, ábo nie ták ochotnie, ábo niedbále &c. i dłużki czáſem niektore wypłacał, ále nie ták, ile mogł, i był powinien; i iáko Pan od niego wyćiągał &c. i ták choć niewiele, ále prze⸗ćięż ná regeſtrze po śmierći zoſtał. I to ieſt niby *ziárno*, co *pádło miedzy ćiernie* rożnych rozrywek, i de⸗
Ibidem fektow; ktore weſzłoć, i w kłos poſzło, (á zátym ſpalenia ogniá wiecznego nie godno) lecz przećię żniwá nie doſzło; od ćiernia przyduſzone, i niedoſtáłe; trzebá go przynaymniey doſuſzyć w czyſcu, niż *ie do gumná*, do *niebá* przyima. 506, Czwarty ſługá naydoſkonálſzy, ktory z więzienia uwolniony, ták wiernie Pánu ſłużył, iż żadney kondycyi przy⸗obiecáney, żadnego rozkázu Páńſkiego nie przeſtąpił, owſzem czeſto, i bez ſurowego rozkázu, co tylko gdźie baczył, znák woli, i upodobánia Páń⸗

ſkiego,

ſkiego, choć i Pan ták bárzo nie wyćiągał; *i nie rozkázował*, chybá tylko, *rádźił*; to ſługá, z ſámey nád innych więkſzey ku Pánu ſwemu miłośći, niby *ſupererogatoriè* czynił. Abo ieżeli co czáſem záwinił; i to ſámo zupełnie *iálmużną*, *żalem ſerdecznym*, *przeproſzeniem* Páná, ábo krwie właſney zá niego przeláníem, i innemi, z łáſki ſobie Páńſkiey dárowánemi przedtym dárámi, i zyſkámi zárobionemi; ábo uproſzonemi, lub pożyczonemi od bogátſzych wſpoł ſług pieniądzmi, nágrodźił, i doſyć zá żywotá uczynił; czego pełne Piſmá *Mat.* 18. &c. I táki, áni piekłá, áni czyſcá nie uzna, proſto do niebá poydźie. I to ieſt *ziárno* czwarte, ná *dobrey źiemi*, doſkonále, doſtále, i *pożytek ſtokrotny prżynoſzące*.
507. Tu iuż káżdy, by naymnieyſzą rozumu iſkięrkę máiący, niech oſądźi. *Imo*: Czyli ći wſzyſcy trzey niewolnicy, nie powinni ſłuſznie, i prawdźiwie, wſzyſtkiego ſwego uwolnienia, i wybáwienia, i ſzczęſcia, ſámemu iedynie miłośierdźiu, i łáſce ſyná Páńſkiego przyznawáć! *2do*: Czy może ſię ktory chlubić, i pyſznić ſłuſznie, i ſobie ſpolnie zbáwienie ſwoie dla tego przyznawáć, że on też z ſwoiey ſtrony dobrowolnie temu uwierzył, i z więzienia ſię dał wyprowádźić, i że acceptował tę łáſkę Páńſką: vg. gdyby ow *ſługá Ewangeliczny* nárzekał, ábo ſię chlubił: Coż mi zá łáſkę Pan uczynił? choć mi odpuſcił długu *ſto millionow*, i drugie zá mnie zápłácił! kiedy wyćiąga odemnie, ábym ſię i ia przyłożył do tego, żebym *trzy groſze*, ná Imię Páńſkie, *wſpoł ſludze memu dárował*; luboć mi i te, ſtokrotnie nágrodźić Pan obiecuie? Czyby nie z mozgu obrány był ten ſługa? czyby nie árcy niewdźięczne, i nieſłuſzne było to iego nárzekánie? &c. *Mat.* 18.
508. O gdyby ſię w tych, i podobnych z Piſmá S. przykłádách, iáko w zwierćiedle iáſnym, przeyrzeć Dyſſydenći chćieli; niepodobna, áby ſię, i błędu ſwego, nie obaczyli! gdyby tyl-

 by tyl-

by tylko upor złożyli! Uználiby, żeby to, naymniey łásce Bożey, i męce CHRYSTUSOWEY co uymowáło; że się też i my powinni do tego (i to z tąż łáską) przykłádáć &c. i temu wierzyć, i żyć ták wedle tey wiáry, iáko Pan każe. &c. 509.

W ARTYKULE LXVII.

ZE *Dusze dziatek Bożych, z ciáłem się rozstáiac, idą ná mieysce mąk*; to iest do Czyścá; i przeciwko tey náuce, przywodzi rożne Pismá! Ale i tu zwyczáyną sobie, i Heretycką chytrością postępuie, i słowy, ná urząd ułożonemi, ná ohydę, náukę Kátolicką podáie. Bo naprzod, ogołem bez żadney excepcyi mowi; że dusze *dziatek Bożych, idą ná męki*; á nie przydáie ná iákie, czyli doczesne, czy wieczne. Tákże nie przydáie: ktore to dziatki, czy niewinne, czy mniey więcey swawolne &c. Iákoby Kátolicy trzymáli, że wszyscy á wszyscy, by też Nayświętsi, i nayniewinnieysze dziatki, szli wprzod do czyścá! ábo też wszyscy do piekłá. Dla tego zdrádliwie, niby przeciw Kátolikom, przywodzi Pismá o S. *Szczepanie*, *Páwle*, *Łotrze*, i SS. Męczennikách, że prosto do Niebá bez czyścá poszli. &c. 510. Czego Kátolicy nie przeczą; poniewaź wyráźnie uczą; że nie wszyscy wierni po śmierći idą do czyścá. Ale ich wiele idzie prosto do Niebá. vg. niewinniatká, i dziatki po Chrzcie umieráiace! potym Męczennicy SS., tu wycierpiawszy. Do tego, wiele sług Bożych, ná tym tu świecie doskonáłych. A ná ostátek i wielu ludźi grzesznych, ále ábo záwczásu, i ostro pokutuiacych, i dosyć czyniacych spráwiedliwośći Boskiey; iácy są i byli Pustelnicy, Zakonnicy, iáłmużnámi, postámi, BOGU się ná tym świecie wypłacáiacy

płacáiacy; ábo też niezwyczáynym żalem, i miłośćia goraca, wypłákuiacy, przy śmierći odpuszczenie, i winy, oraz i karánia. Iáka była *Mágdálená*, i *Łotr dobry*. A zgołá, wedle Boskiego upodobánia, i ácceptácyi dosyć czynienia nászego, z CHRYSTUSOWYM (iákom rzekł wyżey) złaczonego &c. 511. Luc. 7. Luc. 23.

Co sam P. JEZUS i o Łázárzu wyráźił; o ktorym Abráhám mowi, do bogaczá: *synu* ieżeliś co kiedy uczynił iákokolwiek dobrego; *odebrałeś zá to nágrodę* w dobrách doczesnych ná ziemi. A Łázarz też ieżeli co, iako człowiek przewinił, to też iuż zá to, *wiele złego*, i biedy, *zá żywotá* ucierpiał. Dla tego teraz prosto ná *Łono moie* poszedł! A ty, żeś áni żáłował, áni zá grzechy dosyć uczynił, poszedłeś ná *męki wieczne*. 512. Luc. 16. Ibidem.

I wiele innych, często *o rożnych sługách*, tenże P. JEZUS, o tymże wypłacániu się, przywodzi *przypowieśći*; właśnie i iáwnie wedle náuki kátolickiey. Iedni *dobrzy*, i doskonáli, i tych *prosto ná wesele* Páńskie *záprászáia*. 513. Mat. 18. Mat. 25.

Drudzy, co ábo *tálentá Páńskie zákopáli*, ábo *niewinnośći sukienkę utráćili* &c. I iesczcze od Páná o to *pytáni*, niektorzy się kłamliwie wymawiáli, i iesczcze *ná Páná sámego winę wálili* (właśnie iák Kálwin ná P. BOGA) niektorzy upornie *milczac*, grzechow swych wyznáć, i spowiádáć się, ábo żáłowáć, i Páná przeprośić, nie chcieli. I tych obudwu, bez miłosierdzia, bez nádzieie iuż wybáwienia z więźienia, i wyiśćia! *związawszy ręce*, i *nogi*, *wrzućić* Pan kazał prosto *do wiecznych ciemnośći*. 514. Luc:. 19. Mat. 22. Luc. 19. Mat. 23. Ibidem.

Trzeci *sludzy*, co siłá *Pánu zawinili*, ále *upadszy do nog*, i ná satisfakcya się *w cierpliwośći* ofiárowászy, Páná ták swoia pokora ukontentowáli, że im, nie tylko czekáć obiecał, ále i *wszystko*, to iest i przewinienie, i karánie, *dárował!* że iednák potym ná nowe przewinienie zárobili, gdy ná Imie Páńskie, *odpośćić wspoł sludze* Mat 18: Ibidem.

Ibidem *nie chcieli*, i bliźniego opprymowáli, *duśili.* &c. znowu ich pokarał, i w niewolą *záprzedáć* kazał. 515. Czwarći, co raz się wypłacáć obiecowáli, i po trosze wypłacáli; ále przecię nie ták, iák mogli, i byli winni, i Pan od nich słusznie wyciągał, á oni co raz zwłoczyli, bá ieszcze co raz pomnieyszych dłużkow przyczyniáli. Aż tym czásem, czás miłosierdzia minał, i zárobienia sobie ná wypłácenie się Pánu. Pan tedy, iáko miłośierny, nie chcąc zá resztę tylko niewielką długu, wiecznym więźieniem, lub śmierćią karáć; á iáko zárownie spráwiedliwy, i słowny, niechcąc pogrożki swoiey odmienić, nie chcąc, i drugim do podobnego niedbálstwá przyczyny dawáć; kazał *onego sługę*, że się iuż nie miał czym wypłácić, áni zárobić; *podáć ná męki do czásu, poki by się do naymnieyszego hálirzá*, przynaymniey ciáłem własnym, ábo cierpieniem, nię wypłácił, kiedy pieniądzmi, i iáłmużnámi, iuż nie mogł. 516. A ták Pan

Ibidem Mat: 5. JEZUS w tych przypowieśćiách, i innych Pismách, iáwnię pokazał rożność, iák przewinienia, ták i karánia, lubo wiecznego w Piekle, lub doczesnego w czyścu. A tą od sámego P. JEZUSA podáną *sług rożnicą*, iáwnie się te Pismá od Drelinkurtá przywiedzione, należycie rozumieć mogą, byle bez záciętego uporu &c. Że to zás nie iest przeciwko miłosierdziu Boskiemu, i miłośći Oycowskiey, że dziatki swoie, dla słuszney przyczyny, do czásu karze; vg. w czyścu; to rzecz i z Pismá, i z przyrodzonego rozumu iáwna. 517. Bo iáko, nie iest to przeciw dobroci, i miłosierdziu Boskiemu, chociaże nieskończonemu; że bárzo złych, i grzechy wielkie, choćże w stworzeniách swoich, i dźiećiách własnych, i przedtym sobie miłych; bárzo też i cięszkim piekłem, i męką wieczną karze, ná drugim swięcię; gdy tu nie pokutowáli záwczásu; tákże też,

nie iest-

nie iest to przeciwko tey że dobroci, że mniey złych, zá mnieysze grzechy, mniey też karze, i doczesnie, ná drugim tákże swiecie, gdy tu nie dosyć uczynili. Bo P. BOG zárownie iest nieskonczenie, ták miłosierny, iáko i spráwiedliwy. Oboygu tedy trzebá dáć mieysce: iákom i wyżey iáwnie pokazał. n. 501. 518. Potym! nie iest to przeciwko teyże Oycowskiey ku nam miłosci; nie iest przeciwko Pismu, i dosyć uczynieniu, i nádto, ucierpieniu zá nas P. JEZUSOWEMU; że ná tym swiecie P. BOG, nie tylko złych, ále też (i ieszcze częśćiey i bárziey) niewinnych *kochánkow*, i wiernych sług swoich, i *synow biczuie*, choć ná to nie zárobili, i trapi &c. Iáko *Jobá*, *Tobiászá*, &c.: i czásem ieszcze niemowlatká, i sámę *Mátkę Nayświętsza* &c. áby ich, ábo *doswiadczył*, ábo do większey zapláty sposobił, ábo od złego większego: i pokusy, prezerwował &c. Iákoż nie przeto Mátká, mniey swoie własne dziecię i corkę kocha, że ie i rozga czásem zátnie, żeby nie swawoliło, i szyie nie złomáło, że wrzod z bolescia wyćiska, ábo káncer obcina, ábo ostrym ługiem wymywa; żeby się tym piękniey sza corka iey, zá oblubienicę Pánu iákiemu, dostáłá; á o obce dziecko nic nie dba, nie karze, choćby ná głowie ieździło. &c. I tysiac tákich przykłádow iáwnych. 519. Dopieroż, i ieszcze dáleko bárziey; nie iest to przeciwko dobroći, i miłośći ku nam Oycowskiey BOGA nászego; á zátym, nie iest przećiwko Pismu S., i dosyć uczynieniu CHRYSTUSOWEMU; że nas i ná drugim swiećie obmywa, choć ostrym ługiem, i czyśći; áby nam nic do naypręt szych z BOGIEM nászym záślubin, i wesela w Niebie, nie przeszkadzáło. Bo tenże BOG iest, i ták madry, i miłosierny, i spráwiedliwy, iák ná tym, ták i ná drugim swiećie. 520. I to tu życzę pilno uważyć; że te Pismá wszystkie, od Drelinkurtá

Hebr: 12.
Tob: 12.

linkurtá, w tym Artykule przywiedzione, biia oczywiśćie przećiw náuce Kálwiná, gdzie twierdzi, (á ták-
Lib. 2. Inſtit. c. 25 §. 6 że z Piſmá) że *Duſze SS. nie idą po ſmierći do Niebá, ále aż po dniu ſtráſznym ſądnym.* Przez co, nierownie, BOGA Dobrego, okrutnieyſzym czynią; niż nam przez Czyſciec náſz, zádáią. Bo naprzod, *męká wewnętrzna* Duſzy, z tęſknienia niewymownego do naywiękſzey ſwey pociechy, i z uprágnienia do żywey wody, widzenia Twárzy Boſkiey; ktorą mękę, zowią Teologowie *pœnam damni*; ieſt nieporownánie cięższa, niż wſzyſtkie inne *męki*, że ták rzekę, *powierzchowne*, od ogniá Czyſcowego, ktore zowią Teologowie *Pœnam ſenſûs.* 521. Bo ieżeli ſię ieſzcze choć ná tym ſwiecie, znáyduią ſy-
2. Reg. 14. nowie ták poczciwi, (iákim był náwet *Abſálon, i ow*
Luc. 15. *ſyn*, choć *márnotrawny*) że wolą *ſmierć*, i mękę, ábo *miedzy czeládzią* być policzeni, byle twárz oycowſką láſkáwą widzieć mogli. &c. A ieſzcze bárziey; ieżeli i tu ná ziemi, znayduią ſię ludźie, ták do BOGA ſwego prágną y, że choć wierzą, i wiedzą, że ich po ſmierći Czyſciec, zá ich niedoſkonáłośći czeka; z tym wſzyſtkim prágną ſmierći; częśćią, żeby iuż okázyi obrázy Boſkiey ná ziemi uſzli, częśćią żeby ſię co prędzey ſpráwiedliwośći Boſkiey wypłáćili; á zátym BOGA oglądáć mogli, i tá im ſámá nádzieiá, folgę, i w uſtáwnych mękách Czyſcowych czyni. Dopieroż Duſze ſpráwiedliwe, od ciáłá, iuż iák od zaſłony widzenia BOGA, odłączone, woláłyby i męki krotſze, choć cięższe cierpieć byle przyiść iák nayprędzey do ſwego centrum, do widzenia twárzy oycowſkiey Boſkiey. 522. Druga; że my Kátolicy, Czyſciec, choć trochę cięższy, lecz przecię krotſzy, trzymamy. Bo drudzy, ledwie tám godzinę ábo dźień. (A zgołá iáko Piſmo mowi, wedle *miáry*, i záſłużenia karánia, będą i *plági.*) A u Kálwiná, wſzy-

fcy, aż do dniá fądnego; w nieznośnym uteſknieniu, i nayświętſze duſze zoſtawáć będą. 523. Trzecia; że my Kátolicy, wedle iſtoty ſpráwiedliwośći Boſkiey poſtępuiemy; bo Czyśćiec náſz, tylko dla niedbáłych, i dosyć uczynienie ná tym świećie odkłądáiacych, &c. przyimuiemy. A Kálwin, oślep wſzyſtkich by też nayświętſzych, i naygorętſzych ſług Bożych głodem, i uprágnieniem widzenia BOGA, i zrzodłá żywey wody, chce morzyć aż do dniá ſądnego. A tym ćiężſza ieſt męká, ćierpieć co, nie widząc żadney przyczyny, i ſłuſznośći, i niby nie máiąc żadney z ſwey ſtrony do zásilenia w uprágnieniu przeſzkody. Iáko, choć ſámi Pogánie, chcąc wyráźić nayćiężſzą mękę Tántáluſowi po śmierći zá wielkie grzechy iego, zádáną; powiádáli, że głod, i prágnienie nieznośne ćierpiał; w wodzie, i miedzy iábłkámi po uſtá będąc, á pośilić ſię poſtáremu nie mogąc &c. Bez wątpienia záś, że duſzá, ile pobożna, i święta, i od ćiáłá iuż odłączona, á zátym duſzne ſwe dobro nieſkończone, BOGA lepiey poznawáiąca, nierownie bárziey łáknie, i prágnie go oglądáć, i pożywáć, niż w ćiele nápoiu, i pokármu &c. 524. Ale nádewſzyſtko, w iednych nayokrutnieyſzym; á w drugich cále, i nierozumnie miłośiernym, BOGA w tym czyni Kálwin (iákom i wyżey pokazał) gdy mowi; że BOG przed wieki, z ſámego wolnego upodobánia, dekretował iednych ná potępienie, á drugich ná zbáwienie, bez żadnego ná ich złe, ábo dobre uczynki, względu. 525. Przez co, ludźiom iednym, do deſperácyi, drugim do zbytniey prezumpcyi, wrotá otwiera [iákom też i wyżey pokazał] A BOGA tyránnem czyni, oślep, czy kátu w ręce dáiącym, czy godnośći rozdáiącym; w oboygu nieuważnym! byle miał ſwoie w oboygu ślepe ukontentowánie. 526. A dopiero po tym dekrećie, niby ſię P. BOG po-

Lib. 3. Inſtit. C. 21, 22. & 23. &c.

Ee ſtrze-

ſtrzegſzy, nim przyidzie do exekucyi, żeby przećię był pretext karánia; iednego ná grzechy, drugiego ná dobre uczynki, obudwu koniecznie, bez ich przyczyny, żadney im wolnośći do tego nie dawſzy, nieuchronnie ordynuie, wedle Kálwiná. 527.
Ták właſnie, [nie odbita rownośćia, i kompárácya] iáko gdy by w miáſteczku iákim vg by też nayglupſzym, dwoch ludźi o nic ieſzcze nieoſkárżonych; dopieroż nieprzeświádczonych, (bo ieſzcze tego momentu, dopiero do rozumu przyſzedſzy, żaden z nich nic á nic dobrego, ábo złego nie uczynił, bá i uczynić nie mogł) dekretowano, dla ſwoiey tylko uciechy ná Ratuſzu, áby iednego z nich wpoł Rynku żywo ſpalić; drugiego vg. Burmiſtrzem záraz uczynić, i hoynie nádáć. Potym dopiero dekrećie, poſtrzegſzy ſię, żeby przećię mieć pretext ſpráwiedliwego karánia, i záſłużonego uſzánowánia! ordynowáć záraz, áby ſprowádźiwſzy ich z Ratuſzá, obudwu ná nieuchronna czy grzechu, czy dobrego uczynku okázya nárázić; i w oſtátku, iednáko rownym obudwu gwałtem, iednego do złego, drugiego do dobrego przymuſić. I ták dopiero, dekret exequowáć, i iednego ſpalić, drugiego uczćić. Będzież kto iſkierkę rozumu máiacy, ináczey ſadził, tylko że to ſpráwá million rázy, niżli (iák owo mowia!) w pewnym miáſteczku, ábo niż ná Bełzkiedzie, gorſza, i głupſza, i okrutnieyſza! Otoż ták o P. BOGU ſam Kálwin iáwnie *ad literam* ſadzi! o czym wyżey: n. 524. i ná to Piſmá przywodzi. 528.
A nie ieſt to płonna, i zbytnia exaggeracya, ábo opáczne náuki Kálwinowey udánie; (iáko zdrádzieckiemi wykręty z Kátolicka náuka Drelinkurt czyni, i inni Dyſſydenći) ále treść ſámá nayprzednieyſza wiáry ſámego Kálwiná, ktorey, że ſię śmiał *Jacobus Arminius*, Doktor i Teolog Akádemii Leideńſkiey;

Sekty

Sekty tákże Kálwinſkiey, ſprzećiwić; ábo ia przynaymniey ná podobnieyſze rozumowi, i Piſmu *S.* zdánie nákręćić, záto go ná ſwoim w Holándyi, Prædykántow, i Burmiſtrzow Synodzie, Kálwini potępili, i iego náśládowcow pokaráli, choć do iáwnego Piſmá tákże áppellowáli! Iáko ſámiż Kálwini, od powſzechnego wſzyſtkich cáłego świátá Biſkupow, i Doktorow Concilium Trydentſkiego, uczynili, i czynia! to to rozumna *conſequentia?* niech ſadzi, choćby nayproſtſzy człowiek, ábo naygłupſze dziecko! An: 1609.

529. A oprocz tego; mamy ták wiele w Piſmie o Czyſcu ſundámentow, ktorych, iáko zwykł, chytrze zámilczał Drelinkurt. Bo naprzod ſtáry Tobiaſz, rádzi, *chleb i wino kłáść dla ubogich ná grobách* Tob: 4. *wiernych*, áby go ubodzy ná ſtypie pożywáiac, modlili ſię zá umárłego; pewnie nie zá tego, co w piekle, bo ztad tám iuż modlitwá nie wybáwi nikogo; nie zá tego też, co w niebie, bo i ten iuż tego nie potrzebuie; toć chybi zá tego, co w Czyſcu; A zgołá, co ieſzcze w zátrzymániu, i karániu doczeſnym. Tákże Máchábeuſz, *poſłał* iáłmużny *do Ierozolimy*, áby 2, Mach: 14 ſię Kápłáni modlili *zá pobitych ná woynie, o odpuſzczenie im grzechow*, ábo karánia. A lubo tych kśiag, zá kánoniczne nie przyimuie ſtára Synágogá, ále ie Kośćioł Chryſtuſow przyiał: iáko wyráźnie Auguſtyn S. mowi: komuż tu ráczey wierzyć? czy Kálwinowi, czy Zydowi? czy Auguſtynowi, i Kośćiołowi Chryſtuſowemu cáłemu?

530. Alić, choćby też nie były te księgi kánoniczne, przynaymniey ſa Hiſtorya Kośćielna Stározakonna. Toć to znáć nie wymyſł nowy Kápłánow Kátolickich, modlić ſię zá umárłych, iáko nam Heretycy zádáia niepoczćiwie. Drugá; toć to muſi być rzecz dobra, bo tego w tych księgách, żaden ż ták dawná Doktor S. nie zgánił, i owſzem wſzyſcy SS. Doktorowie, z cáłym Kośćiołem

ták záwsze náuczáli. Iáko i samże Kálwin, i Luter przyznáie; lubo przydáią: że w tym świát cáły, i kośćioł Chrystusow zbłądził, i oni sámi do czásu z nimże; dopiero się nierychło, iáko i w innych wszystkich Artykułách (abo wedle nich błędách) postrzegli dopiero świát, i Kośćioł, ieden ták, drugi opák, z iednegoż Pismá S. reformowáli, i pouczáli. 531.
Mat: 5. Ale i sam P. JEZUS o Czyscu wyráźnie znáć dáie, gdy każe záwczásu, i zá żywotá *dłużnikom*, to iest BOGU, i sumnieniu, *dosyć czynić, i wypłacáć*; żebyśmy po śmierći *więźienia ták długo*, to iest Czyscu nie
Mat: 12. ćierpieli, *poki się* do ostátniego *kwartniká nie wypłáciemy*. Potym gdy mowi; *że grzech przećiwko Duchowi S. áni ná tym, áni ná támtym świećie, nie będzie odpuszczony*: iáwnie znáć dáie, że niektore grzechy, zwłaszczá co do karánia, ábo pomnieysze; nie tylko ná tym, lecz czásem dopiero ná drugim świećie bywáią odpuszczone: ábo zá modlitwą, i instáncyą SS. zwłaszczá *ubogich*, *ktorymeśmy tu* zá żywotá dobrże czynili; (iáko tenże P. JEZUS indziey wyráźnie náucza) ábo też zá nászym w Czyscu dosyć uczynieniem. I
1. Cor: 3. Páweł S. powiáda, że *káżdego spráwy, ogień* po śmierći *będzie probował*, i rdzę, ábo mákuły oczyśćiał; á ták dopiero, i ten co *zbáwion będzie*, *niby przez ogień*
1. Cor: 15. przeydzie. I dla tego, támże niżey, chwali tych, co się *trudzą*, *martwią*, i poszczą zá *umárłych*. Iáko i
2. Reg: 1. & 12. *Dawid zá Saulá*, i *Jonátę*, i innych pozábiiánych, pośćił. (A *zá synaczká* włásnego, iák umárł, *już nie pośćił*, bo niewinniątko pomocy po śmierći nie potrzebowáło.) Te, i ták wiele innych Pism SS, wszyscy práwie Doktorowie stárzy, wyráźnie o Czyscu rozumieią, i wykładáią. Tylko sam Kálwin, i Luter ináczey! komuż tu ráczey wierzyć? 532. I owszem wszystkie po świećie, i naygrubsze narody, co tylko o BOGU, i nieśmiertelnośći duszy cokolwiek trzymá-

ia, ábo przyrodzonego rozumu máia, Zydzi, Turcy, Pogánie &c. Zá ſwych ſię umárłych modla, i doſyć czynia. Sam tylko Luter, á po nim Kálwin, dopiero zmędrzał; ábo ráczey náwet od powſzechnego, á zátym przyrodzonego rozumu odſzedł; á po nich, i z niemi, ieſzcze dáleko bárziey ſzáleia ći, co im wierza!
533. Luboć P. BOG z dziwney [iákom i wyżey námienił] opátrzności ſwoiey, táka ślepotę ná wſzyſtkich záwſze Herezyárchow dopuſzcza; że choć ſię w niektorych, [ile zrázu) Artykułách, choć w rzeczy ſámey fałſzywych, zdádza ná pozor, coś podobnego do prawdy mowić; i w *Aniołá ſię dobrego*, przynaymniey do czáſu, *zámieniáć* (wedle Apoſtołá S.) 2. Cor. 4. poſtáremu záwſze, iáwny, i gruby bład, do tego potym przydádza, i ták ſię, czym ſa, wydádza; żeby im i w innych rzeczách nie wierzyć. 534.
Ják powiádáia o diable, że choć twraz, i inne członki ludzkie, i SS. zmyślić do czáſu może, z tym wſzyſtkim przynaymniey nogi kurze, ábo zwierzęce ſtopy pokaże, z czego doyść káżdy może, że twarz i głowa muſi być ná omamienie zmyślona. Jáwnie to w káżdych, i w ſtárych i świeżych, Heretykách vg Jánſeniſtách, i Molineſách, káżdy obaczy; byle zdrowym reflexyi okiem, chćiał ſię gruntownie przypátrzyć. 535.

W ARTYKULE LXVIII.

ZE *Chrześćiánin nie może być pewien zbáwienia ſwego.* I przeciwko tey náuce (ácz ſwym zwyczáiem chytrze udáney] przywodźi Piſmá rożne, lecz tylko to wyrażáiace, wedle Doktorow wſzyſtkich SS. Naprzod, że to ieſt rzecz nieomylna, i pewny Artykuł wiáry; że káżdy w powſzechności Chrześćiánin, dobrze wierzacy, i wedle wiáry w przy-

kazániách żyiacy, i dobrze aż do końcá umieráiacy, zbáwiony będzie 536. Druga; i to pewna; iáko káżdy, ták i ia w szczególnośći, mogę, i owszem nieomylnie zbáwiony będę, ieżeli tákże przy łásce Boskiey, dobrze, i wierzyć, i czynić, aż do końcá będę; i w tym się sensie i pod tą kondycyą zámkniętą, ábo czásem i wyráźnie dołożoną, máią rozumieć, wszystkie te Pismá, w tym, i niższym Artykule o zbáwieniu nas upewniáiace; iákom i wyżey w *Artykułách 48. 50. 57. 58.*, i w innych, pokazał. Ináczeyby przećiwne były, [co iest niepodobna] innemu Pismu, o *boiáźni, i ostrożnośći* &c. dla nászey niestátecznośći; á zátym i wytrwánia, á zátym, i zbáwienia niepewnośći. 537. Trzećia; i to pewna, że BOG dobry, chce szczerze ile z siebie, (iákom pokazał) káżdego zbáwić; á z tego sámego; 538. Czwarta, i to pewna; że iák káżdemu, ták i mnie niegodnemu, dáie nieomylnie łáskę, i śiłę dostáteczną do zbáwienia. 539. Ale piata, rzecz, iuż niepewna, względem moiey wiádomośći: to iest, czy się ia chwycę tey łáski, czy nie chwycę? czy zwyćiężę pokusę? &c. A dopieroż to niepewna, czy wytrwam aż do końcá? Bo iáko mam być pewien státku moiego, i wytrwánia? kiedym iest pewnieyszy niestátku, i odmiennośći moiey? 540. Zgołá; cokolwiek należy do zbáwienia nászego, z strony sámego BOGA nigdy nieodmiennego, i z strony CHRYSTUSA, że zá nas zupełnie, i nádto, dosyć uczynił: w tym się upewniamy, że może, i chce, i pewnie nas nie záwiedźie. Ale co z strony nászey, P. BOG od nas wyćiaga; to bárzo niepewna, czy temu dosyć uczyniemy, i ledwie nie co moment odmienna. 541. Dla tego nam Pismo S. ustáwicznie *ostrożność, czuyność, boiáźń około zbáwienia*, záleca. A ná cożby to? gdybyśmy zbáwienia nászego, iák Artykuł wiáry, pe-

ad Philip: 2.

Mat: 24.

wni byli? Kto ták ſzalony, chybá wierutny bluźniercá, Luter, co ſię przy śmierći modlić zá Bogá ſwego kazał. Aleć nie wiem do kogo, chyba do bieſá rogátego? Táka to hárdość diabelſka Heretycka! że ſię, o ſię áby nie zgineli nie boia, (lubo ſię o to Piſmo naybárźiey báć każe) á o Bogá ſię boia. O ślepoto nieporownána! Bo ieżeli *Aniołowie w niebie*, *Rodzice pierwſi*, choć ieſzcze niewinni, *w Ráiu*; *Apoſtołowie SS. w wieczerniku*, choć pewni byli, wybránia ſwego od CHRYSTUSA, choć ſię ták offertowáli, á przećięż im CHRYSTUS *czuć* każe, *áby, w pokuſy nie wpádli.* Jákoż w krotce ćięſzko upádli! Zgołá, ieżeli nieporuſzone firmámenty, i *filáry niebieſkie ſię połamáły i upádły*, á trzćiná ſłába, iáko ſię lękáć nie ma? Aby *kto ſtoi*, dopieroż kto ſię chwieie, *nie upádł?* Zgołá, nie wie Sálomon, *czy miłośći, czy nienáwiśći godźien* Boſkiey? i *nikt niepewny ná tym świećie.* Dáwid ſam ſwoich grzechow doyść nie mogac, o *odpuſzczenie i niewiádomych, i cudzych* z gorſzenia, prosi. Boy ſię, i bac ſię uſilnie każe. Piotr S. i Páweł, choć ſię *w niczym nie czuie*, przećięż ſię ſadu, i oká million rázy przeyzroczyſtszego Boſkiego lęka, żeby i po ták wielu záſługách *nie był potępiony.* Luc. 22. Job. 26. 1. Cor. 10. Eccl. 9. Prov. 4. & 20. Pſal. 18. 1. Cor. 4

542. Jákoż wedle tey Kálwinſkiey náuki, i Luterſkiey; muſieliby ći wſzyſcy SS, i owſzem wſzyſcy ludźie, przed Lutrem żyiacy, być potępieni, bo tey wiáry uſpráwiedliwiáiacey nie mieli, bo ſię o ſię ták iáwnie báli; ba i ſam Luter ſię ſzczyci; że on dopiero pierwſzy wynálazł tę náukę diabelſka, i ſpoſob nayſnádnieyſzy pewnego uſpráwiedliwienia.

543. Nie powinná iednák tá boiaźń, rodźić w nas deſperácyi, ábo roſpáczy o miłośierdźiu Boſkim; ále i owſzem, wielka uſność w dobroći Boſkiey, i w nieſkończonych záſługách męki CHRYSTUSOWEY, że nas i może, i chce, i po naywiękſzych grzechách

nieo-

nieomylnie zbáwić, byleśmy prawdźiwie wierzyli, szczerze pokutowáli, i aż do końcá wytrwáli. I
Tit. 3. dla tego Páweł S. mowi; żeśmy *dźiedźicámi żywotá wiecznego*, (nie z pewnośći prywatney wiáry) ále tylko *przez nádźieię*. Acz i dźiedźicá, choćby i iedynaká, wydźiedźiczyć, i práwnie mogą, kiedy bezpráwie żyie. Jáko sam CHRYSTUS groźi: że *synowie*, ábo
Mat. 8. dźiedźicy *krolestwá, wyrzuceni będą* &c. 544.
Powinná tedy tá boiázń, i z strony nászey niepewność zbáwienia nászego, rodźić w nas pilność, ostrożność, stáránie około nászego zbáwienia. Do czego nas, iákom powiedźiał, nayczęśćiey P. JEZUS w Ewángieliách, i cáłe Pismo ustáwicznie upomina, ábyśmy z pewnośći, i nieomylnośći zbáwienia nászego, w żbytnią prezumpcyą nie wpádli, i w tę nádźieię, nie tylko ręknie opuszczáli, od dobrych uczynkow; ále ich też (uchoway Boże!) do wszelkich zbrodni nie wyćiągáli. Do czego tá fałszywa wiárá, i niby pewność zbáwienia, iáwnie prowádźi. I Kálwin, i Luter bez wstydu bluźnić śmieli (iákom i wyżey námienił) grzesz mocno, i bespiecznie, byleś ieszcze mocniey wierzył że będziesz zbáwion przez dobroć Boską, i mękę CHRYSTUSOWĄ, ktorey nigdy grzechámi twymi nie przebierzesz; i owszem tym bárźiey iey wadze wierzyć, i ufáć; á zátym, tym pewnieyszy zbáwienia będziesz; im więcey, i ćiężey grzeszyć będźiesz. Pioro tępieie, ięzyk drętwieie, schną uszy poczciwe, ná ták wszeteczną, á przećięż niby to pewną o swym zbáwieniu wiárę, dosyć pozorną, ná omamienie ludźi, mászkárą, dobroći Boskiey, i męki JEZUSOWEY, oboiey nieskończoney, i nieprzebráney, pokrytą; á przez to się iuż i ná te Pismá odpowiedźiáło, w iákim się sensie bráć máią. 545.

W AR.

W ARTYKULE LXIX.

(ZE *wierni, i odrodzeni mogą wypáść z łáski Boskiey, i cale zginąć*) Drelinkurt przećiw teyże náuce Kátolickiey, przywodźi. Otoli i w szczegulnośći náukę tę Kátolicką krotko obiáśniam, i iáwnym Pismem S. [oprocz tych, ktoremem w przeszłym 68. Artykule przywiodł; potwierdzam, ktorych oboygá Pism, chytrze, iáko zwykł, zátáił P. Drelinkurt, żeby się przy przećiwnych Pismách, iáwnie Kátolicka prawdá nie wydáłá. 546. Naprzod tedy (iákom i wyżey, zwłaszczá w Artykule 48. i 50. námienił) wszyscy ludźie mogą się uważáć, i sam BOG ich ták poznáie, w pierwszey ieszcze máśśie, i stanie, ieszcze przed wydźieleniem ná zbáwienie, ábo ná potępienie, i w tym stánie wszyscy á wszyscy ludźie, mogą, ábo ráczey mogli być zbáwieni, lub potępieni; bo mogli źle, ábo dobrze záżyć wolnośći sobie i łáski od BOGA dáney. 547. Potym w drugim niby stopniu, ábo podźiale, widźi P. BOG [iáko wszystko zárownie ták przyszłe, iáko i przytomne, i przeszłe rzeczy widzący) że iedni z onych ludźi, áni się náwet chwycą łáski iego, i wiáry, áni zácżną dobrze: Dopieroż i nie skończą, tylko źle. Drudzy, zácżną dobrze, i wierzyć, i żyć; ále źle skończą ze złey swey woli: Bo ábo wiáry odstąpią, ábo nie wedle wiáry żyiąc, bez pokuty pomrą. Trzeći, zácżną dobrze wierzyć, i czynić; ále tedy owedy, z niestátku swego, ábo od wiáry, ábo przynaymniey od dobrych uczynkow, odstąpią: Ale przećię ná koncu w pokućie, i w dobrey woli pomrą. Czwarći naylepśi, co i zácżną, i skończą dobrze; o czym się i wyżey często i niżey mowi. 548. Zgołá! wszyscy ludźie, ták przed, iáko i po przeyrzeniu

niu Boſkim, mogli być ábo zbáwieni, ábo potępie-ni, bo ná oboie wolnośći ſobie od Bogá dáney, záżyć mogli: Niektorzy iednák, po przeyrzeniu, i ſłuſznym odrzuceniu Boſkim (to ieſt pierwſi i drudzy] nieomylnie będą potępieni, lubo mogli być zbáwieni. Niektorzy záś (to ieſt trzeći i czwarći, po przeyrzeniu, i miłośiernym przeznáczeniu, ábo wybrániu) nieomylnie będą zbáwieni, lub mogli być potępieni. 549.

Ták właſnie! iáko gdy wczorá, czterech ſię rownych ſobie we wſzyſtkim káwálerow, ná poiedynek káżdy z oſobná wyzwáli, ná trzećią z południá godźinę. Wyſzedſzy záś ná plác, dwáy ſię z nich z ſobą dobrowolnie pogodźili, i żywi zoſtáli; dwáy zás w záćiętey ſwey woli w ſciekle ſię pozábiiáli. Teraz ſię iuż dźiś, to ieſt názáiutrz, pytam? czy mogli wczoráy wſzyſcy ći czterey káwálerowie, we wſzyſtkim rowni, ábo ſię pobić, ábo pogodźić? Bez wątpienia, że iák ći, ták owi mogli! A dźiś, pewnaż to iuż z tym wſzyſtkim, i nieomylna, ták dálece, że iuż żadna miára ináczey być nie może, że ſię z nich dwáy pobili (co ſię pogodzić mogli) á dwáy ſię pogodzili (co ſię pobić mogli) Káżdy rozumny, ná to wczoráy pátrzący, odpowie: iuż ſię to nie odmieni, bo ſię iuż zápewne ſtáło. Podobnem o wolnośći ludźkiey, i przeznáczeniu podobieńſtwo, i wyżey w Artykule 48. i 50. &c. przywiodł. Bo ſłuży do wielu táiemnic dość trudnych wiáry S. o wolnośći, o przeznáczeniu, i odrzuceniu &c. 550.

Te tedy Piſmá SS., ktore mowią: że *niepodobna áby ſprawiedliwi*, i wierni *mieli zginąć* &c. máią ſię rozumieć o przeznáczonych: Te záś, ktore mowią: że *niepodobna áby niewierni*, ábo *nieſpráwiedliwi*, mieli być zbáwieni; máią ſię rozumieć o odrzuconych! oboie záś te Piſmá, máią ſię rozumieć po przeyrzeniu Boſkim. Abo też máią ſię rozumieć oboie te Piſmá, pod zákrytą kondycyą; *ieżeli*, ábo *źli w grzechu*, ábo *dobrzy*

w wierze

w wierze, i w cnoćie, aż do końcá wytrwáia. Ktora kondycya, często wyráźnie, á záwsze dorozumiánie, Pismo S. przykłada; á wypełnienie tey kondycyi: Naprzod od łáski Boskiey, á z nia, i od nászey wolnośći záwisło. *Ezech: 33.*

551. Ze záś iáko ći, co sa, ábo byli niewierni, moga się, ábo mogli przy łásce Boskiey, i swey dobrey woli, stáć wiernymi; ták też ći, co sa iuż wierni, i odrodzeni, moga przez swa złość i wola, wypáść z łáski Boskiey, i cále zginac: Rzecz iáwna, i z doświadczenia, i z Pismá S. (ktorego Drelinkurt zátáił) Naprzod sam P. JEZUS, i Páweł S. wyráźnie mowi: Niektorzy do *czásu wierza, á czásu pokusy, i ku końcu świátá, ostydna, i od wiáry odstapia.* I Piotr S. mowi: że niektorzy *obmywszy się we krwi IEZUSOWEI, znowu się do błotá grzechowego wracáia.* Do tego, i Judasz wiernym był, i Apostołem, i *Biskupem* w Kośćiele Bożym, i *Nicolaus* Dyákon *pełny Duchá S.*, i *Simon Magus uwierzył* &c. A przećię potym potępieni: i tyśiacámi przykłádow tákich. *Mat: 14. 1. Tim: 9. 2. Pet: 21. Act. 1. 6. & 8.*

552. Ná ostátek (co proszę pilno uważyć) Ponieważ wedle náuki Kálwiná, wszyscy naprzod od Apostołow wierni, nie mogli łáski Bożey, i wiáry zgubić. Druga; wszystkie dźieći wiernych z dobrego łożá, sa Ss., wierne, i przeznáczone do niebá, i nie moga, áni mogły wiáry, i łáski Bożey zgubić; i ták znowu tych dźieći dorosłych, dźieći, i ieszcze dáley, aż do dnia dźiśieyszego, wszyscy Chrześćiánie, idacy przez rodzay od owych pierwszych, nigdy wiáry, i łáski Bożey, i zbáwienia zgubić nie mogli. Toć żadnych Heretykow do tych czas w Chrześćiánstwie być nie mogło, áni zepsowánie wiáry! Toć Aryáni, Eutychiáni, Nestoryáni, i Papieżnicy &c. wiáry dochowáli, łáski Bożey nie zgubili, i zbáwienia. Toć wiárę dobra, źle reformował Kálwin &c. Toć żaden nigdy Chrześćiánin, i wierny, tym sámym, że raz iuż był tákim,

i wszystko od niego, aż do tysiącnego stopniá, potomstwo, żadnemu p błądzeniu, dopieroż potępieniu nie podległo &c. I tyśiąc tákich *absurda*, z tey Kálwinskiey náuki, iáwnie się, i nieomylnie wnośić mogą. 553. Z ktoregoby záś Pismá dowodźił tego Kálwin, wiedźieć nie mogę. To wiem; że te wszystkie, i inne iego náuki, są iáwnie przećiwko BOGU, przećiwko Pismu, przećiwko kośćiołowi, przećiwko Conciliom, przećiwko Doktorom SS., przećiwko codźiennemu doświadczeniu, przećiwko rozumowi przyrodzonemu, od Bogá nam dánemu. Przećiwko sámemuż náwet Kálwinowi, ábo i Lutrowi. Bo raz ták, drugi raz owák, iáwnie przećiwnie sobie, iák czásem ich wicher, ábo nienáwiśći, ábo ámbicyi, i aemulácyi, náchylił &c. bez żadnego ná konsequencyą rozumu, i włásney náuki; dopieroż ná prawdę respektu &c. Ták dálece, że się wydźiwić niepodobna, wśćiekłemu ludźi száleństwu, iáko tákim bluźniercom, kłamcom, mátáczom iáwnym, i we włásney náuce niestátkom wierzyli? Nie mowię ieszcze zrázu, nim ich poszlákowano, ábo docieć możono; ále do tych czas w ták iáwnych, i grubych błędách, wierzyć im ktokolwiek, by kropelkę rozumu, ábo baczności, ná swe zbáwienie máiący, może? Ktora exklámácyą, i ádmirácya, słusznieby się do káżdego wyżey, i niżey Artykułu tey kśiążki, powtarzáć co raz mogłá, bá i powinná. Toż się wszystko ma odpowiedźieć ná Artykuł 69. w iákim sensie *mogą zginąc choć wierni, i odrodzeni.* &c. 554.

W ARTYKULE LXX.

ZE *Sákrámentá SS. dáią łáskę mocą powierzchowney ich spráwy, ex opere operato*; i niby przećiwko temu, przywodzi Pismo. Naprzod, że wodą *vg.* ná

Chrzćie

Chrzcie, ábo kłádzienie rąk, i námászczenie oleiem ná bierzmowániu, á zgołá, że sáme powierzchowne znáki, i Ceremonie, i słowá przy rozgrzeszeniu Kápłánskim, nie máią sáme z śiebie, mocy usprawiedliwienia náſzego, bez woli, i postánowienia Chrystusowego, i nádánia od niego tey mocy &c. Druga, że sáme przez się, choć iuż od BOGA postánowione, i od nas przyięte Sákrámentá, nic nam nie pomogą, bez cnot inszych &c. Aleć o tym oboygu żaden Kátolik nigdy nie wątpił. 555. Wierzemy tedy wszystkim tym Pismom. Naprzod; że żadna wodá, żadne Ceremonie, i słowá powierzchowne, żadne szczere stworzenie, i owszem áni sámá przez się wiárá, gdyby iey BOG do tego nie chćiał ácceptowáć (iáko od diabłow nie ácceptuie, *lub wierzą i drżą wedle S.* Jákubá) mocy żádney nie ma, áni mieć może, do usprawiedliwienia náſzego, i odpusczenia grzechow, áni iáko znák, áni iáko kondycya, ábo przyczyná do tego. Bo to sámey iedynie iest władzy, i woli Boskiey, i wagi zasług, i krwi CHRYSTUSOWEY. Ták, iáko i siły do niczego przyrodzoney, i owszem, áni iestestwá, ábo siebie sámego, żadne stworzenie mieć nie może, tylko od BOGA sámego. 556. Ale też oraz wierzemy, że iáko BOG mogł udzielić, i rzeczą sámą udzielił, nieiáko iestestwá swego, i siłę dał, do czegokolwiek przyrodzoną, stworzeniem. vg. ogniowi do palenia &c. Ták też mogł, siły nádprzyrodzoney, ze szczerey woli, i z łáski swoiey nieiáko udzelić ktoremu stworzeniu, áby lub znákiem sámym, lub kondycyą, lub też instrumentem mocy Boskiey, i krwi CHRYSTUSowey być mogło, do odpusczenia grzechow, i usprawiedliwienia. I ták wedle nas (bá i wedle sámychże Dyssydentow) ákt wiáry náſzey, ábo uznánie, i zezwolenie nádprzyrodzone, ktore lubo iest wewnętrzne, Jacob. 2.

poſtárcem iest ſtworzone; poſtánowił P. BOG, kondycyą, i inſtrumentem, i przyczyną uſpráwiedliwienia náſzego. A ieżeli to mogł przywiązáć do áktu wiáry náſzey; czemuż też nie do Sákrámentow SS., i znákow powierzchownych! 557. Ze záś rzeczą ſámą to CHRYSTUS w nowym Teſtámencie uczynił, i nie tylko ſámym *znákiem* [iák w ſtárym Teſtámencie obrzezánie, ábo inne ceremonie] ále też i *inſtrumentem uſpráwiedliwienia* náſzego; (przez ktore inſtrumentá, ábo naczynia, on ſam nas uſpráwiedliwia, i łáſkę ſwoię, i Duchá S. w ſerce náſze wlewa) Sákrámentá SS. poſtánowił. Rzecz to ieſt iáſna z Piſmá S. Bo i P. JEZUS *odrodzenie náſze ná duſzy*, i Piotr S., i Paweł S. ná wielu mieyſcách, i Anániaſz; nie tylko wierze ſámey, ále zárówno bez żadney dyſtinkcyi, i *pokućie*, ále naybárźiey *Sákrámentowi Chrztu S.* przyczytáią *grzechow odpuſzczenie*, i náſze zbáwienie, i uſpráwiedliwienie &c. Pewnie nie *pryncypálnie* (bo i wiárá nas ták nie uſpráwiedliwia, ále ſam P. BOG) lecz tylko inſtrumentálnie; i dla tego by ſię ráczey mowić powinno; że nas nie ták Sákrámentá, i powierzchowne znáki, iáko ráczey ſam P. JEZUS, i Krew iego Przenayświętſza, przez Sákramentá uſpráwiedliwia, i zbawiá: iáko nie mowiemy, że młot śiekierę zrobił, ábo śiekierá drzewo wyćięłá; lecz kowal, ábo chłop, lub młotem, ábo śiekierą. 558. A lubo toż Piſmo S., czáſem i ſtárego Teſtámentu Sákrámentom, i ceremoniom vg. obrzezániu &c. ábo i chrztowi Janowemu, przyczyta odpuſzczenie grzechow &c. iednák rożnym dálcko, (iáko *figurá od rzeczy* ſámey) ſpoſobem. Bo te tám były wedle Páwłá S. *ćień* tylko nic nieważacy, względem náſzych Sákrámentow, i *gołe á proſte elementá*; iáko ſamże *Jan S. o ſwym Chrzćie* świadczy. Náſze záś, krwią CHRYSTUSOWĄ ná:

Joan: 3. Marc: ultimo Act: 2. & 22. 1. Pet: 3. 1 Cor: 6. Gal: 3. & 6. Tit: 3. Eph: 5.

Hebr: 9. & 10. Colſ: 2. Gal: 3. Mat: 3.

poione

pśione, ?usźláchćione &c. Muśiemy tedy nierownie więcey przyznawáć náſzym Sákrámentom, niż ſtárym. A w tym naybárźiey; że te tám były tylko znákiem gołym, te záś ſą, i znákiem, i przyczyną inſtrumentálną łáſki Bożey, i uſpráwiedliwienia náſzego. Ták iáko młot w ręku kowalá, ieſt znákiem względem kowalá, że go po młoćie poznáć; á oraz ieſt przyczyną inſtrumentálną względem rzeczy vg. podkowy, ktorą kowal młotem ukuie. A zgołá, zgrubá, i zproſtá mowiąc: BOG ieſt iák kowal, Sákrámentá iák młot; łáſká Boża ieſt iák podkowá. 559.
Iákim záś ſpoſobem łáſkę duchowną nádprzyrodzoną, Sákrámentá máteryálne w nas ſpráwuią, czy Fizycznie i rzetelnie, czy morálnie; to ieſt pobudzáiąc nieiáko BOGA zmową z CHRYSTUSEM, i z złączeniem ſię z záſługámi iego, do dánia łáſki? &c. To iuż do ſzkoły bárźiey należy. Dość wierzyć, że z uſtáwy CHRYSTUSOWEY, łáſká tá, á nie inſza, w nas być nie może, bez pewnych Sákrámentow. Iáko wiele innych Artykułow niepoiętych wierzemy: O Troycy SS, o ogniu piekielnym, że duſze pali &c. I owſzem wiele rzeczy i przyrodzonych wiemy, i widziemy, i w nas ſámych doznawamy &c. i ſámo widzenie, ſłyſzenie &c. iákim ſię ſpoſobem dzieie, nie tylko prośći, ále i naymędrśi tego z gruntu nie poymuiemy. Iák owá mátká do Máchábeuſzow mowiłá; że *ſámá nie wiem, iákeśćie ſię we mnie, i że mnie urodźili* &c. Hárdość to tedy, i głupſtwo niby zbyt mądre Heretyckie, [iáko i w wielu innych wyżey. i niżey Artykułách] bluźnić, i nie wierzyć, czego nie mogą poiąć. Mędrſzy dáleko Augustyn S., ktory *Tract. 8. in Joannem* mowi: *Wodá obmywá ćiáło, ále cudownie przenika i do duſzy.* 560. 2. Mach:7.
Nie w tym záś ſenśie Kátolicy mowią, że Sákrámentá, ábo ráczey P. BOG przez nie, dáie łáſkę: *Ex opere operato*, a nie

ex opere operantis. To ieſt, przez ſámo iákieżkolwiek znákow Sákrámentálnych powierzchownych położenie, choć bez żadnego ſię z ſtrony daiącego, ábo przyimuiącego Sákráment, przyłożenia, ábo dyſpozycyi: bo to fálſz iáwny, i impoſturá Kálwinſka ná Kátolikow. 561. Dopieroż nie w tym ſenśie; żeby przyiawſzy powierzchownie Sákráment vg. Chrzeſt, o nic iuż więcey nie dbáć, áni o wiárę, áni o dobre uczynki &c. [Iáko nam niepoczćiwie Drelinkurt zádáie, i lub prawdziwie, ále fálſzywie Piſmá, niby przećiwko nam, tu przywodzi.] 562. Ponieważ wiárá powſzechna uczy; naprzod, że z ſtrony dáiącego, potrzebá władzy do tego porządney; potrzebá i intencyi należytey, áby to przynaymniey po ludzku czynił, iák CHRYSTUS poſtánowił. Potym i z ſtrony przyimuiącego, zwłáſzczá iuż przy rozumie będącego; potrzebá tákże niektorych kondycyi, i dyſpozycyi, i uprzątnienia przeſzkod; ieżeli nie do wáloru ſámego Sákrámentu, przynaymniey do ſkutku iego, i łáſki przezeń przyięćia: iáko: lub ogień z śiebie pali, przećięż do tego potrzebá i z ſtrony ognia, przymknienia &c. i z ſtrony drewná, ſuchośći, ábo wilgoći zbytniey uprzątnienia &c. 563. W tym tedy tylko ſenśie, Kátolicy Sákrámentom *ex opere operato*, ſkutek, i dzielność przyznáią: że choć ten co dáie Sákráment vg. kápłan; nienabożnie to czyni, ábo i w grzechu &c. byle tylko to, i ták uczynił, iák CHRYSTUS poſtánowił; nic to Sákrámentowi, i łáſce przezeń nie przeſzkadza, gdyż ten co dáie Sákráment, nie imieniem to, i władza ſwoią, ále Imieniem CHRYSTUSOWYM ſpráwuie. Iáko gdy ſędzia, lub Plenipotent Krolewſki, należyćie, i urzędownie co czyni, byle wedle poſtánowienia Krolewſkiego, iuz to być ważne, i ſkutek ſwoy wźiąć muśi; choć to náczczo, ábo ziadſzy, w grzechu,

ábo

ábo bez grzechu czyni &c. 564. Záś inſze náſze, choć i dobre uczynki, ktore nie máią od CHRYSTUSA tey mocy przywiązáney vg. Poſty, iáłmużny, modlitwy &c. Zeby nam, ábo i drugim, co záſłużyły, i potrzebá do tego, áby ten co ie czyni, był w łáſce Boſkiey, bez grzechu; i im ie nabożniey uczyni, tym ſobie, i drugiemu, więcey záſłużyć może. Co w ſpráwách Sákrámentálnych, iákom powiedział, nie idzie &c. 565.

W ARTYKULE LXXI.

ZE ći, *ktorzy bez Chrztu umieráią, nie wnidą do niebá.* Przećiw tey náuce przywodzi Piſmá. Ale naprzod, zátáił iáwnego, i przećiwnego Piſmá; gdzie wyráźnie P. JEZUS mowi: *ieżeli ſię kto nie odrodzi z wody, i z Duchá S., nie wnidzie do Kroleſtwá niebieſkiego!* i dla tego wſzyſtkich *chrzćić kazał*; rozſyłáiać *ná świát* ſwe Apoſtoły. I pełno w poprzedzáiącym Artykule Piſmám n. 577. námienił; że *Chrzeſt obmywa grzechy*, á naprzod *pierworodny.* 566. Bo ponieważ ſię z iedney ſtrony, wſzyſcy, choć i z wiernych, i SS. Rodzicow, *ſynámi gniewu, i w grzechu poczynamy*, wedle iáwnego Piſmá S., i wedle ſámych że Dyſſydentow; z drugiey ſtrony, żadnego nie mamy Piſmá S. ták iáwnego, czymby ſię ten grzech, á zwłaſzczá w dziećiách znoſił, okrom Chrztu; 567. Bo lubo *Jan S.*, *i Jeremiaſz*, mieli ten ſzczegulny Przywiley, że byli *poświęceni* w żywoćie (o czym iáwne Piſmo) nie idzie iednák zá tym, żeby drugie wſzyſtkie, ták w ſtárym, iák w nowym Teſtámenćie, choć w wiernych mátek wnętrznośćiách dziatki poświęcone były; Bo ná cożby to ták bárzo, iáka rzecz oſobliwa o Jeremiaſzu, i Janie S. Piſmo wſpomináć miáło? gdyby to wſzyſtkim dziećiom,

Joan: 3. *Mat: 16.* *Eph: 2.* *Pſal: 50.* *Luc: 1.* *Iza: 49.*

Rodzicow wiernych pospolito być miáło ? Owszem hárdość to wielka, rownáć się wszystkim z ták szczegulnemi Prorokámi. Potym: ná cożby CHRYSTUS *zámknięćiem Niebá* ták *wszystkim* ogulnie groźił, ktoby
Joan: 3. *nie był ochrzczonym* ? Nácoby z soba zárownie łaczył te trzy rzeczy, iáko do zbáwienia naypotrzebnieysze, rozsyłáiać pierwszy, i ostátni raz Apostołow ná świát!
Mat: 28. *Idźćie opowiádayćie wiárę, záchowánie Przykazań, i Chrzest, kto wam uwierzy, i ochrzći się, i Przykazánia záchowa* (iáko i wyżey, i gdzieindziey dokłáda) *zbáwion będźie.* 568. A lubo záraz przydáiac; *kto záś nie uwierzy, będźie potępion!* nie wspomniał wyráźnie tego, *kto nie będźie ochrzczony, i nie záchowa Przykazań.* Postáremuż iuż to w tym iednym słowku zámknał: *kto nie uwierzy.* Bo iuż tym sámym o Chrzest, dopieroż o Przykazánie nie dba. 569. Co záś Drelinkurt, i Dyssydenći mowia: że Páweł S. zowie dziatki, choć tylko z mátki wierney, *świętemi*; choć z oycá niewiernego! rzecz iáwna, że nie w tym sensie zowie ie *świętemi*; to iest *od grzechu wolnemi* [bo támże i oycá, choć niewiernego, zowie zárownie od żony wierney, *świętym*, i żonę choć niewierna, zowie od męża wiernego, *świętą*] ále tylko do polityczney łożá poczćiwośći. Bo pewnie żoná wierna, choć by nayświętsza, mężá nie usprawiedliwia! 570. Co iesczcze Drelinkurt mowi: że to *nie może być; áby grzech ná dźiećięćiu miał się pomieśćić we wnętrznośćiách mátki* iákiey pobożney; *w ktorey przez łáskę swoię, mieszka Duch S.* To iáwnie przećiwko wierze, i przećiw sobie, i przećiw rozumowi sámemu (lubo ná pozor ták pobożnie, iák zwykli Heretycy) mowi: Bo ieżeli się mogło dźiećię począć, [iákoż poczęło] w grzechu we wnętrznośćiách wierney, i swiętey mátki; choć tám iuż wprzod był Duch S. &c. Toć się mogł tenże grzech, ná

dziećięćiu, i dáley zostáć, aż do národzenia, ábo aż do Chrztu &c. Bo śię to ná inszey duszy dzieie. Do tego; *Ezau, i Iákob* z iednych rodzicow wiernych, i SS. oboygá byli. *Jeste był złego łozá*, á przećię *Ezáu iest odrzucony*. A *leste* od Páwłá S. miedzy SS. policzony! Iákoż; tu własnie Pismo służy! że *syn nie nośi grzechu* personálnego *rodzicow* (wyiawszy pierworodny) i że u BOGA *wolny, i niewolnik, Pogánin, i Zyd, zá iedno iuż w CHRYSTUSIE, mąż czy niewiástá* &c. dobrze, czy zle urodzony &c. Sławny, ábo infámis, byle dobry, wierny, i ochrzczony. 571. Náwet sam Kálwin (*in Antidoto Con. Tri. sess. 5:*) przyznáie; że *Chrzest znośi, i zmázuie* [toć nie tylko *pokrywa*, o czym w Artykule 62.] *przewinienie grzechu pierworodnego*. Toć iesczce w żywoćie nie były działki od niego wolne; toć nie były święte, świątobliwośćia prawdziwa. Acz Kálwinowi, bá i káżdemu Dyssydentowi, nie wiedzieć kiedy, i iáko wierzyć? Bo raz ták, drugi raz inák mowią. Zeby przynaymniey trefunkiem, iák ślepa kokosz, tráfili ná ziarko prawdy. 572. Nie ták iednák to trzebá rozumieć; żeby iuż sobie BOG wolność odiał, áby nikogo nád bieg zwyczáyny, zbáwić ináczey nie mogł, tylko vg. przez *wodę!* Bo iák mogł przedtym, wielu zbáwić i zbáwił, przed obrzezániem; bá i potym niewiásty bez obrzezánia, i innych mężow, ktorzy nie należeli do Abráhámowego naśienia vg. Przez wiárę w Messyásza &c. Ták i teraz może wielu zbáwić, ábo przez sámę wiárę, i *Chrztu prágnienie*; ábo przez Chrzest *krwi Męczeńskiey* &c. ábo przez skruchę, i żal nádprzyrodzony &c. Iáko *zbáwił Łotrá*, i innych &c. Ták wszyscy SS. stárzy Doktorowie, ták Concilia, i Kośćioł cáły náucza. Komuż tu ráczey wierzyć. 573. To tu iesczcże rzecz w tym Artykule, niewymownego podziwienia godna, nád wśćiekłą przećiw Kátolikom

Rom: 9. Hebr. 11. Ezech: 18. ad Gal: 3. Luc: 23.

likom záwźiętośćia Autorá tego, i innych Dyssydentow że to ma *zá rzecz niepodobna, áby Zydzi wszyscy, co*
Jos: 5. *bez obrzezánia ná puszczy* przez lát 40. *pomárli, mieli być potępieni*; dopieroż *wszystkie niewiásty żydowskie*, dla grzechu sámego pierworodnego (ácz to nie prawdá, bo im BOG dobry obmyślić mogł inny sposob. vg. Wiárę w przyszłego Messyaszá, ná zniesienie grzechu pierworodnego.) A przećię, nád Kátolikámi, dáley niż przez lat tyśiac, od zepsowánia, (iáko oni bluźnia) w Kośćiele Bożym, wiáry S. ná źiemi żyiacemi; owemi Bernárdámi, Dominikámi, Fránćiszkámi, i innymi cudownymi świętymi, ktorych Dyssydenći w odprawiániu Mszy S., w wzywániu SS., i innych obrzadkách Rzymskich, báłwochwálcámi czynia &c. nie máia tákiego politowánia; áni mowia:
574. *Czy podobna?* áby świát cáły Chrześćiáński, áby Kośćioł CHRYSTUSOW, áby ták wiele SS. Cudotworcow, i Zakonnikow, uczonych Doktorow, i czuynych Biskupow, przez ták wiele lat, ták iáwnym i grubym báłwochwálstwem, i innemi błędámi, przećiw iáwnemu Pismu, wiárę prawdziwa zepsowáć? á zátym *potępieni być mieli?* bo *bez wiáry dobrey, niepodobna się podobáć BOGU! A kto i w iednym* Artykule *przewinił, stał się wszystkiego* przestapionego Pismá S. *winien*; i dopiero ich, w tyśiac lát
Hebr: 11. Jac: 2. Kálwin, czy Luter, czy Mennon? [bo ieszcze do tych czas nie wiedzieć ktory!] rozumu, Pismá, i wiáry náuczáć ná nowe poczał! O wśćiekła złośći! o nierozumie! o uporze Dyssydentski! o nigdy krwáwemi łzámi nieopłákána ślepoto! . A ieżeli rzeka: [iák pospolićie iuż mowia teraz, i czynia] że mogli być, iáko i teraz moga, i w Kátolickiey wierze ludzie być zbáwieni!
575. To naprzod znáć, że Kátolikom fałszywie báłwochwálstwo, i inne błędy zádáia: bo iakżeby báłwochwálcy, i w wierze ták grubo bładzacy, zbáwieni być mogli? gdyż, *bez wiáry* [á pewnie zu-

pełnie prawdźiwey] *niepodobna się Bogu podobáć!* Druga, to im odpowiedzieć, co niegdy (iákom wyżey powiedział. Art: 9. n. 264.) Henryk IV. Krol Fráncuſki, dla tego sámego do Kátolickiey wiáry náwrocony, odpowiedźiał, i uczynił; á day Boże, żeby i oni, i wſzyſcy Dyſſydenći ták uczynili, i náśládowáć się ták wielkiego Krolá nie wſtydźili; boiac się słuſznie, ábyśię ich też ná ſwoim ſadźie *P. IEZVS nie záwſtydźił.* 576 *Luc: 9.*

W ARTYKULE LXXII.

ZE *ludźie po Chrzćie nie máia grzechu!* Nie ták przećiwko tey náuce, ſzczerze po Kátolicku wyrozumiáney, iáko przećiwko ſwoiey ná Kátolikow wymyśloney impoſturze, i kálumnii, Piſmá przywodźi! Bo nigdy Kátolicy nie ucza, żeby człowiek po Chrzćie zgrzeſzyć iuż więcey innemi grzechámi nie mogł! bo ná cożby ſpowiedź, i inne pokuty mieli? &c. Ze záś sámá pożadliwość ábo zepſowáney nátury ſkłonność, i pokuſá do grzechu, bez zezwolenia ná nię, przynaymniey wewnętrznego; grzechem żadnym nie ieſt: Jáwnie się wyżey to pokazáło *w Artykule 46.* 577. To tedy tylko Kátolicy wierza, że Chrzeſt S., kiedy nic ma żadney do tego przeſzkody; moca Krwi JEZUSOWEY, obmywa wſzyſtkie grzechy (bo czemużby iedne, á nie drugie?) ták dálece, że gdyby człowiek; záraz po Chrzćie S. miał umrzeć, proſto by ſzedł do niebá! Ktorey náuce żadne Piſmo nie przeczy! Owſzem to ſwiadcza wſzyſtkie te Piſmá S. w Art. 70. i 71. i wyżey przywiedzione; iz Chrzeſt, w powſzechnośći żadnego nie excypuiac, obmywa grzechy! i ſam (iákom tudźież wyżey n. 591 námienił) Kálwin, wyráźnie mowi: *że Chrzeſt gładźi grzech pierworodny w dźiatkách!* Innego też grzechu własnego, dźiatki bezrozumne, mieć ieſzcze

nie mogą! Toć ludźie po Chrzćie, nie máią grzechu! Toć źle Drelinkurt przećiwko tey náuce, Pismá przywodźi. Chybá że to u niego, dziatki nie ludźie? 578. Druga; ieżeli ludźie vg. Dźiatki, i po Chrzćie grzech iáki máią? Toć gdyby záraz umárły, do niebá by poyść nie mogły! (Boć tám nic *zmázánego nie wnidźie*) A przećię Drelinkurt Pismá przywodźi *w Art.* 66. 67. i 71. że náwet i przed Chrztem umárłe, (dopieroż po Chrzćie) idą prosto do niebá! Toć muśiáły być bez grzechu, iákimkolwiek sposobem, á zgołá tákim, iákim być mogą i w niebie. 579. Trzećia; że tenże Drelinkurt *w Art.* 69. tákże z Pismá S. dowodźił wyżey, że ludźie wierni, i odrodzeni ná chrzćie, nie tylko bez grzechu są ná ten czás, i nie tylko nie grzeszą potym, ále i *grzeszyć nie mogą.* Bo *nam BOG dáie DuchaS, nie żeby w nas ná czás iáki mieszkał, ále ná wieki!* Są to słowá do iedney litery sámegoż Drelinkurtá; ná Pismo S. Tu zás powiáda, iáko i w *Art.* 46, i Pismo znowu insze przywodźi; że ludźie choć świeżo po Chrzćie, i záwsze w grzechách zostáią, i ustáwicznie ná nowe grzeszą: á iesczce záwsze ćięszko, záwsze zárownie smiertelnie, wedle *Art.* 45. 580. I owszem Pryncypał iego Kálwin, iesczce nierownie więcey i szczerzey mowi (iákom támże pokazał) że wszyscy ludźie, náwet i czyniąc iák náylepiey, tym sámym ćięszko grzeszą, i wszystkie ich i nayświętsze uczynki, są Bogu obrzydliwe, zárownie iák inszych złych ludźi wszeteczeństwá! 581. Acz indziey, tenże Kálwin náucza: że tylko ludźi przeyrzánych przed wieki ná potępienie; wszystkie, by też naydoskonálsze spráwy; zá grzech im od Bogá poczytáne. Záś przeznáczonych do niebá; wszystkie, by naysprośnieysze uczynki, i zbrodnie; zá grzech

Apoc. 21.

1. Joan. 3.

Joan. 13.

im nie poczytáne; ále záwſze pokryte ſwiatobliwośćią CHRYSTUSOWA, iákby záwſze zá záſłona grzeſzyli; iákby BOG, grzechow tych do nich nie baczył, i nie widział; á zgołá ták ſą záwſze niewinni, i ſwięći, i Bogu mili, choć ieſzcze ná łożu cudzołożniczym zoſtáią, i w niepoczciwym uczynku; iák w niebie potym ná łonie Abráhámowym! Byle iednák ná ten czás, ábo przynaymniey bliſko przed tym uczynkiem (żeby trwał morálnie) táki ákt wiáry mieli, *że im BOG dobry, ten grzech odpuśćił, i pokrył ſpráwiedliwośćia nieſkończona Chryſtuſowa!* Ale P. Drelinkurt uczeń chytrzeyſzy nád miſtrzá ſwego, nie chćiał ſię ták iáwnie, z ták piękna ſwego Kálwiná náuka wydáć: tylko ſię tedy owedy ſzydłá z woru dobywáia! Kiedyż tu, i iáko, tym ták odmiennym mátáczom [choć w iedney Kśiaſzce) i Protcuſzom wierzyć? kiedy ſię coraz, iák chytre węże, tám i ſám, i Piſmo z ſoba kręca? Naylepieyby podobno nigdy im nie dowierzáć! §82.

W ARTYKULE LXXIII.

ZE *CHRYSTUS ieſt tu ná ziemi bytnośćia ćieleſna.* i w Artykule 74. Ze *ieſt oraz ná wielu mieyſcách,* to ieſt w Nayſwiętſzym Sákrámenćie. Przećiw tey náuce Kátolickiey, przywodzi Piſmá; że CHRYSTUS w niebie zoſtáie, wedle Człowieczenſtwá! á tu ná źiemi z námi wedle Boſtwá; ábo przez wiárę, i pámiatkę. Lecz i tu zwyczáyna zdrádá w słowach; bo żaden Kátolik o tym nie watpi, co Piſmá ſwiadcza, i co káżdy dzień w *Credo* wyznawamy, że P. JEZUS *wſtapił ná niebioſá, i śiedźi ná práwicy Oycá, z tad tám przyidźie ná ſad* &c. To ieſt ſpoſobem ćieleſnym, ćiá u ludźkiemu zwyczáynie przyrodzonym, i widziálnym. I ták ſię te wſzyſtkie Piſmá, ktore w tych Arty-

kulách Dyssydenći przywodzą, rozumieć máią, iáko ie i Lutrzy z Kátolikámi, przećiw kálwinom rozumieć muszą. 583. Ale też oraz wierzą Kátolicy, że tenże CHRYSTUS, iest niezwyczáynym, i nádprzyrodzonym, i niewidźiálnym co do nas; to iest Sákrámentálnym; ále prawdźiwym co do siebie sposobem, pod osobámi chlebá, i winá, z ćiáłem, i z duszą swoią. 1mo Bo naprzod: że to BOG
Luc: 1. wszechmogący, u ktorego *nie będźie niepodobne wszelkie słowo*; (iáko mowi Anioł) może uczynić! Rozumiem, że Kálwin żaden nie będźie ták bezbożnym bluźniercą, áby śmiał tego mocy Boskiey uymowáć! 584. 2do. Bo ieżeli, czy baykę, czy historyą mieli i sámi Pogánie, że Gyges miał táką w pierśćieniu perłę, że on mogł widźieć wszystkich, á iego nikt nie widźiał? i wiele innych podobnych, o ziołkách, i kámieniách iest powieśći, i doświadczenia vg. O mágneśie, że przyrodzona máteryálna, choć niewidoma, i niedotkliwa śiła, ćiągnie i zdáleká żelázo &c. 585. 3tio. Jeżeli Anioł, i duszá vg. ludzka, lubo nie może być rázem w rożnych czásiech, (bo sáme rożne czásy, vg. *dźiś, i iutro* &c. nie mogą być rázem z sobą; iáko rożne mieyscá, są rázem iednegoż czásu) może iednák być Anioł, i rzeczą sámą, iest duszá nászá w nas sámych, przyrodzonym sposobem, oraz cáła, i iednáż, ná wielu mieyscách, i w członkách ludźkich, choćby naywiększego Olbrzymá; á to niewidomie, niedotykálnie &c. Lubo záś duszá iest szczerym duchem; przećież iest stworzeniem ográniczonym. Záczym wszechmocność, może toż uczynić z ćiáłem swoim 586. 4to. Jeżeli w iednym, i w káżdym momenćie, w iedneyże máteryálney, mnieyszey niż źiárno grochu, ábo máku, ludźkiey, bá i zwierzęcey, bá i naymnieyszego robaczká oká zrzenicy, tyśiąc má-

teryálnych, rożnych obiektow i species, ná tyśiac mil, vg. gwiazd odległych; wieży wysokich, ludźi, woysk, ábo bydlat, niezliczonych &c. w momenćie się odmálowáć rázem, i pomieśćić może; nigdy niepoiętym, lubo codźiennie w nas sámych doświadczonym, i przyrodzonym sposobem, [i tyśiacámi tákich od naymędrszych Filozofow; od naymisternieyszych rzemieśnikow, niepoiętych instáncyi być może] 587.

570, Dopieroż gdybyśmy się chćieli, o nádprzyrodzone, choć w rzeczách stworzonych wszechmocnośći Boskiey skrytośći, wybádywáć. Ieżeli, ogień duchow nieśmiertelnych, niećierpiętliwych páli! Ieżeli choć máteryálnych ćiał, po dniu sądnym, przez cáła wieczność nie strawi! &c. Jeżeli po tymże dniu sądnym, ćiáłá SS. uwielbione, Bogiem się szczyrym duchem, i chwała iego w niebie ćieszyć, páść, i karmić będa! &c. i słusznie Páweł S. zádumiáły záwołał: *áni oko widźiáło, áni w żáden rozum to nie weszło* &c. Ieżeli nie tylko sam P. JEZUS, ále i SS. sludzy iego, ták wiele, i ták wielkie cudá czynili, nád rozum ludźki, nád zwyczay, i bieg przyrodzony! *Wodę w wino*, i inne istoty rzeczy, prawdźiwie *przemieniáli* &c. Ná wielu mieyscách rázem się pokázowáli; *po wodách sucha noga chodźili*; przez *drzwi zámknięte przenikáli* &c. 588. A náwet sam Kálwin przeciwko sobie wyznawa; *lubo się to zda rzecz niepodobna, áby Ciáło Páńskie, ktore iest w niebie, do nas przenikáło, ábyśmy go pożywáli. Przećięż, czego rozum nie poymie, wiárá niech dochodźi.* Nic prawdźiwszego wymowić nie mogł, gdyby szczerze, i státecznie: A przećięż czego nie moga Kálwini poiać, wola bluźnić, i nie wierżyć: Byle się tylko prawdźie, i Kátolikom, i Pápistom sprzećiwić! O wśćiekła záwźiętośći! 589. 610. Dopieroż ná ostátek, gdybyśmy w niestworzone, i iuż sámemu Bogu istotne táie-

1. Cor. 2.

Joa: 2.
Mat: 14.
Joa: 20.
Lib:4. Inst
C. 17.

nice wstępowáć śmieli. Jáko iest w Troycy reálny, á przećię iedyny &c. Jáko iedenże iest istotnie BOG Syn z Oycem, i z Duchem S., á przećię ten się sam wcielił, nie owi! Jáko, samże iuż CHRYSTUS, i BOG, ná Krzyżu umárł; i oraz człowiek żywy, i nieśmiertelny &c. i sto tákich nie tylko ludźiom, ále i SS. Aniołom niepoiętych táiemnic! Dopieroźby tu z tymże Doktorem Narodow, nád tyśiac tákiemi przepáśćiámi stánawszy, wołáć! *O wysokośći! O głębokośći! O szerokośći! O przepaśći!* áni ręka, áni okiem, áni pomyśleniem niedośięźna! nieprzemierzona! niepoięta!
Rom. 11.
590. Jeżeli tedy wszystkie te rzeczy, iedne rzecza sáma widźiemy, drugie wierzemy, *zniewaláiac* z tymże Páwłem S. *rozum*, i gwałtem go do *usług Chrystusá, wáry*, i Kośćiołá, Páni i Mátki nászey, przymuszáiac; choć żadnych z nich nie poymuiemy! Dáleko bárźiey wierzyć to mamy, (iáko uwierzył, acz trochę nie rychło, Tomasz S.) że to *Pan nász*, i *BOG nász* CHRYSTUS, mogł rzecza sáma uczynić. Iáko tuszę, że żaden z Dyssydentow, nie będźie chćiał być ták iáwnie grubym bluźnierca, áby śmiał mowić, żeby tego BOG wszystka swa wszechmocnośćia nie mogł uczynić; áby vg. chlebá w Ciáło swoie, lubo w Sákrámentálne, i niewidziálne, ále iednák prawdźiwe, przemienić nie mogł; i tu ná źiemi ná wielu mieyscách z námi zostawáć! Bo by to było rozumkiem, i głowa swoia dość szczupła (choćby i iák kadź byłá) chćieć ogárnać nieográniczonego BOGA, i iego wszechmocność! A zátym Bogá chćieć, i śmieć czynić mnieyszym, niż głowá nászá! Co iest szkárádne bluźnierstwo!
2. Cor. 10.
Joan. 20.
591. Więc o to tylko grá idzie, czy to BOG, i P. JEZUS rzecza sáma uczynił, dla ludźi wiernych! Aleć i ná to, iáwne iest Pismo S., i własnie ták w rzeczy sámey ma być wyrozumiáne. 1. Bo

ledwie co częśćiey, i z táka áſſekurácya P. Jezus ludziom podawał, i zá żywotá, i w teſtámenćie, przed śmierćia ſwoia [gdźie nayprawdźiwiey, i nayrzetelniey, bez żadney figury, i állegoryi ſłow záżywamy] do wierzenia; iáko to, że *w chlebie, i winie, Ciáło, i Krew ſwoię*, ná pokárm prawdźiwy, i nápoy, wiernym ſwoim zoſtáwił. 592. — Luc: 22. Joa: 6. Mat: 26. Mar: 14.

Bo coż by to był zá oſzuſt, á nie oyćieć, ktoryby dźieciom, lub exekutorom, w teſtámenćie nápiſał; że wam w tey á w tey ſkrzyni zoſtáwuię tyle, i tákich pieniędzy, i kleynotow; á w rzeczy ſámey, nic by tám z tego nie było, tylko kleynoty i pieniadze málowáne. A ieſzcze gdyby wyráźnie przydał; że temi pieniędzmi, możećie dług reálny zápłáćić! Ktoryby Iuryſtá śmiał to tłumáczyć *figurálnie*? &c. A tákći Chrystus przed ſáma ſmierćia teſtáment czyniac, wyráźnie ſię explikował: Ze *to ieſt Ciáło moie, ktore wam zoſtáwuię, ktore zá was wydáne będźie*, á pewnie nie figurá tylko wydána byłá. 593. — 1. Cor: 11.

2. Ze kiedy *Káfárnáitowie*, i inni z Ucżniow, zgrubá rozumieli, że im własnie wedle ćieleſnych zmyſłow ludźkich, widomie, i dotykálnie Ciáło ſwe ná ſztuki rabáć, i im ieść kazał, lubo im to Chrystus P. explikował, że to Duchownie trzebá rozumieć, lubo w prawdźiwym Ciele ſwym, ále cudownie, i niewidźiálnie pod oſobámi chlebá utáionym, i że ten pokárm, nie *Ciáło* ich miał poſiláć (iák inny ćieleſny pokarm] bo ſię to *ná nic*, chybá ná robáctwo po śmierći, *nie przyda*: ále *duſzę* ná żywot wieczny miał utwierdzáć. Przećież, gdy i tego poiać, nie mogli, i dla tego wierzyć (iáko dźiś Kálwini,) nie chćieli, i *od niego odchodźili*; lubo ich ſnádniuſieńko mogł zátrzymáć, powiedźiawſzy im wyráźnie, że to tylko figurá, i pámiatká Ciáłá iego być w chlebie miáłá, ták iáko *w mánnie*, ábo *w wodźie z opoki* [bá ie- — Joa: 6. Ibidem

 ſzcze

szcze i mniey, bo tu i bez cudu żadnego) á przećięż tego, co dziś mowia Kálwini, P. JEZUS mowić nie chćiał. 594. Muśi tedy być, że CHRYSTUS, coś więcey dáleko w tym Sákrámenćie chlebá, chćiał mieć, niż figurę, ábo wiárę sámę. 3. Iákoż wyráźnie támże przydał: *Nie ták iáko mánny płonney, i martwey figury Oycowie wáśi pożywáli, dla tego pomárli;* (Joa: 6.) ále coś nieporownánie lepszego, i prawdźiwszego: Bo to *Chleb żywy, i duszę sámę ożywiáiacy!* 595

4. A wedle Kálwinow, nie tylkoby w nászym Sákrámenćie nic więcey nie było, ále dáleko mniey ieszcze, niż w *mánnie*, ábo w *wodźie z opoki.* (Exod: 16.) Bo tám cudá ták wielkie były, że *nie ręká ludzka* pokarm i nápoy zgotowány, lecz *Boska, i Anielska.* Potym, że mánná miáłá w sobie smák rożnych potraw, bez ich istoty. Potym, że gdy iey kto więcey nád potrzebę wziął, w robáctwo się obracáłá, i wiele innych cudow. A tu wedle Kálwinow żadnego cudu nie mász, tylko figurá sámá i pámiatká, iáko w káżdym obrázie, ábo sygnećie, lub w podárunku iákim zwyczáynym, ná niezábudeż, ábo ná pámiatkę od przyiaćielá dánym. 596. 5. Ieszcze wyráźnie támże przydáie: Ze *Ciáło moie iest prawdźiwie pokármem, i Krew nápoiem.* (Joan: 6) Ieżeli *prawdźiwie*, toć nie tylko figurálnie! 6. A nie mowi tego o chlebie, ále o Ciele swoim; częśćia, że wyráźnie mowi, *Ciáło moie*, á nie chleb; częśćia, że o tym nikt nie watpił, i bez Chrystusowey assekurácyi [i Káfárnáitowie, nie byli ták száleni) że chleb prawdźiwy, iest pokármem prawdźiwie. 597 7. Nie mowił też o chlebie tylko słowá Bożego i wiáry, ábo náuki swoiey. Bo nie mowi, chleb, ktorym ia wam *dał* iuż nie raz, (Ibidem) i teraz *dáię*, uczac was wiáry! ále mowi: chleb ktory ia *dam* potym, przy ostátniey wieczerzy, iest *Ciáło moie*, *ktore* ná żyćie świátá cálego *wydáne*

będzie ! 598. 8. I tu śię Zydzi, choć w Piśmie biegli, świárzyć miedzy soba poczęli : *iáko to może być, áby nam dał Ciáło swe do pokármu ?* á o figurę, dopieroż o wiárę sámę w CHRYSTUSA, snádno śię zgodzić, i nie pytáiac mogli; bo to i prostak poymuie. 599. 9. Iákoż; naysnádnieyby wedle przyrodzonego rozumu, ták tylko wierzyć o tey wieczerzy Páńskiey, iáko wierza Kálwini, że tám tylko iest figurá, i pámiatká Ciáłá Páńskiego. Bo w tym żadney nie mász przyrodzoney trudnośći; dopieroż niepodobieństwá; i ták by wszyscy, snádno, ták byli i do tych czas wierzyli, gdyby ták tylko CHRYSTUS náuczał, i po nim Apostołowie. Bo ktoż by to był śmiał, i mogł, potym w ludzi, i w cáły Kośćioł ták Grecki, iák i Łáćinski wmowić, czego sam CHRYSTUS w ták wielu wmowić nie mogł; ták dálece, że go woleli i wielu z uczniow porzućić, niźli ták trudney rzeczy uwierzyć. Czego o inszych wiáry Artykułách nie czytamy : lubo ie CHRYSTUS tymże ludziom przekładał. 600. Muśi tu tedy, práwie naywiększa być trudność, i cudo Boże / iakoż iest vg. że ćiáło prawdziwe, á przećię niewidziálne, niedotkliwe ! nieokryślone, i rázem náwielu mieyscách iednoż ! i cáłe w káżdey czastce chlebá / i innych wiele cudow / ktorym dla tego ći tylko uwierzyli, co śię z Apostołámi przy CHRYSTUSIE zostáli; od ktorych my Kátolicy idziemy, nie rozerwána wiáry S. sukcessya. Potym dopiero, naprzod Berengáriusz, (ácz to po kilká rázy odwoływał,) potym Zwingliusz, po nim Cálvinus &c. watpliwość o tym Káfárnáitow odnáwiáć poczęli, *iáko to może być ?* &c. Toć znáć, że i przed Berengáryuszem, i po nim, przed Zwingliuszem, i Kálwinem, ták wszyscy Kátolicy trzymáli, że Ciáło prawdźiwe CHRYSTUSOWE, prawdziwie iest w tym Sákrámen-

Ibidem

ćie! Iákoż iák przedtym ná Berengáryuszá, ták potym ná Kálwiná, cáły śię świát Kátolicki oburzył, o tę náukę. 601. Ponieważ śię tedy tá wiárá, o prawdziwey CHRYSTUSA pod osobámi chlebá, lub niewidomey przytomnośći, choć dáleko trudnieysza, niż przećiwna [iáko i o BOSTWIE prawdziwym CHRYSTUSOWYM przećiwko Aryánom] ták nierownie dawniey, i státeczniey, i liczniey utrzymuie, muśi być (wedle *Gámáliela*) z *BOGA*. 602. Nie wspominam trádycyi od Apostołow SS. w Liturgiách *SS. Jędrzeiá, Jákubá, Márká* &c. [o ktorych wyráźniey niżey w Artykule ostátnim o Mszy S.] i zdánia Conciliow powszechnych, i cáłego zdawná Kośćiołá, ták Łaćinskiego, iáko náwet i Greckiego, i wszystkich SS. Doktorow stárych, ktorzy wszyscy, lubo ták trudną, (iákom rzekł) o tym Sákrámenćie wiárę, ták iáwnie i státecznie trzymáli, i nam podáli. A choć też i Pismá, ktore Drelinkurt przywodzi, widzieli, i lepiey rozumieli. 603. Iákoż; ieżeli w káżdym Pismie, i w káżdym wiáry Artykule, dopieroż naybárźiey o tym Sákrámenćie, i o wieczerzy Páńskiey; nie ták ná Pismo sámo literálne, lub i przez inne Pismo, według prywatnego zdánia wyłożone, [iákom z początku tey kśiąszki zá fundáment záłożył] ále ráczey ná wykład Pismá z Doktorow SS., i zdánia cáłego Kátolickiego Kośćiołá CHRYSTUSOWEGO, i Namiestniká iego, wzglad mieć potrzebá! ináczey, żadnego byśmy fundámentu nie mieli, przećiwko vg. Aryánom, i innym Heretykom, czemu to Pismo w tákim vg morálnym, lub figurálnym; á owo w literálnym, i reálnym sensie, rozumieć? czemu iedno Pismo przez to drugie, á nie przez inne, wykłádáć? &c. (iákom i wyżey n. 5. &c. iáwnie pokazał.) 604. Co śię naywięcey, przy sámym tego Sákrámentu postánowieniu,

wieniu, przy Wieczerzy Páńskiey pokáznie; Czemu i sámi Dyssydenći umywánia vg. nog, zá Sákráment nie máią? Lubo to rownie P. JEZUS, bá ieszcze báźiey, zdał się *przykazáć!* i Piotrowi *utrátą zbáwienia pogrożić*; Potym, czemu niewiásty nie konsekruią? choć iednákowo wszystkim rzekł CHRYSTUS, *to czyńćie!* iáko: *to piyćie i iedźćie!* (Toż się o dwoch osobách w tym Sákrámenćie, mowić i niżey może] ze to wszystko záwisło ná rozsadku Kośćiołá Bożego; bá zgołá toż záwsze o wszystkich wyżey i niżey w tey Kśiąszce, bá i w káżdych z Dyssydentámi o wiárę, i Pismo *S.* kontrowersyách, i wątpliwośćiách, rozumieć się powinno! Ze káżde Pismo *S.* ták wykłádáć potrzebá, iák cáły Kośćioł, nie iák prywatny rozumek. 605. Nie wspomnię, ták wielkich, i autentycznych, przez wszystkie wieki cudow, ktoremi P. BOG, przytomność Ciáłá swego w tym *Sákrámenćie*, potwierdzał. A przećięż P. BOG, cudámi fałszu potwierdzáć nie może; bo by tym sámym był árcykłamca! iákom i wyżey námienił Art. *14.* n. 183. Zeby zás cudom cále nie wierzyć, ábo mieć ie záwsze zá omamienie! *Ná* to się wyżey támże dosyć odpowiedźiáło. Iáko i ná to, co tu záraz. 606.

Joan. 13.

1. Cor. 11.

W ARTYKULE LXXV. i LXXVI.

PRzydáią: *że po konsekrácyi vg. chlebá, nie mász iuż istoty chlebá, bo się przemienia w istotę Ciáłá Páńskiego.* Przećiwko tey náuce, przywodzi Pismá Drelinkurt; w ktorych się ten Sákráment zowie *Chlebem*, i *winem*, choć iuż po poświęceniu. Aleć to zwyczáyna u wszystkich mowá, że się rzecz iáká przemieniona

mieniona (iákom i wyżey námienił) *in ſenſu accommodo*, zowie, lub ta rzecza, *ktora*, lub ta, *w ktorą* ſię przemieniłá, lub też oboia! lubo tám iedná iuz tylko, poślednieyſzá iſtotá pozoſtáłá! ták mowiemy: ubogi ieſt bogátym! *ślepi widzą! wodę* przemienioną *piią* &c. To ieſt: ten ktory był ubogim, ábo ślepym, teraz nie ieſt iuż ubogim, ále tylko bogátym, ábo widzącym &c. A zwłaſzczá, gdy po przeiſtoczeniu, i zginieniu iſtoty rzeczy pierwſzey; vg. *Chlebá* &c. zoſtáią ieſzcze przypadki powierzchowne vg. Chlebá; to ieſt tenże ſmák, białość, okrągłość &c. z ktorych my, iáko pod zmyſły náſze widzenia, ſmáku &c. podpadáiących, naybárźiey przezwiſká, dla ludzkiego wyrozumienia, dáięmy! 607.

Joa, 2. Iáko tedy P. *JEZUS*, *pierwſzy cud uczynił*, przemieniwſzy prawdziwie, nie tylko figurálnie, *wodę w wino*, choć nic nie mowiąc (ktorego podobieństwá i porownánia, wſzyſcy práwie Doktorowie SS, do Sákrámentu Ciáłá, i Krwi Páńſkiey záżywáią) ták, i ieſzcze nierownie dzielniey, i doſkonáley, w oſtátnim tym cudźie, ná wieczerzy oſtátniey, iáko ná dobitkę, i konkluzyą, i treść wſzyſtkich cudow ſwoich, przemienił prawdziwie, *chleb w ćiáło ſwoie*; wyráźnie mowiąć, á zátym ſkutecznie czyniąc: *To ieſt Ciáło moie*: i ieſzcze wyráźniey, toż ſámo explikuiąc, przydáie: To á nie inſze, *ktore zá was wydáne będźie*. 608.

A iáko, po przemienieniu wody w wino, nic iſtoty, bá náwet áni przypadkow, vg. ſmáku i koloru wody, nie zoſtáło, á przećięż támże Piſmo S., tęż rzecz iuż przemienioną, i wodą, i winem zowie! mowiąć; Iák *záś zkoſztował podgoſpodárzy wody, ktora ſię winem ſtáłá*.&c. Ták po przemienieniu chlebá w ćiáło; nic iſtoty chlebá nie zoſtáie! lubo iákom rzekł, dla zoſtáiących przypadkow chlebá, ieſzcze ſię po ludźku zwyczáynie i chlebem czáſem zowie, i

w tym śię sensie wszystkie te Pismá, rozumieć máią. 609. Náostátek; iáko, lub wodę owę P. JEZUS, dla używánia, i pićia, w wino przemienił; postáremu ieszcze przed pićiem, i po pićiu pierwszym w *stagwiách kámiennych*, zá roskazániem Páńskim, iuż wino prawdziwe z wody było! ták i Sákrámenť Ciáłá Páńskiego, lubo dla pożywánia, i *społeczności* pokármu duchownego, iest postánowiony; (ácz oprocz tego iest postánowiony, i dla pámiątki, i dla przytomnośći z námi, i dla poszánowánia P. JEZUSA od nas) postáremu nie dopiero w pożywániu, ále záraz po wymowieniu CHRYSTUsowym, i rozkazániu: *To iest Ciáło moie*; nie dopiero *będzie*. Záras śię chleb w Ciáło przeistacza! ináczeyby CHRYSTUS kłamał; á Luter go, i Kálwin poprawiał! potym ináczeyby, áni CHRYSTUS, áni Kápłani nie konsekrowáli, ále dopiero tego Sákrámentu pożywáiacy, choć i niewiásty. 610. Rzeczesz! rzeczy to i doświadczeniu, i wszystkim zmysłom przećiwne, á zátym do zrozumienia trudne, do wierzenia: niepodobne! Odpowiádam! toć właśnie o BOGU Ateuszowie! o Troycy SS. Aryáni, o wćieleniu Syná Bożego Nestoryáni, o Męce, i śmierći iego, Máchometáni! o Zmartwychwstániu Sádduceuszowie &c. á zgołá wszyscy Heretycy, káżdy szczegulnie o swoim, ktoremu śię sprzećiwia, Artykule wiáry Kátolickiey, powiádáią! á my Kátolicy im toż, co i wyżey odpowiádamy: co Anioł Gábryel, co Páwel S. &c. *Zniewolony rozum pod posłuszeństwo wiáry?* bo *nie będzie niepodobne u BOGA wszelkie słowo.* Luc: 1. Iednym słowem BOG, CHRYSTUS, Pismo, Kośćioł! Concilia! i Doktorowie SS. ták mowią, ták náuczáią, ták cudámi potwierdzáią! prawdá, że Berengáryusz, Luter, i Kálwin przeczą; niewiemże komu tu wierzyć? 611.

W ARTYKULE LXXVII. i LXXVIII.

ZE *Ciáło P. JEZUSOWE przyimowáć mogą usty ćielesnemi, náwet i dusze potępione; iáko i Iudasz.* Przywodzi tedy Pismá; naprzod; że P. JEZUSA pożywáć możemy przez wiárę; że słowo Boże, i náuká, i sam náwet Sákráment Ciáłá Páńskiego, iest sámey duszy pokármem! i że wszystkie CHRYSTUSOwe słowá, duchownie rozumieć potrzebá &c. I że bez wiáry, bez duchownego sumnienia, nic nam Sákráment Ciáłá Páńskiego nie pomoże &c. Ale to wszystko w zwyczáyney sobie, i wszystkim Heretykom, chytrośći; á ná Kátolików Kálumnii, i imposturze! iákobyśmy tego przeczyli; o czym nigdy nie wątpiemy. 612. Ale to zárownie wierzemy, że oprocz tego, trzebá CHRYSTUSOWEGO Ciáłá, i w Sákrámenćie pożywáć, i wierzyć, że tám iest prawdziwie to *Ciáło, ktore zá nas wydáne; i krew wyláná*; bo i to sámo, i tenże CHRYSTUS powiedział Káfárnáitom, i *Ucznióm*, á choć iuż w niego wierzyli! i Apostołom przykazał: nie tylko *wierzćie*, ále też *bierzćie iedzćie* &c. A choć dopiero ż i ći wierzyli w CHRYSTUSA! i to sámo wierzemy, że tegoż prawdziwego Ciáłá CHRYSTUSOWEGO, trzebá z tąż wiárą, i przez tęż wiárę pożywáć: i że ináczey nic nie pomoże, chybá ná potępienie. 613 I to wierzemy, bá i z doświadczenia wiemy; że w tym Sákrámenćie, względem nas, i zmysłow nászych, Ciáło Páńskie nie iest ćielesnym sposobem widźiálnym, i dotykálnym; iednák wierzemy, że względem siebie, iest sámo w sobie prawdźiwe, reálne, istotne. 614. Ták iáko náwet, i w przyrodzonych

Mat: 26. Joa: 6.

rzeczy

rzeczy istotách, lubo Filozofowie dowodza, że sámey w sobie istoty vg. chlebá widźieć, i żadnym zmysłem doyść nie możemy ; tylko przypadki, smák, białość &c. á przećięż rozumem i duchem dochodza, że tám zápewne oprocz przypadkow, iest coś więcey istotnego! Dopieroż w rzeczách nádprzyrodzonych &c. I w tym się sensie mowić może : Ze w Sákrámenćie, przez sámę wiárę nászę, w zględem nas, iest Ciáło Páńskie ; to iest : że sáma tylko wiára, tego dochodźim, i wyznáiemy, że tám iest prawdźiwe w sobie Ciáło Páńskie. 615. Aleć i sam Drelinkurt, i wszyscy z nim Kálwini, ták pilno i máteryálney wieczerzy Páńskiey przestrzegáia, i pożywáia. Dopieroż o Kielich, ták żwáwo się záiadáia, i pospolstwo buntuia. &c. A coż to po tym ? wszák *tego Sákrámentu nie trzebá, i nie może przyimowáć usty ćielesnemi*; wszák, *niepodobna iásniey, i rzetelniey wypowiedźieć* sposobu *pożywánia* JEZUSA CHRYSTUSA ; *iż nic inszego nie iest, tylko wierzyć weń.* Sa słowá do iedney litery, Drelinkurtá, ná Pismo S. *Joan*: 6. A przećię niżey, w Artyk. 79. koniecznie prágnie, pod utráta zbáwienia, nie ták Krwi Páńskiey [bo iey tám wedle niego nie mász) iáko kielichá i winá ! i Pismá przećiwne ná to przywodzi ! Jákoż mu ? i kiedy wierzyć ! 616. I owszem sam że Pryncypał iego Kálwin, iáwnie przećiwko niemu, bá i przećiwko sobie, (iáko zwyczáynie wszyscy Heretycy, wężowa wykrętka chodza) i przećiw Zwingliuszowi mowi : *sa niektorzy co mowia, że pożywáć Ciáłá i Krwie CHRYSTUSOWEY, nic inszego nie iest ; tylko weń wierzyć. Aleć mnie się zda* (mowi to Kálwin) *że coś dáleko wyraźnieyszego, i wyższego CHRYSTUS chćiáł nas náuczyć, w owym kazániu przedziwnym, gdźie Ciáłá swego pożywánie nam záleca.* Sa to do iedney litery, słowá sámego Kálwiná ! iáwna przyćisnio:

Lib: 4. C. 17. § 5.

Joan: 6.

śnionego prawda. A przećię támże záraz mowi. *Tym czásem,* (to iest poki mi się co inszego nie błyśnie] *przyznáiemy, że żadnego inszego pożywánia CHRYSTUSA, oprocz wiáry, wymyslić niepodobna.* Táka to wiáry, choć w sámymże iednym Kálwinie, i w iedneyże Książce iedność, i státeczność. 617. Jáko i o tymże Sákrámenćie, i często tenże Herezyárchá mowi ; *Potrzebá ábyśmy przy wieczerzy prawdźiwe Ciáło, i Krew Chrystusowa przyimowáli:* I niżey támże ; *rozumiemy, że CHRYSTUS nam przy wieczerzy, prawdźiwá, i własna ćiáłá, i krwi swoiey istotę dáie :* I indźiey mowi : *konkluduię : że nam reálnie, (iák pospolićie mowia) przy wieczerzy, dáia Ciáło Chrystusowe;* i indźiey znowu : *Ná S. wieczerzy, każe mi pod znákámi chlebá, i winá, pożywáć Ciáłá, i Krwi swoiey ! Nic nie watpię, że i on prawdźiwie podáie, i iá przyimuię!* Toż twierdźi i nayprzednieyszy uczeń Kálwiná Plessćus;. *Gdy S. wieczerza z opisánia Chrystusowego przyimuiemy, Chrystusá reálnie, i istotnie przyimuiemy.* 618.

Lib: de Cœna.

In Cap: 11. 1. Cor:

Lib: 4. Inst. Cap: 17.

Lib. 4. de Eucha. C.2.

Nic więcey choć naywiernieyszy Kátolik przydáć nie może ! gdy by ták szczerze w sercu záwsze wierzyli, iák czásem w piorze, zápomniawszy się pisza, ábo z prętkośći, i nieostrożnośći wymowia ! Bo tákie zdánie Kálwinskie, sto rázy ieszcze niepoiętsze, i niepodobnieysze ; żeby rzecz iáka vg. Ciáło CHRYSTUSOWE prawdźiwie, reálnie, i istotnie przyimowáć, tám i w tym, gdźie i w czym go prawdziwie, reálnie, i istonie nie mász ! Niżeli to zdánie, i wiárá Kátolicka : żeby iednoż, i toż Ciáło CHRYSTUSOWE, było oraz reálnie, i istotnie, ná wielu mieyscách, á zwłaszczá rożnym, i niewidźiálnym sposobem ? á zátym od nas było ták przyimowáne. 619. Bo iáko niepodobna, rzecz tę przyimowáć, i w rzeczy sámey pożywáć, ktorey cále nie mász w sámey rzeczy! Ták też niepodobna, rzeczy tákiey, i tám, i tym spo-

sobem

ſobem przyimowáć, ábo pożywáć, ktora nie ieſt żadna miára táka, i tám, i tym ſpoſobem! &c. Ták ſię to Heretycy záwſze iák węże kręcą, i kiedy Kátolikom rzeczy niepodobne zádáią, ſámi w niepodobienyſze oślep wpádáią! A iáko ſámi wodzowie ślepi, ták uczniow ieſzcze ślepſzych zá ſobą w tęż przepáść pociągáią! Bo ich wykrętow, ábo dociec nie mogą, ábo zrozumieć, dla pychy, i záćiętośći, nie chcą!
620. Náoſtátek, ieżeli w ktorym Artykule wiáry, tedy około tego Sákrámentu, chytremi, i oboiętnie wykrętnemi ſłowy, Heretycy niedowiárſtwo ſwoie pokrywáią, i Piſmá niby ná to przywodzą vg. Ze to nie ieſt pokarm prawdźiwy ćieleſny, ále duchowny! Ze go tylko duchownie pożywáć trzeba: Ze to tylko pámiatká ſámego CHRYSTUSA, toć nie Sam CHRYSTUS. Bo pámiatká, ieſt tylko rzeczy nieprzytomney! 621. Ale naprzod! to prawdá; że Ciáło Páńſkie, lub ſámo w ſobie ieſt prawdziwie iſtotne, wt ym Sákrámenćie; przećież nie ieſt prawdźiwym pokármem, względem zębow, brzuchá, i ćiáłá ludźkiego; iáko nasz Máldonat, [ktorego tu zdrádźiecko po ſobie przywodźi Drelinkurt] bá Kośćioł cáły, i Doktorowie SS. uczą; bo brzuchá, i ćiáłá ludźkiego nie pośila Ciáło Páńſkie, iáko pośila zwyczáyny pokarm ćieleſny! ále tylko ieſt pokármem Duchownym; to ieſt względem ſámey duſzy, ktora i przez wiárę, i przez przytomność reálną ſwoię, i przez ſzczegulną łáſkę Sákrámentálną, ożywia, pośila, i potwierdza, ták, iáko ćiáło pośila ćieleſny pokarm; ále ſpoſobem niepoiętym, nádprzyrodzonym, lubo prawdźiwym. 622. I dla tego, źli ludźie, i bezbożni, lubo prawdźiwe Ciáło Chryſtuſowe do uſt przyimuią, i do wnętrznośći ſpuſzczáią! Iednák może ſię w zdrowym ſenśie prawdźiwie mowić, że ciáłá Páńſkiego nie pożywáią

wáią prawdźiwie; bo względem nieſpoſobnośći duſz ich, nie ieſt im duchownym prawdźiwym pokármem; bo duſz ich nie ożywia, i nie pośila, owſzem pokármu tego, i Ciáłá Páńſkiego, *ná ſąd*, i ná śmierć duſzną *záżywáią!*
1. Cor. 11. Iáko wyráźnie mowi Páwel S. Toć iáwnie przyznáie, że i źli, prawdźiwe Ciáło Páńſkie, i prawdźiwię przyimowáć mogą; (ále ná ſwoie licho) bo zá cożby Ciáłá Páńſkiego, i Krwi iego niewinney, ták ćięſzko winni byli? Przez co ſię znowu, i prawdźiwa w tym Sákrámenćie obecność Ciáłá Páńſkiego iáwnie potwierdzą. 623. Ze záś iedenże vg. pokarm, może być prawdziwym pokármem względem iednego że ták rzekę *ſubjectum*, ábo oſoby, ow pokárm w ſię bioracey; á względem drugiego *ſubjectum*, nie być prawdziwym pokármem; iáwna to i w rzeczách przyrodzonych vg. Iedenże chleb, i tenże ſpuſzczony do żołądká ludzkiego, ieſt mu pokármem prawdziwym, bo go trawi, i w ſię obraca, i nim ſię ożywia, i pośila! Spuſzczony do kieſzeni, ábo do ſkrzynki, lub w ſobie zoſtáie, i ieſt prawdziwym chlebem, iednák nie ieſt pokármem, względem kieſzeni, ábo ſkrzynki! i owſzem ſpuſzczony náwet tenże chleb, i do żołądká zyiącego, lecz iáſtrzębiego, nie ieſt pokármem ożywiáiącym, ále trućizną zábiiáiąca! i owſzem ieden, i tenże pokárm vg. chleb, względem iednegoż, i tegoż żołądká ludzkiego; czáſem ieſt pokármem, kiedy żołądek zdrowy; czáſem nie ieſt prawdziwie, i w rzeczy ſámey pokármem, kiedy go żołądek nie dyſpozyt (dopieroż kiedy ieſt cále w umárłym iuż trupie) nie tráwi &c. 624. Toż ſię przez podobieńſtwo, ábo przypowieść, o Sákrámenćie Ciáłá Páńſkiego, bá i o innych wſzyſtkich, lubo nierownie wyżſzym, i nádprzyrodzonym ſpoſobem mowić może, i powinno. Bo i ſam P. Jezus, i SS. Prorocy, i Apo-
Mat. 13.

ſtoło-

stołowie, i *SS.* Doktorowie, przez przyrodzone podobieństwá, i *przypowieści* do ludzkiego wyrozumienia, wiárę, i náuki duchowne podawáli. 625.
Co się tu dla tego, [iákom i wyżey námienił] przydáie: bo pospolićie PP. Dyssydenći, kiedy im iákie, wedle przyrodzonego świátłá rozumu, przywodzim podobieństwá w rzeczách potocznych, nie mogąc ná iáwną prawdę odpowiedzieć, zwykli powiádáć, że to rzeczy duchownych nie trzebá z rzeczámi powierzchownemi, ábo ziemskiemi mieszáć &c. Co lubo po częśći prawdá! przećięż i Pismo S., i wiárá S. w wielu się rzeczách; i świátłem rozumu przyrodzonego, i podobieństwem rzeczy potocznych, miárkowáć, i udáć może; kiedy ná przećiw, iáwnego Pismá, i kośćielnego podánia, i Doktorow SS. náuki nie mász; i owszem toż wszyscy mowią! boć pewnie i rozum przyrodzony, i wszystkie ludzkie wedle tegoż rozumu zdánia, i procedery; są od BOGA; iáko nátury pierwszego Autorá. Chybá że co iuż nie ták przećiwko, iáko nád świátło rozumu przyrodzonego, wiárá, i Pismo S. dobrze wyrozumiáne podáie.
626. Iáko też; że táż, i iednáż rzecz vg. CHRYSTUS, i Ciáło iego, lubo prawdziwie, [co do siebie] lecz niewidziálnie (co do nas) w Sákrámenćie przytomne; może być pámiątká tegoż CHRYSTUSA, i Ciáłá iego, widziálnie niegdy tu ná ziemi z námi obcuiącego; rzecz iáwna náwet i w rzeczách zwyczáynie przyrodzonych. vg Bogáty iáki pokrewny, odieżdżáiąc dáleko, ábo ná woynę; otworzy, i pokázuie sukcessorowi swemu, skárby, i pieniądze wielkie, ktore mu testámentem po śmierći swoiey leguie; potym ie zámknie, i przypieczętuie! i dla pewnośći, i dla codzienney pámiątki ná dobrodzieystwo swoie, i legowánie owych pieniędzy, zostáwi zámknięte w skrzyni oweż pieniądze u sukcessorá! Też pieniądze, te-

raz przytomne u ſukceſſorá, ále zámknięte: ſą ſukceſſorowi, pámiątką ſámychże śiebie, przedtym odkázánych, i pokazánych, i widziánych. Bo rzecz, lubo przytomna, ále niewidziána, áni pod żaden zmyſł ludźki nie podpadáiąca, ma ſię względem ludźi, zá nieprzytomną! i może ią ſobie znákiem iákim widziálnym przypomináć; 627. Ták BOGA ſámego, lubo nam wſzędzie prawdziwie, nie tylko przez náſzę wiárę, ále i przez ſwoię nieográniczoną iſtotę, wſzędzie mowię, i záwſze przytomnego; możemy ſobie znákiem, ábo obrázem widziálnym przypomináć! Iáko i w ſtárym Teſtámenćie *Arká Páńſka*, i ſam Kośćioł Jerozolimſki, i inne znáki powierzchowne; były tákim obecnośći Boſkiey przypominaniem. 628. A tákći właśnie, i powierzchowne znáki chlebá, i winá, ſą nam obrázem, i przypominániem Ciáłá Páńſkiego, w ſobie utáionego, lubo prawdziwego! Sámo zás Ciáło, i ſámże CHRYSTUS, lubo tám prawdziwie obecny, ále przed zmyſłámi náſzemi utáiony, á wiárą ſámą uznány; ieſt nam, iáko ludźiom, i zmyſłom náſzym, pámiątką ſámegoż śiebie, niegdy tu z námi widziálnie ná ziemi będącego. Iákoż nam CHRYSTUS wyráźnie przyobiecał *obecność ſwoię, aż do ſkończenia świátá*; nie tylko przez Boſtwo, (bo o tym Apoſtołowie nie wątpili, i nic by im był nowego nie obiecáł;) ále też wedle Ciáłá w tym *Sákrámenćie*, lub niewidziálnie. 629. Acz wedle Páwłá S., Sákráment Ciáłá Páńſkiego, nie ták ieſt pámiątką tegoż Ciáłá, ábo ſámego śiebie, ktore ieſt obecne; ále ráczey ieſt *pámiątką śmierći, i Męki CHRYSTUSOWEY*, ktorey iuż w tym Sákrámenćie nie máſz obecney. Bo wedle tegoż Apoſtołá *CHRYSTUS więcey nie umiera*. Ieſzcze tu te Artykuły, iáwną chytrośćią, i nierozumną złośćią, i wykrętnym Piſmá S. przywodzeniem Drelin-

kurto-

kurtowskim ná oko pokazánym, zákończę. 630.
Mowi tedy on w *Artykule* 78. przećiw náuce Kátolickiey, *że i źli, i bezbożni, mogą ieść Ciáło Páńskie!* (ácz iákom rżekł nie z pożytkiem) mowi tedy záraz z początku tego Artykułu Drelinkurt, przećiwko temu ná Pismo: *Mat.* 7 *Nie dáwáyćie Swiętego psom* &c. Ieżeli nam zákázuie Swietego dáwáć &c. Co zá podobieństwo, áby on, ktory ieſt Swiętym Swiętych, miał śię dawáć tym, ktorzy śię w plugástwie niecnot waláią. Poty są słowá Drelinkurtá, i wykład przywiedźionego przećiw Kátolikom Pismá!
631 Ná co ia ták odpowiádam! z uſt, i wykłádu twego, sadź śię Pánie Doktorze! Ieżeli BOG zákázuie niewinnego człowieká po iudászowsku zdradzáć, i zboycom w ręce podawáć, i okrutnie zámordowáć &c. [dla tego i Iudászowi potępieniem, i wieczną biádą groźił, chcac go od tákiey złośći odwieść] Co zá podobieństwo? áby onże sam, miał dopuśćić, Syná swego nayniewinnieyszego; dopieroż, áby śię samże Syn Boży dobrowolnie oprawcom zábieżawszy, w ręce bezbożnych podał, ná tákie okrućieństwá, i śmierć hániebną? 632.
Chybá że nieprawdźiwie ciáło swoie wydał, i nie krew niewinną przelał, ále tylko ćień, i figurę (iáko Mánicheyczycy, i Máchometáni, i niektorzy Heretycy mowili;] bá i Kálwini ná toż zákrawáią: Bo poniewaž mowią, że nam ćień tylko, i figurę Ciáłá swego w Sákrámenćie CHRYSTUS zostáwił. Tenże zás CHRYSTUS mowi, że nam *to Ciáło* w Sákrámenćie chlebá zostáwił, *ktore zá nas wydáne!* *Mat.* 26.
Toć znáć wedle nich, ćień tylko i figurá wydána, i umęczona tylko przez wiárę nászę, á nie przez ćierpienie prawdźiwe swoie.! 633.
Abo też [co iuż pewnieysza, wedle własney, i iáwney Kálwiná sámego náuki, o ktorey wyżey

chybá że to BOG, i sam P. JEZUS, nie szczerze, ále obłudnie, i żártem tylko Przykazánia swoie záchowywáć każe, i ich przestępcom vg- niewinney krwi rozlewcom, groźi; á w rzeczy sámey, nie tylko to sam, (i ieszcze nayprzyncypálniey) czyni, ále też i onym *wolnośći* ináczey czynić, *nie dał*; owszem ich gwałtem, i Dekretem swym nieodbitym, áby ták koniecznie czynili, præordynuie; żeby miał w piekle pole karánia, i ták okrutney niby spráwiedliwośći! 634. Aleć mi dźiwno, że sobie Pan Drelinkurt, wedle tey mistrzá swego náuki, przykazánia tego Boskiego nie folwował: *Nie dáwaycie*
Mat. 7. [ábo ráczey *nie chćieyćie dawáć*) *psom*, to iest niegodnym ludźiom, *Swiatośći*! Ze to P. BOG żártem zákazał; á zátym, że się to poprawdźie, bárzo dobrze dźiáć może. Co się i o wszystkich przykazániách Boskich, wedle Kálwiná mowić może; i powinno. 635. My zás Kátolicy mowiemy; że lubo P. BOG, i Kośćioł S. bárzo, i szczerze zákázuie, áby swiatośći, i Kommunii nie dáwáć, pewnie, i iáwnie niegodnym: Przećięż, ieżeliby Kápłan, ábo z niewiádomośći, ábo z respektu, i złośći, ábo z innych słusznych, ábo niesłusznych okolicznośći, podał; i zły człowiek dla tychże przyczyn Sákráment przyiał, tedyć przyimuie prawdźiwe Ciáło Páńskie [iákom trochę i wyżey, i z Páwłá S. pokazał) bo się iuż P. JEZUS z nieskończoney ku nam miłośći, (iáko niegdy ná męki, i smierć;) ták teraz ná te zniewagi odważył; lecz złemu ten chleb, iák drápieżnemu iástrzębowi, nie będźie ná pośilenie, i pożywienie, lecz bárziey [iáko mowi pomieniony Páweł S.]
1. Cor. 2. *ná sąd, i potępienie*. 636. Kto to z pobożnie rozumną uwagą czyta, byle upor z sercá wyrzućił, á sámey prawdy w szczerośći sercá szukał; niepodobna, áby iey nic uznał. Kto ią zás uzna, ábo

przynaymniey watpić, i chwiáć się w swey wierze, i błędźie do tych czas, pocznie! Niepodobna áby błędow nie porzucił: á prawdy, i wiáry Kátolickiey mężnie nie przyiął; byle wszystkie doczesne respekty, ná sławę, i reputácyą, ná krewnych, i przyiaćioł, ná dobrá, i dobre mienie &c.: z sercá wyrzućił! Jákoż wyráźnie CHRYSTUS mowi: *kto te doczesne rzeczy*, *żonę* &c. *więcey niż prawdę* (ktora iest samże CHRYSTUS) *miłuie, nie iest* go, i ná wieki *godźien* nie będźie! I *kto się go záwstydźi tu przed ludźmi, záprze się go on przed Oycem swoim, i przed Aniołámi iego!* Czego uchoway káżdego Boże! *Násadźie* strásznym *ostátnim* &c. 637. *Ma*:. 10. *Luc*. 9.

W ARTYKULE LXXIX.

ZE *lud Chrześćiáński, nie powinien mieć używánia kielichá!* Przećiw temu przywodźi rożne Pismá o dwoch osobách! Ná ktore nim się odpowie: Naprzod uważam, że práwie żadnego Artykułu nie mász, o ktoryby się Dyssydenći ták żwáwo domawiáli, iáko, o kielich! Ták dálece, żem nie raz od wielu z nich, i nie poślednich słyszał, że gdyby Papież pozwolił Pánom *dobrá Duchowne*; Księży *żony*, pospolstwu *kielich*! Dźiś by się wszyscy, do Kátolickiego Kośćiołá Rzymskiego náwroćili! 638.
To wszystkie inne Artykuły zánic; ábo przynaymniey u nich niepewne, á u Kátolikow nieomylne, prawdźiwe! Bo gdyby te fálszywe, ábo przynaymniey watpliwe były; toby się ich i dla tyśiąc *żon*, i dla stá *kielichow*, i dla millioná *świátow* przyimowáć, ábo swych odstępowáć, nie godźiło! á przećięż i inne swoie Artykuły, z Pismá S. niby iáwnego, wywodzą &c. To ći ludzie szczerze sámey prawdy, i w wierze pewnośći szukáią? ktorzy przystapić, ábo odstąpić wiáry, iák

chcesz, gotowi, byleś łákomym *Pánom* cudze *dobrá*, *Xsięży* wszetecznym *żony*, i piiánemu, ábo prostemu *pospolstwu kielich* pozwolił. 639.
A ponieważ to trzećie, ma przećię iákiś pozor nábożeństwá, niby to do krwi Páńskiey; dla tego tá pobożnośći mászkara, naybárźiey lud prosty dementuia, i naybárźiey strászá, owemi słowy Chrystusowemi;
Joan. 6. *Jeżeli nie będźiećie ieść Ciáłá Syná Człowieczego, i pić Krwi iego, nie będźiećie mieli żywotá w sobie.* Z ktorych słow, nam zádáiá, że záwodźiemy lud wierny, i że ich z kielichem, żywotá wiecznego pozbawiamy! 640. Ale náprzod! wiele sámychże Dyssydentow, zwłaszczá Lutrzy powiádáiá, że tych słow nie mowił CHRYSTUS o pożywániu Sákrámentálnym Ciáłá, i Krwi swoiey, ále tylko o sámey wierze w Chrystusá! 641. Druga, że wszyscy práwie Dyssydenći [iákom wyżey tudźiesz námienił *w Art.* 78.] powiádáiá, że pożywánie Ciáłá, i Krwi Chrystusowey, ták Sákrámentálne, iáko i nie Sákrámentálne, nic więcey nie iest; tylko wierzenie w Chrystusá! A to może być nie tylko bez pićia, ale też i bez iedzenia Sákrámentu. 642
Trzećia, ieżeli idźie o przypominánie nam Chrystusá, i to może być z dáleká tylko patrząc, ábo słysząc o kielichu; i owszem i o Ciele, ábo ráczey o chlebie; toć i wedle nich, nic po kielichu, bá i po chlebie, i po tym Sákrámenćie, dosyć ná sámey wierze. 643
Czwarta, że nam zádáią, żeśmy pospolstwo ukrzywdźili, kielich im odbieráiąc. A oni million rázy bárźiey swych ukrzywdźili: Bo im naprzod Kálwini prawdźiwe Ciáło, i Krew Chrystusá w tym Sákrámenćie odieli, á ná pámiątkę, i lica kradźieży swoiey; chleb prosty, i wino z kielichem zostáwili! 644. A przećięż tuszę, że i nayprostszy nábożny Chrześćiánin, powinien woleć i naymnieyszą odrobinę prawdźiwego, choćby i sámego Ciáła Chrystusowego, niżli sto bochnow chleba,

ba, ábo tyśiac kieliszkow, ábo choćby i kádźi winá prostego. 645 Lutrzy záś; luboć tám Ciáło, i Krew zostáwili, ále ie z chlebem, i winem, iák z lura, pomieszáli. A nádto ći obáy duszę Chrystusowa z oboiey osoby wydárli, i Chrystusá ná poł rozćieli, ábo przynaymniey krew iego z Ciáłá martwego, osobnie wytoczyli. Bo powiádáia, że w chlebie iest tylko Ciáło sámo bez duszy, i Krwi Chrystusowey, á w winie tákże krew sámá. Bo ie żeli to wszystko iest i pod iedna osoba vg. chlebá - toć się to wszystko bierze, i pod taż iedna osoba.;
646 My záś Kátolicy, iuż uwielbionego żywego, zmártwychwstáłego; i *nigdy więcey* po śmierći krzyżowey *nie umieráiacego* [iáko mowi Apostoł) á zátym wszędzie, i záwsze iáko pod dwiemá, ták i pod iedna osoba chlebá, lub winá, cáłego z dusza, i z Ciáłem, i ze Krwia swoia Chrystusá, w tym Sákrámenćie, iáko wierzemy, ták i dáiemy, zárownie wszystkim Láikom, i Kápłánom! Zgołá nie mniey łáski Bożey pod iedna, iák i pod dwiemá osobámi. 647. Dla tego i sámemu Pápieżowi, [okrom Mszy S.] pod iedna tylko osoba, Chrystusá dáia. Dopieroż innym Monárchom. Luboć się to czásem pozwolić dla iákiey przyczyny, ábo dystynkcyi, i nábożeństwá większego mogło; iáko gdyby kto większa, ábo więcey hostyi oraz przyiał, nie przeroby więcey Chrystusow, ábo łásk przyiał; chybáby z większego nábożeństwá! Ale to, i w iedney osobie chlebá, większe czásem, á zatym i większa zásługá, choć u Láiká, być może &c. 648. Piata; bo iáko względem duszy *prágnac, i łáknac* vg. *spráwiedliwośći*; ták i iey *pićie*, ábo *iedzenie*; iednoż to. Potym iáko wedle sámychże Dyssydentow; pożywáć Chrystusá bez Sákrámentu, ábo wierzyć w Chrystusá, iest oraz ieść Ciáło, i Krew pić tegoż Chrystusá, przez iednęż, i tęż wiárę! Ták też pożywáć

Rom. 6.

Mat. 5.

tego Chryſtusá , nie tylko przez wiárę, ále oraz i przez Sákráment ; lubo pod iedną, lub pod dwiemá osobámi; ieſt oraz ieść, i pić Ciáło, Duſzę, i Krew iego! á zgołá cáłego, i żywego CHRY-STUSA. Bo i tu CHRYSTUS, lubo ieſt obęcny z Ciáłem prawdźiwym, iednák nie ieſt prawdźiwym pokarmem
Joan. 6. ćiała náſzego (bo ſię to *ná nic nie przyda* ; iáko támże CHRYSTUS przydáie, i iákom wyżey pokázał *Art. 78.* n. *636.*) ále tylko duſzy ſámey. 649
I w tym ſię ſenſie słowá Chryſtuſowe, i innych Doktorow SS. o tym ſákrámenćie rozumieć duchownie máią! Nie względem rzetelnośći, i prawdźiwośći Ciáłá iego w tym Sákrámenćie, iákoby tám tylko duchownie przez ſámę wiárę náſzę zoſtawało; ále względem pokármu, i ożywienia duſzy ſámey, á nie ćiáłá náſzego! Iákom támże pokazał n. *635.* 650
Siodma; że iáko ná ten czás, nie ſámo Ciáło, ále cáły, ze krwią, i z duſzą CHRYSTUS od Iudaſzá ná śmierć wydány, i nie ſámá krew wyláná ; to ieſt umęczona, i uſmierciona, ále cáły CHRYSTUS przez krwi wylanie, i ćiáłá zábićie, zá nas umárł : lubo CHRYSTUS niby z oſobná mowił. *To ieſt Ciáło moie, ktore zá was wydáne będzie ; i to ieſt krew moiá* &c. i lubo nigdzie wyráźnie o Duſzy, i Boſtwie ſwoim nie wſpomniał: ták i ná ten czás, i teraz, pod káżdą choć z oſobná iedną oſobą, ieden i tenże cáły ieſt CHRYSTUS! z Boſtwem, i Duſzą, z Ciáłem, i ze krwią ſwoią. A przez to ſię iuż, ná wſzyſtkie Piſmá o dwoch w tym Sákrámenćie oſobách, odpowiedziáło doſyć! 651. Lubo zás CHRYSTUS Sákráment ten poſtánowił, ábo ráczey poświęćił, pod dwiemá oſobámi. To ſię nie w tym ſenśie má rozumieć, żeby CHRYSTUS to ſámo poſtánowił, żeby ten Sákráment záwſze, i nierozdzielnie pod oſobámi dwiemá był od wſzyſtkich wiernych przyimowány!

bo

bo o tym nigdzie w Pismie wyráźnego rozkazu nie máſz. Ale w tym ſensie; że CHRYSTUS rázem, to ieſt iednegoż czáſu poſtánowił, áby przyimowáć ten Sákráment, lub pod dwiemá; lub pod iedną [byle koniecznie z tych dwoch] oſobą. 652. Ták iáko vg. gdy Pan iáki rázem káże dwiemá ſługom, áby ábo obay rázem, ábo przynaymniey ieden z nich, do niego przyiáchał. To prawdá; że rázem obiemá koniecznie kazał, ále nie obiemá koniecznie rázem przyieżdżáć, lecz tylko przyieżdżáć, lub rázem, lub iednemu z nich koniecznie. Potym ták; iáko, łubo ſam CHRYSTUS poſtánowił ten Sákráment *co do iſtoty* w winie; á co do okoliczności *mieyſcá* vg. w Syryiſkim, poświęćił! ábo *co do czáſu*, po wieczerzy! i nogi umywſzy &c. przećięż nas nie obligował do wſzyſtkich okoliczności, żeby tylko vg. w Syryiſkim winie poświęcáć &c. byle co do iſtoty w winie! ták też; łubo poświęćił pod dwiemá oſobámi *co do liczby*, ále lub pod tą, lub pod ową, choć iedną oſobą, *co do iſtoty* Sákrámentu &c. 653. Bo zgołá poſtánowienia Boſkiego, *co do iſtoty* Kośćioł odmienić, nie może; *ále co do okoliczności* przypadkowey czáſu, mieyſcá, i liczby &c. może z pozwolenia Boſkiego! i ták przykazánia Boſkiego o święceniu dniá śiodmego nie odmienił co do iſtoty, bo i teráz święći dźień śiodmy! ále co do liczenia, odmienił ſobotę ná niedziele! tákże Chrztu, co *do iſtoty polania* wodą, nie odmienił, áni odmienić nie mogł; ále *co do liczby polewánia*, i do tey, ábo owey częśći; ábo cáłego *ćiáłá nurzánia* &c. To może ná czás odmienić. Iákoż przed tym cáłe ćiáło nurzano po trzy rázy, teráz tylko głowę polewáią &c. 654. Ná oſtátek, i to śię może zdrowym ſenſem mowić; że w tym, choć iednym Sákrámenćie, trzy nam nieiáko táiemnice nayprzednieyſze, i pámiątki żyćiá, Męki, śmierći,

i pogrzebieniá, i zmartwychwstánia swego zostáwił CHRYSTUS. I dlá tego w powszechnośći mowił : *to* Mat. 26. *czyńćie ná pámiatkę moię.* Kiedy w powszechnośći stánowił ten Sákráment. A Páweł S. kiedy iuż o pożywániu tegoż Sákrámentu mowił; wyráźnie przydał : *że* 1. Cor. 2. *to ieśt pámiatká śmierći, i pogrzebienia* CHRYSTUSowego, w nászych wnętrznośćiách ! 655. Naprzod tedy ná pámiatkę żyćia dla nas swego, i obecnośći niegdy widomey tu ná źiemi; zostáwił nam w tym Sákrámenćie, istotna, i prawdziwa, lub niewidoma, i w táiemnicy, obecność swoię z námi ná źiemi; i to do wszystkich wiernych należy, ná poćiechę, iáko Mar. ultimo przyobiecał : *Oto ia iestem z wámi, aż do skończenia świátá*; I ieśt zárownie CHRYSTUS obecny, ták we dwoch, iáko i w iedney osobie; ták w używániu, iáko i przed używániem. Co CHRYSTUS wyráźił temi słowy : *to ieśt*; á nie tylko będzie, *Ciáło moie.* A iáko CHRYSTUS zá żywotá swego, i w ten ieszcze czás, kiedy to mowił, był nierozdzielny w iedney osobie oraz z Dusza, i z Ciáłem, i ze Krwia ! ták też, choć i pod iedna osoba chlebá, ieśt cáły, i tenże żywy CHRYSTUS *per concomitantiam*; to ieśt, przez przyrodzona żywego Ciáłá ze Krwia społeczność. 656. Druga táiemnicę nayprincypálnieysza w tym Sákrámenćie zámknał P. JEZUS; pámiatkę Męki, i krwáwey swoiey zá nas ná krzyżu Ofiáry, przez prawdziwa tákże (lubo iuż bezkrewna) Ciáłá, i Krwi swey Ofiárę. Przy ktorey Ofierze, że iuż widomie krew od ćiáłá oddzielona byłá, dla tego też chćiał CHRYSTUS, áby pod widomie rozdzielnemi, ábo rożnemi chlebá, i winá osobámi, Ofiárá tá bezkrewna, czyniona byłá, dla rzetelnieyszey pámiatki, wylaney krwi przy Ofierze Krwáwey. 657. Ze zaś Ofiárá, do sámych iuż tylko Káplánow, Apostołow, i do ich sukcessorow księży, od CHRYSTUSA, i Kośćiołá,

śćiołá iego, ná to ordynowánych, i poświęconych należy, (ták, iáko i stárego Testámentu ofiáry, figuruiące nowego Testámentu Ofiárę, do sámych tákże Káplánow należáły) dla tego sámi Káplani, tę Ofiárę bezkrewną spráwuiący, pod obiemá osobámi to czynią. 658. I dla tego i CHRYSTUS, ten Sákráment przy ostátniey wieczerzy [gdzie Apostołow ná Káplánstwo poświęcał] pod obiemá osobámi im podał! I dla tego, nie dármo żadney niewiásty, náwet i Mátki swey Nayświętszey, áni innych wiernych, choć i męszczyzny, ktorych káplánámi mieć nie chćiał, do ostátniey wieczerzy, zwłaszczá przy sámym tego Sákrámentu postánowieniu, nie przypuśćił; tylko sámych Apostołow. Lubo bez wątpienia iest podánie, że i innych wszystkich z niewiástámi wiernych, uczynił CHRYSTUS uczestnikámi tego Sákrámentu; ile iest pámiątką żyćia, i obecnośći z námi CHRYSTUSOWEY; tákże, ile iest pokármem, i pośileniem, i odżywieniem dusz nászych, ná żywot wieczny; to iest pámiątką pogrzebienia, i zmártwychwstánia, ábo ożywienia CHRYSTUSOWEGO; [o czym záraz niżey] lecz nie ile iest Ofiárą! 659. A iáko (i wedle Dyssydentow) sámym tylko Apostołom, ábo księży, rzekł CHRYSTUS, i rozkazał: *to czyńcie*; to iest poświęcáyćie; ták też, sámym tylko Apostołom, i księży rzekł: *piycie wszyscy*: (to iest, co tu iesteśćie, i ktorych ná káplánstwo poświęcam) iákoż támże Ewángelistá przydáie; *iż pili wszyscy*; [to iest, ktorzy tám byli] dla ważnośći Káplánstwá, i potym ofiárowánia. Ináczey, (co proszę pilno uważyć) gdyby te słowá *piyćie* &c.: do wszystkich wiernych, i niewiast należáły; toby i te słowá: *to czyńcie*; to iest błogosławćie, poświęcáyćie, i ofiáruyćie, iákom *ia uczynił*, należáły, (co iest fałsz iáwny), do wszystkich, i do niewiast. Bo to zárownie do przytomnych mowiono. 660.

Mat: 26.
Mar: 14.

Trzećia pámiątkę pogrzebu, i zmartwychwstánia swego pod táiemnicą pokármu dusznego, i pośilenia, i ożywienia nászego, zostáwił; i dla tego iáko Chrzest obmywáiący zmázy grzechowe, w osobie wody obmywáiącey ćiáło; ták też Sákráment pośiláiący duszę, w osobie chlebá, i winá, pośiláiących ćiáło; zostáwił CHRYSTUS. 661. A że z iedney strony, iáko pokarm, i pożywienie ćiáłá do wszystkich ludźi, ták też pokarm, i pożywienie duszy, do wszystkich wiernych należy! Z drugiey záś strony (iákom wyżey n 661. pokazał) pokarm u duszy, iednoż iest, co i nápoy; i wzáiemnie! Dla tego, ten Sákráment, ile iest dla wszystkich wiernych ná pośilenie duszy, może być, i iest, choć i pod iedną osobą, oraz pokármem, i nápoiem, i Ciáłem, i Krwią Páńską; i ták wzáiemnie! A zátym, choć kto pod iedną osobą chlebá, przyimuie ten Sákráment, oraz ie, i piie Ciáło, i Krew Chrystusową; i ták dosyć czyni rozkázowi Pismá &c. ktore lubo koniecznie każe wszelkiey duszy, ieść i pić CHRYSTUSA, (bo też ináczey być nie może) przećięż nigdźie nie każe koniecznie, i wyráźnie pod dwiemá osobámi! 662. Owszem wyráźnie pozwala, i pod iedną osobą; iáko záraz niżey pokażę. Bo *Joan.* 6. Gdźie lubo CHRYSTUS mowi też i o chlebie słowá Bożego, i wiáry w Páná JEZUSA; przećięż oraz wyráźnie, coś [iáko n. 636. i sam Kálwin przyznáie) więcey mowi i o Sákrámenćie Ciáłá swego, pod iedną osobą chlebá; *kto pożywa chlebá tego*, ktory iest *Ciáło moie, zá świát wydáne, żyć będźie ná wieki*: i záraz támże przywodźi *mánnę*, figurę tego Sákrámentu; nic o nápoiu nie wspomináiąc! Niżey záś, i Ciáło, i Krew wspomináiąc; żywot tákże obiecuie; toć muśi być oboiá prawdá, że i pod dwiema osobámi pożywáiący Kápłáni, i pod iedną Láicy, zbáwieni będą. 663.

Joan. 6.

Jákoż

Jákoż sámże P. JEZUS dwiemá Uczniom *w Emáus*, dał ten Sákráment pod iedną osobą chlebá. Jáko to mieysce wielcy, i stárzy Doktorowie SS. wykłádáią! Jákoż pewnie to nie prosty chleb być muśiał, ktory owym Uczniom *oczy otworzył*, i oświećił ná *uznánie CHRYSTUSA!* i ktory *CHRYSTUS* ták włáśnie *łámał, i błogosłáwił*, ábo poświęcał, iák ná ostátniey wieczerzy: czego nigdy nád zwyczáynym chlebem nie czytamy, chybá raz coś podobnego; i to i w ten czás cud wielki, acz inákszy, w onym chlebie, błogosłáwieństwo Chrystusowe uczyniło; że mu moc ná *násycenie* kilu *tyśięcy ludźi* nádáło. 664. Ale nayiáśniey Łukasz S. o pierwszych Chrześcianách mowi w pospolitośći ludźi: *Byli wszyscy trwáiacy ná Kazániách Apostolskich, i Kommunii łámánia chlebá, i ná modlitwách.* I niżey támże: *gdyśmy się zeszli w dźień S. ná łámanie chlebá, Páweł miał kazánie aż do puł nocy* &c. Ná ktorym oboim mieyscu, wyráźnie o Sákrámenćie Ciáłá Páńskiego mowi Pismo, wedle wszystkich Doktorow SS., bá i wedle Dyssydentow, i sámego Kálwiná; i rzecz to iáwna; bo wszystkie te okoliczności *dniá S.*, *kazánia*, i *modlitw*, *i łamánia chlebá*, i terminu *Kommunii*; á wedle Syryiskiey wersyi, *Euchárystyi*, iáwnie wyrażáią; że to nie iedzenie proste, i pospolite było. Iákoż, coby to byłá zá pochwałá nowych Chrześćian? że ustáwicznie iedli; przy káżdym kazániu, i modlitwách społecznych? Aprzećięż Łukasz, iák ná Emáuś, ták tu kielichá, i winá nie wspomina. 665. Iákoż rzecz nieomylna, że go, zwłaszczá zrázu, Zydom náwroconym nie dawáli Apostołowie, ktorzy zrázu wiele ceremonii Zydowskich pobożnych przyimowáli; náwet i obrzezánie, i inne &c. Iáko mamy wyráźnie w Dzieiách Apostolskich; i indziey. Pewna zás z stárego Pismá S., że Zydzi przy nabożeństwie, i Ofiárách, winá nie pili [bo to CHRYSTUS do

Luc. 24.

Ibidem

Joa: 6.

Act: 2.

Act: 20.

Act: 21.

swoiey szczegulnie nowey Ofiáry chował] dopieroż
Act: 18. & 21. Názáreyczycy, ślubem do tego obowiązáni byli, áby winá nie pili! A przećię śię tych naywięcey náwracáło, i o tych naybárźiey Łukasz S. powiáda. *że po Chrzćie S. ustáwicznie trwáli ná modlitwách, kazániách, i chlebá łámániu, ábo Kommunii*, Euchárystyi. 666.
Act: 2.
Ná ostátek, w tym sámym Pismie, ktore przećiwko nam Dyssydenći naybárźiey przywodza, wyráźnie Páweł S. znáć dáie; że ták pod iedna, iáko i pod dwiemá osobámi, iest cáły z Ciáłem, i ze Krwia CHRYSTUS; i że go, lub pod iedna, lub pod dwiemá osobámi, zárownie przyimuiemy. Bo wyráźnie raz łaczy, drugi raz dźieli od śiebie, osoby chlebá i winá, mowiac:
1. Cor: 11. *ktobykolwiek tedy iadł Chleb ten, ábo pił Kielich niegodnie* (to iest lub to, lub owo) *winien będźie i Ciáłá, i krwi Páńskiey*. To iest spolnie oboygá. 667. Iákoż w rzeczy sámey, mogłby kto Chleb S. przyiać godnie, á potym we mgnieniu oká ná cudza żonę vgblisko przystępuiaca spoyrzawszy, *w sercu swym*, iáko
Mat. 5. mowi CHRYSTUS *zcudzołożyć*; i ták niegodnie pić z kielichá. A przećięby w ten czas, *i Ciáłá, i Krwi oraz* CHRYSTUSOWEY, był *winien*. Iáko wyráźnie mowi Apostoł: toć znáć, że muśiał oboie, choć i pod iedna osoba, niegodnie przyiać. 668. I támże niżey, tenże Apostoł przydáie! że *niegodnie*
1. Cor: 11. przystępuiacy, *sad sobie ie, i piie; nie rozsadzáiac Ciáłá Páńskiego*. Gdzie tákże nie przydáie; i *Krwi* Páńskiey. Toć znáć, że w sámym Chlebie, ábo iedney osobie, zámyka śię i Krew Páńska, wedle Páwłá S. 669. Nie wspominam Doktorow SS. , i Historyi autentycznych, zwyczáiow w Kośćiele Bożym stárych, od lat tyśiacá i dáley, że czásem iedni pod dwiemá, drudzy pod iedna osoba, Sákráment ten przyimowáli. I owszem z tych sámych, ktore przećiwko nam Dyssydenći przywodza Historyi; że przed lat tyśiacem,

Leo

Leo Papież, i Gelázius, przykazáli; áby dla rozeznánia Mánicheyczkow, ktorzy się zá Kátolikow udawáli, i miedzy niemi w Kośćiele Kommunia przyimowáli, á winá pić nie chćieli, dla zábobonu swego, rozumieiac, że ie sam diabeł stworzył (iáko wyráźnie przydáie Gelázius) áby mowię wszyscy Kátolicy pod osobámi obiemá, ábo przynaymniey áblucya bráli! 670. Z tego sámego mowię, znáć iáwnie, że iuż przedtym, i ná ten czás, przynaymniey niektorzy Kátolicy, pod iedna osoba, bráli. Bo iákoż by się przez to Mánicheyczycy, długo miedzy Kátolikámi, w Kośćiołách ich pod iedna osoba kommunikuiac, zátáić mogli? owszem przez to sámoby się z nowa Herezya byli wydáli! i zá coby tego, dla Mánicheyczykow, zákázowáć Papieże Kátolikom do czásu mieli, gdyby tego miedzy niemi, nigdy przed tym nie bywáło, áni być mogło? 671. Do tego rzecz nie podobna, áby się záraz Kośćioł S., i świat cáły, ábo przynaymniey Doktorowie, ábo Biskupi iácy, ábo sámi Papieże, temu nie byli sprzećiwiáli; ktory pierwszy pocza ten zwyczay w ták wielkiey máteryi, i w Nayświętszym Sákrámenćie, i wszystkim naypospolićiey zwyczáynym; odmieniáć, i uymowáć ludziom Krwi Páńskiey; gdyby byli sadzili, że to bład, i uymá łáski Bożey, i zepsowánie Sákrámentu cáłego, dawáć go pod iedna osoba. A przećię i sam náwet Leo, i Gelázius, lubo tego w Rzymie do czásu zákazáli, áby pod iedna osoba nie przyimowano; przećięż nigdy tey przyczyny nie dawáli, żeby to byłá Herezya; ále tylko dla Mánicheyczykow. Dopiero Huss się temu sprzećiwiáć pocza; i to záraz od wszystkich Kátolikow, i od powszechnego Concilium, był potępiony, i z innemi błędámi; A ważność Kommunii, i Sárkámentu S, i pod iedna o soba iest potwierdzona. Ná ostátek, sámi przednieysi Dyssydenći, iáko

Melánchton, i Brentius, pozwaláią, áby *abſtemii*, ábo ci, co z nátury winá pić nie mogą, mogli pod iedną osobą, Sákrámént ten przyimowáć ! 672. Ale ! ábo pod dwiemá koniecznie osobámi, práwem Boſkim Sákrámentu tego iſtotá poſtánowioną, i przykazána, ábo nie ? Ieżeli práwem Boſkim przykazána ? Toć tego áni Kośćioł, áni tyśiąc Papieżow, dopieroż Melánchton, i Brentius, odmienić, i przećiw temu, nic ſobie i drugim, i w nayćięższey potrzebie pozwolić nie mogli. Bo iáko poſtánowić żadnego Sákrámentu, choćby i dla cáłego świátá zbáwienia, nie może żadne ſtworzenie; ták i iſtoty iego odmienić, z żadney przyczyny : Bo to ieſt władzy ſámego BOGA ! 673. Ieżeli záś to nie należy do zupełney Iſtoty Sákrámentu, z roſkazánia Boſkiego ? Toć to znáć P. BOG zoſtáwił władzy, i dyſpozycyi Kośćiołá ! Iákoż, ieżeli to Melánchton mogł pozwolić niektorym; dopieroż tyśiąc rázy bárźiey Kośćioł powſzechny, mogł to wſzyſtkim pozwolić, ábo i czáſem dla ſłuſznych przyczyn zákazáć. Iákoż miał tego ſłuſzne przyczyny Kośćioł Boży. Naprzod; lubo był zwyczay u ſtárych Chrześćian, że niektorzy dla niebeſpieczeńſtwá śmierći, abo Męczeńſtwa, bráli z ſobą z Kośćiołá, pod iedną osobą Ciáło Páńſkie, w iáko nayczyſtſzym płotnie &c.; Przećięż tego potym zákazał Kośćioł, dla nieuſzánowánia Ciáłá Páńſkiego ! Ták też, lubo był u niektorych zwyczay, przyimowáć czáſem ten Sákráment i pod osobą winá; przećięż tego Kośćioł zákazał, dla prętſzego rozlania Krwi Páńſkiey w ćiżbie, coraz więcey przybywáiących wiernych. 674. Druga, że wiele ieſt co winá z nátury pić nie mogą, á chleb wſzyſtkim powſzechny. Dla tego, iákom wyżey námienił: n. 685. Sámiż Dyſſydenći, pozwaláią tákim, pod iedną osobą przyimowáć : á ieżeli to mo-

ga iednym, toć i wszystkim. 675. Trzećia, że dopieroż wiele tákich Kráin, gdzie ledwie ná Msza, wina dostánie! á ná ták wiele tyśięcy kommunikuiacych, niepodobnaby wystárczyć. 676. Czwarta, że w pospolitym prostych, i rożnych, á wielu ludzi gminie, mogłby śię często ználeść piiak ták niepoczciwy, ktoremuby bárźiey wino, niżli krew Páńska smákowáłá; żeby się z wielkiego niby krwi Páńskiey prágnienia, czásem i opił. lákoż iuż się ná to, iesczcze zá S. Páwłá, zánosić poczeło; że sobie przy tey okázyi, ledwo nie kárczmę, i piiátyki, zákładáli, choć z winá inszego: o co ich słusznie strofuie tenże Apostoł ná pomienionym wzwyż mieyscu, mowiać: *ieden z was ieszcze łáknie*; á *drugi*, i w domu Bożym, á iuż *piiánym*. A ieżeli záraz z poczatku wiáry goracey, tákie się *absurdá* dziać z tey okázyi poczęły? cożby i dáley do tych czas było? kiedy coraz miłość Boża stydnać, pobożność, i wiárá, i poszánowánie mieyscá, i Sákrámentow SS. ustawáć miáłá! Jáko sam CHRYSTUS *prorokował*; wołáł tedy Kośćioł Boży, tę, choć dáleka okázya uprzatnać! ktorey z osoby chlebá nie mász. A zwłaszczá, że się przez to, nic istoty, i cáłośći tego Sákrámentu, i łásce przezeń nie uięło. (iákom wyżey pokazał.) 677. Piata, żeby tym większa byłá i Kápłánow ofiáruiacych, i sámey ofiáry nowego Testámentu, od ludu pospolitego, i od Sákrámentu sámego, dystynkcya, i u pospolstwá ápprehensya, uszánowánie, i nábożeństwo. 678. Te záś przyczyny nie ták z poczatku wiáry służyły. Bo iáko sam P. IEZVS [po ludzku mowiac] *rost* z czásem w *madrość, i w látá* &c; Ták też i Kośćioł iego, nie záraz wszystkie obrzadki Moyżeszowe odrzucał; nie záraz wszystkie Ceremonie swoie nowe stánowił, ále zá czásem; dla rożnych okoliczności odmieniał; istotę záwsze zupełnie tęż záchowuiac.

1. Cor: 11.

Mat: 24.

Luc: 2.

Czego się w cáłym Testámenćie nowym, pełno náczytáć. 679. Tu ná ostátek pilno uważyć trzebá: że iáko, nie to iest sámo przez się grzechem, ábo Herezyą, ieść mięso vg. w piątek. Bo *co wchodźi przez ustá powierzchowne, nie máże sumnienia człowieká*, [iáko mowi CHRYSTUS]
Mat: 15. (ináczeyby się nigdy, i w Boże Národzenie, áni w Wielkanoc mięsá ieść nie godziło) Ták też, nie to sámo iest Herezya, przyimowáć Sákráment pod dwiemá osobámi, (ináczeyby się to nigdy, i nikomu nie godźiło] ále to iest grzech ćięszki uporu, pychy, i nieposłuszeństwá: 1. 680. Nie dowierzáć, żeby był CHRYSTUS żywy, i cáły pod káżdą, choć iedną osobą. Záczym żeby nie to wszystko brał przystępuiący, pod iedną, iák ten, co pod dwiemá osobámi. 2. Sądzić, że Kośćioł Boży może błądźić, i zbłądźił, (á ieszcze w ták wielkim, bá naywiększym Sákrámenćie) w zákazániu dwoch osob, ábo w deklárowániu ważnośći Sákrámentu, i w iedney osobie! 3. Przenośić hárdzie swoy prywátny rozsądek, w rozumieniu, i tłumáczeniu Pismá S. około tego Sákrámentu, nád rozumienie, i tłumáczenie, i używánie cáłego świátá, i Kośćiołá Kátolickiego, i stárych Doktorow SS., i Conciliow powszechnych deklárácye. 4. Upornie nie być posłusznym Mátce powszechney wiernych, Kośćiołowi S. rozkázuiącemu. 5. 681. A nádewszystko; posądzáć Chrystusá P., iákoby o Kośćiele, to iest o swoiey oblubienicy, i o dánym iey, i práwie poprzysiężonym słowie, że *iey nigdy opuśćić nie miał*, ále z nią, i przez swoię obecność, i przez ássystencyą
Mat: 28. Duchá S. miał *być záwsze áż do dniá sądnego*; i że pobłądźić nigdy, i wiáry w niczym odmienić, i że *brámy piekielne zgwałćić iey, i nigdy przemoc Kośćiołá nie miáły &c.* Aż oto przez ták wiele set lat, ábo zápomniał o niey, ábo iey rátowáć nie chćiał, ábo nie

umiał

umiał, ále ia w ták szkárádnych błędách o tym Sákrámenćie naywiększym, i w báłwochwalstwie, i w niewoli Antychrystá Papieżá, przez ták wiele set lat opuścił? 682. Co wszystko są iáko szkárádne, ták w rzeczy sámey iáwnie prawdźiwie Heretyckie, iáko ná Kośćioł oblubienicę, ták i ná sámego oblubiencá iey CHRYSTUSA, bluźnierstwá; i przećiw oczywistym, i wielom Pismom SS., o ktorych wyżey często w Artykułách zwłaszczá 8. 9. 10. &c. Ták to Dyssydenći záwsze [co i w tey cáłey Kśiąszce, i wszędzie ná oko, byle nie zámulone, widźieć!] Ták mowię, żeby iedno, lub drugie Pismo Boże, ábo ráczey swoie złe, iego rozumienie, upornie utrzymáli, przećiwko innym, i więcey dáleko iáwnieyszym Pismom; i przećiw cáłemu Kośćiołowi, i SS. Doktorom uczą, czynią, i grzeszą! Co się i niżey w ostátnim Artykule, o Mszy S. naybárźiey mowić może; z wielkim nád niepoiętą złośćią, uporem, i záciętośćią Heretycką podźiwieniem! Niech im da P. JEZUS upámiętánie! 683.

W ARTYKULE ostatnim LXXX.

ZE *Msza nie tylko iest pámiątka ofiáry krzyżowey; ále też Kápłáni ofiáruią w niey Ciáło, i Krew Chrystusową, ná ofiárę ubłagánia, i odpuszczenia grzechow, żywych, i zmárłych.* Przećiw tey náuce Kátolickiey przywodźi Pismá SS., Ná ktore nim odpowiem, kroćiusieńko námieniam. Co to iest prawdźiwa ofiárá? Jest to, ofiárowánie, ábo oddánie Bogu, z rozkázu iegoż, rzeczy iákiey stworzoney máteryálney, powierzchowną iáką ceremonią poświęconey, przez sługę Bożego, ábo Kápłáná, ná tę funkcyą

keya tákże poświęconego, i od Bogá wybránego, z zniszczeniem, ábo zepsowániem teyże rzeczy stworzoney, ná wyznánie iedynowładnego Páństwá Bożego, nád życiem, i śmierćia nászą, i uproszenia od niegoż czego. 684. Z czego znáć, że to iest naywyższy stopień czći Boskiey, samemu tylko Bogu, iáko naywyższemu, i iedynemu żyćia i śmierći, ábo iestestwá i zniszczenia káżdey rzeczy stworzoney Pánu; i dla tego żadnemu stworzeniu ofiárá prawdźiwa oddána być nie może. My tedy Kátolicy powiádamy, że táka prawdziwá ofiárá, iest w Nowym Testámenćie w Nayświętszym Ciáłá, i Krwie Páńskiey Sákrámenćie. 685. *1mo* Bo naprzod, nic temu z iedney strony nie przeszkadzá, áni z przyrodzonego rozumu, áni z zákazánia Boskiego, áni z Pismá S. I owszem rzecz to z przyrodzenia sámego od początku świátá, náwet i złym, i dobrym zwyczáyna, i Bogu záwsze miła, i w Pismie Swiętym ták stárym, iáko i nowym, iáwny fundáment máiaca; że záwsze Bogu ofiáry czyniono; *Abel, Nòé, Abráhám; Melchisédech; Moyżesz; Aáron &c.* Toć, i dáleko bárźiey, nowy Testáment, iáko nierownie doskonálszy, nie miałby być w tym uposledziony, żeby mieć nie miał, i nie mogł tegoż, i wyższego sposobu swiadczenia codziennie Bogu, winney czci, i submissyi iemu sámemu tylko należytey. Bo modlitwę, iáłmużnę &c. i inne dobre uczynki, możemy czynić ná imię, i cześć sługi Bożego S.; o czym wyżey *Art: 21.* &c. n.223. &c. á ofiáry prawdźiwey nie możem, tylko sámemu Bogu czynić. *686.* *2do* Jáko, lubo ofiárá krwáwa Chrystusowa, acz ieszcze sámá w sobie względem nas ludźi nie byłá z poczatku świátá, iednák w przeyrzeniu Boskim, i w skutku wagi, i zasług swoich nieskończonych, záraz od początku świátá dokázywáłá, (zkad Pismo S. wowi) że *Báránek iest*

zábi

zábity od poczatku świátá, i Adam, i inni, byli uspráwiedliwieni z przeyrzenia zasług, i śmierći, i ofiáry krwáwey Chrystusowey! A przećię P. BOG rozkázował, i mile przyimował inne poprzedzáiace, choć tylko figury, tey ofiáry; z tym wszystkim w sobie tákże prawdźiwe; choć dáleko niedoskonálsze ofiáry; i nic się przez to nie uymowáło nieskonczonego wáloru, ofierze przyszłey Chrystusowey. 687. Potym! iáko násze modlitwy, posty, iáłmużny, cnoty, i inne dobre uczynki, niby Duchowne, i morálne ofiáry, i teraz od nas Bogu oddawáne, nic nie uymuia władzy, i niesk ończonośći modlitwom &c. i cnotom, i dobrym uczynkom, i innym ofiárom duchownym, zá nas Chrystusowym. 688. Ták milion rázy nieporownánie bárźiey; nic się przez to nie uymuie niesk ończoney iuż przeszłey, teyże ofierze Chrystusowey ná Krzyżu krwáwey, że ia i sobie ná przypomnienie, i záwdźięczenie, i Bogu sámemu ná ponawiánie co raz rzetelnie czći iemu sámemu, od nás należytey; przez tákże prawdźiwa, lubo iuż innym sposobem mistycznym, i Bogu sámemu wyrozumiánym bezkrewna ofiárę, oddáiemy, przez Konsekrácya, i zepsowánie, ábo przemienienie istoty chlebá, i winá; i przez mistyczne nieiáko wylanie, i odłaczenie (ile do powierzchownych osob] Krwi Chrystusowey od Ciáła; á potym przez prawdźiwe pożywánie; prawdźiwego Ciáłá, i Krwi Chrystusowey. A ná ostátek, i przez zniszczenie reálne po pożywániu sámychże osob chlebá, i winá. 689. 3tio CHRYSTUS był Kápłánem oraz i wedle porżadku Aáronowego co do Krwi, bo *Mátká iego byłá pokrewna Elżbiety z Corek Aáronowych*; i dla tego krwáwa ofiárę, sam z siebie, ofiárował ná Krzyżu! i wedle tego porzadku, *nie má iuż sukcessorá*, iák Páweł S. mowi; i wszystkie ofiáry krwáwe, iedna swoia raz ná záwsze

Apo: 13. Luc: 1. Hebr: 7.

zákończył! (i w tym śię sensie te Pismá Páwłá S. rozumieć máią, o krwáwych ofiárách, i stárych Ceremoniách; żeby był pokazał Zydom, że słusznie ustáć miáły: z ktorych Zydow, niektorzy náwroceni, zbyt zá stáremi obrzadkámi, i ofiárámi zelowáli; iáko iáwnie znáć z cáłego listow kontextu) 690. Ale też iesżcze wyráźniey, i
Psal: 109. bárźiey był P. JEZUS *Kápłánem wedle porzadku Melchisedechá* [iáko wyráźnie Dawid, i Páweł S. mowi]
Hebr: 5. & 7. &c. iuż nie po krwi, i sukcessyi, (iákoby mátki, i oycá, żony, i potomká nie miał; iáko i Melchisedech nie miał, i náśi nowi Kápłáni] ále wedle przeyrzenia, i ordynácyi Boskiey, i poświęcenia. 691.
Jeżeli tedy P. JEZUS był *Kápłánem i wedle Melchisedechá*; iáko wyráźnie Pismo mowi? Toć muśiał *ofiárę*
Gen: 14. tákaż, to iest *w chlebie i w winie*, czynić; iáko czynił Melchisedech (bo Kápłan nie może być bez ofiáry] á nie gdźieindźiey, tylko przy ostátniey wieczerzy. A ponieważ tamże rozkazał i Apostołom: *Toż i wy czyńćie*; Toć znáć, i onym ofiárowáć kazał, i ná Kápłány postáwił; Iákoż to słowo *czynić*, ábo *czyńćie* w ták
Lev: 15. Swiętych nabożeństwá, i Sákrámentu okolicznośćiách,
1. Reg: 18. ná kilkudźieśiat mieyscách Pismá S. znáczy iednoż
Luc: 1. &c. co *ofiárowáć, i ofiáruyćie!* 692.
I dla tego Duch S wyráźnie przydał: *Tyś iest Kápłánem ná wieki* (to iest aż do skończenia świátá]
Psal: 109. *wedle porzadku Melchisedechá*, nie wedle Aároná! Bo CHRYSTUS krwáwa ofiárę raz tylko ofiárował, i ták nieiáko raz tylko był Kápłánem wedle porzadku Aáronowego, á nie krwáwa Melchisedechowa; ofiáruie, i ofiárowáć będźie, przez swoich Kápłánow, aż do skończenia świátá. 693. Bo iáko dwoiákie figury były w stárym Testámenćie, krwáwe, i bezkrewne, figuruiace dwoiáka ofiárę nowego Testámentu; i dwáy nayprzednieyśi Kápłáni, *Melchisedech, i Aáron*: Ták

te ż dwoiáka nowego Testámentu ofiará, i dwoiákie w iednym Chrystusie ziednoczone, Kápłáństwo! Z tá tylko rożnośćia, że tám o Melchisedechu, raz tylko wzmianká w Pismie, że ofiárował chleb i wino! á sukcessorow, ábo Wikáryuszow nie miał [Bo to się sámemu Chrystusowi chowáło] Aáron záś miał sukcessorow w krwáwych ofiárách. 694. Tu záś przećiwnym sposobem, dla nieporownáney nowego Testámentu, od stárego rożnośći, i zacnośći krwáwa ná krzyżu ofiárá, iuż się nigdy nie powtarza, i nie ma w niey Chrystus Wikáryuszow! Ale w niekrwáwey ofierze, ma Wikáryuszow: bo tá miáłá trwáć wedle Psalmisty *aż do skończenia świátá*, wedle *porzadku* i Ceremonii *Melchisedechá*. Psal. 109. 695. A ieżeli sámá figurá u Melchisedechá, byłá prawdźiwa w chlebie, i winie ofiára, (dla tego Pismo S. támże wyráźnie przydáie: *Był bowiem Kápłánem naywyższego*] toć sámá rzecz figurowána, i u sámego CHRYSTUSA, ktory był árcyprawdziwym w oboim porzadku Kápłánem; muśiáłá być prawdźiwa, i ieszcze nieskończenie doskonálsza w osobách chlebá, i winá ofiára. Gen. 14. 696. Iáko idźie zátym, że ieżeli krwáwe ofiáry Aáronowe, figury tylko krwáwey ofiáry ná krzyżu Chrystusowey, były prawdźiwa ofiára Toć sámá krwáwa, ná krzyżu, wedle nieiáko porzadku Aáronowego, Chrystusowa ofiárá, byłá árcynieskończenie prawdźiwsza, i doskonálsza ofiára. Ták wszyscy Doktorowie SS. słowo práwie w słowo náuczáia, i Pismá te wykładáia. 697. I tęć to náukę o *ofierze* Chrystusowey w nowym Testámenćie wedle porzadku *Melchisedecha*, námieniał tylko Zydom Páweł S, chcac im wyperswádowáć, że Aáronowe ofiáry stárego Testámentu, cále ustáły, ále iedná, zá wszystkie, Melchisedechá niekrwáwa nástapiłá; mowi bowiem, Apostoł o *Melchisedechu, mam wysoka náukę, i trudna, álescie ieszcze, słábi do iey słu*

chánia &c. Ták wykłada Hieronim S. *Epist. 4. ad Evagriũ.* *698.* Aleć nayiáśniey sam BOG tę náukę o dwoiákim Kápłáństwie w iednym Chrystuśie, o dwoiákiey krwáwey, i niekrwáwey ofierze, w iednymże nowym Testámenćie (i owszem w iedneyże codźienney ustáwiczney Ciáłá, i Krwi Chrystusowey w chlebie, i winie ofierze; bo w niey *ofiárá i krwáwa*, ábo krew wylewáiąca, dźieie się mistycznie, i reprezentálnie w pámięći przez rozdźielenie winá od chlebá; i *ofiárá bezkrewna* dźieie się rzetelnie przez ofiárowánie codzienne prawdźiwego żywego Ciáła, i Krwi Chrystusowey) &c. Tę mowię náukę, i táiemnicę wiáry, o tey Chrześćiáńskiey ofierze, sam P. BOG wyráźnie podał w figurze iedney, i krwáwey oraz i niekrwáwey ofiáry codźienney, w stárym Testámenćie; Ktorą dla tego BOG miał ze wszystkich zá naymilszą, i dla tego ią sobie, *codźień*
Exo: 29. ofiárowáć kazał, iákoby się nią (że ták rzekę] násyćić nie mogł! w niey bowiem *Báránká* [iáko Chry-
Num: 28. stusá ná krzyżu) zábiiáno, i oraz *mąkę, ábo kołácz pszeniczny, i wino ofiárowáno.* 699. I dla tego Dániel mowi: [ktory iest 4., bá iuż iák setny z iáwnego Pismá o tey ofierze, árgument] że Antychryst przed dokończeniem świátá zniesie tę ustáwiczną ofiárę *juge Sacrifi-*
Dan: 12: *cium*! A pewnie nie onę stárego Testámentu! Bo tę iuż zniosł sam Chrystus: (chybá by go Heretycy zá Antychrystá mieli] ábo ráczey owszem wypełnił, i uiścił, postánowieniem ofiáry swoiey codzienney; toć znáć też sámę Antychryst zniesie; toć ią znáć w Kośćiele Chrystusowym záständźie; toć i teraz w nim być muśi. Bo cożby Antychryst znośił, czego nigdy nie było? 700. A tu iáwną uwagę przydáię; że ieżeli przez co, tedy przez to zniesienie tey ofiáry, oczywiśćie się Heretycy pokázuią przesłáńcámi Antychrystowymi: Bo iáko nie mász żadney pod słońcem rzeczy, ktorą by się większa, i częstsza Bogu przez Chrystusá cześć wyrządzáłá, iáko przez tę ofiárę; ták nie mász BOGU, i CHRY-

STUSOWI przećiwnieyszego, iák ten, ktory ią znośi! i dla tego sam diabeł z Zwingliuszem, i z Lutrem, przećiw tey táiemnicy naybárźiey dysputował: w inszych Artykułách wiáry, ná nich się sámych zdawszy, iáko się sámi iáwnie przyznáią. A ná to wszystko niepodobna, żeby odpowiedzieli dostátecznie Dyssydenći, przećiwko iáwnemu Pismu, i prawdzie, chybá sámym sobie zwyczáynym wykrętem, i uporem; iáko i ná insze, ktore przywiodę, dálsze Proroctwá, i Pismá. 701. 5. U Jzáiaszá Proroká BOG obiecuie, że sobie *wystáwi Ołtarz w puł Pogáństwá*; że mu *Ægipcyánie*, to iest *Národy, i Pogánie, ofiáry czynić będą*? i że sobie *z nich Kápłány wybierze* &c. Co się nigdy u Zydow nie spełniło, toć się dopiero u Chrześćian, przy náwroceniu Pogáństwá wypełnić musiáło. A pewnie nie w inszym Ołtarzu, Kápłánách, i Ofiárách, tylko w Nayświętszym Sákrámenćie. 702. 6. Máláchiász Prorok, práwie nád wszystkich naywyráźniey, grozi *kápłánom* Zydowskim prawdziwym, że ich *ofiáry* prawdziwe, *ołtarz* prawdziwy &c. BOG *swego czásu odrzući*; á ná to mieysce, iednę, ále dáleko *czystszą, i doskonálszą* [toć pewnie prawdziwszą] *Ofiárę, miedzy národy* do siebie náwroconemi *postánowi*; ktorą po *cáłym świecie* poświęcáć, i *ofiárowáć, Jmieniu Boskiemu będą*, inśi nowi z národow Kápłáni. Co nie o sámey ná krzyżu Ofierze mowi: Bo się tá raz tylko, i ná iednym mieyscu w Jerozolimie, i w źiemi Zydowskiey stáłá! Toć o Mszy S. Jákoż te Pismá SS. wszyscy Doktorowie SS. tłumácza o Mszy S. 703. 7. Iest wiele i innych Proroctw, figur, i Pism SS. w stárym Testámenćie, o tey Ofierze iáwnych. Iáko gdzie *Mądrość* [to iest CHRYSTUS] *wybudowáłá sobie dom*: to iest Kośćioł; *postáwiłá* w nim *śiedm kolumn*; to iest śiedm Sákrámentow; nágotowáłá *stoł swoy*, to iest Ołtárz; Bo

Isa: 19: & 66:

Mal: 1.

Pro: 9.

się

się pospolićie w Pismie, tym imieniem *Stoł*, zwłaszczá Boski i S. zowie i *Ołtarz*. Iákoż támże przydáie; że *Ofiáry swoie z chlebá, i winá* BOGU oddáłá, i ná ich pożywánie, ludźi *máluczkich*, to iest niewinnych, i pokornych, i názbyt się dwornie o táiemnicách niezrozumiánych, nie bádáiacych, i rozumkowi swemu nie dufáiacych, ále sámey madrośći świadczacey, iáko dźieći mátce wierzacych; wzywa: *podźćie, iedźćie, i piyćie chleb, i wino moie* &c. i innych wiele figur, i Proroctw. 704. 8. Ale i w nowym Testámenćie, gdy się Sámárytánká pytáłá CHRYSTUSA, ktore mieysce, czy w *Jerozolimie*, czy w *Gáryzim*, pewnieysze (nie do modlitwy tylko do P. BOGA, i pokłonu zwyczáynego; bo to záwsze, i wszędzie, i może, i powinno BOGU wyrządzáć) ále do *Ofiáy* oddánia, ktora P. BOG nie záwsze, i nie ná káżdym mieyscu czynić sobie rozkazał! CHRYSTUS iey do proporcyi pytánia odpowiedźiał: *wierz mi niewiásto, że przyszłá godziná, kiedy áni ná tey gorze* w Gáryzim, *áni w Ierozolimie ofiárowáć będźiećie;* ále wszędźie *ofiárowáć będa BOGU Oycu w duchu*, to iest do sámey duszy pośilenia, należaca Ofiárę; i *w prawdźie*, to iest prawdźiwa Ofiárę Ciáłá, i Krwi Páńskiey. Iákoż; to słowko *pokłon oddawáć BOGU*, ktorego Sámrytánká, i P. JEZUS w tey rozmowie záżył, ná wielu mieyscách Pismá S. znáczy *Ofiárę*. 705. 9. Páweł S. wyráźnie mowi: *że káżdy Biskup, i Kápłan iest dla Ofiáry*. A poniewaz indziey powiáda; że i w Kośćiele CHRYSTUSOWYM *sa Biskupi*; toć muśi być i *Ofiára*. Iákoż niżey mowi: że *mamy Ołtarz;* i że iáko Testáment, ták i *Kápłáństwo przenioslo się* do Chrześćian: toć i *Ofiárá*; bo tá należy do Ołtarzá, i Kápłánow. 706 10. Tenże Apostoł wyráźniey ieszcze kompáruie ofiárę Zydowska, Pogáńska, i Chrześćiáńska; i mowi: kto *pożywa z ofiáry Izráelskiey*,

Marginal notes: *Ibidem* — *Ibidem* — *Joa. 4.* — *Gen. 22. Joa. 12. Act. 8. Hebr. 5 & 7. & 13.* — *1. Cor. 10.*

elſkiey, ábo Pogáńſkiey, ieſt uczeſtnikiem ieyże ołtarzá. Izáli i u nas *łamánie chlebá, i błogosłáwienie,* ábo poświęcánie *kielichá, nie ieſt uczeſtnictwo Ciáłá, i Krwi Páńſkiey? Nie bądźcie tedy uczeſtnikámi ſtołu,* ofiáry, i *kielichá diábelſkiego.* Bo byśćie iuż nie mogli być *uczeſtnikámi ſtołu,* ábo Ołtarzá i Ofiáry, *Chlebá,* i *Kielichá Páńſkiego.* &c. 11. 707. W Dzieiách Apoſtolſkich Łukaſz *S.* mowi; że gdy Apoſtołowie mieli ná náwracánie Pogan, wyſłáć Páwłá S., i Bárnábę: wprzod *ſłużyli Pánu, i modlili ſię; i pośćili.* Te słowá *ſłużyli Pánu*; z Greckiego textu tłumácza; że *Liturgią,* ábo Mſzą S. mieli. A *Eraſmus Roterodamus,* (ktoremu Dyſſydenći bárzo dufáią) wyráźnie tłumáczy; *gdy ofiárowáli Pánu.* Iákoż rzecz iáwna, że to Łukaſz S. mówił nie o zwyczáyney ſłużbie Boſkiey! Bo Apoſtołowie, bá i wſzyſcy wierni, bez tego, záwſze ſługámi Bożemi byli! Ale o ſzczegulney, i innym nie poſpolitey, to ieſt o *ſłużbie przy Ołtarzu, ábo Ofierze.* Iákoż i podźiś dźień u Ruśi, i Grekow, *Mſza* S. zowią *ſłużbą.* 12. 708. Toż twierdzą od dwoch tyśięcy lat bliſko, autentyczne niektorych Apoſtołow, Jákubá, i Jędrzeiá, Márká, i innych Liturgie, ábo Mſze SS. Przywodzi wyráźnie słowá Jędrzeiá S. do Ægeaſzá; *Petrus Damiani: Ia niepokalánego Báránka codzień Ofiáruię, ktorego Báránká, lub wſzytek lud wierny pożywa, z tym wſzyſtkim Báránek cáły, i żywy záwſze zoſtáie &c.!* Iákoż nam żaden Heretyk nie pokaże, áni może: zkad by ſię dopiero zwyczay Mſzy S., ábo Ofiáry począł; chybá od ſámych Apoſtołow. Dopieroż z námi trzymáią wſzyſcy ſtárzy Doktorowie SS., ták Grecy, iáko i Łáćinnicy, od ktorych w Kośćiele Bożym, po cáłym świećie Mſze SS., ábo Ofiáry odpráwowáne były z dawná, aż do tych czáſow! i żaden nigdy, náwet Heretyk, temu ſię ſprzećiwić nie śmiał; 709.

1. Cor: 10.

Ibidem

Act: 13.

Aż ſam czárt osobą ſwoią, oſtátniey z piekłá poruſzył potęgi, i ná pomoc naprzod Zwingliuſzowi, á potym Lutrowi przybył, i árgumentow przećiw Mſzy S. dodał: iáko ſámiż ći Herezyárchowie, cudowną Boſką Opátrznośćią, do tego przymuſzeni, w Piſmách ſwoich iáwnie przyznáią! żeby káżdy poznał, zkąd tá piekielna náuká, Ofiárę, i Mſzą S. znoſząca, poſzłá. 710. Iákoż naybárźiey w tey náuce, iáwnie poznáć práwie Lucyperſką, i diábelſką hárdość i pychę, i upor Pryncypałow Heretyckich, Lutrá, i Kálwiná; ktorzy iáwną, i oczywiſtą prawdą przyćiśnieni, przyznáią, że wſzyſcy od poczatku Chrześćiáńſtwá Doktorowie, i Biſkupi, i cáły Kośćioł, i świát Chrześćiánſki, Mſzą S., i Ofiárę, zá rzecz nayprawdziwſzą, i nayświętſzą záwſze mieli. Z tym wſzyſtkim im ſię, pierwśi, i ſámi ći dwáy, ſprzećiwić śmieli; i ieſzcze ſię z ták nieznośney dumy, uporu, i hárdośći, ſzczyćić bez wſtydu śmieią; iák owi w Pſálmie bezbożni, *ćieſzą ſię*, i chełpią, *ze ſwych złośći*. 711.

Prov: 2.
Lib: de abroganda. Miſſa.

Naprzod tedy Luter mowi: *Oświadczam ſię naprzod przećiwko tym, ktorzy wołáć ná mię będą, że przećiwko Kośćiołowi cáłemu, przećiwko poſtánowieniu Doktorow, i OO: ſtárych, náuczam.* Ze nic ná to dbáć nie będę. I indziey mowi: *Przywodzi Krol ná oſtátek ná obronę Mſzálney Ofiáry, Doktorow i OO: ſtárych; i śmieie ſię z mego głupſtwá, że ſam ieden chcę być mędrſzy, nád wſzyſtkich przedemną! I to to ieſt, com powiedźiał: że Papiſtowie, nic nie máią przećiwko mnie, tylko mnoſtwo ludzi, i zwyczay ſtáry?* I gdzieindziey, wyráźniey mowi o teyże máteryi; *Tu nic nie dbaymy, choć wołáć będą Pápiſtowie; dla BOGA! przećięż cáły Kośćioł, Oycowie SS. i ſtárzy Doktorowie, i wſzyſcy ináczey uczyli, i uczą! Bo iákom rzekł [i záwſze mowię] ná ludzkie zdánia, ábo náuki i ſpráwy, w ták wielkiey rzeczy, nic cále nie dbam: wiem bowiem, że i Prorocy, i Apoſtołowie*

Lib: contra Regem Angliæ.

Lib: de Miſ: Privata. &c. Lib: de Captivit: Babilon:

ſtołowie

ſłowie pobładzili ! i dla tego ſłowem Bożym, ſądziemy Kośćioł CHRYSTUSOW, owſzem i ſámych Aniołow. Ták to ten dumny Luter, iáko drugi Lucyper, nie ták Piſmo S. i ſłowo Boże, iáko ſwoie właſne iegoż rozumienie, nád Prorokow, nád Apoſtołow, i nád Aniołow przenośi, iákoby on ſam lepiey Piſmo rozumiał, niż ći wſzyſcy. A ná oſtátek mowi: *w oſtátku, ieżeli rácyi nie ſtánie, to ráczey ſię wſzyſtkiemu ſprzećiwiać, i negowáć, á niżeli ná Mſzą, żeby byłá ofiárą, pozwaláć!* Toż mowi tákże Kálwin. *Nayzárázliwſzym błędem, ſzátan świát cáły záślepił, iż wierzył, Mſzą być ofiárą*: i niżey przydáie. *Nic nas w tym żadná ludzi, i Doktorow powagá, áni naydawnieyſzá czáſow preſcripcya, niech nie poruſza. &c.* 712. O wśćiekła przećiwko prawdźie záwźiętośći! o diábelſka w uporze záćiętośći! O Lucyperowſka pycho! i nád ludźi wſzyſtkich wynioſłośći! Ale naybárźiey! o nigdy krwáwemi łzámi nieopłákána [tych, co im do tych czas wierzą] ná BOGA, ná duſzę właſną, ná iáwną prawdę, ślepoto i zápámiętáłośći! znáć, że ſię ná nichże ſámych prawdźi; czego tenże ich Pátryárchá Kálwin náucza (o czym wyżey) że *ich BOG ſam* [przez diábłá owego, ktory Lutrá naprzod, á potym przez niego, i Kálwiná, o Mſzy S. przedyſputował] *záślepił, áby widząc nie widźieli, i ſłyſząc* tákie Pátryárchow ſwych bluźnierſtwá, *nie rozumieli*, ále zá niemi, w doł i w przepáść głębſzą, niż Ateuſzowſka, wpadáli. 713. Bo ieżeli Prorokow, Apoſtołow, Doktorow, Kośćiołá, i świátá cáłego do tych czas Chrześćiáńſkiego náuką, ták wielą cudow, i krwią Męczeńſka ſtwierdzona, i Chryſtuſowemi świádectwy, że *Kośćioł iego cáły nigdy pobładźić*, zwłaſzczá w ták wielkiey, w ták iáwney, w ták długiey i dawney rzeczy, i ták grubym báłwochwálſtwem nie miał, áſſekurowána; ieſt zá nic, i zá pewne

Lib: 4. Ca: 18.

Mat: 16. & 18. Luc: 10.

wne fałszywa; á to zá świádectwem, i dyspută z Pismá S., diábłá, Lutrá, i Kálwiná. A toć i Pismá tychże Prorokow, i Apostołow, i cudá, i wiárá, i Kościoł, i Doktorowie zánic, i fałsz to, i bayká iedná, áby to było Pismo, i słowo Boże, o ktorym oni, że tákie iest, świadczyli. Toć i BOG w Troycy iedyny, i wszystko zánic! Tylko diábeł, Luter, i Kálwin! To to Troycá nieprzełomána, i pewniey, i bespieczniey ládá diábłu, i Lutrowi, i Kálwinowi wierzyć, niżli Prorokom, Apostołom, Doktorom wszystkim, i Kościołowi cáłemu, i świátu Chrześćiáńskiemu!
714. Schną znowu uszy, drętwieie ięzyk, drży ręká, tępieie pioro ná ták szkárádne bluźnierstwá! żeby ieden Apostátá Luter, á ieszcze z sámego diabłá náuki, (iáko się sam przyznáie) lepsze miał Pismá S. rozumienie swoie własne! (Bo tu nie o sámo Pismo idzie; bo tegoż Pismá S., i więcey, i iáwnieyszego Kátolicy przywodzą) niżli przez pułtorá tyśiacá lat od Apostołow sámych, wszyscy SS. cudotworcy, Męczennicy, Biskupi, Doktorowie, Zakonnicy; á zgołá cáły Kośćioł CHRYSTUSOW, i świát wszystek Chrześćiáński! A ieszcze w Ofierze, to iest w rzeczy, po BOGu, pod słońcem naydoskonálszey, i BOGU sámemu ku czći, i honorowi iego naynależytszey.
715. Ták dálece; że iáko CHRYSTUS po ludźku mowiac, náyćięższa rzecz pysznemu, i záwsze się BOGU rownáiącemu diábłu, wyrzadził przez to, że on naybárźiey báłwochwálstwo, to iest ofiáry diábłu czynione wykorzenił, á swoię Ofiárę, ná to mieysce postáwił; ták też diábeł szukał, i czekał tego czásu, áby mogł był CHRYSTUSOWI nieiáko wet zá wet oddáć; á nie mogac swoich ofiár przywroćić; przynaymniey z psiey zazdrośći, gdzie mogł, przez Lutrá, i Kálwiná, Ofiárę tę CHRYSTUSOWA wytępił; iákoby z owa nierządnica u Sálomoná,

moná mowił : otoż ! áni mnie , áni tobie. 716. 3. Reg: 3.
I dla tego , ieżeli w ktorym Artykule wiáry , tedy w tym naybárźiey rzecz podziwienia godna , iáko się sercá , iskierkę miłośći Chrystusowey ku czći, i honorowi Boskiemu , ábo kropelkę przynaymniey Krwi Chrześćiáńskiey máiace, w tym postrzec ták długo, nie moga ; ábo ráczey ż uporu, i nie wiem iákiego prożnego respektu, nie chca ! Acz ich báczniey szych , i niby pobożnieyszych, iest wiele, i ia sam znam niektorych, co sobie tę táiemnicę wiele szácuia, i ná Msze dáia, i ich nabożnie słucháia ! Ale coż ? ći pierwśi, árcy źli, i głupie uporni ! ći drudzy , nie madrze nabożni : bo widza , rzecza sáma gániac bład ták gruby , przećięż i tego odważnie nie odstępuia, i drugich się upornie trzymáia. Ale iuż ná końcu , krotko obáczmy ; ktoremi rácyámi, przećiwko Mszy S. z Pismá S. diabeł Lutrá , á on swoich náftępcow przekonał. Acz się iuż wyżey, i w tym Artykule ná nie w rzeczy sámey odpowiedziało. *717.* Pierwsza rácya ; Chrystus nie mowił , ia ofiáruię ten chleb, i wino, i wy ofiáruyćie ! Ale tylko, *to czyńćie* &c. Odpowiáda cáły świát Kátolicki , i Kośćioł Chrystusow ná to ! że i ná krzyżu Chrystus nie mowił : *ia ofiáruię !* Ale to rzecza sáma uczynił. Toć tákże i ná wieczerzy ; ponieważ kazał *pámiatkę* tey *krwáwey ofiáry* czynić ! ináczeyby, nigdzie nie był Kápłánem *wedle porzadku Melchisedechá* ofiáruiacym *chleb i wino*. *718.* Druga rácya ; z tegoż sámego. Pámiatká, ábo figurá, i obraz ofiáry , nie może być [á zwłaszczá taż sáma] ofiára. Iáko obraz Krolewski, nie iest sámymże Krolem &c. I ná to się iuż wyżey odpowiedziáło. n. *626.* Naprzod : stározakonne ofiáry , były figura ofiáry ná Krzyżu Chrystusowey : A przećięż i one w sobie były ofiárámi prawdziwemi ; ácz dáleko rożnemi. Potym ; iednáż rzecz , ále innym sposobem. vg. Nie

widziálnym, miſtycznym, i bezkrewnym (lubo prawdziwym) może być pámiątką ſámeyże śiebie, ile przedtym widziálney, reálney, i krwáwey &c. Iákom i wyżey pokazał w Art: 77. n. 626.
719. Trzećia rácya; Ciáło, i Krew Páńſka ieſt *Sákrámentem*! w ktorym bierzemy co. vg. łáſkę od P. BOGA; toć nie może być ofiárą, w ktorey dáiemy vg. honor, i ſámęż owę ofiárę P. BOGU! Ieſt to árgument nayprzednieyſzy M. Lutrá. Ale podziwienia bárźiey nád ślepym głupſtwem, ábo pewnikiem nád wśćiekłą złośćią Doktorá tego árgument ten godzien, niż odpowiedzi! Bo niepodobna, áby ſam, ták ſnądney odpowiedzi nie wiedział; Ze naprzod, ſamże CHRYSTUS wźiął Ciáło i Krew od BOGA! Toć ich nie mogł ná krzyżu ofiárowáć, temuż BOGU.
720. Potym! wſzyſtkie woły, bárány, i rzeczy ſtworzone od BOGA były! Dopieroż *Jzáák* ſyn
Gen: 22. *Abráhámow* &c. Toć ich BOGU, ná *prawdziwą ofiárę*, oddawáć nie możono. &c. To to nie Doktor ſzalony? Przećiwko rozumowi przyrodzonemu, przećiwko iáwnemu Piſmu? *Cośmy z rąk twoich wźięli, to Tobie BOZE ofiáruiemy.* I Kośćioł CHRYSTUSOW przy Mſzy S. ſię przyznáie: *Ofiáruiemyć BOZE, twoie własne dáry.*
721. Bo ſobie BOG náſz nieſkończoney Dobroći, ták z námi, iák mátká, pieſzcząc ſię z dziećięciem, i iego ku ſobie miłośći doświadczáiąc, poſtępuie! ſámá Iáśiowi da kołaczá; á potym go oń prośi, i zá dar ſobie to poczyta, że ſię z nią, dźiećię, podźieli. I dla tego częſto z ſámychże ofiar, Kápłáni i ludźie pożywáli; i owſzem cáłego Báránká (figurę náſzey ofiáry) ziadáli, á przećię go Bogu, ná prawdziwą ofiárę oddawáli!
722. Czwarta rácya, ſam tylko CHRYSTUS, wedle iáſnego Piſmá, ná krzyżu ofiárę oddał;
Rom: 6. *iuż więcey nie umiera; i* ſukceſſorow innych Kápłanow

plánow mieć nie może, bo sam *ieſt Káplánem ná wieki*. Odpowiádáia wszyscy stárzy Doktorowie SS. i Kátolicy z niemi. Prawdá; że sam iedynie CHRYSTUS, ieſt naywyższym, naypryncypálnieyszym iák Krolem w stanie swieckim, ták i Káplánem w stánie Duchownym; i nie ma żadnego iedynowładnego, i od siebie niezáwisłego sukcessorá: Ale przećię ma z rámieniá swego podánych, iáko ViceReiow (iáko choć żywi Krolowie, ábo Plebani máia) i Sędziow, ták i Káplánow, Wikáryuszow, i Námiestnikow; ktorzy z rozkázu imieniem, i ná páamiatkę iego, tęż ofiárę spráwuia, i Bogu, i ludźiom niekrwáwie, pod osobámi chlebá, i winá reprezentuia. Ktora on raz krwáwa, zá nas ná krzyżu uczynił: i w ktorey, ile w krwáwey nie ma iuż Sukcessorá. Psal: 109.

723. Bo tey ofiáry, nikomu iuż nie zlecił, iák ná ostátniey wieczerzy, bezkrewna z chlebá, i z winá zlecił, mowiąc: *To czyńćie* &c. Potym! bo nie miał być, áni przez się, áni przez drugich, Káplánem krwáwym ná wieki, wedle porządku Aáronowego; i owszem iáko cáły Testáment stáry, ták i krwáwe ofiáry, miał ná sobie zákończyć. A zás *wedle porządku Melchisedechá*; To ieſt w *Ofierze chlebá i winá*, miał być *Káplánem*, [ieżeli nie w sobie rzetelnie, przynaymniey w Káplánách nászych, á swych Námiestnikách] *ná wieki*: to ieſt, aż do skończenia swiátá. 1. Cor: 11. Psal: 109.

724. Piata rácya; [i to naywiększy dowćipnego Kálwiná árgument, i Achilles] ofiárá ná krzyżu ieſt wagi nieskończoney. Dla tego, iedna soba, iuż wszystkie ofiáry Stározákonne zákończyłá. Bo oná iedná, nietylko *zá dźieśięć tyśięcy*; iáko Dawid; ále zá million millionow, i wszystkie zgołá ofiáry stáłá. I zdałby się uwłoczyć wagi, tey iedney ofierze, ktoby ich więcey, iuż potrzebował. Ale to ná pozor, zwyczáiem Heretyckim, niby pobożna, á w rzeczy sámey, 2. Reg: 18.

do

do wſzyſtkich niecnot ſubtelnym kluczykiem, wrotá otwieráiaca, rácya. Jákom i wyżey ná kilku mieyſcách námienił. 725. Bo by ták w tę nádźieię, dosyć iuż były nieſkończenie nád to, uczynienia zá nas Chryſtuſowego ná krzyżu. Záczymby iuż żadnych Sákrámentow, żadnych cnot, i dobrych uczynkow, náwet i wiáry ſámey náſzey nie trzebá było: bo iuż dosyć ná nieſkończoney, lub iedney tylko, i raz ná krzyżu ofierze zá nas Chyyſtuſowey! 726. I owſzemby, i ſam BOG krzywdę w tym i ſámemu Chryſtuſowi uczynił, że od niego Męki, i śmierći, i ofiáry krzyżowey wyćiagał: Ponieważ iedná kropelká krwi iego przy obrzezániu bá i iedná łezká przy Národzeniu, byłá rowney, i nieſkończoney wagi. Toć ſię iuż więcey wyćiagáć nie godźiło, bez znáczney Chryſtuſowey zniewagi. 727. Dopieroż nic było po ofiárách bydlęcych, figuruiacych ofiárę przyſzła ná krzyżu Chryſtuſowa; i było to, z zniewaga, i wyniſzczeniem ofiáry ná krzyżu Chryſtuſowey! Gdyż oná ſámá iedyna, iák przedtym, tak i potym, ſtáłá zá wſzyſtkie, i záwsze przed Bogiem byłá nieſkończoney godnośći, i wagi; i iáko ſukceſſorow, ták i ánteceſſorow w Kápłáńſtwie, CHRYSTUS nie potrzebował &c. 728. Bo ieżeli Kápłáńſtwo, i ofiárá Nowozákonna, reprezentuiaca, i przypominâiaca przeſzła iuż ofiárę krwáwa ná krzyżu Chryſtuſowa, i ſámá będac taż właſnie, i tegoż Chryſtuſá, lubo iuż innym ſpoſobem, i bezkrewna, lecz tákże nieſkończona, Ciáłá, i Krwi Páńſkiey ofiára, zniewaza, i wyniſzcza zacność ofiáry Krzyżowey; Dopieroż million rázy, ofiáry z wołow, báránow, i kozłow &c. Jáko, ieżeliby to zniewagá Królá byłá, gdyby krew iego z druga iegoż, ábo rownego Monárchy, krwia zmieſzáno; dopieroż gdyby z bydlęca! &c. I tyśiac tákich przećiw iawnie-

wnemu Pismu, i rozumowi przyrodzonemu, instáncyi, być może! 729. Lubo tedy, nie tylko iedná śmierć, i ofiárá krzyżowa, ále i iedná kropelká Krwi Chrystusowey, zádosyć, i nádto, byłá; i więcey iuż BOG nie potrzebował; iednák CHRYSTUS, z hoyności ku Bogu, i z miłośći nieskończoney ku ludźiom; nádto, i nieskończenie million rázy nádto uczynił; i ieszcze coraz powtarzáć, i przypomináć, i ápplikowáć tęż krzyżowa ofiárę, przez inna tákże ofiárę, iuż bezkrewna, postánowił; iáko [acz rożnym sposobem) i przez inne Sákrámentá! I ná to ma w Kośćiele swoim [nie ták sukcessorow] iáko *Wikáryuszow*, *Ministrow*, *i Száfárzow táiemnic*, zasług, i ofiáry, i Krwi swoiey &c. Jáko wyráźnie mowi Páweł S., i tym lub Sákrámentom, lub ofiárom, z woli swey, przywiazał łáskę, i grzechow odpuszczenie. 730. A lubo ták w stárym, iáko i w nowym Testámenćie były, i sa inne morálne duchowne, wszystkim ludźiom powszechne ofiáry; to iest modlitwy, i inne dobre uczynki; i względem tych wszyscy ludźie byli, i sa Kápłánámi &c. Przećięż oprocz tych, iák w stárym, ták też dopieroż i w nowym Testámenćie były, i sa inne prawdźiwe ofiáry, i szczegulnie do tego poświęceni Kápłáni; Bo iáko P. Jezus mowi; *i to trzebá czynić, i owego nie opuszczáć.* Ponieważ spráwá spráwy nie támuie!

Z tych tedy rzeczy, i rożnych wiáry Artykułow, o ktorychesmy do tych czas w cáłey tey Kśiaszce mowili [ábym ná tymże skonczył, od czegom záczał] iáwnie się pokázuie. 731. *1mo.* Jáwnie fałszywa Heretykow, ná nas Kátolikow Kálumnia; iákobyśmy co przećiw iáwnemu Pismu wierzyli, i uczyli? Ponieważesmy, ná káżdy z tych Artykuł, przećiwne, i licznieysze, i dowodnieysze Pismá SS. przywiedli. 732. *2do.* Ze miedzy námi

nie ták o sámo Pismo idźie; bo i my Kátolicy iednę literkę słowá Bożego, nád tysiąc Tomow Doktorow, przenośiemy. Ale ponieważ Pismo Boże, oboiá stroná rożne, przećiwko sobie záwsze przywodźi; dla tego o rożne miedzy sobą, i sobie przećiwne, iednegoż Pismá S. rozumienie; i tłumáczenie, przez to, á nie przez owo drugie i setne Pismo; grá idzie: Bo tego sámego iuż nie mász w Pismie, że to Pismo trzebá z Lutrem, ábo z Kálwinem, przez to, á nie przez inne tłumáczyć; przez ktore, i w ktorym sensie Kátolicy, i z Doktorámi SS., i cáłym Kośćiołem, tłumáczą. 713. 3tio. Dla tego naypotężnieyszy, i nigdy żadnemi wykręty niezbity árgument, przećiwko káżdemu Heretykowi być może. Pytáć się: Ponieważ nie trzebá wierzyć, tylko co iest wyráźnie w Pismie S. Gdźie to sámo iest w Pismie że to vg. o Sákrámenćie Ciáłá Páńskiego, ábo o ktorymkolwiek Artykule Pismo, ták, i w tym sensie, i przez to Pismo, tłumáczyć trzebá? iáko wy Kálwini? á nie ták iáko Lutrzy? Dopieroż nie ták, iáko Kátolicy? i ktoreżkolwiek Pismo przywiedzie, znowu się o toż, około tegoż pytáć; i ták coraz bez końcá, nigdy się z tego żaden Heretyk, drugiemu sobie przećiwnemu Heretykowi, dopieroż Kátolikowi, nie wykręći. Chybá że káżdy Heretyk, przyidźie do prywatnego duchá, i widźimi się swoiego. Abo się do zdánia Lutrá, ábo Kálwiná uda, vg. Bo ták to Pismo Luter, lub Kálwin &c. rozumiał &c. o czym oboygu, iuż nic nie mász w Pismie. 714. Kátolik záś, ná ostátku ućiecze do zdánia cáłego Kośćiołá, i rzecze: ták się to Pismo, i w tym sensie, i przez to Pismo ma rozumieć! Bo tákie záwsze zdánie było wszystkich Doktorow SS. stárych; i iest do tych czas cáłego Kośćiołá Bożego. A to sámo iáwnie iest w Pismie, żeby swemu prywatnemu duchowni, i rozumkowi, hárdzie

nie

nie dufáć; ále cálego *Kośćiołá ʃłuchác*; pod utrátą, tym ſámym, prawdźiwey wiáry, á nábyćiem *Pogáńſtwá, i niedowiárſtwá*; z wyroku ſámego Chryſtuſá Páná náſzego. 735. A ztąd iáwnie znáć, że Heretycy, zrázu od Piſmá, i ſłowá Bożego záczynáią, á ná złym duchu, to ieſt ná prywatnym ſwoim rozumieniu, i widźimi ſię, kończą. Jáko záwſze czynią ći, ktorzy zwieść kogo, i oſzukáć uśiłuią, ábo w łápkę wprowádźić &c. Z rázu ponętę, iák *rybkom, i ptaſzkom dáią*, á *wędę, i ſidłá* ná końcu táią. Iáko przeſtrzega Duch S.: *Ieſt drogá, ktora ſię zda z rázu człowiekowi proſta, á koniec iey ná zgubę wieczną prowádźi.* Ják ow wąż piękny, i chytry w Ráiu, záczął ná *Boſtwie* ſámym, *ktore* zdrádliwie Rodźicom náſzym *obiecował*; á ná dnie piekielnym ſkończył; gdźie národ ludźki, iák przedtym *gwiazdy z niebá*, chytrym *ogonem* [zęby i żądło utáiwſzy) zágárnął. Kátolicy zás, w iedneyże záwſze ſzczerośći, iáko od Piſmá S. Káżdy Artykuł záczynáią, ták go ná Piſmie, przy zdániu Kośćielnym, kończą. 736. Ktore oſtátnie trzy dobitki, dopieroż cáłą tę Kśiąſzkę, gdyby kto rozumnie, ále naybárźiey bez uporu, bez reſpektu prywatnego, bez intereſſu doczeſnego, ſzczerze w ſumnieniu, przed Bogiem ſámym uważył, á zupełnie do gruntu, i cálcu prawdy dobrawſzy, rozważył; á z iedney ſtrony, ná ſzalę wnętrzney uwagi, włożył rácye, i Piſmá SS. rozumienie Dyſſydenckie, ná duchu prywatnym Kálwińſkim, ábo Luterſkim, oſtáteczníe záłożone; przydawſzy ieſzcze do tego, reſpekty włáſne, przyiáźni, kolligácye, i intereſſá dobrego mienia, wſtydu i urągánia, z nieſtátku &c. 737. A z drugiey ſtrony, rácye, i Piſmá S. rozumienie Kátolickie, ná zdawná ſtátecznym Doktorow SS., i cáłego Kośćiołá Bożego rozſądku; á zátym ná tegoż

Mat. 18.

Prov. 14.

Gen. 3.

Apoc. 12.

sámego Pismá S., i słowá Bożego wyráźnym o *słuchá-*
Mat. 18. *niu Kośćiołá*, rozkázuie &c. Przydawszy do tego ;
BOGA, sumnienie, duszę, i wieczność iák zła, ták
dobra, oboię nieskończona. &c. Co tu przeważy ?
dobrze uważyć ! A ná ostátek skutecznie, i
serdecznie z náwracáiacym się Páwłem *S.* záwołáć :
Act. 9. *Pánie* JEZU moy *coż chcesz ze mnie ?* &c. niepodobna;
áby go P. JEZUS dobry, oświećić nie miał, i po ro-
Ibidem zbićie ostátká watpliwośći, i po náukę, do *Anániaszá*, i
oycá duchownego, do Kátolickiego Kośćiołá, nie o-
desłał : byle wołáiacego Bogá CHRYSTUSA chćiał usłu-
cháć. Więc komu BOG, komu sámá szczera prá-
Mat. 24. wdá, komu duszá, i zbáwienie miłe &c. *Kto czytá*,
niech sobie *w rozum bierze*. Amen.

Odpowiedź, ná Odpowiedź Dyssydentska, przećiw zárzutom niektorym Kátolickim?

738. PRzydał ná końcu tey kśiażki Autor, nie-
ktore zárzuty, ktore Kátolicy zádáia Dyssy-
dentom, i odpowiáda, że własnie też wszy-
stkie zárzuty Zydzi zádawáli CHRYSTUSOWI ! Iá-
koż po częśći prawdá. Ale naprzod, iáko toż wszy-
stko do słowá iednegó wszystkim Dyssydentom, zá-
rownie Aryánom, Donátystom, Nestoryánom, Wál-
densom, Lutrom, Kálwinom, Nowochrzczeńcom,
&c. Kátolicy zárzucáia, ták się też oni wszyscy, taż
słowo w słowo odpowiedźia zkłádáia. Komuż tu te-
dy wierżyć ? Ieżeli Autor, [iáko zwyczáynie fałsz
fałszu] wszystkich zárownie broni ? toć ze wszystkiemi
zárownie wierzy ! Toć tym sámym, pewnikiem nic
státecznie nie wierzy. 739. A druga !
dwoiákie bywáia, i były vg. przećiw CHRYSTUSO-
WI-

WI zárzuty. Iedne prawdziwe, ále niesłuszne; drugie prawdziwe, i słuszne. I z tych się oboygá CHRYSTUS wywodził. Trzećie fałszywe, i niesłuszne: i náte ábo milczał, ábo ie sáma rzecza, i żyćiem przećiwnym, refutował. Dyssydentom záś Kátolicy, wszystkie i słuszne i prawdziwe zádáia, i dowodza; á oni się z żadnych nie wywodza. *1.* Zádawáli CHRYSTUSOWI Zydowie, prawdziwie *nowość náuki*: o przyiśćiu iuż Messyaszá, o Troycy S., o nowym Testámenćie, o odrodzeniu przez Chrzest &c. Ale niesłusznie! Bo to wiedzieli z Prorokow, że miał przyiść Messyasz z nowa náuka, z nowym Kośćiołem, z nowym Testámentem, z nowa Ofiára &c. Záczym, że stáre ustawáć miáły, i tym się sámym świádectwem CHRYSTUS wywodził. 740. Záś Pismá żadnego nie mász, żeby wiárá, i nowy Testáment, miał się był kiedy odmienić, ábo ustáć, i zbładzić &c. Owszem, pełno przećiwnego Pismá [o czym wyży] że iuż Kośćioł, i wiárá Chrystusowa nigdy *ustáć*, i *zbładzić*, á zátym i reformy nowey nie miał potrzebowáć. Słusznie wam tedy PP. Dyssydentom zádáia Kátolicy, nowa, i przećiw Pismu náukę; i z tego się nigdy nie wywieda. 741. *2.* Ná toż wychodzi i drugi zárzut, że Zydom P. JEZUS był nieznáiomy, i mowili: *ten zkadby był? nie wiemy?* Iákoż ták być muśiáło. Bo z Niebá przyszedł, Oycá ná źiemi nie miał. Lecz i o tym sámym Pismo, i Prorocy świadczyli. O czym sámym, ćiż sámi Zydzi (raz ták, drugi raz inák, Pismo wykręcáiac, właśnie *ád vivum* iák dźiś Heretycy czynia) ná innym mieyscu mowia: o Messyaszu *nie mamy wiedzieć zkad ma być?* A *o tym wiemy*, że iest *syn ćieśli*, i Mátkę, i Bráćia iego znamy. Nie páił się tedy CHRYSTUS, że był nowy, i nieznáiomy Prorok &c. Ale iáśnie w Pismie pokázował, że táki Prorok miał przyiść ná świát. 742.

Mat. 13.

Mat. 18. &c.

Joan. 9.

Joan. 7.

742. Lecz po CHRYSTUSIE, iuż żaden nowy, i z nową náuką nie miał być *Prorok!* chybá *fałszywych* śiłá. Iácy są iáwnie Luter, i Kálwin; i przed nimi byli Ariusz, Nestoriusz, Pelágiusz, i Huss &c i inni; o ktorych sam *CHRYSTUS przepowiedział.* (Mat: 24.)
743. 3. Ná toż i trzeći zárzut; że tákże Zydzi od CHRYSTUSA (iák Kátolicy od Dyssydentow) potrzebowáli, áby dał spráwę o swoim posłániu. O co P. JEZUSA nie tylko Zydzi, ále i sam Jan Chrzćićiel, przez swoich posłow pytał! A P. JEZUS rzeczą sámą, i cudámi, *odpowiedział: ślepi widzą, chromi chodzą* &c. Ieżeli *mi nie wierzyćie, wierzćie cudom moim,* ktorych większych, żaden wász Prorok nie czynił; i *gdybym ia ich nie czynił, grzechu byśćie nie mieli, nie wierząc mi.* (Mat. 11. Joan: 14. & 15.)
744. Ktore cudá, że zá zábobonne Zydźi poczytáli [iáko i Herętycy o Kátolikách mowią] i że się wedle swego widzimi się innych dopomináli; ktorymby iednák zárownie nie wierzyć mogli; dla tego ćięszko grzeszyli. O czym czytay wyżey obszernie. *Art:* 14. &c. Heretycy záś, żadnego cudu nie czynią! chybá że żywych, umárłemi czynili &c. A przez to się iuż i ná 4. o cudách zárzut odpowiedziáło.
745. Ná 5. zárzut o Trádycyách, czytay wyżey w Artykule 6. i 7. &c. 6. Zárzucáli Zydzi CHRYSTUSOWI, *stan prosty, i wzgárdzony*, prawdziwie; ále niesłusznie. Bo podłość stanu, nádgradzał cudownym poczęćiem; cudownym Národzeniem, cudownym i głośnym Trzech Krolow uznániem, cudowną bez żadnego Mistrzá náuką, cudownemi nád przyrodzenie spráwámi. &c. I żyćiem sámym, *postem 40. dni, modlitwą po cáłe nocy,* czystośćią nienáruszoną &c. Co wszystko, lubo Zydzi iáwnie baczyli; iednák złośćią záślepieni, iákoby tego nie widzieli. Cieniu żadnego z tych cnot, i cudow w Predykántách, szewcách i knapách Kálwińskich, i

Luterskich, dopieroż w samymże Lutrze, i innych Apostatach, nie widźielismy! Owszem wszystko przećiwno &c. 746. 7. i 8. Zarzucáli Zydźi Chrystusowi, że był *nieprzyiaćielem Krolow*, i że *bunty przećiwko urzędom czynił*. Ale ná to żadnego dokumentu nie było. Bo CHRYSTUS ná nikogo i pálcá nie zákrzywił. Owszem, *co Cesárskiego Cesárzowi oddawáć* kazał &c. Toż prawdá zádáia Kátolicy Heretykom! Ale millionámi ná to iest dokumentow, i experyencyi &c. O czym czytay wyżey &c. Jáko w Anglii Krolom, iednym szyie ućináli. Drugich z tronu dziedżicznego spycháli. W Holándyi, dziedzicznym Pánom śię wybili; we Fráncyi kilkádześiat lat rebellizowáli, i woiowáli &c. w Niemczech chłopstwo pobuntowáli! Urzędy z Ratuszow oknámi powyrzucáli &c. A to nie tresunkowa tylko sedycya; ále iáwna niby z Pismá S. Libertynow náuka; że *w Chrześćiáństwie wszyscy rowni, wszyscy wolni, wszyscy Krolowie, wszyscy Káplani* &c. *Wszyscy iedno.* Záczym nikomu poddáństwá nie powinni &c. 747. ad Gal: 3.
9. i 10. Zarzucáli Zydźi Chrystusowi, że *Zákon stáry, i obrzádki odrzucał, i postem gárdźi* &c. ále to niepoczćiwie, i fałszywie zárzucáli. Bo lubo CHRYSTUS, niektore *zábobonne zwyczáie*, ábo zbytnie, czálem i nierozumne szkrupuły w *Szábáśie*, ábo i *ostentacya w pośćie, i prożną chwałę* gánił [co i my Kátolicy gánięmy] przećięż sam i święta, choć tylko niektore od Synagogi postánowione; dopieroż inne obrzadki; do czásu obserwował, i *trędowátych do Káplánow odsyłał*, i *post czterdźiestodniowy*, ná wzor *Moyżeszá*, i *Eliaszá* odpráwował, i stárych postow nie gánił; ále zła intencya, i prożna chwałę, ábo zbytnie w nich sámych ufánie &c. [o czym wyżey] Dopieroż inne dobre uczynki, i cnoty chwalił, i przykázował, ábo niektore przynaymniey rádźił, i sam czynił. Iáko Mat. 6. Luc: 17. Mat: 4.

czystość, ubostwo, ćierpliwość, pokorę &c. Posłuszeństwo, i umartwienie, i záprzenie woli właśney &c; o czym pełno wyżey, i w cáłey Ewángelyi. Dla tego CHRYSTUS o sobie mowił: *nie przyszedłem znośić práwá, ále wypełniáć*, &c. i doskonálić przez rády, &c. Co też i Kátolicy wierzą wszyscy, i náuczáią; á niektorzy i czynią. 748. Dyssydentom záś, nic słuszniey, i prawdziwiey nie zárzucáią, iáko to; że oni dobre uczynki, posty, i cnoty znoszą. Bo oni wierzą, i uczą, że niepodobna przykazań Boskich, i przyśięgi Bogu uczynioney (dopieroż rády sámey) vg. Czystośći, i innych cnot dobrowolnych záchowáć; i ná tym fundámenćie Luter, i wszyscy od wiáry Kátolickiey, i od Professyi Zákonney Apostátowie, Bogu poślubione Mniszki zá żony pobráli: wierz mocno, á grzesz ieszcze mocniey &c. 2. Ze sámá tylko wiárá o sámym odpuszczeniu grzechow, usprawiedliwia. 3. Ze zá sámę tylko wiárę BOG płáći, zá sámo niedowiárstwo karze. 4. Ze żaden Chrześćiánin nie powinien się bać piekłá, ábo żeby go BOG nie potępił; ponieważ ma być pewien, iák ártykuł wiáry, zbáwienia swego, choćby był pewien nayćięższych grzechow. 5. Ze sobie żadnym dobrym, choć i z łáską Bożą, uczynkiem, áni odpuszczenia grzechow, áni chwały niebieskiey; á zgołá nic á nic nie zásługuiemy. 6. Ze BOG bez żadnego, lub ná złe, lub ná dobre uczynki względu, przed wieki iuż nieodmiennie; iednych ná zbáwienie, drugich ná potępienie skazał. 7. Záczym iuż káżdy człowiek, ieden choćby naywięcey dobrze czynił, muśi być potępiony; drugi też choćby żył naygorżey, muśi być zbáwiony &c. 749. 8. A zgołá, że człowiek w niczym cále, ták w złym, iák w dobrym, wolney iuż woli nie ma. Záczym nic á nic przez się lub złego, lub dobrego, nic czyni: Ale tylko sam BOG iedynie, i

záro;

zárownie, ták złe, iák dobre, przeżeń ſpráwuie. 9. Ze iuż CHRYSTUS zá nas we wſzyſtkim dosyć, i náder dobrze uczynił, i ućierpiał? On ofiárował zá nas ná krzyżu, my iuż ofiáry czynić nie mamy. On ćierpiał, i pośćił &c. zá nas; my ſię iuż martwić nie powinni, áni pośćić &c. Zgołá, on był czyſty, i pokorny, trzeźwy &c. A wſzyſtko zá nas, (bo pewnie nie zá ſiebie] toć my iuż nic nie powinni. Bobyśmy tym ſámym dwá rázy i ſto, Bogu zá iednęż rzecz płáćili. Owſzem, ſzkárádnabyśmy zniewagę, i uwłoczenie, i niezupełne dufánie ofierze, męce, i dobrym zgołá wſzyſtkim uczynkom Chryſtuſowym, popełniáli; ſzkárádnym, i reálnym (ktore nád uſtne ſto rázy ćięższe] bluźnierſtwem. 750. 10. A ztad idźie (co Kálwin przez iáwnie ſłuſzna conſequencya wnosi) o czym wyżey nie raz. Ze wſzyſtkie by też naylepſze uczynki ludźi nayſwiętſzych, ſa iáko naywiękſze grzechy, plugáſtwá, i wſzeteczeńſtwá, zárownie Bogu obrzydliwe &c. Ná coż ie tedy, i owſzem iáko ie tedy czynić? To te náuki nie niſzcza dobrych uczynkow? To wrot do wſzelkiey złośći nie otwarzáia? Niech káżdy iſkierkę rozumu máiacy, byle bez páſſyi, oſadźi! 751. A lubo wiele baczniey ſzych Dyſſydentow, ták iáwne, i grube bluźnierſtwá poſtrzegſzy, od nich ſię dużo [ácz iuż nie rychło) cofáia; i iedni ie zdawnych kśiag Pryncypałow ſwoich wyſkrobuia; drudzy iák moga, wykrętnie exkuzuia, i wyćieńczáia, [zwłaſzczá o ſámey wierze, ábo dobrych uczynkách &c] á wſzyſcy ſię ich wſtydza: Przećięż ſię ich zupełnie zápieráć, dla uporu Heretykom zwyczáynego, nie chca, bá i nie moga.

752. Kończę ten dyſkurs o zárzutách á trzemá, á ſnać nie złemi uwagámi. Pierwſza; że miedzy Kátolickiemi przećiw Dyſſydentom zárżutámi,

náypospolitszego, á práwie nayprawdźiwszego P. Drelinkurt zápomniał, ábo ráczey z chytrośći sobie zwyczáyney, zámilczał. To iest: że pospolicie, nie dla mniemáney prawdy, ále dla nieczystośći i ćielesnośći, od Kátolickiey wiáry ápostátuią, poczawszy od Pryncypałá Lutrá (ktory naybárźiey dla *Trinkien*, i *Kátrynkien*; i wiárę, i professyą Zákonną Bogu poprzysiężoną, porzućił.) Zgołá, że u nich wiárá *generis fœminini*, to iest rodzáiu niewieśćiego, á zpadku rodzącego, wedle iáwnego Pismá, [iáko oni ie bluźnierskim niewstydem tłumáczą] i przykazánia Bożego (ktore też iedno to tylko záchowáć mogą] *rośnićie, i mnożćie się* &c. Chybá że się on
Gen. 10. iuż tego zárzutu [iák ludźie bez głowy, á zátym i bez czołá] nie wstydzą, owszem się z tego szczycą.
753. A przećięż iuż też tego zárzutu, i owszem áni ćieniu, P. JEZUSOWI zádáć nie śmieli, choć i naygłownieysi kłamcy, i w głowę nieprzyiaćiele Chrystusowi: wiedząc, że się nietylko sam nie żenił; ále też i drugich do bezżeństwá záchęcał; i nigdy w osobności z niewiástą nie gadał; dopieroż ni[e] mieszkał, nie konwersował &c. Ták dálece, że się
Joan. 4. i Apostołowie *zdźiwili, że sam z Sámárytanką*, choć ná iáwnym przy studni mieyscu, *rozmawiał*. A náwet i z Mátką swoią Nayświętszą, i rzadko, i záwsze poważnie, i niby surowie gádał. 754. Iuż też tu Dyssydentow, choć i bez wstydu, nie śmiał z P. JEZUSEM Drelinkurt párágonowáć. Druga, że záwsze zárzuty Kátolickie, przećiwko Dyssydentom, sto rázy prawdźiwsze do wierzenia być muszą, niż Dyssydentskie, przećiwko Kátolikom. Bo naprzod, Kátolicy trzymáią, że káżdy człowiek, i może, i pod utrátą zbáwienia powinien, Przykazánie Boże záchowáć: *Nie mow, i nie pisz fałszywe-*
Exo. 20. *go świádectwá przećiw bliźniemu* &c. Záczym się

pilnie

pilnie ſtáráia, áby ie záchowáli. Dyſſydenći záś u-
cza, że tego przykazánia (iáko i innych] záchowáć
niepodobna. Záczym zdeſperowawſzy o iego zácho-
wániu, á ſámey wierze dufáiac, mniey dbáia o przyka-
zánie. Musi tedy być, ábo ich tá wiárá, ábo zárzu-
ty fałſzywe ! Iákoż im wierzyć ! Potym ! że tákże
ucza, á ieſzcze z Piſmá ; że *káżdy człowiek kłamcá*; Pſal. 115.
i dla tego ; áni Doktorom SS., áni Kośćiołowi, áni
świátu cáłemu wierzyć nie chca, tylko co iáśnie (i
to według ich widzimi ſię) ieſt w Piſmie. A gdzież
to w Piſmie Bożym pokaża, że to, ábo owo ich tłu-
máczenie; dopieroż, tá, ábo owá o Kátolikách relá-
cya i zárzut, ieſt prawdziwy ? 755. Trze-
ćia; że choćby też czáſem co naygorſzego, bá i nay-
ſpráwiedliwſzego, Kátolikom niektorym zárzucáli;
że czáſem w żyćiu gorśi niż Dyſſydenći &c. To
Kátolickiey wierze ſżkodźić bynaymniey nie powinno;
bo nigdzie Kátolicy tego nie chwala, nie wierza, áni u-
cza, żeby ſię to godziło; ábo żeby bez tego przeſtępſtwá
przykazánia Bożego vg bez krádzenia, cudzołożenia
&c. być, i żyć niepodobna &c. Owſzem to záwſze gá-
nia, zákázuia, i karza, kiedy widza i moga. 756.
Záś my Kátolicy, ſłuſznie ze złych obyczáiow, i
zbrodni Dyſſydentſkich, gániemy, oraz i ich wiárę.
Bo to nie tylko czynia, vg. świętokrádzko cudzoło-
ża, Pánienki Zakonne gwałca, przyśięgi i ludźiom i
BOGU łamia &c. Obrázy i kośći SS. pala, i kru-
cyfixy depca &c. Ale też w Pátryárchách ſwoich to
chwala, i ták wierza; że niepodobna żyć bez tego;
i owſzem że to BOG koniecznie przykazał; *mnożćie
ſię* &c. 757. A zgołá iednym ſłowem:
PP. Dyſſydenći im poczćiwiey żyia, i dobrze czynia,
tym bárźiey przećiw własney ſwey wierze grzeſza:
bo iey tym ſámym znáć ſámey nie bárzo dufáia !
A przećiwnym záś ſpoſobem, im nie poczćiwiey, i

wszetecznieý żyła, ábo cokolwiek źle czyniła ; tym bárźiey sobie, wedle swey wiáry, postępuia. Co własnie iest, wedle Apostołá S. *nád wiárę grzech grzeszacy, i przez dobro, smierć mi przynoszacy!* A nie iest to żadna [uchoway Boże!] kálumnia, i impostura, ále iáwna, i oczywista z ich Artykułow (o ktorych wyżey) prawdá! Day im Boże upámiętánie!
Amen

Ad M. D. G.